

บทที่ 4

ผลการศึกษา และการอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องศิลปะการแสดงโนรา: ทูทางสังคมในการฟื้นฟูพลังชุมชน บ้านเกาะ ประดู่ หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงการนำ ศิลปะการแสดงโนรามานำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ต่อชุมชนซึ่งนำมาสู่การพัฒนา ชุมชนต่อ ๆ มาของชุมชนบ้านเกาะประดู่ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยใช้สถานการณ์สำคัญ เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งช่วงเวลาพัฒนาการของชุมชน ออกเป็น 4 ช่วง คือ ช่วงแรก ก่อน พ.ศ. 2460-2534 เป็นการศึกษาย้อนกลับไปที่ตั้งแต่อดีตที่ชุมชน เริ่มตั้งถิ่นฐาน ทั้งด้านประวัติความเป็นมา วิธีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การเข้ามาการมีอยู่ การเฟื่องฟู และการลดลงของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน ซึ่งจะทำให้เห็น วิธีชีวิตของคนใน ชุมชนในอดีต ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของคนในชุมชนกับศิลปะการแสดงโนรา อิทธิพลของ ศิลปะการแสดงโนราที่มีต่อชุมชนในอดีตและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้

ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2535-2539 เป็นช่วงที่มีการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราและเกิด กลุ่มทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราขึ้นในชุมชน โดยศึกษาถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จุดเริ่มของการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนรา วิธีการการใช้ศิลปะการแสดงโนราอันนำมาสู่การเกิด กลุ่มทางวัฒนธรรมต่อมา และกระบวนการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมในการใช้ศิลปะโนราของ ชุมชน

จนถึงช่วง พ.ศ. 2540-2548 มีการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและ เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน เป็นการศึกษาถึงสภาพการณ์ของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา ปัญหาของชุมชนที่ทำนำมาสู่การนำศิลปะการแสดงโนรามานำมาใช้ทั้งเป็นเครื่องมือและเป้าหมายใน การพัฒนา วิธีการใช้ศิลปะการแสดงโนรา ผลที่เกิดขึ้น และกระบวนการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคม ในการใช้ศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งจะทำให้เห็นถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ประโยชน์ ที่เกิดขึ้นผ่านการนำศิลปะการแสดงโนราอันนำมาสู่การพัฒนาชุมชน และสร้างประโยชน์ด้านต่าง ๆ ในชุมชนที่เกิดขึ้นตามมา

และช่วงเวลาปัจจุบัน พ.ศ. 2549-2552 ซึ่งเป็นช่วงของการที่ชุมชนปรับใช้ ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือสร้างโอกาสในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา เป็นการศึกษา สภาพการณ์ปัจจุบันของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา ปรากฏการณ์ที่นำมาสู่การนำ

ศิลปะการแสดงโนรามาใช้ วิธีการใช้ศิลปะการแสดงโนรา ผลที่เกิดขึ้น และกระบวนการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมในการใช้ศิลปะการแสดงโนราอันเป็นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้

แต่ละช่วงจะสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ของชุมชน สภาพปัญหาที่นำมาสู่การใช้ศิลปะการแสดงโนรา การใช้ศิลปะการแสดงโนรา และกระบวนการทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบภายในและปัจจัยภายนอกอันนำมาสู่การใช้ศิลปะการแสดงโนร่าก่อเกิดการพัฒนากลุ่มและฟื้นฟูพลังของชุมชนอันเป็นผลที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยผู้ศึกษาแบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 พัฒนาการชุมชนและศิลปะการแสดงโนราช่วงการเข้ามา มีอยู่ เพียงฟู และลดลงของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน (ก่อนปี พ.ศ. 2460-2534)

1 ประวัติพัฒนาการและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านเกาะประดู่

2 การเข้ามาและมีอยู่ของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่ (ก่อน พ.ศ. 2460-2475)

3 การฟื้นฟูของศิลปะการแสดงโนราในบ้านเกาะประดู่ (พ.ศ. 2476-2482 และ พ.ศ. 2491-2502)

4 การลดลงของศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประดู่ (พ.ศ. 2503-2534)

ส่วนที่ 2 พัฒนาการช่วงการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราและเกิดกลุ่มทางวัฒนธรรม (พ.ศ.2535-2539)

ส่วนที่ 3 พัฒนาการช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและเป้าหมายในการพัฒนา (พ.ศ. 2540-2548)

ส่วนที่ 4 พัฒนาการช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือสร้างโอกาสในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน (พ.ศ. 2549-2551)

ส่วนที่ 5 สรุปพัฒนาการชุมชน การใช้ศิลปะการแสดงโนรา และกระบวนการทุนทางสังคมในการใช้ศิลปะการแสดงโนราฟื้นฟูพลังชุมชน

ส่วนที่ 1 พัฒนาการชุมชนและศิลปะการแสดงโนราช่วงการเข้ามา มีอยู่ เพียงฟูและลดลงของศิลปะการแสดงโนรา ในชุมชน (ก่อนปี พ.ศ. 2460-2534)

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงความเป็นมาของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา ในช่วงเวลาดังแต่ก่อน พ.ศ. 2460-2534 โดยแสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา วิธีการดำรงชีวิต

ของคนในชุมชน และพัฒนาการของศิลปะการแสดงโนราที่เป็นพลวัติในชุมชน อิทธิพลของศิลปะการแสดงโนราที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในแต่ละช่วง รวมถึงพลังชุมชนที่ปรากฏขึ้น ซึ่งทั้งหมดสะท้อนให้เห็นกระบวนการทุนทางสังคมที่มีอยู่และปรับเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงพัฒนาการ โดยผู้ศึกษาได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

1. ประวัติพัฒนาการและวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอให้เห็นถึง ประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน และวิถีการดำรงชีวิตของคนบ้านเกาะประดู่ในอดีต ซึ่งเป็นการดำรงอยู่ร่วมกันของคนกับคน และคนกับสรรพสิ่งทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ อย่างพึ่งพิงอิงอาศัยกัน และเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่น บนฐานวัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิตที่เรียบง่ายและสงบสุข ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ที่ดีที่ก่อตัวขึ้นเป็นรากฐานในการดำรงอยู่ของคนบ้านเกาะประดู่ในช่วงเวลานี้ได้เด่นชัด ดังต่อไปนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

ชุมชนบ้านเกาะประดู่เป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่า 200 ปี จากการบอกเล่าของยายคลี่ แก้วนุ่น (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552) อายุ 83 ปี ซึ่งเกิดและอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ ทำให้ทราบว่า ในมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ ย่า ตา ทวด มีคลองขนาดใหญ่ไหลผ่านเรียกว่า “คลองเกาะประดู่”¹ โดยเริ่มตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณสองฝั่งคลองที่เรียกว่า “เกาะประดู่” หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า “เกาะโด”² ซึ่ง “คาดว่าอาจจะเป็นส่วนหนึ่ง

¹คลองเกาะประดู่ หมายถึง คลองที่มีต้นน้ำจากอำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง เมื่อไหลเข้าสู่อำเภอบางแก้วจึงถูกเรียกว่า คลองบางแก้ว และจะถูกเรียกชื่อต่างกันไปเมื่อไหลไปในพื้นที่หมู่บ้านต่าง ๆ โดยคนในบ้านเกาะประดู่เรียกกันว่า “คลองเกาะโด” ซึ่งเป็นการเรียกตามชื่อของหมู่บ้าน (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

²เกาะโด หรือเกาะประดู่ เป็นชื่อที่เรียกตามสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรเด่นของชุมชน คำว่า “ประดู่” คือชื่อต้นไม้ขนาดใหญ่ที่มีอยู่ชุมชนมาช้านาน มีขนาดใหญ่ประมาณ 3 คนโอบ ขึ้นอยู่บริเวณริมคลองฝั่งตะวันตก และคำว่า “เกาะ” นั้นมาจากลักษณะของพื้นที่ที่ต้นประดู่ขึ้นอยู่นั้นเป็นเนินดินที่ยื่นออกมาในคลอง และรอบ ๆ ต้นประดู่เป็นลานทรายกว้างดูแล้วคล้ายเกาะจึงทำให้ชาวบ้านต่างเรียกพื้นที่นี้รวมกันสั้น ๆ ว่า “บ้านเกาะโด” หรือ “บ้านเกาะประดู่”

ของหมู่บ้านใหญ่ในขณะนั้น คือ หมู่บ้านสังเขย่าอันเป็นหมู่บ้านเก่าแก่และมีอายุประมาณ 200 ปี” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

เนื่องจากคลองเกาะประดู่เป็นคลองที่มีขนาดใหญ่ บริเวณคลองมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เต็มไปด้วยไม้ใหญ่นานาพันธุ์ อาทิ ต้นยาง นน ตะเคียน มะม่วง มะขาม ไม้ และยังเชื่อมต่อกับพื้นที่ต่างอำเภอ¹ ทำให้การตั้งบ้านเรือนในระยะแรกจึงอยู่บริเวณริมคลองทั้งสองฝั่ง โดยมี 3 ตระกูลใหญ่ ๆ คือ ตระกูลพลเพชร ตระกูลแก้วนุ่น และตระกูลแป้นเนียม รวมแล้วประมาณ 11 ครอบครัว² และกลายเป็นหย่อมบ้านหนึ่งที่มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกันของกลุ่มเครือญาติ แต่เนื่องด้วยลักษณะของพื้นที่ที่ไม่ได้เป็นศูนย์กลางทั้งการปกครอง และการค้าขาย เป็นเพียงเส้นทางคมนาคมสายหนึ่งที่มีพ่อค้าแม่ขายจากทะเลสาบสงขลาใช้เป็นทั้งเส้นทางผ่านและแวะค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวบ้านบ้างเป็นระยะ ๆ ทำให้การตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยจึงเป็นลักษณะของหย่อมบ้านเล็ก ๆ ประกอบกับขณะนั้นในพื้นที่ไม่มีศาสนสถานหรือวัด และอยู่ลึกเข้าไปจากพื้นที่ชุมชนใหญ่พอสมควร ซึ่งขณะนั้นคือ บ้านสังเขย่า³ ที่มีวัดโบราณคู่ชุมชนคือ วัดสังฆวราราม อันเป็นศาสนสถาน ทำให้เมื่อมีงานหรือเทศกาลสำคัญ อาทิ สงกรานต์ (ปีใหม่) บุญเดือนสิบ คนบ้านเกาะประดู่จะไปร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่นั่น

¹คลองเกาะประดู่ เชื่อมต่อดั้งแต่อำเภอตะโหมดซึ่งเป็นต้นสายอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัดพัทลุง เข้าสู่อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว และเป็นสายน้ำเรื่อยมาในตำบลท่ามะเดื่อ บ้านเกาะประดู่ และพื้นที่อื่น ๆ เรื่อยไป จนออกสู่ทะเลสาบสงขลาด้านใน โดยมีชื่อเรียกเปลี่ยนไปตามสถานที่ที่คลองไหลผ่าน

²ครอบครัวที่ตั้งบ้านเรือน 11 ครอบครัว ได้แก่ (1) ครอบครัวนายคลิ่ง พลเพชร (2) ครอบครัวนางขำ แก้วนุ่น (3) ครอบครัวนายแดง พลเพชร (4) ครอบครัวนางคล้าย พลเพชร (ญาตินายแดง พลเพชร) (5) ครอบครัวนายยัง (6) ครอบครัวนายแคล้ว (7) ครอบครัวนายอ้น พลเพชร (หลานนายคลิ่ง) (8) ครอบครัวนายทอง แป้นเนียม (ญาตินางขำ) (9) ครอบครัวนายทิม (10) ครอบครัวนางแถม และ (11) ครอบครัวนางเหนียว แป้นเนียม (คลี่ แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2551)

³บ้านสังเขย่า เป็นหมู่บ้านที่มีความเก่าแก่ อายุกว่า 200 ปี เป็นพื้นที่ศูนย์กลางสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยมีวัดเก่าแก่ที่อยู่คู่กับชุมชน ชื่อ วัดสังฆวราราม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “วัดสังเขย่า”

เมื่อก่อนแม่ยายเล่าให้ฟังว่าคนอยู่กันแถว 2 ท่า (ฝั่ง) คลองนี้หมด ริมคลองแลวก ก่อน (เมื่อก่อน) เป็นบ้านคน มีพาน (สะพาน) ไม้เล็ก ๆ ไว้เดินข้าม น้ำคลองใส มาก คนใช้ทั้งกิน ทั้งอาบ ปลาที่หาเอาในคลอง มีเรือมาจากสงขลาเอาเคย (กะปิ) เกลือ ของเล (ทะเล) มา คนที่นี้ก็เอาสาร (ข้าวสาร) ไปแลก ในคลองปลา ลุย(เยอะ) แล้วแต่จะกินกัน แต่แรก (สมัยแม่ยาย) แม่ยายเล่าให้ฟังว่าอยู่กันไม่ ถึง 50 คนพี ๆ น้อง ๆ กันทั้งเพ (ทั้งนั้น) ตอนนั้นสังเขยา (บ้านสังเขยา) เป็น หมู่บ้านใหญ่ แต่เวลามีไทร (มีวันสำคัญ อาทิ บุญเดือนสิบ ปีใหม่ไทย) คนที่นี้ ไปทำบุญที่นั่นทุกปี ฝั่งคู (กระตุก) พ่อแม่ก็ที่นี่ (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2551)

โดยกลุ่มคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านเกาะประดู่มีความเชื่อร่วมกันว่า บริเวณริมคลองเกาะประดู่ทางด้านทิศใต้เป็นที่สถิตย์อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนใน ชุมชนเคารพร่วมกัน เรียกกันว่า “ตาเภา”¹ ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นพื้นที่หนึ่งที่ถูกมองว่าเป็นพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ของคนในชุมชน และถูกใช้เป็นสถานที่บนบานขอความช่วยเหลือจากเจ้าของสถานที่หรือ “ตาเภา” ในการดำรงชีวิตของคนในอดีต และด้วยลักษณะของพื้นที่บริเวณนั้นยื่นออกมาคล้าย เกาะชาวบ้านจึงเรียกพื้นที่เล็ก ๆ บริเวณนั้นว่า “บ้านเกาะตาเภา” เรื่อยมา

หลังจากนั้นประมาณ พ.ศ. 2460 (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2551) มีการตั้งเป็นหมู่ที่ 2 ทำให้เริ่มมีคนมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งที่เป็นลูกหลานซึ่งแตกครอบครัวออกไป และที่ ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ โดย พ.ศ. 2480 เกิดการย้ายจากหมู่บ้านอื่นคือ บ้านท่ามะเดื่อ ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุงเข้ามาตั้งบ้านเรือน โดยเลือกจับจองพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มเหมาะใน การทำนาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านเกาะประดู่ ทำให้เกิดเป็นหย่อมบ้านเล็ก ๆ ขึ้น อีกที่หนึ่งในบ้านเกาะประดู่ เรียกกันว่า “บ้านม่วงธง”² โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเครือญาติที่ย้ายมาตั้ง หลักแหล่งใหม่ร่วมกัน และดำรงอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลเห็นได้จากคำบอกเล่าของ นางเจิม สุวรรณวงศ์ อายุ 63 ปีที่ได้เล่าให้ฟังว่า

¹ตาเภา หมายถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเจ้าของสถานที่ และอยู่ในร่างของงู จงอาง

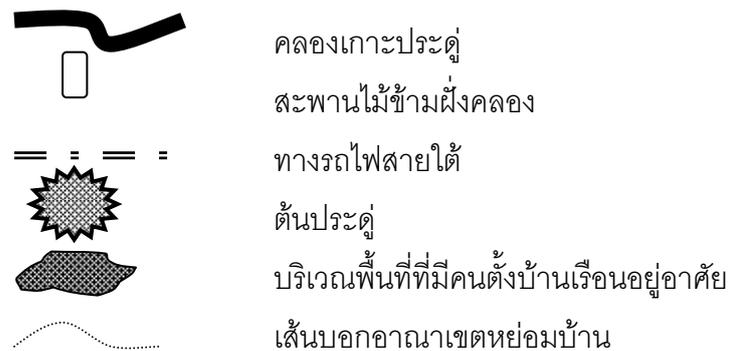
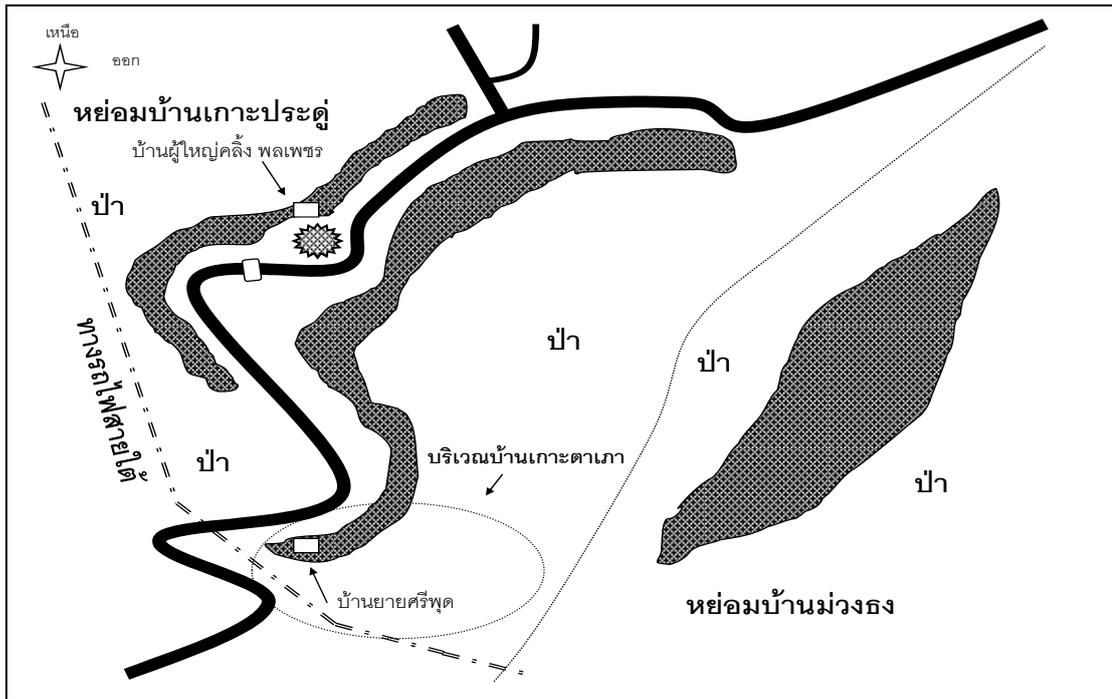
²บ้านม่วงธง เป็นหย่อมบ้านที่ในพื้นที่มีต้นมะม่วงพื้นบ้าน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า มะม่วงคันขึ้นอยู่ มีขนาดใหญ่ประมาณสามคนโอบ ซึ่งเป็นจุดเด่นของพื้นที่บริเวณนี้ ชาวบ้านจึง เรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “บ้านม่วงธง” (เจิม สุวรรณวงศ์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

ตอนนั้นมีบ้านที่ตั้งอยู่เดิม 4 หลังคือ (1) ครอบครัวนางพลัด ศรีอาราม (สกุลเดิม คือบุญมาเรือง) (2) ครอบครัวนายกัณฑ์ จันทร์ภู และนายวรรณ ศขวง (พี่น้องกัน) (3) ครอบครัวนางเขียว สุวรรณรัตน์ และ (4) ครอบครัวนางทิง ชฎานุกูล ย้ายมาจากบ้านท่ามะเตือ ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เข้ามาจับจองพื้นที่ตั้งบ้าน ถากถางที่ (พื้นที่) จากที่ว่าเป็นป่า มาเป็นนา ตอนนั้นป้ายังเด็ก พ่อย้ายมาก็พาลูก ๆ มาด้วยมาสร้างบ้านอยู่ใกล้ ๆ กัน ลูกหลานกันทั้งนั้น แล้วแถวม่วงธงจะอยู่เป็นหย่อม ๆ พี่น้องกันทั้งนั้น แล้วก็รักกันมาก ช่วยเหลือจุนเจือกันตลอด ทำอะไรก็ช่วยกัน (เจิม สุวรรณวงศ์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีอยู่ของคนในอดีต ที่แม้จะมีไม่กี่ครอบครัวแต่ความสัมพันธ์นั้นเหนียวแน่น ทั้งความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมอันเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้คนในชุมชนดำรงอยู่มาได้

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนในช่วงเวลานี้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ กลุ่มที่เป็นเครือญาติจะตั้งบ้านเรือนในละแวกเดียวกัน ใกล้เคียงกัน และอยู่เป็นหย่อมๆไม่กระจายตัวเท่าใดนัก แต่บ้านเกาะประดู่จะมีการกระจายมากกว่าหย่อมบ้านม่วงธง โดยจะกระจายอยู่ทั่วบริเวณริมคลอง “ลูก ๆ หลาน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ กันทั้งนั้นแถวนี้ (เกาะประดู่) ใครลูกหลานใครก็อยู่ใกล้ ๆ พ่อแม่คนนั้น แต่ส่วนใหญ่ ที่เกาะโด (เกาะประดู่) นี้จะอยู่ (ตั้งบ้าน) ยาวตลอดทั้ง 2 ฝั่งคลองเลย” (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2551)

แผนภาพที่ 4.1
แผนที่ตั้งบ้านเรือนคนในอดีตบริเวณห้วยอมบ้านเกาะประดู่
และห้วยอมบ้านม่วงธง

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2497 เริ่มมีถนนตัดผ่านกลางชุมชนทำให้เกิดการย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น โดยเป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอเขาชัยสนและอำเภอบางแก้ว ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ซึ่งเดิมเป็นป่ารกและเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเกาะประดู่ มีบ้านเรือนตั้งอยู่เดิม 5 ครัวเรือน คือ (1) ครอบครัวนายน่วม ดูกดอกจันทร์ (2) ครอบครัวนายอิน คำอู่ย (3) ครอบครัวนางพลัด ขุนเพชรวรรณ (4) ครอบครัวสกุลฤทธิเดช และ (5) ครอบครัวสกุลศิริสวัสดิ์ กลายเป็นพื้นที่ที่

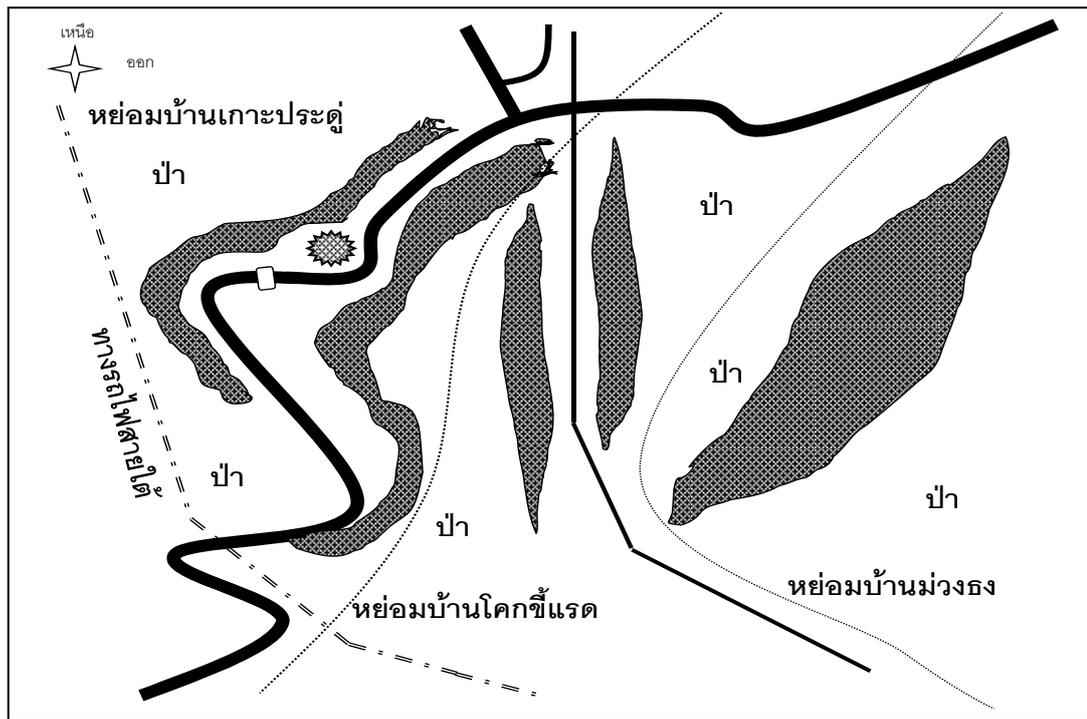
เต็มไปด้วยการเริ่มทยอยเข้ามาตั้งบ้านเรือนของคนจำนวนมาก ทั้งจากชาวบ้านในชุมชนเองที่ย้ายออกมาจากบริเวณริมคลองหรือห่อมบ้านเกาะประดู่ และที่ย้ายเข้ามาจากหมู่บ้านอื่น ได้แก่ บ้านสังเขย่า บ้านท่ามะเดื่อ ทำให้พื้นที่บริเวณนี้กลายเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของคนเพิ่มมากขึ้น

การตั้งบ้านเรือนเป็นลักษณะตั้งอยู่ใกล้เคียงกันในกลุ่มที่เป็นญาติพี่น้อง “เมื่อก่อนแถวนี้ก็อยู่กันเป็นกลุ่ม (อยู่รวมกัน) อยู่แค่ ๆ (ใกล้ ๆ) กัน แล้วแต่ญาติใคร ๆ” (ฤทธิ์ คำอู้อยู่, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551) ส่วนคนที่ย้ายเข้ามาใหม่ก็เข้ามาขอซื้อที่ดินคนในชุมชน ปลูกบ้านใกล้ ๆ กัน ปฏิบัติต่อกันเสมือนญาติ “สมัยนั้นตรงนี้ (โคกขี้แรด) คนอยู่กันเป็นญาติกันก็อยู่ใกล้ ๆ กัน คนมาใหม่ก็เหมือนเป็นพี่ ๆ น้อง ๆ กันทั้งนั้น แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน” (ถนอม พุทธิรัตน์, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551) และเริ่มเรียกชื่อบริเวณนี้ว่าโคกขี้แรด¹ จนเมื่อมีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 3 ห่อมบ้านชัดเจนใน พ.ศ. 2540 จึงเรียกว่าโคกขี้แรดอย่างเป็นทางการจนปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณส่วนกลางของชุมชน

¹โคกขี้แรด เป็นชื่อห่อมบ้านที่เกิดขึ้นหลังสุด เดิมเป็นส่วนหนึ่งของห่อมบ้านเกาะประดู่ แต่เมื่อมีการตัดผ่านของถนนเมื่อ พ.ศ. 2497 มีการย้ายเข้ามาอยู่อาศัยตั้งบ้านเรือนมากขึ้นทำให้เปลี่ยนมาเรียกว่า โคกขี้แรด เนื่องจากเดิมพื้นที่บริเวณนี้มีต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ชื่อว่า “ต้นขี้แรด” มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุก ต้นสูงประมาณ 1 เมตร ลำต้นมีหนาม ใบคล้ายต้นมะกรูด และขึ้นในบริเวณที่เป็นเนินของพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนตั้งชื่อบริเวณนี้ว่า โคกขี้แรด และใช้เรื่อยมา

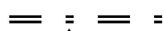
แผนภาพที่ 4.2

แผนที่ตั้งบ้านเรือนคนในอดีตบริเวณห้วยอมบ้านเกาะประดู่ ห้วยอมบ้านม่วงธง
และห้วยอมบ้านโคกขี้แรด

คลองเกาะประดู่

สะพานไม้ข้ามฝั่งคลอง

ทางรถไฟสายใต้

ต้นประดู่

บริเวณพื้นที่ที่มีคนตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย

เส้นบอกอาณาเขตห้วยอมบ้าน

1.2 วิถีชีวิตของคนในชุมชน

วิธีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนในอดีตเป็นการดำรงอยู่แบบเรียบง่าย ในช่วงแรกของการเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นลักษณะของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ หาอยู่หากินและพึ่งพิงอิงอาศัยธรรมชาติที่ดำรงอยู่ร่วม ปลูกพืชผักไว้กินเองในบริเวณบ้าน อาทิ พริก มะเขือ เลี้ยงสัตว์

ประเภทวัว ควาย ไก่ หมูพื้นเมืองไว้ใต้ถุนบ้าน ใช้มูลสัตว์เหล่านี้มาเป็นปุ๋ยในการปลูกพืช สีส้มข้าว ด้วยมือ หาสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชนในคลองเกาะประดู่ ทำอาหารกินเอง มีตลาดคือตลาดบางแก้วเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนค้าขายข้าวที่เหลือจากการบริโภคในครอบครัว มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ มีผลไม้ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่อันเป็นผลไม้พื้นถิ่นในชุมชน อาทิ มะขาม มะม่วง คั้น

แต่ก่อนอยู่กับธรรมชาติ จะปลูกไทร (อะไร) ก็ถาง (ถากถาง) ป่าเอาหน้อย ๆ (นิดหน้อย) พอกินพออยู่ไม่ได้ถางเป็น 10 ไร่อย่างเดี๋ยวนี้นี้ ในภาพรวมคนอยู่กันบาย ๆ (สบาย ๆ) ทางการ (ราชการ) ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับ อยู่กับธรรมชาติ เรียบง่าย หารปลากิน เวลากินก็ชวนคนนั้นคนนี้ข้าง ๆ บ้าน พี่ ๆ น้อง ๆ ที่อยู่ใกล้ ๆ มากินกัน กินอยู่ตามธรรมชาติ ข้าง ๆ บ้านมีอะไรปลูกอะไรก็กินอันนั้น (สุข ฤทธิเดช, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันของคนกับป่าและธรรมชาติรอบตัว มีการพึ่งพิงอิงอาศัยกับสภาพธรรมชาติที่ดำรงอยู่ร่วมอย่างสงบสุข “คนแต่แรก (เมื่อก่อน) อยู่กับธรรมชาติ อยู่ร่วมกับธรรมชาติ คนพึ่งป่า ปลาพึ่งน้ำ อยู่กันพันนี้ (อยู่กันแบบนี้) ไม่วุ่นวายไทร (อะไร)” (ฤทธิ คำอ้อย, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านเป็นการอยู่ร่วมกัน รักใคร่กันแบบญาติพี่น้อง มิตรสหาย เคารพผู้อาวุโส เอื้ออาทรเอื้ออารีต่อกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในวิถีของการดำรงชีวิต อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็พื้นที่ใดของหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ใกล้ ๆ กันจะมีความสนิทสนมกัน เป็นความสัมพันธ์ที่เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอๆในวิถีการดำรงชีวิต การทำมาหากิน รวมทั้งทั้งในยามปกติและมีปัญหา

แต่แรก (สมัยก่อน) ในเกาะโด คนรักใคร่กันดี ช่วยเหลือเกื้อกูล กลมเกลียวมีไทร (อะไร) ก็ปัน (แบ่งปัน) กันกิน เรียกใช้กันไปตามเรื่อง ช่วยเหลือกันดี เป็นเพื่อนกัน แต่โดยมาก (ส่วนมาก) เป็นพี่น้องกันเพ เวลเจ็บไข้ไม่บาย (มาสบาย) ก็เรียกกันอยู่กันแค ๆ (ใกล้ ๆ) พี่น้อง เพื่อนบ้านก็ช่วยกัน พึ่งพากันได้ ปลูกผักกินเอง ปลาที่หาเอา หลานได้ปลามาขอผักตา ตามีผักก็ให้ไปให้หลาน แบ่งปันแลกเปลี่ยนกัน (ฤทธิ คำอ้อย, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

สภาพเศรษฐกิจและการทำมาหากินในช่วงเวลานี้ คนในชุมชนมีอาชีพทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก โดยการทำนาในอดีตแรกเริ่มเป็นการทำนาไร่ นาดอน หลังจากหน้านาก็ปลูกผักไว้กินข้างบ้าน มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ มีการแลกเปลี่ยนอาหารต่อกัน การซื้อขายน้อย

การเพาะปลูกเป็นการทำเพื่อยังชีพ เมื่อเหลือก็แจกจ่ายหรือไม่ก็แลกเปลี่ยนกันทั้งในชุมชนและระหว่างคนในชุมชนกับคนข้างนอกที่เข้ามา

การบอกเล่าของชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้เห็นว่าชุมชนในอดีตนั้นเป็นชุมชนที่มีข้าวอุดมสมบูรณ์ มีอาชีพทำนาเป็นหลัก “แต่แรก (เมื่อก่อน) ข้าวเอาไปไหนตริก ลุยนิ (เมื่อก่อนข้าวเอาไปไหนก็ไม่หมด เยอะมาก) ปลูกไว้กินเองในครอบครัว เหลือกก็ขาย” (เสถียร ศรีราชาญา, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2551) โดยมีแรงงานที่สำคัญคือวัวควาย

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกยังไม่มีไฟฟ้า ดังนั้นสิ่งที่คนในอดีตใช้เป็นแสงสว่างในแต่ละบ้านและพื้นที่ต่าง ๆ ก็คือ ใต้¹ ต่อมามีการพัฒนามาใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดให้แสงสว่าง ส่วนน้ำที่คนในชุมชนใช้ในการอุปโภคบริโภคมาจาก 3 แหล่ง คือ น้ำจากคลองเกาะประดู่² น้ำฝน³ และน้ำบ่อ⁴

การปกครอง การพัฒนา และผู้นำของชุมชน ในช่วงเวลานี้ผู้นำของชุมชนคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการปกครอง และปกป้องดูแลชุมชน โดยคนในชุมชนจะให้การเคารพนับถือบุคคลที่เป็นผู้นำเป็นอย่างมาก ซึ่งในขณะนั้นคือ ผู้ใหญ่บ้าน หรือที่เรียกกันในช่วงเวลานี้ว่า “นายบ้าน” เป็นคนในชุมชนที่ถูกเลือกขึ้นมาเพื่อเป็นผู้ปกครองและดูแลหมู่บ้าน ทั้งด้านความสงบและความปลอดภัย โดยบุคคลที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำในฐานะนายบ้านได้นั้น อยู่บนฐานของคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่มีจิตใจดี จิตใจกว้างขวาง มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น มีจิตใจเอื้ออาทร เอื้ออารี ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เสียสละ เป็นที่นับถือของคนส่วนใหญ่ ใจนักเลง มีความกล้า กว้างขวางในสังคม และสามารถเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนได้ ทำให้คนที่เข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือนายบ้านใน

¹ใต้ เป็นสิ่งที่ให้แสงสว่าง มีลักษณะเป็นแท่งไม้ยาว ปลายมีเปลือกไม้หุ้มอยู่ ประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ โดยการเอาเปลือกต้นเสม็ดซึ่งมีอยู่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้านบริเวณข้างทางรถไฟ มาใช้ทำเป็นเชื้อไฟ นิยมใช้มากในอดีต

²น้ำจากคลองเกาะประดู่ ถือเป็นแหล่งน้ำสายหลักของคนในชุมชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงแรก ๆ ซึ่งเป็นในพื้นที่ห้วยอมบ้านเกาะประดู่เป็นหลัก ชาวบ้านใช้น้ำทั้งเพื่อการดื่ม ประกอบอาหาร อาบ ซักผ้า เลี้ยงสัตว์ รวมถึงเป็นเส้นทางคมนาคมและค้าขาย

³น้ำฝน เป็นน้ำที่ชาวบ้านใช้เป็นหลักในการทำการเกษตรคือทำนา นอกจากนั้นก็เพื่อการอุปโภคบริโภคทั่ว ๆ ไป

⁴น้ำบ่อ เป็นแหล่งน้ำที่เกิดจากการขุดดินเป็นบ่อน้ำ ซึ่งมีทั้งน้ำที่ซึมขึ้นมาจากใต้ดินและน้ำฝนที่ตกลงมา นิยมใช้ในการบริโภค

ช่วงเวลานี้ถูกเลือกขึ้นบนพื้นฐานของคุณสมบัติเหล่านี้ รวมถึงเป็นที่รักเคารพและเกรงขามเป็นอย่างมากของคนในชุมชน

การเดินทางของชาวบ้านในอดีตทุกหย่อมบ้านใช้การเดินทางเท้าเป็นหลัก ไม่ว่าจะไปทำไร่ทำนา ไปตลาด ไปโรงเรียน ไปวัด หรือเดินทางออกนอกหมู่บ้าน โดยเส้นทางที่ใช้ในสมัยก่อนนั้นไม่ได้เป็นลักษณะของถนนเพราะยังไม่มี แต่เป็นลักษณะการใช้เส้นทางที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ คันทนา ทางเกวียน ทางฟลิ¹ และริมทางรถไฟ เป็นส่วนใหญ่ในการเป็นเส้นทางของการไปมาหาสู่กันของชาวบ้าน และออกนอกหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็ใช้เส้นทางรถไฟซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเป็นทางเดินออกไปภายนอกหมู่บ้านอีกทางหนึ่ง โดยจะออกไปเป็นกลุ่ม ๆ ครั้งละหลาย ๆ คน เนื่องจากในอดีตนั้นลักษณะของชุมชนเป็นป่าทึบ ชาวบ้านต่างระวังในเรื่องของความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ทั้งสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่า และกลุ่มโจรที่อาจจะเข้ามาได้ ดังนั้นจึงไปไหนมาไหนกันเป็นกลุ่มครั้งละ 4-5 คน และในช่วงเวลากลางวันเท่านั้น เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายหรือสามารถช่วยเหลือกันได้หากมีเหตุการณ์คาดไม่ถึงเกิดขึ้น

แต่แรก (เมื่อก่อน) เวลาจะไปไหนก็ไปกันทีละหลาย ๆ คน เวลาเดือนสิบ (กันยายน) เดือนห้า (เมษายน) ก็เดินไปวัดกัน แต่ไปกันกลางวันกลางคืนไม่ไป เพราะว่ามันเป็นป่า ทางมันลำบาก แล้วเวลาไปก็ต้องไปกันทีหลาย ๆ คน เดินกันเป็นกลุ่ม (เนิม เอียดขาว, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

ขณะเดียวกันก็มีรถไฟเป็นยานพาหนะในการคมนาคมสำคัญอย่างหนึ่งในบริเวณทางด้านทิศตะวันตก ทำให้การเดินทางของคนในชุมชนออกจากหมู่บ้านหรือไปในอำเภอหรือจังหวัดอื่นมีการใช้รถไฟเป็นยานพาหนะหลักอีกอย่างหนึ่ง

ในส่วนของทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้พื้นเมืองของภาคใต้จำนวนมากไม่ว่าจะเป็นไม้ยาง แซะ หลุมพอ ไข่เขียว ชน นน กะ ไม้ (มากบริเวณริมคลอง) รวมถึงไม้ที่เป็นไม้ผล อาทิ มะม่วงพันธุ์ต่าง ๆ เช่น มะม่วงพื้นบ้าน มะม่วงคัน มะขาม ซึ่งมีขนาดใหญ่และมีอายุยาวนาน ต่างงอกงามอยู่ในพื้นที่ชุมชนเป็นป่าทึบ ความ

¹ทางฟลิ หมายถึง ทางที่เกิดขึ้นเองจากการเดินเป็นประจำ ของคน วัว ควาย โดยไม่ได้สร้างขึ้นด้วยความตั้งใจ แต่เป็นการผุพัง โลงเตียน และราบเรียบขึ้นจากการเดินซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง ขนาดกว้างประมาณ 1 เมตร ซึ่งจะเห็นเป็นทางเดินในบริเวณที่ถูกใช้บ่อย ๆ และจะมีลักษณะรกไม่เป็นเส้นทางเมื่อลึกเข้าไปจะกลายเป็นพื้นที่ธรรมชาติหรือป่าโดยปริยาย (สุข ฤทธิเดช, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

หลากหลายของสัตว์ป่าในอดีตที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ คางคูด (หรือเสือดัวสีดำ) กระเจง เก้ง กวาง หมูพื้นเมือง หมี่ ความ (มีลักษณะคล้ายแพะ) ค่าง ลิง อีเห็น มดสัง กระรอก (อยู่ริมคลอง) ไก่ป่า เป็นต้น

ในเรื่องความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม คนบ้านเกาะประดู่ มีความเชื่ออยู่ในปริมาณมาก โดยมีความเชื่อเรื่องตายาย¹ และตายายโนรา² (ครุหมอโนรา) มาแต่เดิม ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญ คือ ทวดเกาะตาเกา³ ที่เชื่อว่าเป็นเจ้าของสถานที่ รวมถึงเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทางอื่น ๆ⁴ พระพุทธรูปปางประทานพรที่มีอยู่คู่วัดในชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ความเชื่อเรื่องผีทั่ว ๆ ไป⁵ และเรื่องไสยศาสตร์⁶ มีประเพณีบุญเดือน

¹ความเชื่อเรื่องตายาย เป็นความเชื่อที่สืบทอดมากับคนในชุมชนทุกคนทุกบ้าน โดยมีความเชื่อว่า ตายายคือ วิญญาณของบรรพบุรุษและคนในตระกูลทั้ง ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ยังมีวิญญาณคงอยู่ ดังนั้นแต่ละครอบครัวหรือตระกูลก็จะมีตายายของตนเอง หากครอบครัวใดมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดก็จะมีตายายร่วมกันซึ่งก็หมายถึงเป็นญาติพี่น้องกัน

²ครุหมอโนรา หมายถึง บรรพบุรุษของโนราที่เชื่อว่าเป็นครุของโนราที่มีมาแต่อดีต

³ทวดเกาะตาเกา หมายถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านในหย่อมบ้านเกาะประดู่ต่างนับถือ โดยมีความเชื่อว่าเป็นเจ้าที่เจ้าทางของพื้นที่หมู่บ้านนี้ มีร่างกายเป็นงูจงอางหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า งูบองหลา “เป็นงูบองหลา ตัวใหญ่ สีขาว เป็นเจ้าที่คุ้มครองที่นี่ เมื่อก่อนคนเค้าเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว” (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

⁴เจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง หมายถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในความเชื่อโดยทั่วไปของชาวบ้านในชุมชน เป็นลักษณะความเชื่อที่มองร่วมกันหรือคล้าย ๆ กันว่าในชุมชน และสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นป่า หุบเขา ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเจ้าของสถิตอยู่ แต่ไม่ได้เจาะจงชัดเจนว่าเป็นสิ่งใดหรือชื่อใดในลักษณะที่เฉพาะขึ้นมา

⁵ความเชื่อเรื่องผีทั่วไป เป็นความเชื่อเรื่องผีที่เคยปรากฏขึ้นในชุมชนในอดีต เป็นลักษณะของการเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของคนทั่วไปที่ตายไปและไม่ได้ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา หรือตายด้วยอุบัติเหตุแล้วไม่มีญาติ กลายเป็นวิญญาณเร่ร่อน ไม่ได้ไปผุดไปเกิด ซึ่งเชื่อว่ามีอยู่

⁶ไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนต์ คาถาต่าง ๆ ซึ่งในอดีตมีผู้ที่มีความรู้ทางด้านนี้ที่ทางชุมชนเรียกว่า “หมอผี” อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งจะเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องคาถา อาคมต่าง ๆ ทั้งทางด้านป้องกันตัว และทางด้านปราบวิญญาณที่ชาวบ้านเชื่อว่าจะมาทำร้ายคน

สิบ¹เป็นการรวมญาติพี่น้องเพื่อทำบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับในแต่ละปี มีพิธีลอยแพสะเดาะเคราะห์²เป็นการแก้เคราะห์กรรม ประเพณีสงกรานต์³เป็นการเลี้ยงฉลองปีใหม่ และพิธีกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง⁴ในการทำงานทำไร่

การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการศึกษานั้นเมื่อแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานใช้พื้นที่วัดสังฆวรารามและโรงเรียนสังเขยาเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและศึกษาเล่าเรียน จนพ.ศ.2490 มีการสร้างวัดปิ่นนครารามขึ้นและกลายเป็นวัดที่เป็นศูนย์รวมการประกอบประเพณี

¹ประเพณีบุญเดือนสิบ เป็นการทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป จะประกอบพิธีกรรมที่วัดในเดือนกันยายน เป็นการรวมญาติพี่น้องให้มาร่วมกัน ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไป ทำ 2 ครั้ง คือ รับ และส่ง ด้วยมีความเชื่อว่าช่วงเวลานี้จะเป็นช่วงเวลาที่ยุติที่ล่วงลับไปจะกลับมาเยี่ยมเยียนลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่

²พิธีลอยแพสะเดาะเคราะห์ เป็นการทำพิธีเพื่อสะเดาะเคราะห์ของคนที่ไม่สบายเป็นระยะเวลานาน หรือมีช่วงชีวิตที่ไม่ราบรื่น โดยมีความเชื่อว่า พิธีกรรมดังกล่าวจะเป็นการลอยเคราะห์ของคนออกไป โดยการนำหยวกกล้วยมาต่อเป็นแพ แล้วนำรูปวาดคนที่ไม่สบาย รูป เทียน ดอกไม้ เงิน ผสม เติบ ของคนที่ไม่สบายมาใส่ในแพ แล้วนำรวงข้าวมาผูกติดกับปลายของไม้ไผ่ทั้ง 2 ด้าน เรียกว่า ข้าวหอบข้าวคอน มาวางร่วม และนำไปลอยที่คลองเกาะประดู่ (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2551)

³ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีประจำปีของชุมชนบ้านเกาะประดู่ โดยเมื่อแรกตั้งหมู่บ้านเมื่อถึงวันสงกรานต์ในเดือนเมษายน ชาวบ้านจะไปเที่ยวบริเวณบ้านเกาะตาเผา นิมนต์พระสงฆ์จากวัดสังฆวรารามมาฉันอาหารที่ชาวบ้านต่างนำกันมาถวาย เป็นการทำบุญปีใหม่ในอดีต และเพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลให้ทั้งแก่เจ้าที่หรือ “ตาเผา” และชาวบ้านเอง และจะรวมตัวเล่นน้ำกันบริเวณลานต้นประดู่

⁴พิธีกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลและกระทำอย่างง่าย ๆ เฉพาะบุคคลของคนในชุมชน จะเกิดขึ้นเมื่อแต่ละคนหรือครอบครัวทำมาหากิน ปลูกพืชผัก หรือทำนาทำไร่ สร้างบ้าน จะมีการทำพิธีเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้คุ้มครองขออนุญาตให้พืชผลออกงาม หรืออยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งทำในลักษณะส่วนบุคคลหรือเฉพาะครอบครัวเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น “เวลาทำไร่ข้าว กาดเจ้าที่เจ้าทางให้ได้พืชผลออกงาม ใครนึกไหนคิดไหน (อะไร) ก็กาศ (กล่าวถึง บอก) ตามความคิดคนนั้น เวลาถางไร่ก็ไหว้ ทำพิธีกาด(กล่าวถึงบอก) เจ้าที่” (สุข ฤทธิเดช, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

พิธีกรรมของชุมชนเรื่อยมานับแต่นั้นและใช้เป็นสถานที่เรียนหนังสือของคนในชุมชนเรื่อยมาจนตั้งเป็นโรงเรียนวัดป้อนารามในเวลาต่อมา

บ้านเกาะประดู่ถือเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่า 200 ปี มีการดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำ ป่า และสัตว์ มีการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยใกล้กันระหว่างญาติพี่น้องเป็นหย่อมบ้านเล็กที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติเชื่อมโยงต่อกัน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทำมาหากินในธรรมชาติที่อยู่ร่วม มีประเพณีพิธีกรรมเป็นกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ทั้งระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มีผู้นำที่มาจาก การเป็นที่เคารพ นับถือของคนในชุมชนเป็นผู้ดูแลทุกข์สุข มีระบบอาวุโสเป็นเสมือนกลไกควบคุมสังคม โดยมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สามารถทำให้คนในชุมชนดำรงอยู่มาได้

2. การเข้ามาและมีอยู่ของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่ (ก่อนพ.ศ.2460)

ในส่วนนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการยุคเริ่มต้นของศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความคู่กับชุมชนบ้านเกาะประดู่มาช้านาน อยู่ร่วมกับชุมชนเรื่อยมา และมีความหมายมากกว่าการเป็นศิลปะแสดงทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีผลทำให้คนในชุมชนรับเอาอิทธิพลด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเข้ามาสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิต และสืบทอดต่อ ๆ มาสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน โดยเฉพาะความเชื่อและความศรัทธาต่อครุหมอนโนรา และอื่น ๆ ที่ผลให้ศิลปะการแสดงโนรากลายมาเป็นสิ่งหนึ่งที่อยู่ในจิตใจและเป็นทุนทางสังคมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่าง ๆ ตามมามากมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความหมายของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่

จากการบอกเล่าเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราของผู้รู้ด้านโนรา ผู้เฒ่าผู้แก่ คนในชุมชนบ้านเกาะประดู่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ศิลปะการแสดงโนราสะท้อนให้เห็นถึงการมองโนราหรือการให้ความหมายของโนราใน 3 มิติ คือ

2.1.1 มิติของการรำรำและการแสดง เป็นการให้ความหมายต่อโนราหรือการมีมุมมองต่อโนราที่มีโดยทั่วไปและเป็นส่วนใหญ่ โดยมองว่าโนราเป็นการรำรำและการแสดงชนิดหนึ่ง ที่มีทั้งการรำ การขับร้องบทกลอนประกอบการตีเครื่องดนตรี มีการแต่งกายที่เป็นแบบฉบับของตนเอง และแสดงออกมาให้เกิดความรู้สึกสนุกสนาน สร้างความลึกซึ้งกินใจผ่านการรำรำ การขับบทกลอนประกอบท่วงทำนองดนตรีที่ไพเราะ โดยจะอยู่ร่วมกันเป็นคณะในกรณีที่ยังออกแสดงหรือไม่ได้อยู่เป็นคณะในกรณีที่ไม่ออกแสดงแล้ว

“... โนรารามันเป็นการรำ ที่สืบทอดมานานตั้งแต่สมัยก่อน มีว่าบทแบบของ โนรา แล้วก็แสดงแบบที่โนราแสดงได้ คนที่เป็นโนรามันก็คือคนที่รำโนราได้ รู้เรื่องท่ารำ เรื่องว่าบท สามารถทำได้ ผ่านพิธีของโนรามามาแล้ว แล้วก็ออกแสดงแต่งเครื่อง (แต่งตัว) โนราได้แล้ว” (เยี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

“ถ้าเพลง (พูด) ถึงโนราอย่างแรกก็ต้องเป็นเรื่องรำ ว่าบท แต่งตัวแบบ โนรา แล้วก็ดนตรีแบบโนรา คนทั่วไปที่ไม่เคยเรียน ไม่เคยหัดทำไม่ได้ แต่ถ้าได้เรียน ได้หัดก็ทำได้ ไม่ ยาก เป็นโนราแล้วก็ออกรำได้ไปอยู่กับคณะโนรา” (ภา หวานแก้ว, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2551)

เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการมองความเป็นโนราที่เกิดขึ้นว่า การสามารถรำ ขับร้องบทกลอน และการสามารถแสดงในแบบโนราได้นั้น คือ การเป็นโนรา ที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้

2.1.2 มิติของพิธีกรรม เป็นการมองโนราที่มีควบคู่กับความหมายแรก แต่ ยกระดับการมองขึ้นสูงกว่า โดยมองว่าเป็นการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติหรือสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโนรา วิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ที่แสดงออกมาผ่านรูปแบบพิธีกรรม เพื่อการตอบสนองความต้องการของคนที่นับถือโนรา โดยมี การรำรำและการแสดงเป็นองค์ประกอบร่วม

ถ้าเป็นโนราแล้วเก่งก็จะทำพิธีกรรมได้ คนเค้าจะเชิญไปทำ บางคนเค้าก็ แก้บน บางคนเค้าก็ต้องการเซ่นไหว้ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว บางคนเค้า ก็บูชาครูหมอบ (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโนรา) แล้วแต่การนับถือของแต่ละคน แต่ คนที่ต้องเป็นโนรา เวลาทำก็มักเป็นคณะ 20-30 คน (ลับ เป้นเยี่ยม, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

สมัยก่อนที่มากก็โนราโรงครู เค้าทำบูชาครูหมอบั้ง (บ้าง) บูชาตายาย¹มั้ง (บ้าง) บางทีก็แก้บน ให้โนรามามาทำพิธีที่บ้าน เป็นโนราใหญ่²หรือว่า

¹ตายาย หมายถึง วิญญาณของบรรพบุรุษในตระกูลที่เสียชีวิตไปแล้วแต่เชื่อว่ายังคง สามารถมาพบปะลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

²โนราใหญ่ หมายถึง โนราที่มีความสามารถขั้นครู มีความรู้เรื่องโนราทั้งพื้นฐานทั่วไปได้แก่ การรำรำ การว่าบทกลอนพื้นฐาน คือ บทครูสอน บทสอนรำ และขั้นสูงขึ้นมา บทกลอนทั้งหมดที่สืบทอดมา บทกลอนที่แต่งใหม่ ท่ารำตามบทกลอนแลท่ารำที่ปรับคิดใหม่ รวมถึงมีความรู้ด้าน คาถาอาคม ไสยศาสตร์ และสามารถทำพิธีกรรมได้ซึ่งมักจะเป็นหัวหน้าคณะ (เป้น เรื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

หัวหน้าคณะเท่านั้นนะ โหม (คน) จำได้ทั่ว ๆ ไปทำไม่ได้ วิชา (ความเก่งกล้า)ไม่ถึง เพียงแต่รำในพิธีเท่านั้น (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

2.1.3 มิติของความเชื่อและความศรัทธา เป็นมิติของการมีความเชื่อและความศรัทธาต่อครุหมอนิรา เกิดขึ้นจากการมองว่านิรามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ภายใน คือ ครุหมอนิรา¹ ที่เชื่อว่าจะสามารถดลบันดาลหรือช่วยเหลือให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้ ขณะเดียวกันก็อาจทำให้ประสบกับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้หากล่วงเกิน โดยเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของคนในวงกว้าง ทั้งที่เป็นผู้ที่รำนิราได้ ผู้ที่ทำพิธีกรรมได้ ผู้ที่มีคนในครอบครัวหรือในตระกูลรำหรือทำพิธีกรรมเกี่ยวกับนิราได้ รวมถึงผู้ที่ยอมรับและนำเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้มายึดถือยึดมั่นในจิตใจและเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

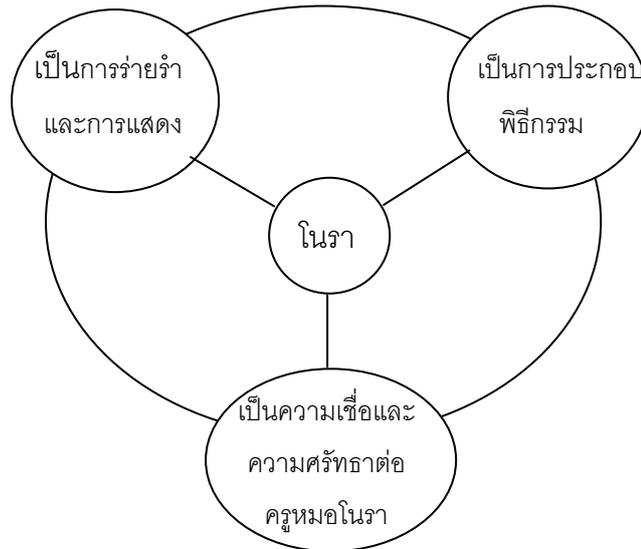
บ้านยายแอกเริ่มเดิมทีตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ก็นับถือครุหมอนิรามานี้แล้ว ตอนนั้นไม่มีคนในบ้านหรือว่าในตระกูลเป็นนิรา (รำนิราได้) แต่ว่านับถือครุหมอนิราเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วก็ถ่ายทอดมารุ่นแม่ยาย รุ่นยาย ลูกยาย สืบต่อ ๆ มา เราก็เหมือนเป็นนิรานั้นแหละ แต่ว่าไม่ได้รำเป็นเท่านั้น คนที่ค้านับถือแบบนี้ลุย (เยอะ) (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

คำพูดข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการมีระบบคิดในเรื่องความเชื่อความศรัทธา และนับถือของคนที่มีต่อครุหมอนิราแล้วมีการถ่ายทอดระบบคิดนี้สู่คนรุ่นต่อ ๆ มาในตระกูล และมองว่าสิ่งนี้คือสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกถึงการเป็นนิราของคนที่นับถือและมีความเชื่อศรัทธาต่อนิรา ซึ่งมีมากในกลุ่มคนทั่วไปและขยายวงกว้างที่สุด

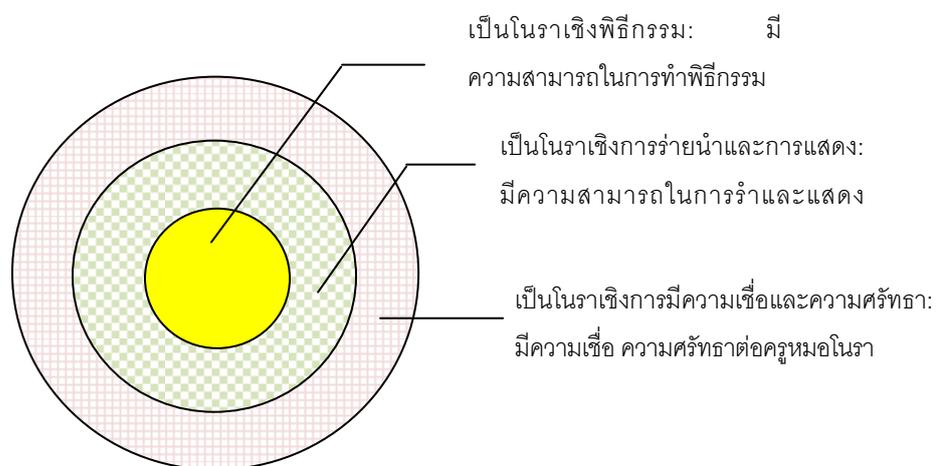
ดังนั้นเห็นได้ว่าในชุมชนบ้านเกาะประดู่ ศิลปะการแสดงนิรามีการให้ความหมายใน 3 มิติ คือ เป็นศิลปะการรำและการแสดง เป็นพิธีกรรม และเป็นความเชื่อความศรัทธา โดยไม่ได้เป็นสิ่งที่แยกออกจากกัน แต่เป็นสิ่งที่แทรกซึมอยู่ร่วมกัน และสัมพันธ์กัน ทำให้คนที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับมิติใดมิติหนึ่งก็ถือได้ว่า “เป็นนิรา” ดังนั้น การเป็นนิราในมิติความเชื่อความศรัทธาจะมีมากที่สุดเพราะสามารถนำมายึดถือ มีอยู่ และสืบทอดต่อไปได้ รองลงมาคือมิติของการรำรำที่ต้องผ่านกระบวนการในนิราถึงจะมาเป็นได้ และที่น้อยที่สุดคือมิติของพิธีกรรมที่ผู้ที่จะสามารถทำได้นั้นต้องมีความรู้มากและผ่านขั้นตอนมากที่สุด

¹ครุหมอนิรา หมายถึง วิญญาณของครุโนราทั้งในอดีตที่มีในตำนาน และนิราใหญ่ที่เสียชีวิตไปแล้วเป็นที่นับถือของนิราที่มีชีวิตอยู่หรือคนทั่วไป (แป้น เรื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

แผนภาพที่ 4.3
 ความหมายของโนราใน 3 มิติของบ้านเกาะประดู่

แผนภูมิที่ 4.4
 ความเป็นโนราในเชิงความหมายของโนรา

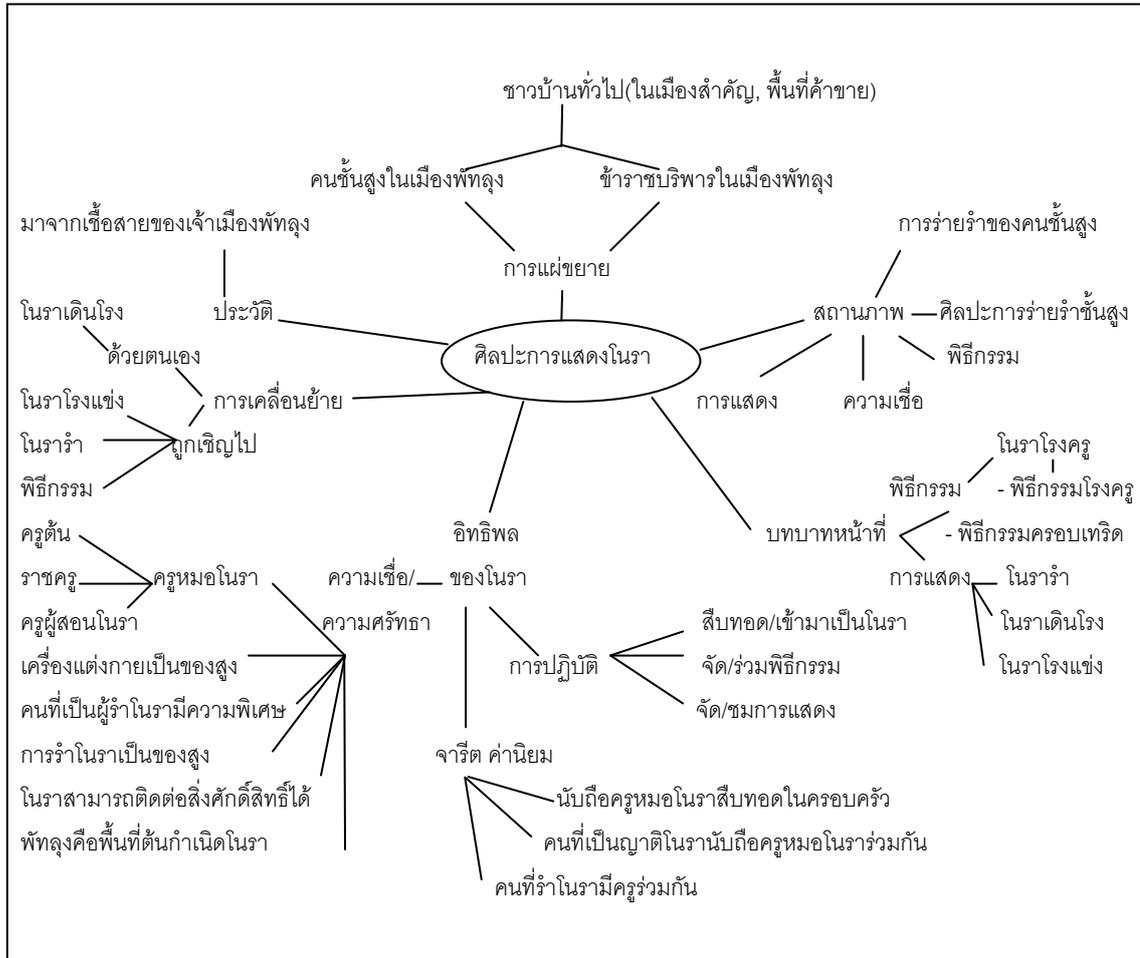
2.2 คุณลักษณะเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราโดยทั่วไป

ศิลปะการแสดงโนราเป็นที่เชื่อกันว่าเริ่มกำเนิดขึ้นในเมืองพัทลุงโบราณ บรรพบุรุษผู้ให้กำเนิดโนราวมถึงผู้ที่เป็นโนราในอดีตแรกเริ่มคือเชื้อสายของกษัตริย์และบุคคลที่เป็นกลุ่มคนชั้นสูงของเมืองพัทลุง ต่อมามีการขยายออกสู่ข้าราชการในเมืองและสู่ชาวบ้านทั่วไปในเวลาต่อมา โนรามีสถานภาพที่หลากหลาย ทั้งเป็นการร่ำรำของคนชั้นสูง เป็นศิลปะการร่ำรำชั้นสูง เป็นพิธีกรรม เป็นความเชื่อ และเป็นการแสดง มีบทบาทหน้าที่ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ทำหน้าที่ด้านพิธีกรรมติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งบรรพบุรุษโนรา บรรพบุรุษในครอบครัวเพื่อการสักการบูชา เช่นไหว้ เรียกว่า พิธีกรรมโนราโรงครู และเพื่อยืนยันการเป็นโนรา เรียกว่า พิธีกรรมครอบเทริด ทำหน้าที่ด้านการแสดงใน 3 ลักษณะคือ การรำหรือแสดงในเทศกาล งานต่าง ๆ ที่ถูกเชิญไป เรียกว่า โนรารำ การออกแสดงด้วยตนเอง เรียกว่า โนราเดินโรง และการแสดงในลักษณะการแข่งขันในงานเทศกาลสำคัญ เรียกว่า โนราโรงแข่ง ซึ่งการเคลื่อนย้ายของโนราไปในที่ต่าง ๆ มี 2 ลักษณะ คือ การออกไปด้วยตนเอง และการถูกเชิญไป โดยโนรามีอิทธิพลต่อคนใน 3 ด้าน คือ (1) ด้านความเชื่อความศรัทธา ในลักษณะที่ว่า ครูหมอนโนรา¹คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ทั้งคุณและโทษ เครื่องแต่งกายโนราเป็นของสูง คนที่เป็นโนรามีความพิเศษ คือ เป็นเชื้อสายของครูโนราผู้สูงศักดิ์ การรำโนราเป็นของสูง โนราสามารถติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ และพัทลุงคือพื้นที่ต้นกำเนิดของโนรา (2) ด้านจารีต ค่านิยม ได้แก่ การนับถือครูหมอนโนราสืบทอดในครอบครัว คนที่เป็นญาติของผู้รำ โนรานับถือครูหมอนโนราด้วยกัน และคนที่รำโนรามีครูด้วยกัน และ (3) ด้านการปฏิบัติ คือ การสืบทอดและเข้ามาเป็นโนรา การเข้าร่วมหรือจัดพิธีกรรมด้วยตนเอง และการจัดหรือร่วมชมการแสดงโนรา ซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มียุอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ของพื้นที่จังหวัดพัทลุงเพียงแต่อาจมีมากน้อยในแตกต่างกันเท่านั้น

¹ครูหมอนโนรา มี 3 ลักษณะ คือ 1) ครูต้นโนรา คือ ครูโนราที่เป็นผู้ให้กำเนิดโนราและเป็นครูคนแรกของโนรา ได้แก่ นางนวลทองสำลี 2) ราชครูโนรา คือ ผู้ที่เป็นโนราต่อมาจากครูต้น (นางนวลทองสำลี) ทั้งลูก ญาติในวัง และคนชั้นสูงทั้งหมดในตำนาน 3) ครูหมอนโนรา คือ ครูโนราในช่วงเวลาอดีตที่รู้ว่ามีชีวิตอยู่จริงที่ เป็นผู้สอนโนรา โดยครูหมอนโนราที่เป็นที่เคารพนับถือของคนส่วนใหญ่จะเป็นครูหมอนโนราในตำนาน คือ ครูต้น และราชครูต่าง ๆ ในส่วนของครูหมอนโนรา ลักษณะที่ 3 นั้น จะอยู่ในแวดวงของกลุ่มคนที่เป็นโนราเป็นส่วนใหญ่

แผนภาพที่ 4.5

สรุปคุณลักษณะของศิลปะการแสดงโนราโดยทั่วไป

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้ทราบว่าในอดีตช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานยังไม่มีคณะโนรา ผู้ที่รำโนราและผู้ที่ทำพิธีกรรมโนราเดินทางเข้ามาในชุมชน แต่สิ่งที่มีอยู่คือความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนราที่สืบทอดมา โดยเกิดจากการรับเข้ามาของคนในชุมชน ซึ่งในอดีตบริเวณพื้นที่นี้มีแหล่งชุมชนเก่าแก่ตั้งอยู่ อาทิ บ้านสังเขย่า บ้านท่ามะเดื่อ บ้านสทัง รวมถึงวัดโบราณ อาทิ วัดสังฆวราราม วัดใหม่ไทรงาม วัดเขียนบางแก้ว ซึ่งในช่วงเทศกาลหรืองานบุญในแต่ละปี ได้แก่ งานวันบุญเดือนสิบ กลุ๊น หรืองานสำคัญต่าง ๆ มักจะเชิญโนรามาแสดง โดยคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่จะออกเดินทางไปในงานเหล่านี้เพื่อร่วมทำบุญ ชมการแสดงโนราทั้งเชิงพิธีกรรม และการแสดงทั่วไป ทำให้เกิดการรับเอาความเชื่อ ความศรัทธาต่อครุหมอโนราเข้ามานับถือและถ่ายทอดสู่ลูกหลานในชุมชน

การบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้ทราบว่าพื้นที่บริเวณนี้ ไม่ว่าจะเป็นวัดเขียนบางแก้ว (ตามตำนานได้กล่าวว่าเป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงที่แรกทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา) วัดสทัง วัดช่างทอง วัดใหม่ไทรงาม วัดท่ามะเดื่อ และวัดสังฆวราราม ล้วนเป็นพื้นที่ที่มีโนราเข้ามา ทั้งการแสดงหรือการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู โดยเฉพาะที่วัดเขียนบางแก้วซึ่งถือเป็นเมืองเก่า มีการทำพิธีกรรมโนราโรงครูบ่อยครั้งในอดีต และเนื่องจากบริเวณที่พื้นที่บ้านเกาะประดู่ตั้งอยู่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของเมืองบางแก้วในอดีต ห่างจากวัดเขียนบางแก้วประมาณ 10 กิโลเมตร ทำให้บรรพบุรุษของคนบ้านเกาะประดู่ได้มีโอกาสสัมผัสเรียนรู้และซึมซับเกี่ยวกับโนรา ทั้งด้านการไปชมการแสดงโนราในรูปแบบโนรารำ และโนราเดินโรง รวมถึงการไปร่วมพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งในช่วงเวลานั้น การเข้ามาของโนราในแต่ละที่เนื่องมาจาก 2 กรณี คือ (1) การเชิญโดยคนในพื้นที่นั้น ๆ ที่มีความเชื่อ ศรัทธา หรือชื่นชอบโนรา โดยอยู่บนฐานความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนราซึ่งอาจเนื่องมาจากการบนบานแล้วได้ผล การเชื่อว่าเป็นการเลือกของครุหมอโนราผ่านอาการที่เรียกว่า ครุหมอจับลง¹ เพื่อทำพิธีกรรมโนราโรงครู หรือแสดงโนราที่เรียกว่า โนรารำ บางกรณีก็เชิญโนรามาแข่งขันแสดงความสามารถกันซึ่งเรียกกันว่า โนราโรงแข่ง โดยการเชิญโนราที่เกิดขึ้นในระดับบุคคลหรือครอบครัวนั้นมีน้อยมาก โดยเฉพาะโนราโรงครูเนื่องจากต้องมีองค์ประกอบอื่นด้วยคือ เรื่องของเงินทองที่ต้องจ่ายแก่โนรา ซึ่งสมัยนั้นประมาณ 1,000 บาทขึ้นไป และ (2) การเดินทางไปแสดงของโนราเอง โดยเป็นการเดินทางไปยังบ้านของญาติ เพื่อน มิตร

¹ครุหมอจับลง หมายถึง อาการผิดปกติที่เกิดขึ้นกับคนปกติทั่วไปที่มีการพูดจา หรือมีท่าทางไม่เหมือนปกติที่เป็นอยู่ คล้ายการเข้าทรง (ลับ แป้นเนียม, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

เกลอ หรือพื้นที่ที่โนราเคยไปมาแล้วมีคนชื่นชอบมาก เพื่อจัดแสดงโนราในช่วงที่ไม่ได้ถูกเชิญไปที่ไหน โดยลักษณะนี้เรียกว่า โนราเดินโรง ทำให้คนบ้านเกาะประตูออกไปรับรู้ ชิมชับจากพื้นที่ภายนอกเหล่านี้

โดยส่วนใหญ่ ในอดีตการจัดให้มีการแสดงโนราในงานต่าง ๆ นั้น เพื่อเป็นการถวายแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในตระกูล หรือในพื้นที่นั้น ๆ โดยจะเป็นลักษณะของโนรารำ และโนราโรงแข่ง ขณะที่การเชิญโนรามาทำพิธีกรรมที่เรียกว่า โนราโรงครูนั้น เป็นไปในหลายกรณี ทั้งการเช่นสรวงบูชาครูหมอนโนรา บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบูชาบรรพบุรุษ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน และวัดที่กล่าวไว้ข้างต้นเรื่อยมานำมาสู่การออกไปชมการแสดงและร่วมพิธีกรรมของคนในบ้านเกาะประตู มีผลต่อการชิมชับและรับเอาวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ต่าง ๆ เกี่ยวกับโนราเข้ามาสู่คนในชุมชน และขยายออกสู่กลุ่มเครือข่ายในเวลาต่อมา ทั้งด้าน ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาเกี่ยวกับโนรา ไม่ว่าจะเป็น การนับถือว่าเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง การเชื่อ การศรัทธา การเคารพยำเกรงต่อครูหมอนโนรา การชิมชับเรื่องราวความเป็นมาของโนราทั้งต้นกำเนิดที่อยู่ในเมืองพัทลุง การเป็นศิลปะการแสดงของคนชั้นสูง การเชื่อว่าเป็นการแสดงชั้นสูงที่ลบลูไม่ได้ ความเชื่อเรื่องเชื้อสายโนราของคนที่มีญาติเป็นโนราแล้วต้องนับถือครูหมอนโนราด้วยกัน อันมีเรื่องของความชื่นชอบในการรำรำและท่วงทำนองดนตรีรวมอยู่ด้วย โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับครูหมอนโนราเป็นสิ่งที่นำมาสู่การกระทำหลายอย่างของคนในชุมชนในช่วงเวลานั้น ได้แก่ การตั้งหิ้งบูชาครูหมอนโนราที่บ้าน การบนบานต่อครูหมอนโนราให้ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อาทิ ให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย การกระทำการต่าง ๆ ให้สำเร็จ การไปร่วมพิธีกรรมโนราโรงครูในพื้นที่ที่มีการจัด รวมถึงการเข้าไปเป็นโนราของคนบางคนในชุมชน การเข้าไปติดต่อสัมพันธ์กับโนราจนกลายเป็นมิตรในหลายกรณีที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านเกาะประตู

แม่ยายเล่าให้ฟังว่าสมัยนั้นบ้านเกาะโด (เกาะประตู) ไม่มีโนรามารำมาไหว (ทำอะไร) ที่มีแต่ที่อื่นข้างนอก ส่วนใหญ่เป็นที่วัด บ้านคนไม่ค่อยมีเท่าไร ถ้าเป็นบ้านคนก็เป็นงานบวชกับโรงครู มีมั้ง (บ้าง) นาน ๆ ที่ แต่แรก (เมื่อก่อน) คำเอาโนรามารำถวายให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางคนคำก็บน ถ้าสำเร็จก็จ้างโนรามารำ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นที่วัดเก่าของแถวนี้ (อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว อำเภอปากพะยูนในปัจจุบัน โดยอดีตคืออำเภอปากพะยูน) มีที่บางแก้วได้ (วัดเขียบางแก้ว) ที่วัดสทัง วัดใหม่ไทรงาม วัดช่างทอง วัดท่ามะเตี๋ย แล้วก็วัดสังเขยา (สังฆวราราม) แต่ว่าคนที่นี่ (กลุ่มตระกูลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ดั้งเดิม) นับถือครูหมอนโนรากันเพ (กันทั้งนั้น) ครูหมอนโนราเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนที่นี่ค่านับถือกันมาแต่

ไหนแต่ไรแล้ว คนแต่แรก (สมัยก่อน) เค้่าเชื่อกันว่าครุหมอโนราค์ดีสิทธิ์ ยิ่งไปเห็นเวลาโรงครุแล้วก็ร่วมด้วย ถ้าว่าบนสำเร็จก็ยิ่งนับถือ บางคนบนหัวหมู บางคนบนไก่ ถ้าสำเร็จก็เอาไปถวายครุเวลาที่อื่นเค้่ามีโรงครุ บางคนเจ็บไข้ไม่สบายก็บนครุหมอโนราให้หาย ถ้าคนที่มีเชื้อโนรา (มีคนในครอบครัวเป็นโนรา) เค้่าก็บนให้หาย ถ้าหายก็ให้เป็นโนรา ให้ออกพรานมั่งแล้วแต่ (ไปเป็นพรานโนรา) ตอนสมัยที่ยายยังเด็กยังเห็นที่บ้านตั้งหิ้งบูชาครุหมอโนราอยู่เลย ตอนนั้นก็มีกันเกือบทุกบ้าน เค้่าเชื่อกันมาก พอรู้ว่าจะมีโนราโรงครุก็เตรียมตัวกันไป โนรารำก็ไปกัน ตอนนั้นพี่เขยของแม่ยายก็ไปเป็นโนรา ออกรำกับโนรา คนที่เป็นญาติก็ยิ่งนับถือครุหมอกันมากขึ้นเพราะเราก็กลายเป็นเชื้อโนราไปด้วย บางคนก็ชอบมากสนิทกับโนราไปเลยก็มี (คดี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

พัฒนาการช่วงเวลานี้ทำให้เห็นได้ว่า ความหมายของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่มีทั้งมิติของการรำรำและการแสดง มิติพิธีกรรม และมิติของความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งนำมาสู่ความเป็นโนราของคนใน 3 มิติ ตามมา โดยศิลปะการแสดงโนราเข้ามาในชุมชนครั้งแรกด้วยรูปแบบของความเชื่อความศรัทธาต่อครุหมอโนรา และดำรงอยู่สืบต่อเรื่อยมาในครอบครัว มีการออกไปร่วมพิธีกรรมโนราโรงครุ และชมการแสดงโนราในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีคณะโนราเดินทางเข้ามาในช่วงวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่าง ๆ มีการบนบานขอความช่วยเหลือจากครุหมอโนราในครอบครัว ทำให้เห็นถึงภาพในอดีตของคนในบ้านเกาะประดู่ที่มีความเชื่อมโยงใกล้ชิด และผูกพันกับศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งการได้รับรู้ สัมผัสกับศิลปะการแสดงโนราของคนบ้านเกาะประดู่ในอดีตล้วนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ศิลปะการแสดงโนราเข้ามามีอิทธิพลต่อคนในชุมชน ทั้งความเชื่อ ความศรัทธาในหลายๆ ด้าน ทำให้สิ่งเหล่านี้เข้ามามีอยู่ และสืบทอดสู่คนในชุมชนต่อมา เพียงแต่ยังไม่มีการเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน ทั้งด้านการแสดง และพิธีกรรมเท่านั้น

3. การเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนราในบ้านเกาะประดู่ (พ.ศ. 2476-2482 และ พ.ศ. 2491-2502)

การที่คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนราเรื่อยมาได้ นำมาสู่การเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน ผ่านการเข้ามาแสดงของคณะโนรา การจัดพิธีกรรมโนราโรงครุ รวมทั้งการสืบทอดศิลปะการแสดงโนรา ภายใต้บริบทที่เอื้ออำนวย ทำให้

ศิลปะการแสดงโนรามืออิทธิพลต่อคนในชุมชนหลายด้าน ปรากฏเป็นความผูกพัน ความเป็นพวกเดียวกันของคนที่เป็นโนรา และนำมาสู่การเกิดเป็นกลุ่มพลังของชุมชนตามมา บนฐานการเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

3.1 การแสดงของโนราเดินโรง

การบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเกี่ยวกับการเข้ามาเคลื่อนไหวของโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่ นั้นไม่ทราบเวลาที่ชัดเจน เพียงแต่ปรากฏว่าในช่วงเวลากว่า 80 ปีที่ผ่านมา มีการเดินทางเข้ามาของคณะโนราและหยุดแสดงในชุมชนบ้านเกาะประดู่ โดยจากการบอกเล่าของยายคลี แก้วนุ่น (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552) ซึ่งเป็นผู้มีอายุมากที่สุดในชุมชนและสามารถเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตเกี่ยวกับชุมชนได้ ทำให้ทราบว่า ในช่วงเวลากว่าร้อยปีที่ผ่านมา ไม่ปรากฏคำบอกเล่าของบรรพบุรุษเกี่ยวกับการเข้ามาแสดงหรือทำพิธีกรรมของคณะโนรา มีเพียงแต่การออกไปร่วมพิธีกรรมหรือชมการแสดงโนราจากภายนอกบนฐานของการมีความเชื่อและศรัทธาต่อศิลปะการแสดงโนราที่หลากหลาย แต่การเข้ามาของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่มีปรากฏในช่วงเวลาประมาณ 80 ปีก่อนหน้านี้ โดยเป็นลักษณะของโนราเดินโรงที่เดินทางมาหยุดพักและแสดงที่บ้านของคนในชุมชนซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า ยายศรีพุด (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งเป็นผู้ที่แต่งงานกับคนในชุมชนและย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแห่งนี้ เป็นผู้ที่มีความเชื่อเรื่องโนรา ชื่นชอบศิลปะการแสดงโนรา และสนิทสนมกับคณะโนราถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นมิตรต่อกันในช่วงเวลานั้น โดยเป็นการแสดงเพียงวันเดียวแล้วก็เดินทางต่อไปที่อื่น เมื่อคนในชุมชนทราบว่าโนรามาก็ต่างไปดูการแสดงกันแต่มีได้เชิญหรือติดต่อให้โนรามามาแสดงต่อ เนื่องจากไม่มีครอบครัวไหนที่มีกำลังทรัพย์ในการจ้างโนรา และการแสดงโนราแบบทั่วไปก็ไม่ได้มีจัดมากนักหากไม่มีการขนานไว้ บวกกับศูนย์กลางในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ หรือการจัดงานฉลองต่าง ๆ ในเทศกาลสำคัญของคนในชุมชนนั้นจะเป็นการไปร่วมที่บ้านสังเขยที่วัดสังฆวราราม จึงทำให้พื้นที่บ้านเกาะประดู่กลายเป็นพื้นที่หยุดแวะของโนรา และแสดงในบางครั้งคราวเพื่อพักและเดินทางไปที่อื่นต่อไป

3.2 การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูโดยครอบครัวคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่

3.2.1 พิธีกรรมโนราโรงครูบ้านยายศรีพุด (พ.ศ. 2476-2482) จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้ทราบว่า ช่วงเวลาต่อมาเมื่อศิลปะการแสดงโนราได้เข้ามาเป็นรูปธรรมในชุมชนในรูปแบบของพิธีกรรมโนราโรงครู เนื่องจากคนในชุมชนชื่อ ยายศรีพุด (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นผู้นำเข้ามา โดยเดิมนั้นยายศรีพุดเป็นคนที่มีความเชื่อ และนับถือครูหมอโนราเพราะมีบรรพบุรุษเป็นโนราและเคยร่วมการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูเรื่อยมาเมื่อครั้งอยู่ที่บ้านเกิด

แต่เมื่อย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านเกาะประดู่ก็ได้เข้าร่วมกับครอบครัวน้อยลง เนื่องจากในหมู่บ้านเกาะประดู่ไม่มีครอบครัวไหนทำพิธีกรรมโนราโรงครู ทำให้ต่อมาด้วยความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นเชื้อสายโนราที่ทำให้ยายศรีพุดต้องการสืบทอดการเป็นโนรา และความชอบโนราของยายศรีพุดเองทำให้ยายศรีพุดได้ส่งลูกชายของตนเองชื่อ นายหมูน (ไม่ทราบนามสกุล) ไปฝึกการรำโนรากับโนราเจิมช่างทอง ซึ่งเป็นโนราของอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง และขณะนั้นเข้ามาพักอยู่บ้านญาติในหมู่บ้านหุแระ และอยู่ห่างจากบ้านเกาะประดู่ไม่มากนัก

การที่ยายศรีพุดส่งลูกของตนไปเรียนศิลปะการแสดงโนรานั้น นอกจากจะอยู่บนฐานของความเชื่อเกี่ยวกับตายายโนราในเรื่องการสืบทอดความเป็นโนรา และความชอบเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราแล้ว ยังมีอีกส่วนที่สำคัญคือ เนื่องจากช่วงเวลานั้นศิลปะการแสดงโนราเป็นสิ่งที่หายากในพื้นที่นี้ โดยการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ทำให้ทราบว่า ช่วงเวลาในอดีตนั้นศิลปะการแสดงโนรานอกจากจะมีจำนวนน้อยโดยมีเพียง 1 คณะ คือ คณะโนราปาน ซึ่งอยู่ที่บ้านสังเขยาเท่านั้น โนราคณะหนึ่ง ๆ จะไม่ค่อยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านของตนเองเท่าใดนัก เนื่องจากจะออกไปแสดงในพื้นที่อื่น ๆ ดังนั้นการสอนและฝึกโนราแก่คนทั่ว ๆ ไปในอดีตจึงเกิดขึ้นน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการสอนแก่ญาติหรือลูกหลานของโนราเพราะจะเป็นผู้ที่ติดตามโนราไปด้วย โดยใช้เวลาในช่วงที่ว่างสอนโนราแก่ลูกหลาน ซึ่งในช่วงประมาณ พ.ศ. 2476 โนราเจิมเข้ามาพักอยู่ที่บ้านหุแระระยะหนึ่ง ยายศรีพุดจึงเป็นคนเดียวที่พาลูกของตนไปเรียนการรำโนราในขณะนั้น

เมื่อนายหมูนลูกของยายศรีพุดได้เรียนโนราจนสามารถเป็นโนราได้แล้ว ก็ได้เข้าร่วมกับโนราเจิมเป็นลูกคณะเดินทางออกแสดง เนื่องจากยายศรีพุดซึ่งเป็นแม่มีความเชื่อและศรัทธาในครุหมอโนราอยู่เป็นพื้นฐาน และรู้จักสนิทสนมกับโนราที่เคยมาในพื้นที่ตำบลนี้หลายคณะ จึงได้เริ่มเชิญโนรามาทำพิธีกรรมโนราโรงครูและใช้พื้นที่บ้านของตนเองซึ่งอยู่ในบริเวณบ้านเกาะตาเภาเป็นพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูนับแต่นั้นมา (ดูภาพประกอบจากแผนภาพที่ 4.1)

การบอกเล่าของนางคลี แก้วนุ่น (สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551) ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลานั้นทำให้ทราบว่า พิธีกรรมโนราโรงครูที่เกิดขึ้นเป็นทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นบนฐานความเชื่อและความศรัทธาต่อครุหมอโนรา โดยเชื่อว่าการทำพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการแสดงออกซึ่งการระลึกถึงและการเคารพบูชาบรรพบุรุษของโนรา ตลอดจนบรรพบุรุษของตนเองที่เสียชีวิตไปแล้วและจะส่งผลให้ครอบครัวมีแต่ความสุขและความเจริญ การเป็นโนราและการดำรงชีวิตของลูกหลานในปัจจุบันจะดำเนินไปด้วยดี มีความรุ่งเรือง เป็นการขอขอบคุณครุหมอที่ผู้กระทำเชื่อว่าได้

ช่วยปกป้องคุ้มครองดูแลครอบครัวของตน บวกกับการรักษาโรคของโนรา ได้แก่ การรักษาเสน¹ให้หาย การตัดผมผีซ้อ² ที่นำมาจัดขึ้นในชุมชน เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการทำให้โนราได้ใกล้ชิดและคนได้เข้าร่วมมากขึ้น อีกทั้งสนับสนุนความเชื่อและความศรัทธาทั้งต่อโนราและครุหมอโนราของคนในชุมชนให้ขยายกว้างขึ้น โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญ คือ การมีฐานะทางการเงินที่ดี

ป่าศรีพุดแกเชื่อเรื่องตายายโนรา ลูกแกก็เป็นโนรากัน (ด้วย) แกก็เลยเอาโนราโรงครุมาที่บ้าน เค้าเชื่อว่าการทำโนราโรงครุหมั้น (มัน) เป็นการบูชาครุหมอโนรา ให้ครุหมอปกป้องดูแลคนที่เอาโนรามาทำพิธี ให้มีความสุข ความเจริญ ไม่เจ็บ ไม่ไข้ ทำมาหากินรุ่งเรือง ตอนนั้นหลายร้อยแค่นั้นไป (หลายร้อยบาทเกือบถึงพันบาท) นะถ้าเอาโรงครุมาแสดง คนธรรมดา นับถือกันพริ้ว (ขนาดไหน) ก็เอามาขายเพราะไม่มีเบี้ย (เงิน) แล้วโนราก็ไม่ใช่เชิฎกันมาได้ง่าย ๆ นะ เข้าช่วงเดือนหก (พฤษภาคม) ที่หนึ่ง (ครั้งหนึ่ง) ไม่ใช่ว่างกันก็ต้องเชิฎล่วงหน้า ตอนนั้นโนราก็ไม่มาก มีน้อย (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

การทำพิธีกรรมโนราโรงครุที่บ้านยายศรีพุดเกิดขึ้น 2 ครั้ง โดยเชิฎโนราผุด ซึ่งเป็นโนราอาวุโสของอำเภอบางแก้ว และเป็นโนราที่เป็นคนบ้านเดียวกับยายศรีพุดมาเป็นผู้ทำพิธีกรรม โดยใช้บริเวณบ้านตนเองซึ่งอยู่บริเวณเกาะช่ายเกาะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม จัดขึ้นในเดือนหก หรือเดือนพฤษภาคม ใช้เวลา 3 วัน คือ วันพุธถึงวันศุกร์ การเชิฎโนรามาทำพิธีกรรมของยายศรีพุดในเวลานั้น ในการทำพิธีกรรมไม่ได้มีแค่ครอบครัวของยายศรีพุดเป็นผู้ร่วมพิธีกรรมเท่านั้น แต่มีทั้งเหล่าญาติของยายศรีพุด และคนอื่น ๆ ในชุมชน โดยบรรดาญาติ ๆ ของยายศรีพุดซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณใกล้เคียงต่าง เอาข้าวของมาร่วมประกอบพิธีกรรมโดยเอาข้าวสาร ทั้งข้าวเจ้า ข้าวเหนียว และเงิน 12 บาท ไปร่วมในพิธี เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมนี้เป็นการเชื่อมต่อกับครุหมอโนราและบรรพบุรุษของตระกูลผู้ทำพิธีกรรม และยังทำให้คนในชุมชนได้ดูโนราอีกด้วย

ดังนั้นพิธีกรรมโนราโรงครุที่บ้านยายศรีพุดจึงเป็นพิธีกรรมทั้งเพื่อเซ่นไหว้บูชา ทำบุญและแสดงความเคารพครุหมอ รวมถึงการทำบุญและเชิฎบรรพบุรุษในตระกูลมาพบ

¹เสน หมายถึง ก้อนเนื้อที่เกิดขึ้นผิดปกติภายนอกร่างกาย

²ผมผีซ้อ หมายถึง ลักษณะของผมที่ติดและพันกันอย่างไม่สามารถหวีหรือแยกให้เป็นผมปกติได้ โดยคนได้เชื่อว่าเกิดจากการกระทำของวิญญาณและแก้ไคจากโนราหรือผู้มีวิชาอาคมเท่านั้น

ลูกหลานและรับบุญที่ลูกหลานทำไปให้ โดยมีโนราเป็นผู้เชื่อมต่อถึงผ่านร่างทรง¹ ซึ่งทำให้ช่วงเวลานั้นญาติของยายศรีพุดและคนในชุมชนที่มีความเชื่อเรื่องตายาย่าน²ต่างมาร่วมพิธีกรรม และช่วยจัดงานพิธีร่วมกับยายศรีพุดด้วยจำนวนหนึ่ง ขณะเดียวกันคนในชุมชนที่มีความเชื่อเรื่องครุหมอโนราก็จะนำของมาร่วมในพิธีกรรมเพื่อการบูชาเช่นไหว้ คนที่เคยบนบานไว้ก็ร่วมพิธีกรรมนี้เพื่อการแก้บน และเป็นการเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ปกป้องคุ้มครองรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านคือ “ทวดเกาะตาเถา” ที่ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นเจ้าของพื้นที่บ้านเกาะประดู่ซึ่งอยู่ในร่างของงูจางอง ดังนั้นพิธีกรรมโรงครูของยายศรีพุด จึงเป็นทั้งการนำโนราเข้ามาเพื่อการทำพิธีกรรมบูชาครุหมอโนราบรรพบุรุษของตระกูล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน ซึ่งมีผลให้การทำพิธีกรรมโนราโรงครูในช่วงเวลานี้กลายเป็นพื้นที่ของการมาประกอบพิธีกรรมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันของคนในชุมชน

ตอนนั้นคนที่ไปเป็นพี่น้องป่าศรีพุดเค้าไปกันหมด แม่ยายก็ไปพยายายไปกัน (ด้วย) เอาสารเหนียว สารเจ้า (ข้าวสาร ข้าวเหนียว) เบี้ย (เงิน) 12 บาท ไปให้เค้า ครอบครัวยายตอนนั้นมีลุงเขยเป็นโนราแต่ไม่ได้เป็นพี่น้อง (ญาติ) กับป่าศรีพุด แต่แม่ยายบอกว่ามีตายาย่านแห่งเดียวกัน (ร่วมกัน) ญาติ ๆ ป่าศรีพุดก็เหมือนกัน แล้วยังอีกอย่างเพราะเป็นคนบ้านเดียวกัน ไปทำบุญก็ทวดเกาะตาเถาด้วย เชื่อว่าเค้าจะดูแลเรา คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านตอนนั้นยายจำได้ ไปกันลุย (เยอะ) เพราะว่าเค้าก็เชื่อเหมือนกัน ตอนนั้นก็ไปช่วยกัน พี่น้องเค้าไปช่วยจัดงาน คนที่ไปร่วมจัดงานเค้าก็เลี้ยงข้าว ปลา อาหารที่เค้ามี (คลี่ แก้วนุ่น, ส้มภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาต่อครุหมอโนราที่สามารถสร้างความเชื่อโยงคนในชุมชนที่นับถือให้มาร่วมกันผ่านการทำพิธีกรรมที่เกิดขึ้น เกิดการแบ่งปัน

¹ร่างทรง หมายถึง คนที่จะเป็นผู้ถูกสิงที่คนเชื่อว่าเป็นวิญญาณเข้าสิงในร่างกาย และจะมีอาการไม่ปกติเป็นไปตามวิญญาณที่มาสิงในร่าง

²ตายาย่าน หมายถึง การมีเชื้อสาย หรือสืบทอดเชื้อสายบรรพบุรุษที่เป็นครุหมอโนรา ร่วมกัน อาจเกิดจากการมีคนในครอบครัวเป็นโนราหรือการมีญาติเป็นโนรา ดังนั้นตนเองและครอบครัวจึงถือว่ามีบรรพบุรุษเป็นโนราร่วมด้วย ที่สามารถกล่าวได้ว่ามีตายาย่านร่วมกันกับโนราอื่น ๆ หรือมีตายาย่านร่วมกัน

เอื้ออาหารต่อกันขึ้นแก่คนในชุมชน และความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราห์เองที่เป็นสิ่งสร้างความเข้มข้นในเรื่องความเชื่อตายายโนรา และสร้างความสัมพันธ์แบบตายายย่านให้เกิดขึ้น นำมาสู่ความรู้สึกเป็นญาติทางโนราที่เหนียวแน่น ความกตัญญูรู้คุณ การเข้ามาร่วมและช่วยในพิธีกรรม การเลี้ยงข้าวปลาอาหารแก่คนในชุมชน การช่วยรักษาโรคของโนรา เหล่านี้เป็นเรื่องของการสร้างความช่วยเหลือเอื้ออาหาร การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ขณะที่อีกส่วนไปร่วมชมพิธีกรรมและชมการแสดงโนราในการประกอบพิธีกรรมแต่ไม่ได้นำสิ่งของไปร่วมในการประกอบพิธี เมื่อถึงเวลานี้ ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงต่างพากันไปดูโนราโรงครูที่บ้านยายศรีพุดเป็นจำนวนมาก เกิดเป็นคำกล่าวที่ติดปากคนในสมัยนั้นว่า “วันพุด ไปบ้านป่าศรีพุด ไปแล (ดู) โนราพุด พุดตุง พุดตุง” (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2525) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกชื่นชอบในความสุนทรีย์ของโนรา ความเชื่อศรัทธาต่อครุหมอนโนราที่มี และความชื่นชมต่อศิลปะการแสดงโนราเป็นอย่างมาก “ตอนนั้น สามวันนั้นไม่ต้องทำไร (อะไร) กัน โนราอย่างเดียว คนตื่นเต้นกันอื้อโฮย (คนตื่นเต้นกันมาก) ชอบกันทั้งนั้น” (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2525)

การเชิญโนรามาทำพิธีกรรมโนราโรงครูของยายศรีพุดนอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราที่เข้มข้นแล้ว ขณะเดียวกันยังถือเป็นจุดเริ่มของการนำศิลปะการแสดงโนราเข้ามาในชุมชนบ้านเกาะประดู่ในรูปแบบพิธีกรรม ทำให้คนในชุมชนเกิดความใกล้ชิดกับโนรา และขยายมาสู่ความรู้สึกปีติ ปลาบปลื้มกับการได้ชมศิลปะการแสดงโนราอันมีชื่อว่าเป็นสิ่งสูงค่า

การทำพิธีเกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม โดยเกิดขึ้นได้เพียง 2 ครั้งก็ต้องจบลง เนื่องจากยายศรีพุดได้เสียชีวิต ซึ่งหลังจากนั้นคนในครอบครัวก็ต่างย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ไม่มีใครสืบต่อ และถือเป็นการสิ้นสุดพิธีกรรมโนราโรงครูในขณะนี้ เหลือเพียงแต่ความเชื่อความศรัทธาต่อโนราและตายายโนราที่เกิดขึ้น รวมถึงความเสียตายและความอยากดูอยากชมไว้ในใจของชาวบ้านเรื่อยมา

แม้ว่าในช่วงเวลานี้การเข้ามาของโนราจะเกิดขึ้นเพียง 2 ครั้ง แต่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนบ้านเกาะประดู่ให้กลายเป็นชุมชนที่มีความใกล้ชิดและมีความเชื่อเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ การเข้ามาของศิลปะการแสดงโนราผ่านพิธีกรรมโนราโรงครูได้สร้างและเพิ่มรากฐานในวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ปรากฏชัดเจนมากขึ้น กลายเป็นชุมชนที่มีความเชื่อเข้มข้นและเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่ามีอยู่จริง ได้แก่ ความเชื่อเรื่องครุหมอนโนรา ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่จริงผ่านปรากฏการณ์อิทธิฤทธิ์ที่เกิดขึ้น โดยมีศิลปะการแสดงโนราเป็นสื่อกลาง และยังมีเกิดขึ้นของสิ่ง

ที่ไม่เคยมีในอดีต คือ การสามารถได้สัมผัสกับศิลปะการแสดงที่ถูมองว่าเป็นของสูงและเป็นของ พัทลุงในพื้นที่ของชุมชน ซึ่งเหล่านี้นำมาสู่การเกิดการเรียนรู้ในศิลปะการแสดงโนราที่กว้างขวาง มากขึ้นในชุมชน ทั้งประวัติความเป็นมาของโนรา บรรพบุรุษหรือครูหมอนโนรา ความสามารถเหนือ คนทั่วไปของโนราทั้งการเรียกวิญญาณ การรักษาโรค ที่เกิดขึ้นผ่านการร่วมทำพิธีกรรม การแสดง และการว่าบทกลอนของโนรา อันนำมาสู่การเกิดความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่าครูหมอนโนรา การเกิดความสัมพันธ์ในรูปแบบ ตายายย่านเดียวกัน ที่ยิ่งทำให้ถึงความเหนียวแน่นของความรู้สึก เป็นเครือญาติของตระกูล ความเป็นญาติทางโนรา และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีความเชื่อ ในโนราร่วมกันเพิ่มมากขึ้น นำมาสู่ความรัก ผูกพันกันในกลุ่ม การเกิดการช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้อ ออาหารต่อกันของคนในการร่วมพิธีกรรม การเอื้ออาหารต่อผู้ที่ลำบากในชุมชนในการรักษาผ่านการ ร่วมพิธีกรรม

3.2.2 โнораโรงครูบ้านผู้ใหญ่คั้ง พลเพชร (พ.ศ. 2491-2502)

เมื่อยายศรีพุดเสียชีวิตลง พิธีกรรมโนราโรงครูที่เคยเกิดขึ้นในชุมชนก็ สิ้นสุดลงเช่นเดียวกัน ทำให้ช่วงเวลากว่า 9 ปีระหว่างนี้ไม่มีพิธีกรรมโนราโรงครูหรือปรากฏการณ์ เกี่ยวกับโนราเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ของโนรากับคนในชุมชนจึงเป็นลักษณะของการ ออกไปชมหรือร่วมพิธีกรรมในพื้นที่อื่น จนถึงช่วงประมาณปี พ.ศ. 2491 เกิดเหตุการณ์ประหลาด ขึ้นกับคนในชุมชน คือนางเปลื้อง พลเพชร ภรรยาของ นายคั้ง พลเพชร ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่ใน ขณะนั้น และเป็นครอบครัวที่นับถือครูหมอนโนรามามากแต่เดิม โดยเฉพาะนางเปลื้อง พลเพชรที่คนใน ชุมชนต่างรู้ดีว่าเป็นแม่ยกโนรา¹ ได้เกิดอาการประหลาด คือ พุดจาไม่เหมือนตัวเอง และเอ่ยถึงชื่อ ของครูหมอนโนราขึ้นหลายองค์ ทำให้คนในครอบครัวและชาวบ้านต่างเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับ นางเปลื้อง พลเพชร นั้นเป็นอาการของ “ครูหมอนจับลง” อันหมายถึง การเข้าสิงในร่างกายมนุษย์ ของครูหมอนโนรา และมีสาเหตุเนื่องมาจากครูหมอนโนราต้องการให้ครอบครัวนี้ทำพิธีเช่นไหว้ครูหมอน โนราโดยนางเปลื้องคือคนที่ถูกเลือกให้เป็นผู้เชื่อมต่อกับครูหมอนโนรา เป็นผลให้ครอบครัวของ นายคั้ง พลเพชรทำพิธีกรรมโนราโรงครูในครอบครัวนับแต่นั้นมา

ที่ได้มีโนราโรงครูบ้านลุงคั้งเพราะว่า ป้าเปลื้อง เมียของแกถูกตายาย โนราถือตัว (เลือก) คำจับลง (เข้าร่าง) ที่ป้าเปลื้อง เป็นครูหมอนโนราที่มา

¹แม่ยกโนรา หมายถึง คนที่มีความชื่นชอบศิลปะการแสดงโนราเป็นอย่างมาก จะไปชม และช่วยเหลือโนราในการแสดงหรือทำพิธีกรรมโนราทุกครั้งที่สามารถไปได้ สามารถสละเวลาการ ทำมาหากินของตนเองเพื่อไปชมโนราได้ตลอดเวลา

จับลง ตอนนี้นั้นแกก็แหง (พูด) เรื่องโนราได้หมด แล้วยกแหง (พูด) ชื่อ
ครุหมอนโอรามาหลายองค์ บอกได้หมด แม่ศรีมาลา แม่แขนอ่อน ตาหมอ
เทพ ตาหลวงคง ยาโถมน้ำ (พระยาโถมน้ำ) หลายองค์นี้ (นะ) แล้วบอก
ว่าให้เอาโนรามารำ บ้านลุงคลั่งก็เลยต้องเอาโนราโรงครูมาตั้งแต่นั้น
(ลับ เป้นเนียม, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคยมีชีวิตอยู่ในสมัยนั้น ทำให้เห็นได้ว่า
สิ่งที่เกิดขึ้นกับ นางเปลื้อง พลเพชร ที่นำมาสู่การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ
เกี่ยวกับเรื่องตายายโนรา โดยนางเปลื้อง พลเพชร มีบรรพบุรุษและญาติในครอบครัวเป็นโนรา
แต่ตนเองไม่ได้เป็นโนราอย่างคนในครอบครัว จึงเกิดเป็นความเชื่อว่าเป็นเหตุการณที่เกิดขึ้นเนื่องจาก
เป็นความต้องการของบรรพบุรุษและตายายโนราที่ต้องการจะสื่อสารหรือติดต่อกับนางเปลื้อง
เนื่องจากที่ผ่านมามีตัวของนางเปลื้องเองนั้นจะเข้าร่วมพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านเกิดตนเองเสมอ
ด้วยมีความเชื่อว่าตนนั้นมีเชื้อสายโนรา จึงต้องเข้าร่วมพิธีกรรมโนราโรงครูของครอบครัวเพื่อการ
เช่นไหว้ครุหมอนโนรา แสดงความเคารพ บูชาบรรพบุรุษของตนเอง และสร้างความเป็นสิริมงคลแก่
ตนและครอบครัว แต่ยังไม่เคยจัดพิธีกรรมนี้ด้วยตนเอง เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นส่วนสำคัญทำให้
ครอบครัวของนางเปลื้อง และนายคลั่ง พลเพชร เริ่มจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่บ้าน

ด้วยเหตุการณ์นี้เอง ทำให้ศิลปะการแสดงโนราถูกนำเข้ามาในชุมชนอีก
ครั้ง โดยเหตุผลที่นำเข้ามานั้นมีทั้งที่เป็นเช่นเดียวกับครั้งแรกและแตกต่างออกไป โดยส่วนที่
เหมือนกัน คือ เป็นการนำเข้ามาบนฐานของความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราในระดับบุคคลและ
ครอบครัวและเข้ามาผ่านการประกอบพิธีกรรม คือ พิธีกรรมโนราโรงครู แต่แตกต่างจากครั้งแรก
คือ เรื่องของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยในการนำเข้ามาของยายศรีพูดเป็นการนำโนราโรงครูมา
เนื่องจากลูกชายได้เข้าไปเป็นโนราซึ่งเป็นการนำตนเองและครอบครัวเข้าสู่ความเป็นโนราอีกครั้ง
ตามสายบรรพบุรุษ โดยมีได้มีอาคารที่เรียกว่า “ครุหมอจับลง” เป็นสาเหตุ ซึ่งเป็นไปด้วยความ
ต้องการและความเต็มใจของตนเอง ขณะที่พิธีกรรมโนราโรงครูบ้านผู้ใหญ่คลั่ง พลเพชร เกิดจาก
การมีอาการไม่ปกติของคนในครอบครัว และเชื่อว่าเป็นการกระทำของตายายโนรา จึงจำเป็นต้อง
นำโนราโรงครูเข้ามา และนำคนที่ถูกมองว่าถูกตายายโนราเลือกเข้าไปเกี่ยวข้องกับโนราผ่านการ
ทำพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งพิธีกรรมที่เกิดขึ้นถูกจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่กว่าที่ผ่านมาเนื่องด้วยครอบครัว
ที่จัดนั้นเป็นผู้มีฐานะและร่ำรวยที่สุดในชุมชนโดยใช้ที่บ้านของตนเอง (ดูแผนภาพที่ 4.1 ประกอบ)

ศิลปะการแสดงโนราจึงถูกจัดขึ้นในชุมชนอีกครั้ง โดยเกิดขึ้นในรูปแบบ
ของพิธีกรรมโนราโรงครู และจัดเรื่อยมาเป็นประจำนับแต่นั้น โดยการทำพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้าน

นายคลัง พลเพชร แรกเริ่มนั้นจะจัดขึ้น 3 ปีต่อครั้ง เป็นไปเพื่อการบูชาเซ่นไหว้และแสดงความเคารพต่อครุหมอนโนราหรือตายายโนรา และบรรพบุรุษของครอบครัว แต่ต่อมาเปลี่ยนเป็นปีละครั้ง เนื่องจากเหตุผลของการทำพิธีกรรมโนราโรงครูได้เพิ่มขึ้น มีเรื่องของการขนานของครอบครัว ผู้ใหญ่คลังเพิ่มเข้ามา ช่วงแรกเป็นการทำพิธีกรรมโดยใช้พื้นที่บ้านของผู้ใหญ่คลัง ต่อมามีการขยายเพิ่มไปที่บริเวณต้นประดู่ซึ่งอยู่ใกล้บริเวณบ้านของผู้ใหญ่คลังเอง บวกกับฐานเดิมของครอบครัวนี้เป็นครอบครัวใหญ่ เป็นผู้นำหมู่บ้าน มีความร่ำรวย มีบารมี และมีสังคมที่กว้างขวาง โนราโรงครูในครั้งต่อ ๆ มาจึงมิได้เป็นเพียงแค่การบูชาครุหมอนและบรรพบุรุษของครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการตอบแทนครุหมอนโนราด้วย เนื่องจากครอบครัวนายคลังเชื่อว่าการที่ครอบครัวยิ่งใหญ่มาได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีครุหมอนโนราและบรรพบุรุษช่วยเหลือและสนับสนุนอันเนื่องมาจากคนในครอบครัวปฏิบัติดีและบูชาครุหมอนโนราเรื่อยมาผ่านการทำพิธีกรรมโนราโรงครู

ตอนนั้นมีโนราโรงครูที่บ้านตาค้างตลอด เค้านับถือตายายโนรา แบบว่า ตอนนั้นบ้านเค้าเป็นคนโต (ยิงใหญ่) นึกไหวได้นั้น (คิดทำอะไรก็สำเร็จหมด) รวยที่สุดตอนนั้น มีทั้งวัวเป็นร้อย ๆ ช้างก็มี เค้ายึดว่าตายายช่วยเค้า เค้าก็เลยตอบแทนและบูชาตายายกัน (ด้วย) (เยี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูของครอบครัวผู้ใหญ่คลังได้เชิญ โนรายก ชูบัว และโนราลั่น ซึ่งอยู่ที่อำเภอทะเลน้อย จังหวัดพัทลุงและเป็นโนราที่มีชื่อเสียง มีความสามารถทางด้านการเล่นโนรา และการทำพิธีกรรมโนราโรงครูมากในเวลานั้นมาเป็นผู้ทำพิธีกรรมให้ โดยพิธีกรรมจะถูกจัดขึ้นในเดือนพฤษภาคมหรือเดือนในชุมชนเรียกว่าเดือนหก ใช้เวลา 3 วัน 3 คืน เริ่มในวันพุธและสิ้นสุดในคืนวันศุกร์ การบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ทำให้ทราบว่า พิธีกรรมโนราโรงครูที่จัดขึ้น ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ 1) การทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ ครุหมอนโนราบรรพบุรุษของครอบครัวผู้ใหญ่คลังตลอดถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์วิญญาณต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และ 2) การรำ การวาท การแสดงของโนรา ประกอบการทำพิธีและสร้างศรัทธา ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างที่ทำให้คนไปร่วมและชมพิธีกรรมจำนวนมากในเวลานั้น

ส่วนที่หนึ่ง พิธีกรรมติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในส่วนของการทำพิธีกรรมเพื่อการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นเป็นการติดต่อโดยมีโนราใหญ่หรือหัวหน้าคณะคือ โนรายก หรือ โนราลั่น ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ทำพิธีในแต่ละครั้ง เป็นการติดต่อผ่านการว่าบทกลอนเกี่ยวกับการเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยเฉพาะครุหมอนโนราให้เข้ามาในโรงโนรา และใช้คาถาของโนรา

ประกอบร่วม โดยมีร่างทรง คือ นางเปลื้อง พลเพชร เป็นผู้รับวิญญาณของครุหมอเข้ามาอยู่ในร่างกาย และแสดงถึงอิทธิฤทธิ์ความสามารถต่าง ๆ ของครุหมอแต่ละองค์ที่คนทั่วไปไม่สามารถทำได้ ออกสู่สายตาของชาวบ้านที่อยู่ในพิธีกรรม อาทิ การเดินลุยไฟ ซึ่งแสดงถึงอิทธิฤทธิ์ของครุหมอที่ชื่อพระยาลุยไฟ การยืนบนหม้อดินที่ใส่น้ำร้อนและตั้งอยู่บนเตาซึ่งแสดงถึงอิทธิฤทธิ์ของครุหมอที่ชื่อพระยาโถม่น้ำ การนอนรำโนราด้วยมือและขาพร้อม ๆ ประกอบกับแสดงลักษณะเป็นเสือเข้ามาดื่มน้ำจากถ้วยซึ่งแสดงถึงอิทธิฤทธิ์ของครุหมอที่ชื่อตาหมอทเทพ เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งที่ยิ่งสนับสนุนและเป็นตัวยืนยันให้ประจักษ์แก่สายตาของคนในชุมชนในสมัยนั้นว่าครุหมอโนราเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถทำในสิ่งที่คนทั่วไปไม่สามารถทำได้ นำมาสู่การสนับสนุนและสร้างความเชื่อ ความศรัทธาต่อครุหมอโนราแก่คนชุมชนช่วงเวลานั้นเป็นอย่างมาก

ที่ป่าเชื่อว่าครุหมอโนรามีจริงก็เพราะว่าเค้าทำให้เห็น ตอนนั้นโรงครุที่บ้านลุงคลิ่ง ป่าเปลื้องเป็นร่างทรงเองตลอด ครุหมอมาลงทั้งหมด 12 องค์ เท้าที่จำได้ก็มีแม่ศรีมาลา แม่แขนอ่อนน พระเวศสุวรรณ ตาหลวงคง ตาม่วงทอง ตาหมอทเทพ ยา (พระยา) โถม่น้ำ ยา (พระยา) ลุยไฟ แต่ละองค์พอเค้ามาลงเค้าก็แสดงให้เห็นว่าเค้าศักดิ์สิทธิ์จริง ยา (พระยา) ลุยไฟก็เดินลุยไฟ ยา (พระยา) โถม่น้ำก็ยืนบนหม้อน้ำร้อน หมอทเทพก็นอนรำโนราใช้ทั้งมือทั้งเท้า คลานรำ ตาม่วงทองก็รำแบบพราวน มั่นนำเชื่อถือครุหมอจริงที่มาลง ศักดิ์สิทธิ์ ตอนนั้นป่าจำได้ว่าเค้าทำพิธีกันอยู่ แล้วลูกหลานตาคลิ่งเค้าไม่เชื่อ ไม่นับถือครุหมอ แล้วชวนกันไปก่อกองไฟแล้วแหง (พูด) ว่าจะหมกหัว (เผา) ตายายให้รู้กันไป ไม่ทันขาดคำ (พอพูดเสร็จ) ครุหมอที่อยู่ในร่างป่าเปลื้องแกก็มาจับมือโหม (พวก) นั้นแล้วลากเดินลุยกองไฟเลย ตกใจกันหมด ออกมาจากกองไฟไม่เป็นไรว (อะไร) เลย โหม (พวก) นั้นก็เลยเชื่อและนับถือกันตั้งแต่นั้น คนอื่น ๆ ที่เห็นก็เชื่อกันหมดว่าครุหมอศักดิ์สิทธิ์จริง (ลับ แป้นเนียม, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

คนเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ พอเข้าร่างทรงก็เดินลุยไฟ เดินลุยไฟแล้วก็ลากคนอื่นเข้าไปด้วย เดินเหยียบบนกองไฟร้อน ๆ ร่างกายไม่ไหม้ ไม่พุพอง ไม่เป็นอะไรเลย เหยียบบนหม้อน้ำที่ต้มร้อน ๆ ตอนนั้นเป็นหม้อดินขนาดจุน้ำ 3 ลิตร แล้วเอาไม้ไผ่บาง ๆ มาตั้งบนปากหม้อ 2 ชั้น แล้วยืนบนหม้อ หม้อไม่แตกแล้วก็ไม่ร้อนด้วย มันเป็นการลองให้เห็นว่าตายายแท้หม้าย (จริง ๆ

หรือเปล่า) แต่ของเค้าแท้ (จริง) ไม่เป็นอะไรเลย คนเค้าก็เลยเชื่อกันว่าตายายจริง คักดีสิทธิ์จริง (เอี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

ขณะเดียวกันการทำพิธีกรรมยังเป็นส่วนที่สร้างให้เห็นถึงการมีความสามารถของโนราใหญ่เนื่องจากเป็นผู้เดียวที่ควบคุมวิญญาณทั้งหมดรวมถึงครุหมอนโนราด้วย โนราเป็นทั้งผู้เชิญ ผู้พูดคุย ผู้ควบคุม ออกคำสั่ง และผู้ส่งวิญญาณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม ทำให้ผู้ที่มาร่วมและผู้ที่มาอยู่ในพิธีกรรมได้เห็นถึงความสามารถที่พิเศษซึ่งคนทั่วไปไม่สามารถทำได้ และนำมาสู่การนับถือ เลื่อมใส ศรัทธา ต่อหัวหน้าคณะโนราของคนในชุมชนตามมา

โนราตอนนั้นก็ต้องแก่งไม้จั่นเอาไม่อยู่หรือก ทั้งครุหมอนโนรา และกั้ทั้งวิญญาณอื่น โนรายก โนราลั่นแก่งจริง เพาะครุหมอนที่มาลงของแท้ตัวจริง ทั้งเพ (ทั้งนั้น) ป้าเคยเห็นบางคณะหลัง ๆ มานี้เป็นผีมาแล้วหก (โกหก) ว่าเป็นครุหมอน หก (โกหก) ว่าเป็นตาหมอนเทพมากินน้ำในแก้ว ซึ่งมันไม่ใช่ ของแท้ต้องกินน้ำจากถ้วยแล้วดม ๆ เท่านั้นแหละ แล้วก็โนราเค้าต้องเอาอยู่ (คุมได้) บางทีที่บ้านตาคลิ่งตอนนั้นครุหมอนไม่จับลงง่าย (มาเข้าร่างทรงช้า) โนราเค้าก็ว่าเจ็บ ๆ แรง ๆ เหมือนกัน เช่น . . . ทรงพ่อทรงอย่าให้คนทรงมานั่งท่า . . . (ครุหมอนที่เรียกมาอย่าให้รอนาน) . . . หย่าทำหยกๆเหมือนเด็กกรก ๆ มาเยี่ยวหนา . . . (อย่าทำเชิงช้าเหมือนเด็ก)

โนราต้องดัน (ดู) เค้าโมโห ว่าเจ็บ ๆ ถ้าครุหมอนไม่มาลงง่าย ถ้าโนราไม่แก่งทำไม่ได้ ที่บ้านตาคลิ่งโนรายก โนราลั่นเค้าแก่ง (ลับ แป้นเนียน, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

การทำพิธีกรรมนอกจากการเชิญครุหมอนโนรา และตายายที่เป็นบรรพบุรุษของตระกูลเข้ามาในพิธีแล้ว ยังมีการจัดสำรับอาหารคาวหวานต่าง ๆ มากมายไว้ในโรงโนราซึ่งเป็นพื้นที่ของพิธีกรรม เพื่อเลี้ยงแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมด และแสดงถึงความกตัญญูของลูกหลาน โดยเป็นการรวมกันของบรรดาเหล่าญาติ ๆ ที่มาร่วมจัดงาน ซึ่งครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องของครอบครัวผู้ใหญ่คลิ่งรวมถึงเพื่อนบ้านในชุมชนที่มีความเชื่อเรื่องตายายจะนำข้าวสารอาหารต่าง ๆ และเงินมาร่วมในการทำพิธี ด้วยเชื่อว่าเหล่านี้จะถูกส่งถึงบรรพบุรุษหรือตายายของตนเองที่จะถูกเรียกมาในพิธีกรรมผ่านการทำบุญร่วมกัน เป็นการแสดงความกตัญญูที่มีต่อครุหมอนโนราและต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปของลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ทำให้พิธีกรรมโนราโรงครูบ้านผู้ใหญ่คลิ่งกลายเป็นการรวมญาติของตระกูล รวมถึงรวมคนที่มีความเชื่อเรื่องตายายโนราและตายายของตระกูลเกิดขึ้น มีเรื่องของความเชื่อเพื่อพ่อแม่ เอื้ออาทรของผู้จัดงานที่ให้แก่คนในชุมชน

มาร่วมบนฐานของการมีความเชื่อร่วมกัน และขณะเดียวกันบรรดาญาติก็จะเป็นแรงงานสำคัญในการช่วยเหลือจัดงาน ทั้งสถานที่ อาหารการกิน และการดูแลความสะดวก เลี้ยงข้าวปลาอาหารแก่ทั้งโนราที่ทำพิธีกรรม คนที่มาร่วมและดูโนราที่บ้านผู้ใหญ่คลิ่ง เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรที่เกิดขึ้นต่อญาติมิตรเพื่อบ้าน เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาที่นาย คลิ่งยังมีชีวิตอยู่ซึ่งทำให้โนราโรงครูเป็นเสมือนประเพณีอย่างหนึ่งของชุมชนในขณะนั้น

ลุงคลิ่งแกเอาโนรามารำตลอดที่บ้านกับที่ต้นโต มันอยู่ใกล้กัน คนอื่น ๆ ก็เอาสารเหนียว สารเจ้า เบี้ย (เงิน) 12 บาท ไปให้เค้า เป็นการร่วมทำบุญ ตายายทั้งตายายโนราและก็ตายายเราเอง ทั้งตายายแห่งเดียว (ตระกูลเดียวกัน มีบรรพบุรุษร่วมกัน) ตายายคนแห่ง (คนละตระกูล) ก็ทำรวมที่นี้หมด แล้วแต่ศรัทธา (เชื่อและศรัทธา) จะรำตอนเดือน 6 (พฤษภาคม) วันพุธเช้าโรง เราพากันไป ลูกหลานก็พากันไป ไปช่วยกัน ไปทำกับข้าว กับปลาตามเรื่องตามราว ทำบุญส่งไปให้ตายายกัน มาเลิกทำตอนตาคลิ่งตาย (คลี่ แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

ก่อนจะวันงานโรงครูคนที่ เป็นพี่น้อง (ญาติ) กับบ้านตาคลิ่งก็ไปกันแล้ว ไปนวดข้าว ซ่อมสาร (สีข้าว) เตรียมแกง เตรียมทุกอย่าง เหมือนเป็นงานงานหนึ่งเลย เพื่อเอาไว้เลี้ยงทั้งโนราและคนที่มา มันยิ่งใหญ่มาก

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

ขณะเดียวกันในพิธีกรรมยังมีการรักษาโรคเกิดขึ้นคือ การรักษาเสน และ ผมผีซ้อ ซึ่งเชื่อว่าโนราเท่านั้นที่สามารถรักษาได้ ทำให้มีคนที่มาจากต่างถิ่นที่มีความเชื่อเข้ามาทำการรักษาและอยู่ร่วมในพิธีกรรมด้วย บวกกับการเข้ามาแก้บนของคนในชุมชนและนอกชุมชนที่บนบานไว้กับครูหมอโนรา เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความช่วยเหลือเอื้ออาทรของครอบครัวผู้จัดพิธีกรรมที่ได้แผ่ขยายไปสู่คนทั้งในและนอกชุมชนอันอยู่บนฐานของการมีความเชื่อและศรัทธาต่อโนราร่วมกันเป็นหลัก

ส่วนที่สอง การแสดง การรำ และการว่าบทกลอนของโนรา ถือเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของโนราที่เกิดขึ้นในชุมชน และเป็นส่วนที่สร้างให้เกิดความประทับใจ ความนิยม และชื่นชอบโนราของคน ผู้ที่เคยสัมผัสและเคยได้ชมโนราในช่วงเวลานั้นต่างเล่าเป็นเสียงเดียวกันว่า โนรายกและโนราลั่นเป็นโนราที่รำได้สวยงามมาก บวกกับการขับบทกลอนที่มีทั้งกลอนที่แต่งมาก่อนและกลอนที่แต่งขึ้นสด ๆ ล้วนมีความไพเราะและน่าฟังเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการขับบทสิบสอง การแสดงเป็นเรื่อง ซึ่งล้วนแสดงและสื่อถึงความสามารถของโนรา บท

กลอนที่ใช้ในช่วงเวลานั้นมีความหลากหลายและปรับเปลี่ยนบ้าง แต่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงและต้องใช้ทุกครั้ง คือ บทกลอนเกี่ยวกับการเชิด การส่งครุหมอนโนราและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ และการเล่นบทสิบสอง ซึ่งมีนายโรงหรือหัวหน้าคณะเป็นผู้กล่าวและขับร้อง ขณะที่บทกลอนอื่น ๆ จะเปลี่ยนแปลงไป มีทั้งกลอนสดหรือที่เรียกว่าการต้นสด และกลอนที่ถูกแต่งไว้ก่อนแล้วมาใช้ร่วมกับการรำ และการตีเครื่องดนตรีโนรา

ตอนนั้นมีว่าบทสิบสอง แล้วก็รำ ว่ากลอนอื่น ๆ ทั้งกลอนที่เค้าผู้กามาแล้ว (แต่งมาก่อน) และก็กลอนที่ผู้กสด ๆ (แต่งสด ๆ) สลับกันไป ว่าเป็นภาษาใต้ ฟังรู้เรื่องกันเพ (ทั้งนั้น) (เอี่ยม ชุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

ตอนนั้นเค้าเล่นบทสิบสอง อันนี้มีทั้งร้องทั้งรำ เท้าที่จำได้มี พระสุธน โนรา สังข์ทอง พระอภัยมณี บทอื่น ๆ ที่จำได้มี พลายงามตามโขลง เกี่ยวกับ ช้างตามหาโขลงของตัวเอง บทนางนกจอก เกี่ยวกับนกกระจอก ที่จะบินแต่บินไม่ได้เพราะขณยังอ่อน หาม่าย (ไม่มี) ขนเพราะผลัดขน เค้าทั้งรำทั้งร้อง เครื่องก็ตีไปกัน (ด้วย) มันจับใจแล้วก็ทำให้เราชอบไปแล (ดู) กัน คนมากันลุย (เยอะ) มาแลโนรา แล้วก็ได้เจอกัน ตามสารทุกข์สุขดิบ พบปะกัน สนทนาสนมกัน (ลับ แป้นเอี่ยม, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

การมีความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราและตายายโนราของคนในชุมชนซึ่งมีมาแต่ในอดีตต่อมาเมื่อครั้งที่เกิดโนราโรงครูบ้านยายศรีพุดบวกกับความศักดิ์สิทธิ์ของครุหมอนโนราที่แสดงให้เห็น ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พิธีกรรมโนราโรงครูที่เกิดขึ้นโดยครอบครัวของผู้ใหญ่คั้งนั้นมีความเข้มข้นด้านความเชื่อมาก เกิดการเชื่อมโยงไปสู่เหล่าบรรดาญาติพี่น้องของผู้ใหญ่คั้ง และเกิดการมารวมกันของคนในชุมชนที่หลากหลายทั้งที่เป็นญาติ และไม่ใช่ญาติของครอบครัว นายคั้ง พลเพชรได้แก่ (1) กลุ่มคนที่เชื่อและต้องการให้ครุหมอนโนราหรือตายายโนราปกป้องดูแล ซึ่งเข้ามาร่วมในพิธีกรรมและร่วมช่วยเหลือในการจัดพิธีกรรม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นผู้บูชา และแสดงความเคารพต่อครุหมอนโนราและตายายโนราร่วมกับครอบครัวผู้จัดงาน (2) กลุ่มที่มีความเชื่อแต่ไม่ได้ร่วมมากนักเนื่องจากกลัวว่าหากครุหมอนหรือตายายโนราเลือกตนเองขึ้นมาจะไม่สามารถจัดพิธีกรรมนี้ได้จึงแค่เป็นกลุ่มที่เชื่อและเข้ามาร่วมช่วยงานเพื่อร่วมบูชาและแสดงความเคารพตายายโนราอยู่ห่าง ๆ และ (3) กลุ่มคนที่ต้องการใช้พื้นที่ของพิธีกรรมโนราโรงครู

ร่วมกับผู้จัดงานเพื่อเป็นสื่อกลางในการร่วมเช่นไหว้บูชาครุหมอนิรา แก๊บน ซึ่งกลุ่มนี้จะรวมถึงคนที่ไม่ใช่ญาติของครอบครัวนายคลังด้วย

เหล่านี้มีผลทำให้การทำพิธีกรรมนิราโรงครูที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งที่ผ่านมานั้นมีความหลากหลายของคนในชุมชนที่เข้าร่วม ช่วงเวลานี้จึงกลายเป็นช่วงเวลาที่ศิลปะการแสดงนิราซึ่งมาในรูปของนิราโรงครูได้ใกล้ชิดและแทรกซึมเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชนมาก เนื่องด้วยนอกจากจะมีคนมาร่วมเพื่อเป็นการทำบุญ เช่นไหว้ แสดงความเคารพ และกตัญญูต่อตายายทั้งตายายนิราและบรรพบุรุษของครอบครัวแล้ว ยังมีคนในชุมชนอีกจำนวนหนึ่งที่เข้ามาดูพิธีกรรมและการรำนิราบนฐานคิดและความรู้สึกของการเป็นศิลปะการแสดงของภาคใต้ที่หาดูยากและสามารถเข้าถึงได้แล้วอีกด้วย โดยการไปชมการแสดงนิราของคนในชุมชนช่วงเวลานี้เป็นการชมนิราในรูปแบบของนิราโรงครูที่มีการทำพิธีกรรมและการรำนิารวมกัน ดังนั้นนิราที่คนได้ดูในช่วงเวลานี้จึงสื่อให้เห็นถึงทั้งเรื่องของการสื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติอันอยู่บนฐานของความเชื่อเรื่องครุหมอนิราและบรรพบุรุษของตระกูลผ่านการทำพิธีของนิรา และการขับร้องบทกลอนที่เกี่ยวกับการเชิดตายายนิรามาในพิธีและส่งตายาย ขณะเดียวกันก็ได้ชมการรำรำต่าง ๆ ตามรูปแบบของนิรา การขับร้องบทกลอนอื่น ๆ ที่นิรานำมาใช้ และการแสดงเป็นเรื่องราวต่าง ๆ โดยมีเสียงดนตรีประกอบ รวมถึงการได้ฟังการขับบทกลอนที่คิดขึ้นสด ๆ ของนิราซึ่งมักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน และการเดินทางมาของนิราเองร่วมด้วยเสมอ

ป้าไปแล (ดู) ตั้งแต่เริ่มมีเลย ตอนนั้นยังเด็กอยู่ไม่โตมากอายุประมาณ 10 กว่าปี พอรู้ว่าเค้ามีนิราโรงครูที่บ้านตาคั้งก็ไปดูกัน ไม่ได้ไปร่วมทำบุญให้ตายายเพราะว่าเราไม่ใช่ญาติกัน ตอนนั้นเป็นคนที่ดีกัน (เป็นมิตร) ที่ไปก็คือไปแล (ดู) นิรารำ แสดงเป็นเรื่องก็มี มีหลายอย่างตอนนั้น 3 วัน 3 คืน อยู่ที่นั่นตลอด คนมากันล้น (เยอะมาก) เป็นร้อย ๆ คนที่ไปแล(ดู) กันมาก ส่วนตัวป้าที่ชอบที่สุดก็คือไปแล (ดู) ครุหมอมาลงทรงเป็นครุหมอแท้จริง ศักดิ์สิทธิ์จริง แล้วเป็นนิรายกนิราลั่นหล่าว (อีกด้วย) ดัง (มีชื่อเสียง) มากในสมัยนั้น คนก็เลยไปแล (ดู) กันล้น (เยอะ) ลานบ้านลุงคลังกว้างมากคนเต็มหมด สมัยนั้นนิราหาดูยากมากจริง ๆ เพราะมันมีน้อย และเป็นสิ่งที่ดังของภาคใต้ ถิ่นกำเนิดอยู่ที่พัทลุงบ้านเรา ที่นี้ (บ้านเกาะประจักษ์) ตอนนั้นมีที่บ้านลุงคลังบ้านเดียว บ้านอื่นไม่มีเลยเพราะค่าราช (ค่าจ้าง) มันแพง คนสมัยก่อนไม่มีเงิน อีกอย่างสมัยป้าเค้าว่านิราเป็นนักแสดง (มีทั้งความรู้ด้านการแสดง ไสยศาสตร์ และ

กว้างขวางในสังคม) คนที่พามาได้ต้องเก่งใช้ได้ (มีความสามารถและกว้างขวางทางสังคมพอกัน) พอสมควร (ลับ เป็นนิยม, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

ตอนนั้นคนไปแล (ดู) กันลุย (เยอะ) แล (ดู) ทั้งโรงครู ทั้งรำ ทั้งว่าบท ออกพราน พอมีโนราโรงครูคนตื่นตื่นกันนี้ (นะ) มากันเป็นร้อย สมัยนั้น คำนิยมกัน แล้วก็มีแค่โนรากับหนังลุง (หนังตะลุง) ตอนนั้น คนบ้านเกาะโดส่วนใหญชอบโนรากันมาก เพราะว่าโนรามันหลายอย่างทั้งทำพิธีกรรม เป็นของศักดิ์สิทธิ์ มีครูหมอบ แล้วก็รำทั้งโนรา ทั้งพราน แล้วตอนนั้นโนราเก่ง ๆ ที่ถึง (เข้าถึงและติดต่อ) ครูหมอบได้จริง และรำเก่งจริงหายาก แล้วมันเป็นของพัทลุงบ้านเรากัน (ด้วย) แล้วพอเป็นโนรายกโนรา ล้นหลาว (อีก) คนยิ่งชอบไปเพื่อ (ชอบมากขึ้น) (เอี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

โนราโรงครู คนแถวนี้ (โคกขี้แสดปัจจุบัน) ก็ไป ไปแล (ดู) โนรายก โนรา ล้นกันเพ (ทั้งนั้น) (สุข ฤทธิเดช, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

ป่าไปดูประจำเวลามีโรงครู โนราเล่นมันสนุก ทั้งรำ ทั้งร้อง คนตีเครื่องก็มัน (สนุก) ติดนุกันมาตลอด แต่งทั้ง ปี่ ๆ แต่งทั้ง ใจมันตื่นตื่นสนุก รำก็หรรษา (เก่ง) แล้วไม่ใช่มี เมื่อก่อนโนราไม่ใช่หางาย ๆ ที่บ้านลุงคลั่งบ้านเดียวเท่านั้นแหละ เวลามี คนก็ไปร่วม ญาติ ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ไปกันหมด (เนิม เอียดขาว, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

เพราะฉะนั้น การดูโนราของคนในชุมชนในช่วงเวลานี้นอกจากเป็นการไปดูพิธีกรรม ที่มีความเชื่อ ความศรัทธาทั้งต่อครูหมอบโนรา และตัวโนราเองแล้ว ยังมีเรื่องของ การไปดูการรำ การร้อง ฟังการบรรเลงเครื่องดนตรีที่ผสมผสานกันอย่างมีความหนักแน่น เร้าใจ และตื่นตื่นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการเป็นการแสดงที่มีความกระฉับกระเฉง มีท่วงทำนองที่สอดคล้องกับความ เป็นคนได้ ทั้งแง่ของความคิดก็ เร้าใจ คล่องแคล่วว่องไว ภาษาที่ใช้ซึ่งเป็นภาษาใต้ บทร้อง บทกลอนต่าง ๆ ที่เป็นสภาพธรรมชาติของภาคใต้ อาทิ บทเกี่ยวกับช้าง นกกระจอก ดวงอาทิตย์ ทะเล เป็นต้นซึ่งล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตของคนภาคใต้ บวกกับประวัติเกี่ยวกับโนรา ที่กล่าวถึงต้นกำเนิดว่าเกิดจากเชื้อพระวงศ์ของเจ้าเมืองพัทลุงในอดีต ซึ่งรู้จักกันในนามของครูหมอบโนราท่านต่าง ๆ ล้วนทำให้โนราได้ซึมซับเข้าสู่จิตใจของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก กว้างขวาง ยิ่งขึ้น ผังอยู่ในความรู้สึกและหัวใจของคนในชุมชนเรื่อยมา

ดังนั้นในช่วงเวลาที่มีการทำพิธีกรรมโนราโรงครู ที่บ้านของผู้ใหญ่ คลิ่งจึงเต็มไปด้วยผู้คนจำนวนมาก ทั้งที่มาร่วมพิธีและมาชมการแสดงของโนรา โดยเฉพาะคนในชุมชนคือห้อยมบ้านเกาะประดู่ และคนนอกชุมชนห้อยมบ้านม่วงธง ห้อยมบ้านโคกขี้แรด รวมถึงในพื้นที่ใกล้เคียง อาทิ บ้านสังเขย่า บ้านท่ามะเดื่อ บวกกับการมีการสอนโนราแก่คนในชุมชนโดยโนรายก โนราลั่นซึ่งทำให้เกิดโนราใหม่ขึ้นในชุมชน (จะขอกล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป) ทำให้บ้านผู้ใหญ่คลิ่งในช่วงเวลาของการทำพิธีกรรมกลายเป็นพื้นที่ร่วมแห่งการพบปะเจอหน้าของคนในชุมชนมากมายไปโดยปริยายเรื่อยมา ส่งผลให้ช่วงเวลาต่อมาพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านผู้ใหญ่คลิ่งแต่ละครั้งเต็มไปด้วยผู้คนจำนวนมาก ทั้งโนรายก โนราลั่น และคณะที่ตามมากว่า 20 คน คนในชุมชนที่เป็นโนรากว่า 20 คน ครอบครัวยุใหญ่คลิ่งซึ่งเป็นผู้จัดพิธีกรรม ญาติพี่น้องของผู้ใหญ่คลิ่งที่เข้ามาร่วมทำบุญให้แก่ตายายในพิธีกรรม ญาติพี่น้องของคนที่เป็นโนราในชุมชนที่เข้ามาร่วมทำบุญในพิธีกรรม และผู้ที่มาดูพิธีกรรมและการรำโนราทั้งในและนอกชุมชน ทำให้ทุกปีเกิดเป็นการรวมกันของกลุ่มคนจำนวนมากในชุมชนในพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งอยู่ทั้งบนฐานของความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา ความเชื่อเรื่องตายายของตนเอง การเป็นโนราเอง และบนฐานของการศรัทธาต่อศิลปะการแสดงที่เชื่อว่าเป็นของสูง รวมถึงให้ความสุนทรีย์ะ สนุกสนาน ที่นำมาสู่ความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม ได้แก่ ความเป็นเครือญาติที่มีทางสายเลือด ความเป็นญาติทางโนรา โดยถูกเชื่อมอยู่บนการมีครุหมอโนราหรือมีเชื้อสายโนราด้วยกัน ความกตัญญูของคนที่ยังมีชีวิตต่อบรรพบุรุษและครุหมอโนรา ความศรัทธา ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล ความสามัคคี ความรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน เมตตาต่อกัน และร่วมกันเสียสละร่วมดูแลหมู่บ้านต่อมา

จึงเห็นได้ว่า การที่พิธีกรรมโนราโรงครูในขณะนั้นเกิดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ในหมู่บ้านและมีคนมาร่วมทั้งพิธีกรรมและชมการแสดงโนราจำนวนมากจึงมีเหตุผลมาจาก (1) คนในชุมชนมีฐานความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา (2) โนราที่ถูกเชิญมาทำพิธีเป็นโนราชื่อดังของจังหวัดพัทลุง (3) ผู้จัดเป็นบุคคลยิ่งใหญ่ในหมู่บ้านทั้งด้านอำนาจ บารมี เงินทอง และสังคม (4) ศิลปะการแสดงโนราในอดีตเป็นสิ่งที่หาดูได้ยาก เนื่องจากมีน้อยและคนที่สามารถนำมาได้ต้องมีฐานะทางการเงินดีพอสมควรซึ่งชาวบ้านธรรมดาไม่สามารถทำได้ (5) ศิลปะการแสดงโนราเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นของจังหวัดพัทลุงและของภาคใต้ที่ชัดเจน เป็นของสูงที่มีที่มาจากเจ้าเมืองพัทลุง (6) มีการให้โอกาสแก่คนในหมู่บ้านได้เข้ามาเป็นโนราซึ่งจะพูดในหัวข้อต่อไป

พิธีกรรมโนราโรงครูได้ถูกจัดขึ้นในชุมชนเรื่อยมาและใช้สถานที่บ้านผู้ใหญ่คลิ่งซึ่งอยู่บริเวณต้นประดู่เป็นสถานที่รำของโนราตั้งแต่นั้นมา จนผู้ใหญ่คลิ่งเสียชีวิต โนราโรงครูและศิลปะการแสดงโนราก็เริ่มหายไปจากชุมชนอีกครั้ง โดยต่อมาคนที่เป็โนราที่เคยเรียนรู้

การรำโนราจากโนรายก โนราล้น ก็ต่างแยกย้ายกันออกไป บ้างก็หยุดการรำโนราเนื่องจากแต่งงาน มีครอบครัวที่ต้องอยู่ดูแล อาจมีรำบ้างในบางครั้งคราวในกรณีที่มีคนมาชวนไปรำ หรือกรณีที่มี เหตุการณ์ที่เชื่อว่าครุหมอดต้องการให้รำ อาทิ การไม่สบายโดยไม่ทราบสาเหตุแล้วรักษาไม่หาย เป็นต้น บ้างก็ไปเข้าร่วมกับคณะอื่น เนื่องจากมองว่าโนรายังเป็นวิชาที่มีติดตัวที่สามารถใช้ในการ ดำรงชีวิตได้ และเป็นเลือดเนื้อของตนเอง ซึ่งต่างแยกย้ายไปอยู่ในคณะต่าง ๆ อาทิ คณะโนราเฉลิม คณะโนราเอียง ซึ่งเป็นคณะโนราในอำเภออื่น เป็นต้น ทำให้ช่วงเวลาหลังจากนี้ไม่มีกิจกรรม เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเกิดขึ้นในชุมชน แต่ความเชื่อ ความศรัทธา ความรู้สึกเคารพต่อสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ของโนรา ความนิยม ชื่นชอบ ในศิลปะการแสดงโนรายังคงอยู่

พอดาคั้งแกเสียดก็ไม่มีโนราโรงครูในหมู่บ้านแล้ว ไม่มีใครรับมาเพราะ มันแพง คนที่ค้ำนบถือบางทีก็ไปร่วมทำบุญที่บ้านอื่นที่เค้ามีจัด มันก็ เหมือนมีอะไรบางอย่างหายไปเหมือนกันนะ จากที่เคยมีคนมารวมกัน เยอะ ๆ มีเสียงกลอง ทับ ดังตลอดเรื่อยมา เหมือนภาพความเป็น ศิลปะการแสดงได้ที่มันอยู่ในบ้านเรามันหายไป เหลือเป็นความทรงจำ อยู่ในใจว่าบ้านเราเคยมีโนรา ใจก็ยังชอบ ยังเชื่อและนับถือกันเรื่องครุ หมอดเพียงแต่ว่าไม่มีพิธีกรรมเท่านั้น (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

3.3 การสืบทอดโนรา

การสืบทอดโนราเกิดขึ้นจากการที่โนรายกและโนราล้น ซึ่งเป็นโนราที่เข้ามาทำ พิธีกรรมโนราโรงครูบ้านผู้ใหญ่คั้ง พลเพชร ได้เข้ามาสอนการรำโนราแก่คนในชุมชนโดยบางครั้ง ใช้ช่วงเวลาหลังจากการทำพิธีกรรมโนราโรงครู 2-3 อาทิตย์สอนและฝึกคนในชุมชนที่สนใจในกรณี ที่โนราทั้ง 2 ท่านไม่ไปทำพิธีต่อที่ไหน บางครั้งก็จะเข้ามาอีกครั้งหลังจากที่หมดช่วงเวลาการ พิธีกรรมโนราโรงครูทั้งอยู่ กิน และฝึกสอนคนในชุมชนนานหลายเดือนโดยใช้พื้นที่บ้านผู้ใหญ่คั้ง ทำให้มีคนในชุมชนต่างนำลูกหลานมาเรียนรำโนราจำนวนหนึ่ง เกิดโนราใหม่ขึ้นในชุมชนจำนวน 9 คน ได้แก่ นางไสว ทองแก้ว นายแว่น ทับรอด นางปลื้ม ชุนเพชรวรรณ นางเลื่อน พลเพชร (เสียดชีวิต) นายเอี่ยม ชุนเพชรวรรณ (เสียดชีวิต) นายเล็ก (ไม่ทราบนามสกุล) นางจวบ (ไม่ทราบ นามสกุล) นางเทียน (ไม่ทราบนามสกุล) นายมิตร นุ่มสุข (ย้ายไปอยู่ จังหวัดสงขลา) ประกอบกับ การมาแต่ละครั้งเป็นการอยู่ในชุมชนนานร่วมเดือน จึงเป็นผลให้ โนราและชาวบ้านมีความใกล้ชิด กันมากกว่าอดีตที่ผ่านมา และขณะนั้นถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโนราที่เข้ามา ผู้ใหญ่คั้ง และ คนที่เป็นโนราในชุมชนมีความเหนียวแน่นมาก สร้างให้เกิดความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันในฐานะ

ของการเป็นโนราเกิดขึ้นในชุมชนนำมาสู่การรวมกลุ่มกับคณะของโนรายกโนราลั่นออกแสดงในที่ต่าง ๆ และร่วมในพิธีกรรมที่จัดบ้านผู้ใหญ่คั้งมากขึ้น เกิดความเป็นกลุ่มพวกขยายกว้างบนฐานของการเป็นโนราและมีครูหมอร่วมกัน ที่นำมาสู่ความรัก ความสามัคคี และขยายออกสู่การรวมกลุ่มดูแลชุมชนที่เข้มแข็งตามมา

สมัยนั้นโนรามารำโรงครูครั้งหนึ่งก็อยู่เป็น 2-3 เดือน รำโรงครูแล้วก็หัดและฝึกโนรากับชาวบ้านที่มาสมัครเป็นศิษย์ด้วย คนในหมู่บ้านเรียนกันหลายคน มีคนจากข้างนอกมาด้วย หลายคนก็ฝึกโนราก็ คนที่ไม่ได้ฝึกเพราะกลัวเรื่องครูหมอโนรา หรือตายายโนราก็ไปดูเฉย ๆ ตอนนั้นคนคุ้นเคยกับโนรามากเพราะมีทุกปีเป็นส่วนใหญ่ โนราโรงครูถือเป็นการรวมญาติ และรวมคนในชุมชนกันอีกอย่างก็ว่าได้ (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

ตอนนั้นคนเรียนกันลุย (เยอะ) เพราะโนรายกแก (ท่าน) มาสอน แล้วคนที่นี่ก็ไม่ค่อยมีที่ได้เรียนโนราตอนนั้น พอโนรายกแก (ท่าน) มาสอนคนก็ไปเรียนกัน คนที่เรียนก็เพราะว่าเค้านับถือโนรายกเพราะแก (ท่าน) ทั้งจำสวย ทั้งเก่ง คนชอบแกมาก เป็นโนราดั่ง (มีชื่อเสียง) แล้วก็เพราะว่าเป็นของภาคใต้ของพัทลุงบ้านเรา ต้นกำเนิดอยู่ที่พัทลุง แล้วสมัยนั้นเค้าก็นิยมกัน โนรามันเป็นวิชา (วิชาความรู้) พาตัวได้ (สามารถสร้างเป็นอาชีพ หาเงินได้) ถ้าได้เรียนก็ดีเพราะว่าไม่ใช่เรียนกันง่าย ๆ ครูเก่ง ๆ หายากเค้ามาถึงที่ไม่เรียนได้หรือ (ครูที่เก่งมาถึงที่ไม่เรียนได้อย่างไร) (เยี่ยม ชุนพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

ในช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงเวลาที่คนในชุมชนได้ใกล้ชิดกับโนรามากกว่าที่ผ่านมา โดยจากการเข้ามาทำพิธีกรรมโนราโรงครูทุก ๆ ปี ทำให้ การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูกลายเป็นกิจกรรมที่ทำกันเป็นประจำในแต่ละปี หรือ 3 ปี ประกอบกับการเข้ามาสอน ฝึกโนรา และการสร้างโนราในชุมชนผ่านการฝึก ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนกลายเป็นเป็นโนราจำนวนมาก และต่างก็ติดตามโนรายกโนราลั่นไปแสดงในที่ต่าง ๆ ไม่ค่อยได้อยู่ในชุมชนทำให้ศิลปะการแสดงโนราได้แทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิตของคนในชุมชน ลักษณะของโนราในชุมชนช่วงเวลานี้จึงเป็นความเกี่ยวข้องในเชิงพิธีกรรม การสืบทอดโนรา และการเรียนรู้การรำโนราแต่ยังไม่มีที่ตั้งคณะในชุมชน แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นคือเรื่องของความรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ใฝ่ใจต่อกัน รักกัน ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกันทั้งของคนที่เป็นโนรา และคนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับโนราแต่ไม่ได้เป็นโนราทั้งในการมาร่วมพิธีกรรมและในวิถีการดำรงชีวิต

สมัยรุ่นปู่แต่ก่อน (เมื่อก่อน) ที่จะมีโนราโรงครูบ้านตาค้าง ก็มีคนเชื่อและศรัทธาครุหมอนโนราก็มีอยู่แล้ว คนแถวบ้านเกาะโตส่วนใหญ่เชื่อเรื่องครุหมอนโนรา นับถือโนราก็ทั้งนั้น เจอกันตลอดในชีวิตประจำวัน แต่ว่าจะเจอกันในฐานะของคนที่ไม่เชื่อครุหมอนหรือเชื่อศรัทธาโนราเหมือนกันตลอดมา (หรือไม่) นั้นก็แล้วแต่ แต่ถ้าที่อื่นจัดก็ไปร่วม แต่ถ้าไกลบ้านไปบางเคาก็ไม่ไปส่วนใหญ่ มันจะจัดกระจาย แต่พอบ้านตาค้างจัดโนราโรงครู มันทำให้คนทั้งที่มีความเชื่อโนราแต่ไม่ได้เป็นโนรา คนที่เป็นโนรา และคนที่เชื่อโนราได้มีโอกาสมาเจอกันในหมู่บ้าน เพราะมันจัดในบ้าน (หมู่บ้าน) เรา อยู่กันแค่ว่า (ใกล้ ๆ) มันก็เลยทำให้ไหมโนรา (คนที่มีความเชื่อในครุหมอนโนรา คนที่เป็นโนราเอง) ได้เจอกัน มันก็ผูกพันกัน มีอะไรก็ช่วยกันเรื่อยมา (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

สะท้อนให้เห็นถึงพิธีกรรมโนราโรงครูที่มีส่วนสำคัญของการสร้างการรวมกันของคนที่มีความเชื่อให้เข้ามาทำพิธีกรรมร่วมกัน เกิดเป็นความผูกพัน ความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันของกลุ่มคนที่มีความเชื่อเหล่านี้

นอกจากนั้นในช่วงเวลานี้ยังมีผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงของภาคใต้จากที่อื่นย้ายเข้ามาอยู่ในฐานะแขกของชุมชน ได้แก่ นายช่วง พูลผล ซึ่งเป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการตีโหม่ง และเคยตีโหม่งในการแสดงหนังตะลุงในคณะหนังตะลุงย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน นายมี หวานแก้ว ซึ่งเป็นเชื้อสายของโนรา นักตีเครื่องดนตรีโนรา และลูกคู่โนราในคณะแพนอุดมศิลป์ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา เข้าแต่งงานกับนางภา หวานแก้ว ซึ่งเป็นคนในชุมชน และเริ่มชักชวนภรรยาฝึกหัดการรำโนรากับโนราแพนซึ่งเป็นอาจารย์ของตนเอง และออกแสดงร่วมกับคณะที่จังหวัดสงขลา โดยในช่วงเวลานี้โนราในชุมชน มี 4 สายครุหลัก ๆ คือ สายโนรายกและโนราลั่น สายโนราเจิม สายโนราแพน และอื่น ๆ

เพราะฉะนั้น ช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงที่ทำให้คนในชุมชนใกล้ชิดกับโนรามากขึ้น ทั้งจากการทำพิธีโนราโรงครู การเข้ามาอยู่ในชุมชนเพื่อการฝึกคนในชุมชนที่สนใจและชอบโนราของโนรายกโนราลั่น ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มของการเริ่มเป็นโนรา ทั้งคนรำ พรานโนรา คนตีเครื่องและลูกคู่โนราของคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่ เกิดการเรียนรู้เรื่องศิลปะการแสดงโนราของคนในชุมชนกับโนราคนอื่น ๆ และการเดินทางเข้ามาอยู่ในชุมชนของคนที่เป็นโนรา ทำให้ศิลปะการแสดงโนราได้แพร่กระจายอย่างกว้างขวางในชุมชนบ้านเกาะประดู่ ถือเป็นจุดเริ่มของการสร้างโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่ แม้ว่าจะไม่มีคนใดที่มีความโดดเด่นขึ้นมา แต่โนราโรงครูได้สร้างความเชื่อและสายใยความสัมพันธ์เรื่องครุหมอนโนราให้แผ่ขยายในหมู่บ้านอย่างกว้างขวางขึ้น ขณะเดียวกันก็

เป็นส่วนสำคัญของการสร้างการพบปะกันของชาวบ้านทั้งที่เป็นญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ใกล้เคียง ผ่านการทำพิธีกรรม

3.4 อิทธิพลของศิลปะการแสดงโนราต่อชุมชนบ้านเกาะประดู่

3.4.1 อิทธิพลทางด้านความคิด ความเชื่อและความศรัทธา

(1) ความเชื่อและความศรัทธาต่อครุหมอโนราว่าสามารถให้ทั้งคุณและโทษได้ โดยการมีพิธีกรรมโนราโรงครูเกิดขึ้นในหมู่บ้านเองเป็นส่วนสำคัญที่สร้างให้เกิดการเข้าถึง และใกล้ชิดกับโนรามากและกว้างขวางขึ้นของคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่ การทำพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของครุหมอโนราและอภินิหารต่าง ๆ เป็นส่วนที่ยิ่งสนับสนุนให้คนในชุมชนต่างมีความเชื่อว่าครุหมอโนรามืออยู่จริง และเชื่อว่าครุหมอโนราสามารถดลบันดาลให้เกิดทั้งสุขและทุกข์แก่คนที่มีเชื้อสายโนราหรือคนที่มีความเชื่อต่อครุหมอโนราได้

ครุหมอโนราศักดิ์สิทธิ์ ช่วยเหลือเราได้หลายอย่าง บางที่ใช้ไม่สบาย กับนครุหมอให้ช่วย บางทีอยากให้ทำอะไรสำเร็จกับนครุหมอให้ช่วย บางคนไม่บวชรักษาไม่หายก็เป็นเพราะครุหมอเคঁกลงโทษ เพราะว่าไปลบหลู่เคঁ แต่ถ้าเราไม่ไปลบหลู่เคঁก็ไม่ทำอะไรเราหรอก เรายันถือบนบานขอให้เคঁช่วยเคঁก็ช่วย (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

(2) ความเชื่อและศรัทธาต่อศิลปะการแสดงโนราว่าเป็นของสูง ลบหลู่ไม่ได้ เป็นความศรัทธาที่มาจากเรื่องเล่าตำนานของโนราที่มีในพิธีกรรมโนราโรงครูเกี่ยวกับความเป็นมาของโนรา กำเนิดของโนราที่มาจากเชื้อสายกษัตริย์และคนชั้นสูงที่ต่อมาก็คือสิ่งที่นับถือก็คือครุหมอโนรา ทำให้เกิดเป็นความศรัทธาต่อศิลปะการแสดงโนราว่าเป็นของสูงที่ห้ามลบหลู่ใด ๆ ทั้งสิ้น “โนรา (การแสดง พิธีกรรม ครุหมอ) ศักดิ์สิทธิ์อโหสิ (มาก) แผลง (พูด) เล่นถึงเคঁ (โนรา) ไม่ได้ ไปหยอกล้อ พูดล้อเล่นหรือว่าไปว่าเคঁไม่ได้ ดีไม่ดีลำบากไม่รู้ตัว เคঁเป็นของสูงลบหลู่ไม่ได้” (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

(3) ความเชื่อและความศรัทธาต่อโนราว่าสามารถติดต่อกับวิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณต่าง ๆ และรักษาโรคได้ โดยเป็นความเชื่อมั่นและศรัทธาที่มีต่อโนราใหญ่ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ เก่งกล้าที่สุดในคณะของโนรา สามารถที่จะทำพิธีกรรมและติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ให้มาพบปะกับคนที่มิชีวิตอยู่ได้ และเป็นผู้เดียวที่ควบคุมวิญญาณเหล่านี้ให้เชื่อฟังและไม่ทำร้ายผู้คน รวมถึงเป็นผู้เดียวในคณะโนราที่สามารถรักษาโรคที่หมอทั่วไปไม่สามารถรักษาหายได้ คือ เสนและผมผีซ้อ ผ่านการทำพิธีกรรม “โนราเรียกมาได้หมด ทั้งครุหมอ

โนรา ตายายที่ตายไปแล้ว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีอื่น ๆ กัน ได้หมด เวลาโรงครูเค้าเรียกมาได้หมด เค้ามีวิชาของเค้า เรียกมา แหลง (พูด) กับลูกหลาน มากินของเซ่นไหว้ เสร็จแล้วก็เชิญหลบ (กลับ)” (ลับ แป้นเนียม, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

3.4.2 อิทธิพลต่อจารีต ค่านิยม และความรู้สึกของคนในชุมชน

(1) คนที่รำโนรามีครุร่วมกัน ถือเป็นกฎของโนราที่มีร่วมกันในการเข้ามาเป็นผู้รำโนราหรือผู้ทำพิธีกรรมเกี่ยวกับโนรา ที่จะต้องนับถือครุหมอโนราที่เป็นครุต้น ราชครูในโนราด้วยกัน “. . . คนที่เข้ามารำโนราสิ่งหนึ่งที่ต้องยึดถือร่วมกันก็คือการนับถือครุหมอโนราเพราะเป็นเหมือนผู้ที่ให้กำเนิดความรู้ด้านนี้ให้กับเราแล้วก็ทำให้มีโนราจนทุกวันนี้ได้” (แป้น เรืองแก้ว, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552) รวมถึงครูผู้สอนโนราด้วย ทำให้เกิดความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน อันนำมาสู่ความรู้สึกผูกพัน เป็นครู ศิษย์ หรือ ญาติทางโนรา ในสายครุเดียวกันตามมา

(2) ญาติของผู้ที่เป็นโนรานับถือครุหมอโนราด้วยกัน หมายถึง การมีญาติเป็นโนราเปรียบเสมือนการเป็นคนในกลุ่มของโนราที่มีเชื้อสายโนราหรือตายายย่านร่วมกัน อันเป็นความรู้สึกร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโนรา โดยหากคนในครอบครัวหรือตระกูลเป็นโนราจะต้องนับถือครุหมอโนราซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดในโนราด้วยกัน และเป็นความเชื่อว่า ไม่ว่าจะรู้จักหรือไม่รู้จักกัน เป็นญาติหรือไม่ได้เป็นญาติกันก็ตาม แต่มีสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ คือ การมีเชื้อสายโนราหรือการมีตายายย่านร่วมกัน เห็นได้จากคำพูดของยายคลี แก้วนุ่น ที่ว่า “ตอนมีโนราโรงครูที่บ้านยายศรีพูด แม่ยายก็ไป ไม่ได้เป็นญาติกัน แต่ว่ามีตายายย่านร่วมกัน เพราะคนในบ้าน (ตระกูล) ก็คือพี่เขยของแม่เป็นโนรา” (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

(3) การนับถือครุหมอโนราสืบทอดในครอบครัว เป็นสิ่งที่สืบทอดกันเรื่อยมาของคนในชุมชน โดยหากมีคนในครอบครัวนับถือครุหมอโนรา รุ่นลูกรุ่นหลานในรุ่นต่อ ๆ มาก็ตองนับถือตามไปด้วย “ที่บ้านนับถือครุหมอโนรามาดั้งแต่รุ่นตายายแล้ว เค้านับถือมา พอเราเกิดมาก็นับถือตามพ่อแม่อีกที่จนตอนนี้ก็สืบทอดมาเรื่อย ๆ” (แวน ทับรอด, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

(4) ความภาคภูมิใจในการเป็นคนในพื้นที่ต้นกำเนิดของโนรา เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อและศรัทธาที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในการเป็นกำเนิดเกิดมาในพื้นที่เดียวกันกับโนราของคนในชุมชนเห็นได้จากคำพูดของ นายเอี่ยม ขุนเพชรวรรณ ที่ว่า “ก่อนหน้าที่จะมีโนราโรงครูในบ้านเราเค้าก็รู้จักกันอยู่บ้างเหมือนกันว่าโนราเป็นของพัทลุง แต่ว่าพอมีโนราโรงครูในบ้านเรา คนมันได้รู้หลายคนมากขึ้น มันกว้างขึ้น จากบทกลอนโนราที่โนราเค้าว่า มันก็ทำ

ให้เราภูมิใจในชะตาพื้ตูลุงบ้านเราเป็นต้นกำเนิดการแสดงนี้” (เอี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

(5) ความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงชั้นสูง เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนที่ได้เข้ามาเป็นโนราโดยเกิดเป็นความรู้สึกว่าได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงหรือการร่ำรำขั้สูงของภาคใต้ซึ่งไม่ใช่ทุกพื้นที่ที่จะเป็นได้เห็นได้จากคำพูดของนางไสว ทองแก้ว ที่กล่าวว่า “คนทั่วไปก็ไม่ใช่จะเป็นกันได้ง่าย ป้ามีโอกาสได้เป็นและได้รู้ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีในชีวิตอย่างหนึ่งในชีวิตป่าแล้ว ป้าภูมิใจมาก” (ไสว ทองแก้ว, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

(6) ความคิดว่าโนราเป็นทั้งศิลปะการแสดงและวิชาความรู้ที่หาเลี้ยงตัวได้ โดยมองว่าในอดีตนั้นโนราถือเป็นวิชาความรู้ด้านศิลปะการแสดงที่สามารถหารายได้ให้แก่ผู้ที่มีความรู้ด้านนี้ เพราะคนส่วนใหญ่มีทั้งความเชื่อความศรัทธาต่อโนราซึ่งจะเชิญโนราไปทำพิธีกรรมโนราโรงครู และยังใช้โนราเป็นการร่ำรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย ซึ่งต่างก็มีค่าตอบแทนต่อโนราทั้งสิ้น “การร่ำโนรามันเป็นเหมือนวิชาความรู้ของคนสมัยแต่แรก (อดีต) มันเอามาทำมาหากินได้เข้า (เข้าร่วม) กับที่เค้าเป็นโรง (คณะ) ออกรำก็ได้เงิน” (เอี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

(7) ความชื่นชอบในศิลปะการแสดงโนรา โดยเป็นสิ่งที่เกิดจากการที่โนรามีองค์ประกอบที่หลากหลาย ทั้งด้านการทำรำที่สวยงาม อ่อนช้อยผสมกับระดับกระแฉ่งและพิสดาร อาทิ การรำแบบขดตัวในถาดอาหาร การขับบทกลอนที่ใช้ภาษาท้องถิ่นคือภาษาใต้ น้ำเสียงที่ไพเราะจับใจ การแสดงเป็นเรื่องที่สร้างความตื่นเต้นและเป็นเรื่องราวที่น่าติดตาม อาทิ บท12¹ และการว่ากลอนสดต่าง ๆ ที่ผสมผสานกับท่วงทำนองดนตรีที่คึกคัก สนุกสนาน ซึ่งทำให้เกิดความประทับใจ “ป่าได้แล (ดู) โนรามานานแล้ว ป้าชอบโนรา ชอบทุกอย่างของโนรา ชอบมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว” (เลียบ จันทรสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2552)

3.2.3 อิทธิพลทางด้านการปฏิบัติ เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการมีอิทธิพลของโนราต่อคนในชุมชนทั้งด้านความคิด ความเชื่อและความศรัทธา ดังต่อไปนี้

(1) การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูเรื่อยมาของครอบครัวคนในชุมชนทั้งกรณีบายศรีพุด และบ้านผู้ใหญ่คู้ลิ่ง พลเพชร โดย

¹บทสิบสอง หมายถึง บทโนราที่เป็นเรื่องราว12 ได้แก่ พระสุธน-นางมโนราห์ พระรถเสน พระลักษมณ์วงศ์ โคบุตร สังข์ทอง ดาราวงศ์ พระอภัยมณี จันทรโครบ สินธุราช สังข์ศิลป์ชัย มณีพิชัย และไกรทอง

การบอกเล่าของคนในชุมชนซึ่งรู้จัก และเป็นญาติของทั้งสองท่านทำให้ทราบว่า แม้ว่าทั้งสองท่านจะเสียชีวิตไปแล้ว และคนในครอบครัวได้ย้ายออกไป แต่ก็ยังมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นในพื้นที่อยู่ใหม่ของคนในครอบครัวในช่วงเวลานั้น เพื่อเป็นการเช่นสรวงบูชาและแสดงความเคารพครุหมอโนราให้ปกป้องครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข

(2) การบนบานขอความช่วยเหลือจากครุหมอโนรา การบนบานขอความช่วยเหลือจากครุหมอโนราเป็นสิ่งที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนานในพื้นที่ชุมชนนี้ แต่ขณะเดียวกันเมื่อมีพิธีกรรมเกิดขึ้นในชุมชนทำให้ความเชื่อความศรัทธาต่าง ๆ ขยายออกกว้างขวางต่อคนในชุมชนและมีการบนบานต่าง ๆ กับครุหมอโนรามากขึ้น เพราะการมีพิธีกรรมหากบนบานได้ผลก็สามารถมาแก้บนหรือเช่นไหว้ตอบแทนครุหมอโนราได้สะดวกขึ้น “. . . คนบนครุหมอโนราก็กลัว ส่วนใหญ่เมื่อก่อนบนให้หายเจ็บหายไข้ บางคนบนเรื่องอย่ามีโจรมีขโมยมารังควาญที่บ้านเรา บางคนก็บนเรื่องทำนาปลูกข้าว” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

(3) การร่วมพิธีกรรมโนราโรงครูเพื่อบูชา เช่นไหว้ครุหมอโนรา และวิญญานบรรพบุรุษ เป็นการเข้าร่วมพิธีกรรมของคนในชุมชนในหลายกลุ่มคน ได้แก่ คนที่มีความเชื่อเรื่องตายาย่าน เรื่องเชื้อสายโนราเข้าร่วมเพื่อการเช่นไหว้ครุหมอโนรา คนที่เป็นเครือญาติของครอบครัวที่จัดพิธีกรรมเข้าร่วมทั้งเพื่อบูชาครุหมอโนราและวิญญานบรรพบุรุษ คนที่บนบานต่อครุหมอโนราแล้วเกิดผลสำเร็จเข้าร่วมเพื่อแก้บนเป็นการขอบคุณ

(4) การเข้าไปรำโนรา เป็นการเข้าไปขอเป็นศิษย์และฝึกโนรารวมถึงเป็นโนราออกแสดงร่วมกับโนรายก โนราล้นของคนในชุมชนซึ่งจากการบอกเล่าของ นายแวน ทับรอด (สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551) ทำให้ทราบว่า ส่วนหนึ่งคนที่เข้าไปฝึกนั้นมีคนในตระกูลเคยเป็นโนรามามากแล้วทั้งสิ้น ซึ่งอาจจะเป็นญาติที่อยู่ต่างชุมชนแต่มีความเชื่อเรื่องครุหมอโนราหรือเชื้อสายโนราถ่ายทอดมา ขณะที่บางคนนั้นเป็นเพราะมีความชื่นชอบศรัทธาต่อโนราและมองว่าเป็นวิชาอย่างหนึ่งที่สามารถหาเลี้ยงชีวิตได้ เกิดการสร้างการเป็นโนราขึ้นโดยที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของโนราหรือเป็นส่วนหนึ่งของโนราอย่างชัดเจนขึ้น

โดยเฉพาะคนที่เคยมีบรรพบุรุษเป็นโนรามาก่อนจะมีความเชื่อต่อครุหมอโนราเข้มข้นมาก โดยช่วงเวลานี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้ความเชื่อเรื่องการให้คุณ และให้โทษของครุหมอโนราทวีความเข้มข้นและฝังลึกในจิตใจของคนในชุมชนและนำมาสู่การเข้าไปเป็นโนราอาทิ ในกรณีของนายเอี่ยม ขุนเพชรวรรณ ที่เกิดอาการไม่สบายโดยไม่ทราบสาเหตุ รักษากับหมอซึ่งขณะนั้นเป็นหมอพื้นบ้านนานเกือบเดือนก็ไม่หาย ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ต้องนอนอยู่กับที่ พ่อแม่จึงคิดว่าอาจจะเพราะครุหมอโนราเนื่องจากปู่ของนายเอี่ยมเป็นคนรำโนราเมื่อครั้งอดีต จึง

บนบานกับครุฑมอโนราว่าถ้าหายจะให้นายเอี่ยมออกพราน (ไปเป็นพรานโนรา) ซึ่งต่อมานายเอี่ยมก็ค่อย ๆ หายโดยที่ไม่ได้รักษากับหมอ ทำให้ต่างเชื่อว่าเป็นเพราะครุฑมอโนรา เมื่อหายจึงไปเรียนรำโนรากับโนราเจิมเพื่อเป็นการแก้บน ซึ่งขณะนั้นเข้ามาพักอยู่ในบ้านสังเขย่า

ตอนนั้นลุงอายุประมาณ 16-17 ปี อยู่ดี ๆ ก็ไม่สบายนอนไม่รู้สีกตัว ตอนนั้นคนนี่กว่าตายไปแล้ว(นึกว่าตายแน่นอน) ที่บ้านเค้าก็ไปดูหมอให้ หมอเค้าก็บอกว่าตายายโนราทำให้แก่ชะ พ่อแม่ก็เลยบนว่าถ้าหายก็จะให้ออกพรานกับโนรา ไม่นานก็หาย มันหายเกินเชื่อ พ่อแม่ลุงก็เลยพาไปหาโนราปาน ที่บ้านสังเขย่า เค้าสนิทกันกับโนราเจิมช่างทอง ตอนนั้นเป็นโนราดั่ง มาอยู่บ้านหนูแล้ว แล้วก็มาหัดศิษย์กันที่บ้านโนราปานพอดี พ่อแม่ลุงก็เลยฝากลุงไว้กับโนรา ให้หัดเป็นพราน ซัก 10 วันได้ก็ไปหัด หลังจากนั้นก็ไปกับโนราเจิมเวลาเค้าไปโรงครูที่ไหนก็ไปด้วย เพื่อให้มันหลุดหมอย¹ หลายปีเหมือนกันที่ไปกับโนราเจิม จนอายุ 22 ปีแต่งงานก็หยุดไม่ได้ไปอีก แต่พอมีโนราบ้านลุงคลั่งลุงก็ไปตลอด ไปแลโนรา ร่วมทำบุญให้ตายายกัน (เอี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2552)

(5) การตั้งหิ้งบูชาครุฑมอโนราที่บ้าน การบอกเล่าของคนในชุมชนที่เคยได้สัมผัสอยู่ในช่วงเวลานั้นทำให้ทราบว่า มีหลายครอบครัวที่นับถือครุฑมอโนราเป็นอย่างมาก บวกกับการบนบานที่ได้ผล และมีลูกเป็นโนราจากการเรียนโนรากับโนรายกและโนราลั่นได้ทำหิ้งบูชาครุฑมอโนราที่บ้านของตน เพราะเชื่อว่าจะได้รับการปกป้องดูแล และครอบครัวจะมีความสุข

(6) การชมการแสดงโนรา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนในชุมชนที่ชื่นชอบโนราที่เข้าชมการแสดงโนราเรื่อยมาเมื่อมีโอกาสทั้งการเดินทางเข้ามาแสดงในชุมชนหรือในพื้นที่ใกล้เคียงที่ต่างชวนกันไปชมการแสดงด้วยกันข้ามวันข้ามคืนทำให้ความผูกพัน เอื้ออาทรเกิดขึ้นในคนกลุ่มนี้

สมัยนั้นไม่มีรถ ถ้ารู้ว่ามีโนราแสดงที่ไหนก็ชวนกันไปแลแหละ (สิ) ที่บ้านลุงคลั่งก็ไปตลอด ที่อื่นก็ไป เดินกันไป ไปที (ครั้ง) หนึ่งหลายคน โดยมาก (ส่วนใหญ่) แสดงกลางคืน กลางวันเราก็เตรียมตัว หอบ

¹หมอย หมายถึง ห่อผ้าที่เชื่อว่าเป็นสิ่งแทนของค่านบนที่บนไว้กับโนรา (เอี่ยม ขุนเพชรวรรณ, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2552)

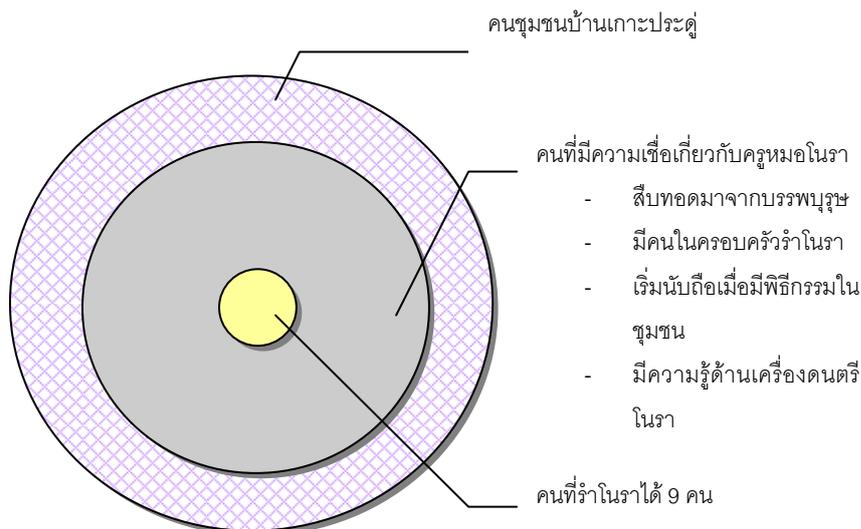
สาต(เสื่อ) ไปนอนกันที่หน้าโรงโนราเลย ห่อข้าวไปกินกัน ใครมีไหรัก็
แบ่งกันกิน หลบ (กลับ) บ้านก็ตอนโนราเลิกอีกวันหนึ่ง (คลี่ แก้วนุ่น,
สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

3.5 กลุ่มคนโนราที่เกิดขึ้นในช่วงการเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนรา (พ.ศ. 2476-2502)

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เห็นได้ว่า การเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนรา
ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีส่วนสำคัญในการสร้างพลังกลุ่มของชุมชน โดยการสร้างให้เกิดความสัมพันธ์
ของคนที่มีความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมเกี่ยวกับโนรา่วมกันเข้ามารวมกัน เกิดเป็นความผูกพัน
ร่วมมือ ช่วยเหลือ ไว้เนื้อเชื่อใจ และเสียสละทำประโยชน์เพื่อชุมชนอย่างเหนียวแน่นในลักษณะ
เป็นกลุ่มรวมกำลังป้องกันโจรจากภายนอกเรื่อยมา สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นทุนทางสังคมซึ่ง
เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ที่ชัดเจนคือ การรวมตัวสร้างประโยชน์ในชุมชน โดยการมาร่วมในพิธีกรรม
โนราโรงครูที่จัดขึ้นที่บ้านนายคลี่ พลเพชร ที่มีกลุ่มคนเข้ามาร่วมจำนวนมาก ทำให้เกิดการ
รวมกลุ่มกันของคนในชุมชนที่มีฐานความเชื่อและศรัทธาต่อครูหมอร่วมกัน ในแต่ละปีจะมีการบ
นทานต่อครูหมอโนราให้ช่วยปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านให้รอดพ้นจากโจรผู้ร้าย และเกิดต่อมาเป็น
ความร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือชุมชน ทั้งการดูแลเรื่องความปลอดภัย โดยเป็นการรวมกัน
ในกลุ่มผู้ชายที่เหนียวแน่นขึ้นเป็นผู้ดูแลรักษาหมู่บ้านจากโจรขโมยที่มาจากภายนอก รวมถึงการ
เกิดและสืบทอดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งความผูกพันต่อกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความ
เอื้ออาทร ความไว้วางใจ ความเสียสละ ทั้งในยามทุกข์และสุขเพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชนบ้านเกาะ
ประจูดำรงอยู่อย่างมีความสุข

สมัยนั้นหาหม้าย (ไม่มี) ตำรวจ คนดูแลหมู่บ้านก็เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วก็นายรอง
(รองผู้ใหญ่บ้าน) จะรวมกันมาก ๆ ก็เวลามีโจรเข้ามานาน ๆ ที่ (นาน ๆ ครั้ง)
โนราโรงครูที่บ้านตาคลี่มันช่วยให้คนได้รวมกันมากขึ้นกัน (ด้วย) นะ เพราะว่า
คนมันได้มาเจอกัน กินอยู่ด้วยกัน พอตาคลี่แกรวมคนในหมู่บ้านก็โหม (กลุ่ม)
ที่เคยมาร่วมพิธีที่บ้านแก่นั่นแหละ จากว่าเดิมเป็นญาติพี่น้องอย่างเดียว ต่อมา
ก็เป็นคนในหมู่บ้านมากขึ้น เพราะมันมีโหม (กลุ่ม) พ่อ ญาติ คนที่เป็นโนราที่
เวลามีโนราโรงครูเค้ามาร่วมที่บ้านตาคลี่ พอตาคลี่แกชวนรวมรักษาหมู่บ้าน
โหม (กลุ่ม) นี้ก็มากขึ้น (ด้วย) ช่วยเหลือกัน เสียสละกันเพื่อหมู่บ้านมากขึ้นในเค้า
โหมโนรา (ในกลุ่มคน กลุ่มญาติของคนที่เป็นโนรา) (คลี่ แก้วนุ่น, สัมภาษณ์,
30 ตุลาคม 2551)

แผนภาพที่ 4.6
 คนที่เป็นโนราในบ้านเกาะประดูในช่วง พ.ศ. 2476-2502
 แยกตามความหมาย

พัฒนาการในช่วงเวลานี้ ทำให้เห็นความเข้มข้นของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู ทั้งเกิดการเคลื่อนไหวในลักษณะรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาแสดงโนราของคณะโนราจากภายนอก การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูเพื่อเซ่นไหว้และแสดงความเคารพครุหมอโนรา รวมถึงการฝึกโนราที่เกิดคนว่าโนราในชุมชน และการเคลื่อนไหวในลักษณะนามธรรม ได้แก่ การมีความเชื่อ ความศรัทธาต่อครุหมอโนรา และด้านอื่นๆเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่เข้มข้นและขยายออกอย่างกว้างขวาง บนฐานของความพร้อมด้านคนที่ชื่นชอบและศรัทธาต่อโนรา และด้านเศรษฐกิจ นำมาสู่การเกิดระบบความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมในกลุ่มคนโนรา ทั้งความเชื่อ ศรัทธา ความเป็นคนโนรา ความผูกพัน ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน ผ่านการร่วมกิจกรรมที่หลากหลายในศิลปะการแสดงโนรา ก่อเกิดเป็น กลุ่มคนโนราที่สร้างพลังชุมชนซึ่งปรากฏในลักษณะของการรวมกลุ่มเป็นผู้ดูแลชุมชนต่อมา

4. ช่วงการลดลงของศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประดู (พ.ศ. 2503-2534)

สภาพการณ์ของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งความพร้อมทางด้านบุคคลที่มีความเชื่อ ความศรัทธาต่อครุหมอโนราลดลง เศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย รวมถึงบริบทต่างภายในชุมชน

เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง ระหว่างศิลปะการแสดงโนรา กับคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และมีผลทำให้อิทธิพลของศิลปะการแสดงโนราที่มีต่อชุมชนบ้านเกาะประดู่แตกต่างไปบ้างจากอดีตที่ผ่านมา ดังต่อไปนี้

โดยในเวลาต่อมา เมื่อนายคลิ่ง พลเพชร เสียชีวิตลง และคนในครอบครัวย้ายออกไป ทำให้ในชุมชนไม่มีการเคลื่อนไหวของโนราในรูปแบบพิธีกรรมเกิดขึ้นอีก ปรากฏบ้างในลักษณะของโนราที่ถูกเชิญมาแสดงในงานเทศกาลสำคัญที่วัดป้อนาราม อาทิ งานทอดกฐินซึ่งเกิดขึ้นนาน ๆ ครั้ง ขณะที่นายมี และนางภา หวานแก้ว ซึ่งอยู่ในคณะโนราแพนก็ยังคงร่วมแสดงกับโนราแพนที่จังหวัดสงขลาตามแบบเดิมเรื่อย ๆ มาและขณะนั้นมีคนในชุมชนรับรู้้อยากกว่าเป็นโนรา

ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2505 นั้นมีคนที่เป็โนราย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านในฐานะสะใภ้ คือ นางกลัด ทับรอด ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ได้แต่งงานกับคนในชุมชน คือ นายแวน ทับรอด ซึ่งหัดตีเครื่องดนตรีและรำโนรากับคณะของโนรายกโนราลัน โดยนางกลัดนั้น เป็นลูกศิษย์ของโนราเจิมช่างทอง เมื่อย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ได้ชวนนายแวนเป็นลูกคู่และออกแสดงเรื่อยมากับคณะของโนราเจิม รวมถึงเป็นช่วงที่นายช่วง พูลผล ซึ่งเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการตีโหม่งได้ย้ายเข้ามาอยู่ จากการบอกเล่าของคนในชุมชนทำให้ทราบว่าช่วงเวลานี้มีคนที่มีความรู้ด้านการตีเครื่องดนตรีอยู่ในชุมชนหลายคน ได้แก่ นายเฟื่อน หนูเพ็ง (ปัจจุบันเสียชีวิต) ซึ่งมีความรู้ด้านการตีกลอง นายเอก ถังมณู (ปัจจุบันเสียชีวิต) มีความรู้ด้านการเป่าปี่ นายลอย ชุนภักดี (ปัจจุบันเสียชีวิต) มีความรู้ด้านการตีทับ

ดังนั้นการลดลงของศิลปะการแสดงโนราในช่วงเวลานี้จึงหมายถึงการลดลงในเชิงรูปธรรมที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่ลดลงไป ไม่มีการจัดพิธีกรรมที่รวมคนที่มีความเชื่อ ศรัทธาต่อโนราเกิดขึ้นในชุมชนอย่างอดีตที่ผ่านมา และมีเพียงการแสดงที่เกิดขึ้นในบางครั้งเท่านั้น ส่งผลต่อสิ่งที่เป็นามธรรม คือ ความเชื่อ ความศรัทธาที่เจือจางลงบ้างในบางกลุ่มคน

4.1 อิทธิพลของโนราที่เปลี่ยนแปลงไปในบ้านเกาะประดู่ (พ.ศ. 2503-2534)

4.1.1 ทางด้านความคิด

(1) ความคิด ความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเข้มข้นน้อยลงในบางกลุ่มคน กล่าวคือ หลังจากที่ไม่มีพิธีกรรมโนราโรงครูเกิดขึ้นในชุมชน สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ ความเชื่อ ความศรัทธาต่อครุหมอโนราเริ่มลดความเข้มข้นลงบ้างในบางกลุ่มคน อาทิ คนที่เชื่อว่าครุหมอโนราศักดิ์สิทธิ์ คนที่เชื่อและศรัทธาต่อครุหมอโนราแต่ไม่เคยนำมาเกี่ยวข้องกับชีวิต กลายมามีความเชื่อและศรัทธาต่อครุหมอโนราอยู่เพียงส่วนลึกในจิตใจ แต่ขณะเดียวกันกลุ่มคนที่มีเชื้อสายโนรา คนที่มีความเชื่อเรื่องครุหมอโนราสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษยังคงมีความ

เชื่อและศรัทธาไม่ต่างจากเดิมนัก ยังคงมีการบนบานให้ช่วยเหลือทั้งอาการไม่สบายหรือให้ประสบความสำเร็จในเรื่องที่ต้องการ เห็นได้จากการกล่าวของนางยุพิน สงทับ ที่ว่า

ถึงว่าจะไม่มีโนราโรงครูที่บ้านตาคั้งแล้ว แต่คนเค้าก็ยังเชื่อเรื่องครูหมอนโนรากันอยู่เพ (ทั้งนั้น) เพราะว่าก่อนหน้านั้นที่เคยมีโนราโรงครู ความเชื่อเรื่องครูหมอนโนรามันเห็นชัดเจนว่าครูหมอมีจริง แล้วเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่ได้เค้าก็เชื่อกันอยู่แล้ว ส่วนสำคัญ คือ คนที่เค้ามีเชื่อโนราหรือว่าเป็นความเชื่อสืบทอดมา แต่พ่อแม่ก็ยังเชื่อกันต่อไป แล้วสำคัญ คือ บ้านเราก็มีคนที่เป็นโนราหลายคนตอนนั้น แล้วก็ญาติพี่น้องเค้านับถือครูหมอกัน บางคนไม่ได้ถึงขั้นนับถือแต่ก็เชื่อเรื่องครูหมอนโนราว่าศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องครูหมोजึงเป็นความเชื่อที่มีในหมู่บ้านเรื่อยมา การบนบานยังมีตลอด นอกจากนั้นคนอื่น ๆ ที่เค้าย้ายมาอยู่ใหม่ ๆ ก็หลายคนที่มีความเชื่อเรื่องนี้ เพียงแต่ว่าไม่ได้จัดโนราโรงครูที่เท่านั้น เพราะเค้าใช้จ่ายมันสูง บางทีมันก็ไม่สามารถทำได้ (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

ขณะเดียวกัน จำนวนคนที่มีความนับถือต่อโนราลดลงด้วย เนื่องจากการย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ซึ่งเป็นคนเก่าแก่ของบ้านเกาะประดู่และอยู่อาศัยมาแต่เดิม ขณะที่คนใหม่ ๆ ที่ย้ายเข้ามาอยู่จากพื้นที่จังหวัดอื่นนั้นมีความเชื่อเรื่องนี้ไม่ชัดเจนมากนัก

(2) มองโนราเป็นของเก่าในอดีตที่ตล้าสมัย เป็นสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาประมาณ 25 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีความเจริญเข้ามาหลายด้าน โดยมองว่าศิลปะการแสดงโนราเป็นของเก่า ของโบราณอยู่ห่างไกลจากคนสมัยนี้ “ตอนนั้นมันมีอะไรหลายอย่าง โนราโรงครูไม่มีอีกเลยในบ้านเรา คนก็เลยสัมผัสกับโนราแบบสมัยก่อนน้อยลง แล้วกลายเป็นว่าโนราถูกมองว่าเป็นของเก่า ของโบราณ ที่คนรุ่นใหม่ ๆ ไม่ค่อยสนใจ” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

4.1.2 ด้านการปฏิบัติ

(1) การได้เข้าร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับโนราน้อยลง โดยการร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับโนราโรงครูในช่วงเวลาต่อมาเริ่มลดน้อยลงและมีอยู่ในเฉพาะวัยผู้สูงอายุและผู้ใหญ่ซึ่งเน การออกไปร่วมกับพื้นที่อื่นข้างนอก โดยกลุ่มเด็กและวัยรุ่นนั้นไม่ได้สนใจหรือเข้าร่วมอย่างอดีตที่ผ่านมา และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ยังมีความเชื่อเรื่องครูหมอนโนราเข้มเข้จนรวมถึงยังมีความเชื่อเรื่องเชื่อสายโนราเท่านั้น

(2) การหยุดรำโนรา เกิดขึ้นในกลุ่มคนที่เคยเรียนโนราในช่วงก่อนหน้านั้น ในลักษณะของการหยุดในการรำหรือเป็นโนรา และมีสถานะเป็นเพียงคนที่เคยเป็นโนราเท่านั้น ไม่มีการออกไปรำหรือแสดงโนราในคณะใด ๆ มีเพียงการไปร่วมพิธีกรรมโนราโรงครูในต่างหมู่บ้าน เมื่อมีการจัดขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญและแสดงความเคารพต่อครูหมอนโนรา

(3) การรวมตัวของคนในชุมชนที่เป็นโนราและมีความเชื่อครูหมอนโนรา ลึกลับที่สุด จากอดีตที่จะเกิดการรวมกันโดยมีพิธีกรรมที่บ้านผู้ใหญ่ค้ำเป็นหลักแต่ในช่วงเวลานี้ เป็นปรากฏการณ์ที่คนเป็นโนราต่างแยกย้ายกัน ไม่ได้จับกลุ่มและร่วมกันผ่านพิธีกรรมโนราโรงครู ที่มีอย่างอดีต เป็นการดำรงอยู่ในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้มารวมกันเป็นกลุ่มก้อน ต่างคนต่าง มีงานแสดงของตนเอง ไม่ได้เกี่ยวข้องกันในการทำกิจกรรมเท่าใดนัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพัน ความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ที่เคยเกิดขึ้นในกลุ่มคนโนราก็ลดน้อยลงตามไปด้วย

ขณะที่ส่วนของคนที่เป็โนราที่มีอยู่ในชุมชนนั้นมีทั้งที่ยังไม่ได้หยุด และหยุดการเป็นโนรา โดยในส่วนที่ยังดำรงการเป็นโนราต่อไปนั้นเป็นการดำรงไปตามวิถีของตนเองในแต่ละคน คนที่ยังชื่นชอบและอยากเป็นโนราก็ต่างหาหนทางของตนเอง บางคนก็ไปร่วมเป็นคนในคณะของโนรายก โนราล้น บางคนก็ไปอยู่กับโนราเจิม โนราเอียง ด้วยยังมีความเชื่อเกี่ยวกับตายายหรือครูหมอนโนรา ประกอบกับมีความชอบในศิลปะการแสดงโนรา มองว่าโนราคือวิชาอย่างหนึ่งที่ตนมีและสามารถใช้ดำรงชีวิตได้ และรู้สึกว่าโนราเป็นเหมือนชีวิตของตนเองไปแล้ว

(4) ความรู้สึกใกล้ชิดกับโนรานั้นลดลง ในส่วนของความเกี่ยวข้องระหว่างศิลปะการแสดงโนรากับชุมชนนั้น การที่โนราโรงครูที่เคยจัดขึ้นและสามารถรวมคนในชุมชน สร้างระบบความสัมพันธ์และความเป็นชุมชนให้เกิดขึ้นกับชุมชนและคนจำนวนหนึ่งได้หายไปนับตั้งแต่ผู้ใหญ่ค้ำ พลเพชร เสียชีวิตนั้น ไม่เพียงแต่ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างศิลปะการแสดงโนราจะเริ่มห่างเหินและเลือนหายไปจากชุมชน และคนในชุมชนเท่านั้น แต่สถานการณ์ดังกล่าวยังได้ทำให้ ความสัมพันธ์ของคนที่เคยเกิดขึ้นควบคู่กับการมีศิลปะการแสดงโนราค่อย ๆ จางหายไปด้วย

(5) ความสัมพันธ์ของคนที่เป็นโนราทั้งทางตรงและทางอ้อมลดน้อยลง ในอดีตพิธีกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเป็นส่วนสำคัญของการสร้างให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชน กลุ่มที่เป็นโนรา และคนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาเกี่ยวกับโนรา ให้เกิดการพูดคุย พบปะ และทำพิธีกรรมร่วมกัน ซึ่งนำมาสู่ความผูกพัน การช่วยเหลือเกื้อกูล การร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน แต่เมื่อพิธีกรรมลึกลับที่สุดและไม่เกิดขึ้นอีกสิ่งเหล่านี้ก็ค่อย ๆ ลดลงตามไปด้วย

4.2 ปัจจัยเกี่ยวข้องที่ทำให้อิทธิพลของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนเสื่อม

ถอย

4.2.1 การไม่มีการเคลื่อนไหวของโนราในชุมชนด้วยคนชุมชน เนื่องจากที่ผ่าน มาปัจจัยหนึ่งที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้โนรากลายเป็นสิ่งที่ฝังจิตฝังใจและเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ของคนในชุมชนอย่างเข้มแข็งและกว้างขวางในเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธาของคนต่อโนราก็คือ การเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่อย่างเป็นรูปธรรม ที่สำคัญที่สุด คือ การเกิดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น ถือเป็น การเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราที่สำคัญอัน นำไปสู่การฝังแน่นของความเชื่อ ความศรัทธาต่าง ๆ ต่อโนรา รวมทั้งเกิดการรวมกันของคนใน ชุมชนในหลายกรณี ทั้งในเชิงพิธีกรรม ที่ก่อให้เกิดความแนบแน่นของคนที่น่ามาสู่การร่วมมือทำ ประโยชน์เพื่อชุมชน ขณะที่ความเคลื่อนไหวอย่างอื่น อาทิ การฝึก การแสดง ก็เป็นส่วนที่สนับสนุน ให้ความเชื่อ ความศรัทธา และความสัมพันธ์ของคนแนบแน่นยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งหมดเห็นได้ว่าเป็นการ เคลื่อนไหวที่มาจากคนในชุมชนมีบทบาทร่วม ดังนั้นแม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวของโนราที่เกิดขึ้น หลังจากพิธีกรรมโนราโรงครูบ้านผู้ใหญ่คลิ่ง พลเพชร บ้างในชุมชน อาทิ โนรารำ ที่มาแสดงในช่วง เทศกาลต่าง ๆ แต่เหล่านี้ยังไม่สามารถทำให้พลังของความศรัทธาหรือความเชื่อที่มีต่อโนราของ คนในชุมชนปรับเปลี่ยนมาเป็นพลังของคนในชุมชนได้

4.2.2 ความไม่พร้อมเรื่องฐานะทางการเงินประกอบกับค่าใช้จ่ายที่สูงของการ ทำพิธีกรรม กล่าวคือ ความพร้อมเรื่องฐานะทางการเงินของคนในชุมชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็น ส่วนสำคัญให้การเคลื่อนไหวของโนราโดยเฉพาะเรื่องพิธีกรรมไม่เกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดลงโดย ครอบครัวผู้ใหญ่คลิ่ง พลเพชร เนื่องจากช่วงเวลานั้นการทำมาหากินของคนในชุมชน คือ การเกษตรประกอบกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่มีมากขึ้นทำให้การที่จะใช้เงินของครอบครัวมาใช้ในการ ประกอบพิธีกรรมด้วยตนเองนั้นไม่ได้เกิดขึ้นแต่กลายเป็นการไปร่วมกับที่อื่น ประกอบกับเรื่องของ ค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงของการจ่ายให้แก่โนรามาทำพิธีกรรมรวมถึงค่าใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ ทั้งเรื่อง การจัดพิธี ข้าวของเครื่องใช้ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนไม่สามารถทำได้เพราะเมื่อ เปรียบเทียบกับเรื่องของรายได้แล้วยังมีความจำเป็นด้านอื่นมากกว่า

4.2.3 การเข้ามาของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค นับตั้งแต่ พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ถือเป็นจุดเริ่มของการเข้ามาของการพัฒนาในหมู่บ้านอย่างเข้มแข็ง จาก ในช่วงก่อนหน้านี้ที่เกิดขึ้นบ้าง คือ การตัดถนนสายเขาชัยสน-บางแก้ว แต่ในช่วงเวลานี้ถือว่าเป็น ช่วงการเข้ามาของการพัฒนาหมู่บ้านที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากทั้งลักษณะทาง กายภาพของชุมชน และความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

(1) ด้านการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชุมชน โดยการเข้ามาพัฒนาของภาครัฐทำให้ระบบกายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ปีพ.ศ. 2513 มีการตัดถนนเข้ามาในห้วยอมบ้านม่วงธง การสร้างชลประทาน ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำนาเป็นนาดำ ในปีพ.ศ. 2520 มีการขยายถนนสายเขาชัยสน-บางแก้วซึ่งเป็นถนนในห้วยอมบ้านโคกซี้แรดให้กว้างขึ้น พ.ศ. 2527-2528 เริ่มมีไฟฟ้าเข้ามาในบริเวณห้วยอมบ้านโคกซี้แรด และห้วยอมบ้านม่วงธง ช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงการเข้ามาของเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ส่วนหนึ่งมีผลดี คือ ทำให้การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากภายนอกเริ่มกว้างขวางขึ้น แต่ขณะเดียวกันเรื่องของความเป็นปัจเจกบุคคล สภาวะของการต่างคนต่างอยู่ การเริ่มมีค่านิยมการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ มีมากขึ้น ซึ่งเหล่านี้นำมาสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจากส่วนกลาง ทั้งการบริโภค ค่านิยมด้านต่าง ๆ ที่รวมถึงด้านศิลปะการแสดงไม่ว่าจะเป็นละคร เพลง ที่ส่งผ่านทางสื่อเหล่านี้มากขึ้น ซึ่งล้วนส่งผลสนับสนุนให้สภาวะการอยู่ในชุมชนที่นิยมความทันสมัยแบบใหม่ ๆ ความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมัน การปฏิสัมพันธ์ การพบปะเจอหน้ากัน เทศกาลหรืองานต่าง ๆ ของชุมชนเริ่มลดน้อยลง ขณะเดียวกันปรากฏการณ์ของการลิ้มเลือนศิลปะการแสดงที่เคยมีในชุมชนซึ่งเคยเป็นที่ชื่นชอบและสามารถสร้างการรวมกันของคนจำนวนมากในชุมชนได้ก็เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ

(2) ด้านความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไป โดยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมีส่วนส่งผลให้เกิดการย้ายที่อยู่ของทั้งจากภายนอกที่ย้ายเข้ามา และการย้ายที่อยู่ภายในของคนในชุมชน เริ่มจาก พ.ศ. 2515 คนจากบ้านสังเขยย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนในบริเวณห้วยอมบ้านโคกซี้แรด พ.ศ. 2520 คนจากห้วยอมบ้านเกาะประดู่ย้ายออกมาอยู่บริเวณที่ถนนตัดผ่านจำนวนมากหรือห้วยอมบ้านโคกซี้แรด เพราะในช่วงเวลานั้นบริเวณห้วยอมบ้านเกาะประดู่และทางเข้าไม่มีถนนเป็นเพียงทางเดินเล็ก ๆ เท่านั้น พ.ศ. 2530 คนจากบ้านท่ามะเดื่อและจากภายนอกเข้ามาตั้งบ้านเรือนในห้วยอมบ้านม่วงธงมากขึ้น

ทั้งหมดนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความสะดวกสบาย และการรับรู้ข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ จากภายนอกเพิ่มขึ้นในชุมชน แต่ขณะเดียวกันสิ่งเหล่านี้ได้กลับสร้างให้เกิดผลทางด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็น ความห่างเหินของคนในชุมชน การเริ่มเข้าสู่สภาวะปัจเจกบุคคลมากขึ้น การเน้นการบริโภคและเรียนรู้วัฒนธรรม ค่านิยมต่าง ๆ จากภายนอกมากขึ้น จนส่งผลอย่างหนึ่ง คือ การเริ่มลืมและไม่สนใจในวัฒนธรรมภายในของตนทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยเฉพาะโนราซึ่งอดีตเคยเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถรวมคนในชุมชนให้เป็นกลุ่มก้อนได้

ประกอบกับมีการย้ายออกของคนในชุมชนไปตั้งถิ่นฐานที่อื่นที่เห็นได้ชัดได้แก่ การย้ายออกจากหมู่บ้านของครอบครัวผู้ใหญ่คั้งที่ขายที่ดินและสมบัติออกไปอยู่ที่อื่น

ทั้งหมดใน พ.ศ. 2515 พ.ศ. 2523 เกิดการย้ายออกของคนในชุมชนบริเวณหอย่อมบ้านเกาะประดู่กว่า 10 ครัวเรือนไปตั้งถิ่นที่อยู่ใหม่ที่อำเภอป่าดงเบงกา จังหวัดสงขลา ทำให้ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงของประชากรในหมู่บ้านชัดเจน

ขณะเดียวกันคนในชุมชนก็เริ่มมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น ส่งผลให้การรวมตัวของคนในชุมชน และความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเริ่มลดน้อยลง การทำงานเพื่อชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นโดยกลุ่มของผู้นำชุมชนเท่านั้น ซึ่งเชื่อมโยงมาสู่การเสียดสละเพื่อส่วนรวมที่เริ่มลดลง เป็นผลให้เกิดปัญหา และความขัดข้องในการทำงานหลายอย่างที่นำมาสู่พลังของชุมชนที่เจือจางตามลงไป โดยนายเจือ สงทับ ได้บอกเล่าถึงปรากฏการณ์ในช่วงนั้นได้ชัดเจน

ตอนนั้นคนชุมชนมันอยู่ในสภาพที่คนต่างคนต่างอยู่ มันเริ่มห่างเหิน เริ่มรวมกันยากขึ้น โหม (กลุ่ม) ที่อยู่ในเกาะโดก็ย้ายออกไปอยู่ที่ชี้แวดมาก เหลือไม่กี่หลัง ย้ายออกไปอยู่ที่อื่นก็มาก จากแต่ก่อนท่า (เจอ) กันทุกวัน ตอนนั้นก็ไม่ค่อยได้พบปะเจอหน้ากัน มันก็เริ่มห่างเหินกันไปเรื่อย ๆ ต่างคนต่างอยู่ พอเวลาทำงานให้หมู่บ้านก็เริ่มมีคนเข้ามาช่วยกันน้อยลง พอตีคนจากที่อื่นก็ย้ายเข้ามาดูย (มาก) มันก็เลยรวมกันไม่ง่ายเท่าใด ทำให้ส่วนใหญ่งานหมู่บ้านที่ทำก็เป็น โหม (กลุ่ม) ของผู้นำและคณะเท่านั้น คนอื่น ๆ เค้าก็อยู่ของเค้า ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับ (เจือ สงทับ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

4.3 สถานภาพของโนราที่มีอยู่ในชุมชนช่วงการลดลงของศิลปะการแสดงโนรา (พ.ศ. 2502-2534)

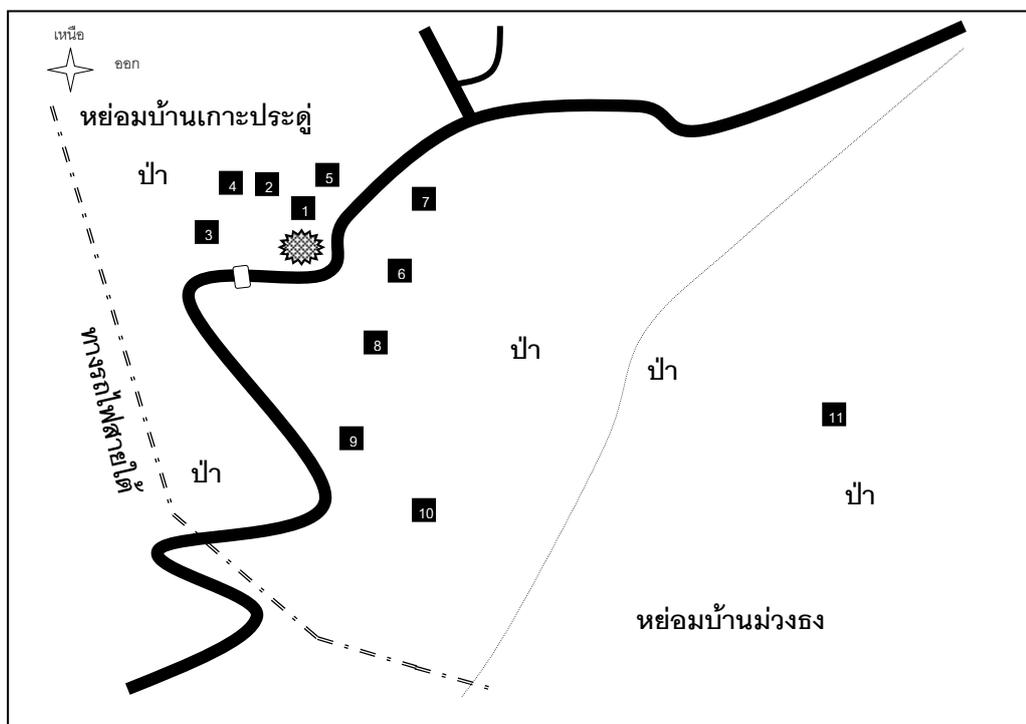
การที่ไม่มีการเคลื่อนไหวของโนราด้วยคนในชุมชนเอง การมีค่าใช้จ่ายที่สูงในการเชิญโนรามาในชุมชนโดยเฉพาะการทำพิธีกรรมประมาณ 20,000 บาท และการพัฒนาที่นำความทันสมัยมาสู่ชุมชน ล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับโนราที่เคยมีนั้นหยุดไป แต่ขณะเดียวกันเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อโนรายังคงมีปรากฏอยู่ อาทิ การบนบานให้ช่วยเหลือในยามไม่สบายโดยไม่ทราบสาเหตุ การขอให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นการขอให้ครุหมอโนราช่วยเหลือ และจะไปร่วมพิธีกรรมเมื่อมีพิธีกรรมเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือพื้นที่อื่นใกล้เคียง การเชิญโนรามาแสดงในเทศกาลสำคัญ อาทิ ทอดกฐิน ซึ่งเป็นการยังคงมีความรู้สึกนับถือ มีความเชื่อ และความศรัทธา และชื่นชอบของคนต่อโนราเพียงแต่ไม่ได้แพร่หลายอย่างอดีตที่ผ่านมาเท่านั้น และกลุ่มคนโนราที่คงอยู่คือ คนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอ

โนรา และคนที่รำโนราได้ แสดงให้เห็นถึงความเป็นโนราที่ยังคงอยู่และไม่ได้เลือนหายไป ในแง่ความเชื่อและความศรัทธาต่อครุหมอโนราซึ่งยังฝังลึกในจิตใจและจิตวิญญาณของคนในชุมชนอยู่

เมื่อคนในชุมชนไม่มีความพร้อมอย่างอดีตที่ผ่านมา ทั้งการเสียชีวิตไป ความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจน้อยลง รวมถึงบริบทด้านต่างๆในชุมชนบ้านเกาะประคูดเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะ การรับความทันสมัยของสื่อด้านอื่นๆมากขึ้น เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้อิทธิพลของศิลปะการแสดงโนราที่เคยมีผลต่อคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ จารีต ค่านิยม และการกระทำ เห็นได้จากการแผนภาพที่ 4.8 แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่คือเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธา และความชื่นชอบในศิลปะการแสดงโนราที่อยู่ในจิตใจของคนที่เคยมีช่วงชีวิตสัมผัสกับศิลปะการแสดงโนราเรื่อยมา และความเป็นโนราทั้งการมีความรู้ ความเชื่อดำรงอยู่ในชุมชน เห็นได้จากแผนภาพที่ 4.7 โดยนับแต่เริ่มก่อตั้งชุมชนที่มีการเข้ามา ดำรงอยู่ เฟื่องฟูและลดลงของศิลปะการแสดงโนรา เห็นได้ถึงคุณลักษณะของศิลปะการแสดงโนราที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านเกาะประคูดดังแผนภาพที่ 4.9 ซึ่งทั้งหมดถือเป็นความสัมพันธ์ของศิลปะการแสดงโนราที่เป็นพลวัตในช่วงเวลานี้ (ก่อนพ.ศ. 2460-2534)

แผนภาพที่ 4.7

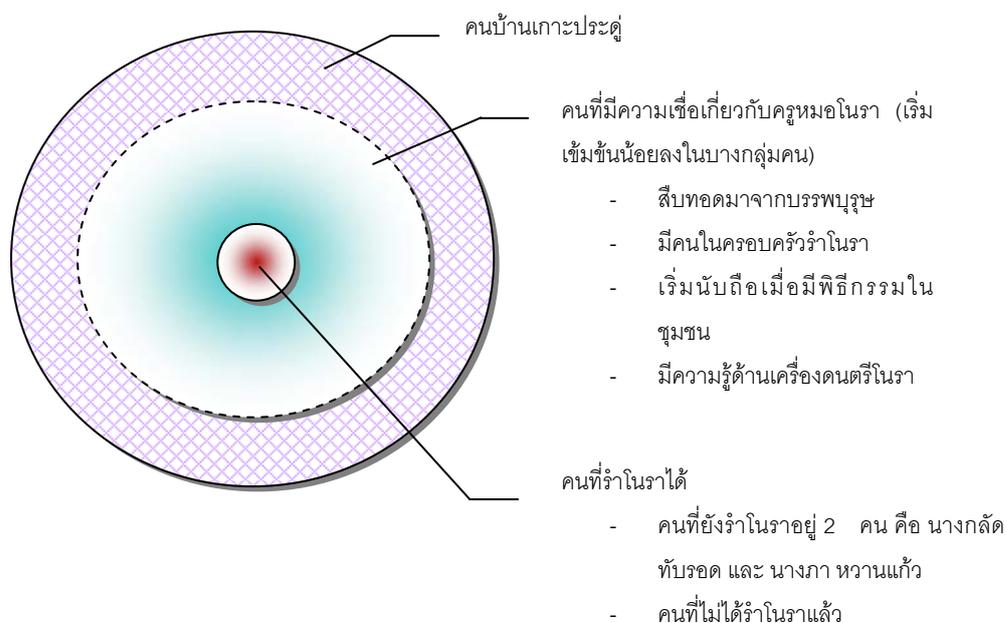
แผนที่บ้านที่มีคนในครอบครัวรำโนราและตีเครื่องดนตรีโนราได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2503-2534

1 = ครอบครัวผู้ใหญ่คลั่ง	มีผู้รำโนราได้	คือ นางเลื่อน
2 = ครอบครัวขุนเพชรวรรณ	มีผู้รำโนราได้	คือ นางไสว นายเอี่ยม และนางปลื้ม
3 = ครอบครัวทับรอด	มีผู้รำโนราได้	คือ นายมิตร นายแ่วน (ตีทับ พราน) และนางกลัด (แต่งงานเข้ามา)
4 = ครอบครัวนายเล็ก	มีผู้รำโนราได้	คือ นายเล็ก
5 = ครอบครัวนายลอย	มีผู้ตีเครื่องโนรา	คือ นายลอย (ตีทับ)
6 = ครอบครัวนายจวบ	มีผู้รำโนราได้	คือ นายจวบ
7 = ครอบครัวนางเขียน	มีผู้รำโนราได้	คือ นางเขียน
8 = ครอบครัวนายเถก	มีผู้ตีเครื่องโนรา	คือ นายเถก (เป่าปี่)
9 = ครอบครัวหวานแก้ว	มีผู้รำโนราได้	คือ นายมี (เป็นโนราแต่งงานเข้ามา รำและตีเครื่องได้) และนางภา
10 = ครอบครัวหนูเฟิง	มีผู้ตีเครื่องโนราได้	คือ นายเฟือน (ตีกลอง)
11 = ครอบครัวพุดผล	มีผู้ตีเครื่องโนราได้	คือ นายช่วง (ตีโหม่ง)

แผนภาพที่ 4.8

การเป็นโนราของคนบ้านเกาะประดูในช่วงท้ายของ พ.ศ. 2502-2534

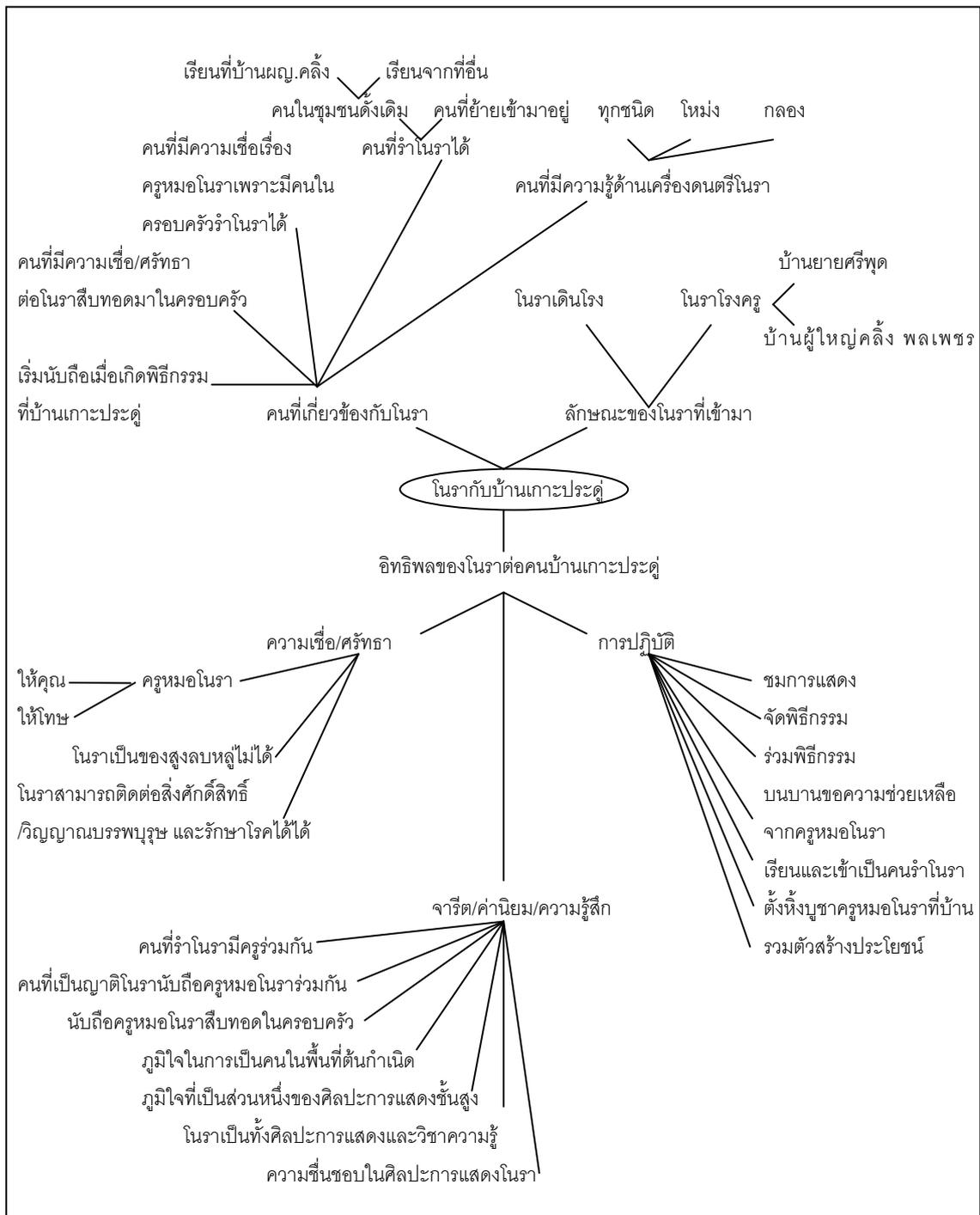

สีเข้มในวงกลม แสดงถึง มีความเข้มข้นมาก

สีอ่อนในวงกลม แสดงถึง มีความเข้มข้นน้อย

ดังนั้น จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลานี้ความเป็นโนราในมิติการเป็นผู้รำ และมิติผู้มีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรานั้นเริ่มเข้มข้นลดลง แต่ยังคงมีอยู่ โดยในส่วนของความรู้ด้านการรำโนรานั้น สีเข้ม หมายถึง ยังนำความรู้นี้ไปใช้และออกรำโนราอยู่ สีอ่อน หมายถึง มีความรู้ด้านการรำโนราแต่ไม่ได้รำแล้ว ขณะที่ ความเชื่อศรัทธานั้น สีเข้ม หมายถึง ยังมีอยู่อย่างเข้มข้น และนำมาเกี่ยวข้องในวิถีการดำรงชีวิต สีอ่อน หมายถึง ยังมีความเชื่อ ความศรัทธาอยู่ แต่มิได้แสดงออกมา

แผนภาพที่ 4.9
 ภาพรวมความสัมพันธ์ของโนรากับคนบ้านเกาะประดู่
 ในช่วงเวลานี้ (ก่อน พ.ศ. 2460-2534)

5. สรุปพัฒนาการช่วงการเข้ามา มีอยู่ เพียงฟู และลดลงของศิลปะการแสดงโนราของชุมชน (ก่อนปี พ.ศ. 2460-2534)

พื้นที่ชุมชนบ้านเกาะประดู่เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่า 200 ปี มีการดำรงชีวิตโดยการพึ่งพิงอิงอาศัยธรรมชาติและมีระบบเครือญาติเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน ความเป็นมาของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนรามีปรากฏมาช้านาน เริ่มจากการเข้ามาและมีอยู่ที่มีการรับเอาความเชื่อเกี่ยวกับโนราโดยเฉพาะเรื่องครุหมอโนรามาจากพื้นที่ภายนอกจากการออกไปร่วมพิธีกรรม และชมการแสดงโนราที่ถูกจัดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ นอกชุมชน และเกิดการซึมซับ นำมายึดถือและนับถือต่อมาในแต่ละครอบครัว ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับโนรา โดยเฉพาะต่อครุหมอโนรากระจายอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะประดู่เรื่อยมา และสืบทอดกันมาในแต่ละครอบครัว แต่ยังไม่มีการเคลื่อนไหวของพิธีกรรมหรือการแสดงเกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน ปรากฏเพียงแต่การออกไปเรียนและเป็นผู้รำโนราของคนในชุมชนบางคนเท่านั้น แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นคือการเกิดการยึดถือและศรัทธาในครุหมอโนราของญาติผู้ที่เป็นผู้รำโนราขึ้น

จนในช่วงเวลาประมาณ 80 ปีที่ผ่านมาถือเป็นช่วงเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน กล่าวคือ มีการเข้ามาทำกิจกรรมของโนราและการเกิดความเชื่อ ความศรัทธาที่เข้มข้นมากขึ้น โดยการเข้ามาทำกิจกรรมของโนราเกิดในลักษณะของการแสดง คือโนราเดินโรง ลักษณะของพิธีกรรม คือโนราโรงครู ร่วมกับการเข้ามาฝึกให้ความรู้การรำโนราแก่คนในชุมชน ซึ่งในส่วนของพิธีกรรมที่สามารถจัดได้บนฐานความพร้อมทางด้านค่าใช้จ่าย และการฝึกนั้นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้โนราเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนบ้านเกาะประดู่ที่เข้มข้นในหลายด้านและกว้างขวางขึ้น ทั้งความเชื่อความศรัทธาต่อครุหมอโนราเรื่องให้คุณและโทษ การเชื่อว่าโนราเป็นของสูงลบลูกไม่ได้ สามารถเป็นสื่อกลางติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์วิญญาณบรรพบุรุษและรักษาโรคได้ ขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อค่านิยม ความรู้สึกของคนในหลายด้านทั้งการมีครุร่วมกันของผู้รำโนรา การนับถือครุหมอโนราร่วมกันของญาติผู้รำโนรา การสืบทอดการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโนราของครอบครัว การภูมิใจในการเป็นคนในพื้นที่ต้นกำเนิดโนรา ภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงชั้นสูง การมองว่าโนราเป็นทั้งศิลปะการแสดงและวิชาความรู้ และความชื่นชอบในศิลปะการแสดงโนรา รวมถึงมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติที่ทำให้เกิดการจัดพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง การเข้ามาร่วมในพิธีกรรมของคนในชุมชน การเข้ามาชมการแสดง การบนบานขอความช่วยเหลือ การเรียนศิลปะการแสดงโนรา การตั้งหิ้งบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของโนราที่บ้าน และขยายมาสู่ความสามารถในการการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความเชื่อในโนราทำประโยชน์เพื่อชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนที่ได้รับ

อิทธิพลจากโนรา และกลายเป็นโนราเกิดความผูกพัน รักใคร่ ขยายมาสู่การไว้วางใจ เอื้ออาทรต่อกันของคนชุมชนในช่วงเวลานี้ ภายใต้การเป็นโนราเหมือนกันในเชิงของการเป็นผู้รำโนรา และผู้ที่มีความเชื่อต่อครุหมอโนรา

ต่อมาเมื่อเวลาและบริบทของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับสภาวะทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้อมากนัก เป็นผลให้การจัดพิธีกรรมต้องสิ้นสุดลง ทำให้ศิลปะการแสดงโนราค่อย ๆ ลดบทบาทต่อชุมชนในบางกรณี ได้แก่ความเชื่อเข้มข้นในบางกลุ่ม มองโนราว่าล้าสมัย คนได้ร่วมพิธีกรรมน้อยลง การหยุดรำโนรา การรวมตัวบนฐานโนราหมดลงในชุมชน ความรู้สึกใกล้ชิดกับโนราลดน้อยลง ความสัมพันธ์ของคนที่เป็นโนราลดน้อยลง ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ คือการไม่มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับโนราโดยคนในชุมชนเอง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งโครงสร้างพื้นฐานและความเป็นอยู่ และความไม่พร้อมเรื่องฐานะทางการเงินและค่าใช้จ่ายที่สูงของการทำพิธีกรรม เหล่านี้ทำให้ในช่วงพ.ศ. 2502-2534 ที่ผ่านมามีอิทธิพลของโนราไม่เข้มข้นอย่างอดีต และเป็นช่วงของการลดลงของศิลปะการแสดงโนรา

แต่อย่างไรก็ตาม ความเป็นศิลปะการแสดงโนรายังคงมีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคนผู้รำโนรา เคยรำโนรา คนที่มีความรู้เรื่องการตีเครื่อง และ ผู้มีความเชื่อศรัทธาในศิลปะการแสดงโนรา ทั้งที่อยู่ดั้งเดิมและย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ รวมถึงความเชื่อความศรัทธาต่าง ๆ เช่น การบนบานต่อครุหมอโนราให้ช่วยเมื่อไม่สบาย การเชิญโนรามารำแสดงในเทศกาลสำคัญเป็นครั้งคราว การไปร่วมพิธีกรรมหรือชมการแสดงที่อื่นหากมีโอกาส โดยความรู้สึกนับถือ ศรัทธาเหล่านี้ยังคงอยู่ในกลุ่มคนที่เป็นโนราเพียงแต่เข้มข้นน้อยกว่าอดีตในบางกลุ่มคน

แผนภาพที่ 4.7
พัฒนาการช่วงการเข้ามา มีอยู่ เฟื่องฟู และลดลงของศิลปะการแสดงโนรา
ก่อน พ.ศ. 2460-2535

6. กระบวนการทุนทางสังคมในช่วงการเข้ามา มีอยู่ เฟื่องฟู และลดลงของศิลปะการแสดงโนราของชุมชน (ก่อนปี พ.ศ. 2460-2534)

พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในช่วงเวลานี้ทำให้เห็นว่าชุมชนบ้านเกาะประคู้มีศิลปะการแสดงโนราเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านานในช่วงการเข้ามาและมีอยู่ของโนรานั้นแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาและมีอยู่ของความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนราอันถือเป็นระบบคิดที่มีอยู่ในจิตใจของคนในชุมชน แสดงออกผ่านการปฏิบัติในรูปแบบ และบนบานขอความช่วยเหลือต่อครุหมอนโนรา การออกไปร่วมพิธีกรรม ชมการแสดงในพื้นที่ข้างนอกที่มีศิลปะการแสดงโนราเข้ามาอันถือเป็นบริบทปัจจัยภายนอกที่เชื้อ

จนต่อมาในช่วงของการเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนราที่มีความพร้อมขององค์ประกอบภายในทั้งความเชื่อต่อครุหมอโนราและความเชื่อทางด้านอื่น ๆ ต่อโนราที่ทำให้คนต่างยอมรับนับถือร่วมกัน การมีคนโนราที่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ นำมาสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราทั้ง การจัดพิธีกรรม การจัดการแสดงในชุมชน การเข้าร่วมในพิธีกรรมของคนในชุมชน การช่วยเหลือร่วมมือเข้าร่วมในการจัดพิธีกรรม แบ่งปันพื้นที่การทำพิธีกรรมและการชมการแสดงโนราของคนในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นระบบคิดในด้านความเชื่อศรัทธาต่อโนรา ความรู้สึกของการเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน มีความผูกพัน ความไว้วางใจต่อกัน การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเอื้ออาทรต่อกันของคนโนราเกิดขึ้น ส่งผลต่อการเกิดความใกล้ชิด สามัคคีในทั้งกลุ่มคนที่เป็นโนราและมีความเชื่อในโนรา นำมาสู่สร้างการรวมกลุ่มดูแลรักษาหมู่บ้านที่เข้มแข็งขึ้น โดยมีคณะโนราจากภายนอกเข้ามาทำพิธีกรรมและแสดงซึ่งถือเป็นบริบทปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนให้กิจกรรมเกิดขึ้นได้

จนเมื่อถึงช่วงลดลงของศิลปะการแสดงโนรา ในลักษณะการไม่มีการเคลื่อนไหวทั้งการจัดพิธีกรรมและการฝึก รวมถึงการแสดงที่เกิดขึ้นนาน ๆ ครั้ง มีส่วนที่ทำให้ความรู้สึกเหล่านี้ที่ผ่านมาค่อย ๆ ลดน้อยลงไปบ้าง แต่ขณะเดียวกัน คนที่มีความเชื่อต่อครุหมอโนรา และผู้มีความรู้ด้านโนรายังคงเป็นองค์ประกอบภายในที่ยังคงอยู่ โดยมีระบบคิดในเรื่องความศรัทธา ความเชื่อ ความชื่นชอบ จารีตและค่านิยมอยู่ในจิตใจคนในชุมชน แสดงผ่านการปฏิบัติในรูปแบบการขนบขนานขอความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ในชีวิต การออกไปร่วมหรือชมศิลปะการแสดงโนราในพื้นที่อื่น อันถือเป็นบริบทปัจจัยภายนอกที่เอื้อ ซึ่งแสดงถึงการยังคงนำศิลปะการแสดงโนรามาทือข้องกับวิถีการดำรงชีวิตที่เกิดขึ้น

ส่วนที่ 2 พัฒนาการช่วงการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราและ เกิดกลุ่มทางวัฒนธรรม (พ.ศ. 2535-2539)

ในช่วงเวลานี้เป็นช่วงของการเริ่มต้นฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราให้กลับมามีการเคลื่อนไหวปรากฏเป็นรูปธรรมขึ้นในชุมชนบ้านเกาะประดู่อีกครั้ง หลังจากที่ผ่านมาได้เริ่มเลือนหายไป รวมทั้งมีการขยายออกสู่การเริ่มใช้ศิลปะการแสดงโนราเพื่อการสร้างประโยชน์ในชุมชนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งมีทิศทางการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นไปเพื่อการพัฒนาและสร้างศักยภาพของกลุ่มคนในชุมชน ที่เริ่มจากกลุ่มผู้ที่เป็นโนราและขยายมาสู่กลุ่มคนอื่น ๆ เพื่อการ

จัดการหรือใช้ศิลปะการแสดงโนราด้วยตนเอง และพัฒนามาสู่การสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่นำมาสู่การเกิดกลุ่มทางวัฒนธรรมที่เป็นพลังของชุมชนตามมา ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของการเริ่มฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนรา

หลังจากการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราลดน้อยลง ความเป็นโนราที่ยังคงอยู่ในชุมชน คือ กลุ่มคนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนรา ทั้งต่อครูหมอนโนรา ความเป็นกรร่าเยาะและศิลปะการแสดงชั้นสูงของภาคใต้อันมีต้นกำเนิดที่พัทลุง และคนที่รำโนราหรือมีความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรา ที่ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและมีการใช้ชีวิตที่สัมพันธ์กับโนราอยู่ อาทิ ใช้โนราเป็นที่พึ่งในยามที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ผ่านการบนบานขอความช่วยเหลือต่อครูหมอนโนรา การเชิญคณะโนราจากภายนอกเข้ามาแสดงในงานเทศกาลต่าง ๆ อาทิ งานทอดกฐิน งานเทศมหาชาติ เป็นต้น เพื่อเป็นการสักการะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนและสร้างความสนุกสนานรื่นเริงในชุมชน

ศิลปะการแสดงโนราถูกเริ่มฟื้นฟูขึ้นบนฐานของความเป็นโนรา การเห็นคุณค่าและต้องการสืบทอดศิลปะการแสดงโนราของกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีสถาบันการศึกษาร่วมสนับสนุน โดยเริ่มจาก นางยุพิน สงทับ ซึ่งเป็นผู้ที่มีเชื้อสายโนรา มีความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอนโนรา และมองว่าตนเองเป็นโนราคนหนึ่งที่มีความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโนรา เคยไม่สบายถึงขั้นเดินไม่ได้และบนบานต่อครูหมอนโนราให้ช่วยเหลือจนหายจะให้บุตรสาวคนสุดท้องเรียนรำโนราซึ่งยังไม่ได้แก้บน เนื่องจากไม่รู้ว่าจะให้เรียนที่ไหน ซึ่งขณะนั้นมีฐานะเป็นผู้นำทางการ (รองผู้ใหญ่บ้าน) และผู้นำทางความคิดเป็นที่เคารพของคนในชุมชน ได้เข้าไปเป็นครูสอนวิชาภาษาไทย และทำงานกับการศึกษาออกโรงเรียนในโครงการการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นพื้นที่อำเภอบางแก้ว ทำให้เกิดเกิดการย้อนคิด เห็นว่าชุมชนบ้านเกาะประดู่มีความเป็นโนราดำรงอยู่ ทั้งคนที่มีความเชื่อเรื่องครูหมอนโนรา คนที่รำโนราได้ และคนที่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดงโนรา ประกอบกับการเห็นถึงสภาพอดีตของชุมชนช่วงที่เคยมีพิธีกรรม กิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่สร้างความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูล และความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งมีส่วนที่ทำให้คนในชุมชนดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ทำให้คิดที่จะฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราขึ้นในชุมชน โดยขณะนั้นมีคนในชุมชนอีก 2-3 คนที่เคยบนบานไว้ต่อครูหมอนโนราแล้วยังไม่ได้แก้บน จึงใช้ช่วงจังหวะนี้ซึ่งเห็นว่าเหมาะสมที่จะสามารถชวนกันมาร่วมในการฟื้นฟูและสืบทอดศิลปะการแสดงโนราในบ้านเกาะประดู่ขึ้นมาในชุมชนอีกครั้ง

ตอนนั้นยังไม่ได้คิดอะไรมาก เพียงแต่เราไปทำโครงการกับทางการศึกษาออกโรงเรียนเรื่องเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แล้วมันทำให้ย้อนมามองบ้านตัวเองว่าบ้านเรามีอะไรบ้าง มันทำให้ป่าคิดถึงตอนยังเด็กที่มีโนราโรงครูเกือบทุกปีที่บ้าน ตาค้าง ตอนนั้นพอย้อนคิดไปมันอบอุ่นนะ คนมาช่วยกันเติมไปหมด ใกล้ชิดสนิทสนมกันในหม (คน) โนรา แล้วก็คุย ๆ กันกับทางการศึกษาออกโรงเรียนว่าอยากทำด้วย คำก็ว่าให้ลองดู ใจป่าตอนนั้นก็ไม่วุ่นวาย แต่เห็นอยู่แล้วว่าบ้านเรามีคนเป็นโนราอยู่ทั้งคนที่เชื่อครูหมอโนรามีนาน (มากจริง) แล้วป่าเองกับคนในบ้านนี้ราว 5 ที่เคยบนกับครูหมอโนราไว้แล้วยังไม่แก่ ก็เลยลองดู คนที่รำได้ก็มีจึงลองดู (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมของช่วงเวลานี้ที่ปัจจัยภายนอกอันหมายถึงการทำโครงการของทางการศึกษาออกโรงเรียน และปัจจัยภายในของชุมชนอันมีคนที่ทำงานกับทางการศึกษาออกโรงเรียน และเป็นผู้ที่ยึดถือครูหมอโนราอยู่ในจิตใจ มีระบบคิดเชื่อและศรัทธาต่อครูหมอโนราอยู่ ได้ขอความช่วยเหลือจากครูหมอโนราผ่านการบนบานและสำเร็จประกอบกับมีคนในชุมชนที่มีความเชื่อในลักษณะเดียวกันรวมอยู่ด้วยจึงนำมาสู่การคิดทำกิจกรรมขึ้น

กิจกรรมเป็นลักษณะของการทำโครงการร่วมกับทางการศึกษาออกโรงเรียนและคิดเป็นกิจกรรมการฝึกโนรา โดยใช้พื้นที่หมู่บ้านสังเขย่าซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นที่แรกในการทำกิจกรรมครั้งนี้ เนื่องจากเมื่อเข้ามาคุยกับคนในชุมชนในช่วงเวลานั้นยังไม่ได้ได้รับความสนใจและต่างมองว่าอาจจะทำไม่ได้ โดยมีกลุ่มคนที่เห็นด้วยจำนวนหนึ่งคือคนที่รำโนราได้และยังรำโนราอยู่ คือนางกลัด ทับรอด คนที่ยังทำกิจกรรมเกี่ยวกับโนราโดยเป็นผู้ตีเครื่องโนราอยู่ในช่วงเวลานี้ได้แก่นายแวน ทับรอด นายมี หวานแก้ว นายช่วง พูลผล นายเฟื่อน หนูเพ็ง (ปัจจุบันเสียชีวิต) ซึ่งนายเถก ถังมณู (ปัจจุบันเสียชีวิต) นายลอย ขุนภักดี (ปัจจุบันเสียชีวิต) มาเป็นกลุ่มแนวร่วมในการจัดกิจกรรม และรวบรวมคนที่มีความเชื่อที่เคยบนบานครูหมอโนรา มีเชื้อสายโนราและพร้อมจะให้ลูกเข้ามาฝึกซึ่งมีจำนวน 5 คนเข้ามาร่วมกิจกรรมเวลานั้น โดยได้ปรึกษากับทางกลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่เห็นร่วมด้วยและตัดสินใจใช้พื้นที่บ้านสังเขย่าด้วยมองว่าพื้นที่บ้านสังเขย่าเป็นที่ตั้งวัดสังฆวารามซึ่งเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของวิญญาณบรรพบุรุษดั้งเดิมของคนในชุมชนซึ่งอาจจะช่วยหนุนเสริมให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ ประกอบกับการพูดคุยกับผู้นำและคนในชุมชนบ้านสังเขย่าซึ่งมีความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ความศรัทธาต่อการเป็นของสูงที่เด่นชัดกว่า ได้รับการเห็นด้วยและสนใจในการร่วมทำกิจกรรมมากกว่าจึงทำให้การทำกิจกรรมเปลี่ยนมาจัดขึ้นที่บ้านนายประกอบ รักเล่ง เป็นสถานที่สอน รวมระยะเวลา 3 เดือน

กิจกรรมในครั้งนี้จึงเป็นการปรับมาเป็นการร่วมกันของสองหมู่บ้านซึ่งในภาพรวมเป็นเรื่องของการฝึกหัดโนราและสร้างโนราให้เกิดขึ้น แต่ขณะเดียวกันหันมาเน้นการทำงานสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่เป็นโนราของชุมชนบ้านเกาะประดู่ โดยให้ผู้ที่เห็นด้วยและพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมมาเป็นแกนนำ การดึงผู้รู้เกี่ยวกับโนราเข้ามาช่วยทำกิจกรรมในครั้งนี้เริ่มจากการเข้าไปพูดคุยชักชวนทำกิจกรรมบนฐานของความเป็นญาติที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันเรื่อยมา การบอกถึงการมีเชื้อสายโนราของ นางยุพิน สงทับ แก่กลุ่มคนโนราและการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตัว นางกลัด ทับรอด และกลุ่มผู้ตีเครื่องดนตรีเองในลักษณะของการได้เป็นที่รู้จัก ชื่นชอบ และได้แสดงความสามารถแก่คนในพื้นที่ 2 หมู่บ้านที่มากขึ้น รวมถึงประโยชน์ต่อหมู่บ้านในลักษณะของการได้สืบทอดความรู้ด้านโนราแก่คนรุ่นใหม่ ประกอบกับ นางยุพิน สงทับ ทำงานกับชุมชนมานาน มีความเสียสละ และทำงานเพื่อชุมชนเรื่อยมา ไม่เคยมีเรื่องเสียหาย ตลอดทั้งเป็นบุคคลคนที่ชาวบ้านรักเคารพ เป็นผลให้การเข้าร่วมของกลุ่มผู้รู้ด้านโนราเหล่านี้ง่ายขึ้น

เนื่องด้วยตัวนางกลัด ทับรอดและกลุ่มคนตีเครื่องเองในขณะนั้นเป็นสมาชิกอยู่ในคณะบันเทิงศิลป์ที่มี นายแป้น เรืองแก้ว เป็นหัวหน้าคณะ จึงเชิญนายแป้น เรืองแก้ว มาร่วมด้วยโดยมีฐานะเป็นอาของ นางกลัด ทับรอด อาศัยอยู่หมู่ที่ 5 หมู่บ้านนูแรม ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ทำให้การสอนและฝึกในครั้งนี้มีครูสอน 2 ท่าน คือ นางกลัด ทับรอด ซึ่งเป็นคนที่นางยุพิน สงทับ เชิญไปสอน และนายแป้น เรืองแก้ว ที่นางกลัด ทับรอด เชิญเข้ามา มาร่วมสอนด้วย มีกลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมคือกลุ่มเด็กเยาวชนที่สนใจ ซึ่งเป็นเด็กของหมู่บ้านสังเขย่า 25 คน และเด็กจากบ้านเกาะประดู่ 5 คน ซึ่งล้วนเป็นเด็กในครอบครัวที่มีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนราทั้งสิ้น โดยมีครู สนับสนุนงบประมาณจากทางการศึกษาโรงเรียนจำนวน 10,000 บาท

เนื่องจากนางยุพิน สงทับ ต้องการให้กิจกรรมครั้งนี้มิใช่เป็นเพียงการฝึกโนราเท่านั้น แต่เพื่อสร้างฐานความสัมพันธ์ของกลุ่มโนราและคนในชุมชนที่มีความเชื่อต่อโนราให้เกิดขึ้นเพื่อการพัฒนาเป็นกิจกรรมต่อไป ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การเชิญครูมาสอนโนราจึงมิใช่เน้นการเชิญครูโนราที่มีความสามารถถึงขั้นของการเป็นหัวหน้าคณะ แต่เป็นการเชิญคนที่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดงโนราซึ่งเป็นคนของชุมชนบ้านเกาะประดู่มาเป็นหลักในการทำกิจกรรม ด้วยหวังว่าจะสามารถขยายผลในการทำงานร่วมกันในชุมชนบ้านเกาะประดู่ต่อไปได้ ทำให้กิจกรรมครั้งนี้มีครูโนรา 2 ท่าน คือ นายแป้น เรืองแก้ว ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะโนราบันเทิงศิลป์ แต่เป็นคนหมู่บ้านอื่น และนางกลัด ทับรอด ซึ่งเป็นสมาชิกของคณะแต่เป็นคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่ มาเป็นผู้สอนและฝึกโนราด้วยกัน

การสอนในครั้งนี้ นางกลัด ทับรอด และนายแป้น เรืองแก้ว ใช้วิธีการถ่ายทอดในรูปแบบโบราณที่ทั้งสองท่านเคยผ่านมา โดยเป็นการสอนท่ารำตามบทกลอนโนรา ได้แก่ บทครูสอน และ บทสอนรำ สอนว่าบทกลอน โดยมีการตีเครื่องประกอบทุกครั้ง ซึ่งขณะนั้นใช้เวลาทั้งหมด 100 ชั่วโมง “แรกเริ่มเลยไปหัดให้ที่สังเขยา (สังเขยา) เค้านับเป็นชั่วโมงของศิลปินหมู่บ้าน สอนท่ารำ บท 12 รำ 12 ท่า เล่นครูสอน” (กลัด ทับรอด, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2552)

ในส่วนของโนราเอง การสอนครั้งนี้ถือเป็นการเริ่มต้นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราในวงกว้างมากขึ้น เปรียบเสมือนการเริ่มเปิดบ้านของศิลปะการแสดงโนราที่อยู่ในชุมชนบ้านเกาะประดูให้แก่สมาชิกโนราใหม่ ๆ ไม่ใช่ญาติในสายตระกูลของตนเองได้เข้ามาเรียนรู้ จากที่ผ่านมากการสืบทอดและสอนศิลปะการแสดงโนราเกิดขึ้นเพียงในกลุ่มคนที่เป็นลูกหลานและญาติสนิทของโนราเท่านั้น โดยมีพลังของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีเป็นสายเชื่อมคนให้เข้ามาขับเคลื่อนการทำกิจกรรมทั้งระหว่าง นางยุพิน สงทับ กับ นางกลัด ทับรอด ในลักษณะการเป็นโนราเหมือนกัน ความเป็นญาติพี่น้อง และนางกลัด ทับรอด กับ นายแป้น เรืองแก้ว โดยมีความเป็นหลาน เป็นคนในคณะ และเป็นศิษย์เพิ่มเข้ามา

ตอนนั้นที่ไปสอนก็เพราะน้องพิน (ยุพิน สงทับ) มาชวน เราก็เห็นว่าเป็นคนดีกัน (มีความสัมพันธ์ที่ดีกันมา) เป็นโนราเหมือนกัน เค้ามั่นใจในโนรา มันก็เหมือนหม่อม (พวก) เดียวกัน และอีกอย่างก็เป็นญาติกัน มีศักดิ์เป็นน้องของสามีป่า ป่าก็เลยไปสอนให้ เค้ามาชวนให้ไปสอน เราก็ไป คิดว่าช่วยเหลือกัน เค้ามั่นใจตอบแทนครู เรียนกันหลายคน ป่าเลยเชิญตาแป้น มาร่วมสอนด้วย เพราะอย่างแรกท่านเป็นโนราใหญ่ต้องมายกมือรับศิษย์ก่อน และท่านมีความรู้มาก มาร่วมกันสอนจะยิ่งดี (กลัด ทับรอด, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2551)

“ที่ตาไปสอนให้ตอนนั้นก็เพราะกลัดมาชวน เห็นว่าเป็นหลานและก็อยู่คณะเดียวกัน และใจตาก็อยากที่จะให้โนราได้สืบทอดไปรุ่นอื่น ๆ ต่อ ๆ ไปอยู่แล้วก็เลยไปช่วยสอนด้วย” (แป้น เรืองแก้ว, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2552)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดในเรื่องของความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันที่อยู่บนความเป็นโนราเหมือนกัน มีความเชื่อต่อครูหม่อมโนราด้วยกัน

ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมครั้งนี้ทำให้คนในชุมชนเริ่มสนใจและรู้สึกใกล้ชิดทั้งกับคนโนราและศิลปะการแสดงโนรามากขึ้น เกิดการสร้างความสัมพันธ์บนฐานความเป็นโนรา และมีโนราในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยจากการที่มีการชักชวนญาติและเพื่อนบ้านใกล้เคียงซึ่งมีฐานความเชื่อต่อโนราอยู่เดิมมาร่วมชมการฝึกซ้อมของคนที่ยังไม่เข้ามาร่วมกิจกรรมทั้ง 5 คน นำมาสู่การเกิดการ

แลกเปลี่ยนพูดคุย แนะนำในการฝึก และสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูโนราให้มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านในเรื่องศิลปะการแสดงโนราได้มากกว่าเดิม ขณะเดียวกันก็เกิดความสัมพันธ์ของคนที่เป็นโนราและคนที่เข้ามาเป็นโนราใหม่ที่อยู่บนฐานของการเป็นครูและศิษย์รวมถึงการเข้ามาเป็นโนราที่มีครูต้นโนราร่วมกันเกิดขึ้นมา

โดยผลของกิจกรรมครั้งนี้เองถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราขึ้นอีกครั้งในชุมชนบ้านเกาะประดู่ เกิดโนราใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นสายเชื่อมผู้คนอื่น ๆ ในชุมชน เกิดการทำกิจกรรมการใช้ศิลปะการแสดงโนรามากมายในชุมชนนำมาสู่การพัฒนาของกลุ่มโนราของชุมชนและสร้างการฟื้นฟูพลังของชุมชนบ้านเกาะประดู่ขึ้น

2. การฟื้นฟูและการการใช้ศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประดู่

หลังจากการฝึกโนราที่บ้านสังเขยาเสร็จสิ้น ต่อมาไม่นานก็เกิดการรวมกลุ่มกันของคนบ้านเกาะประดู่ที่เคยร่วมทำกิจกรรมที่ผ่านมาร่วมกันเป็นแกนนำจัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราขึ้นในชุมชน ทั้งคนที่เป็นโนรา (นางกลัด ทับรอด) คนตีเครื่องทั้ง 7 ท่าน นางยุพิน สงทับ และคนอื่น ๆ ที่ร่วมกิจกรรมมา ซึ่งล้วนแต่เป็นคนที่มีเชื้อสายโนราและมีความเชื่อความศรัทธาต่อครุหมอโนราทั้งสิ้น ด้วยหวังว่าจะเป็นการสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้เกิดขึ้น และเป็นการทำกิจกรรมสร้างความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจต่อกัน โดยมีได้ขอการสนับสนุนหรือพึงพิงองค์ประกอบใด ๆ จากภายนอก ซึ่งการใช้ศิลปะการแสดงโนราในช่วงเวลานี้ มีเหตุผล 5 ประการคือ

1. เพื่อฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราให้มีการเคลื่อนไหวเป็นรูปธรรมและสร้างประโยชน์แก่ชุมชนอีกครั้ง โดยอยู่บนฐานของระบบคิดด้านการมีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนราที่เข้มแข็งของผู้ที่เป็นแกนและมองว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อและศรัทธาเกี่ยวกับครุหมอโนราอยู่ในจิตใจที่จะสามารถดึงมาร่วมกันทำกิจกรรมในชุมชนอันจะนำมาสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ โดยเกิดขึ้นบนฐานของความรู้สึกเป็นเจ้าของและมองโนราเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนหนึ่งของชุมชน เพราะในอดีตชุมชนเคยมีโนราเป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่มีคนในชุมชนเป็นและอยู่คู่กับคนในชุมชนมา โดยสะท้อนให้เห็นจากคำพูดของ นางยุพิน สงทับ ที่ว่า

คนที่นั่นนับถือครุหมอโนรากันเป็นส่วนใหญ่ แต่ว่าตอนนั้นมันเริ่มลดน้อยลงบ้าง ความเชื่อเรื่องนี้มันเคยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนบ้านเราได้ในสมัยก่อน ด้วยการมาทำพิธีกรรมโนราโรงครุร่วมกันซึ่งมันทำให้คนที่มีความเชื่อ คนที่เป็นโนรา

รวมถึงญาติพี่น้องมารวมกันได้หมด มันทำให้คนที่นี้ผูกพันกัน สนิทกัน ช่วยเหลือกัน ในตรงนั้นมันเป็นภาพที่มีความสุขของชุมชนในเวลานั้น แต่พอกิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่มีอยู่มันหยุดไป ตรงนี้มันก็ค่อย ๆ หายไปด้วย ปากก็เลยคิดว่าถ้าเริ่มฟื้นฟูมันขึ้นมาได้ สิ่งเหล่านั้นที่เคยมีมันก็อาจจะมีมากขึ้นในบ้านนี้ได้ เมื่อก่อนที่นี้โนราคือคักมาก เพราะมีทั้งโรงครูที่บ้านผู้ใหญ่คั้ง มีทั้งคนที่โนราเป็นสิบ ๆ คนนะบ้านเราตอนนั้น บ้านเราโนราเพ (ทั้งนั้น) โนราหมั้น (นั้น) อยู่คู่กับหมู่บ้านเรา เป็นของหมู่บ้านเรา มา กิจกรรมที่เริ่มทำก็เพราะอยากฟื้นฟูให้กลับมาอีกครั้ง และสืบทอดให้คนรุ่นหลัง ๆ (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

“ที่มาสอนก็เพราะอยากให้คนในบ้านเราได้เรียนรู้ ได้เป็นกัน มันจะได้มีในหมู่บ้านไม่สูญหาย” (ก๊าด ทับรอด, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2551)

2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นใกล้ชิดถึงกันระหว่างศิลปะการแสดงโนรากับคนในชุมชน และมองว่าบ้านเกาะประดู่สัมพันธ์ ผูกพัน และชอบโนรามามากแต่อดีต เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นบนฐานของความรู้สึกผูกพัน เป็นเจ้าของและพยายามสร้างและฟื้นฟูความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของศิลปะการแสดงโนราให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

คนในชุมชนเมื่อครั้งอดีตเกิดมาก็คุ้นเคยกับโนราแล้ว เพราะเมื่อก่อนมีรับโรงครู แก่นกันอยู่เรื่อย ๆ แต่ไม่ได้มีโรง แล้วก็หัดโนราให้คนในหมู่บ้าน เป็นโนราที่บ้านผู้ใหญ่คั้ง บ้านเรามีโนรามาดั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว คนที่นี้เกิดมาก็คุ้นเคยกับโนราที่นี้ตอนนั้น (ปี 2535) ก็มีโนราอยู่ แต่เป็นลูกคณะของคณะอื่น แล้วก็มีคนที่เคยเป็นโนราหลายคน ตอนนั้นต่างคนต่างอยู่ในเรื่องโนรา ไม่ยุ่งเกี่ยวกัน เค้าอยู่กันของเค้า แสดงกันอยู่ของเค้า จริง ๆ โนราเค้ารำของเค้าอยู่แล้ว รำอยู่ก่อน เรามาเสริมเข้าทีหลัง แต่กิจกรรมที่เราทำนั้น เป็นการดึงให้คนในชุมชน กับโนรานั้นได้ร่วมกัน ให้โนราในหมู่บ้านได้ใกล้ชิดกันกับคนในชุมชนและให้คนได้ใกล้ชิดและเป็นโนราด้วย (เจือ สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

3. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างให้เกิดระบบความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนที่อาจจะนำมาสู่การเกิดประโยชน์อื่น ๆ ต่อ ๆ ไปได้บนฐานของการมีความเชื่อร่วมกัน

ในหมู่บ้านตอนนั้นไม่ได้เห็นชัดเจนมากว่ามีปัญหาอะไร แต่ว่าคนก็เริ่มห่างเหินกันแล้วละ ทั้งความสนิทสนม ความเป็นญาติ ไม่ค่อยได้สูงส่ง (ยุ่งเกี่ยว) พุดคุยกันเท่าไร คนทำงานหมู่บ้านก็เริ่มที่จะน้อยลง ตอนนั้นก็เลยมองว่า โนราอาจจะ

ได้ผลเพราะคนบ้านเราชอบกันและที่สำคัญโนรามีเรื่องครุหมอนโนราที่คนบ้านเราเชื่อและศรัทธามาก ทั้งคนที่เคยเป็น คนที่เป็น และคนที่ไม่ได้เป็น (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

4. เป็นการลองทำกิจกรรมเพื่อใช้ศิลปะการแสดงโนราทำประโยชน์ แก้ปัญหาที่กำลังเริ่มก่อตัว และมองว่าน่าจะเข้ากับคนได้ทุกกลุ่มและทุกวัย โดยมองเห็นว่าในหมู่บ้านมีคนที่เป็นโนราจำนวนหนึ่ง และจากอดีตคนในชุมชนต่างชื่นชอบศิลปะการแสดงโนรา โนราสามารถสร้างความศรัทธา ความสนุกสนาน ให้คนทุกเพศวัย ซึ่งเป็นการมองว่าโนราเป็นสิ่งที่ตรงกับรสนิยมและค่านิยมของคนในชุมชนรวมถึงสร้างความเป็นกลุ่มพวก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนผ่านการมีความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราด้วยกัน

5. ต้องการให้คนในชุมชนมีกิจกรรมและมีความสามารถติดตัว เพื่อเป็นที่ชื่นชมยกย่อง และสามารถขยายไปในกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปได้ “ที่สอนก็เพราะอยากให้คนในหมู่บ้านได้มีอะไรติดตัว อยากให้มีอะไรที่ได้ทำร่วมกัน ถ้าเป็นโนราคนเค้าก็ชอบอยู่แล้ว เราก็พอได้ สอนเอาไว้เวลาว่างมีการในหมู่บ้านจะได้เอาออกมาแสดงกัน คนเห็นเค้าก็ชมว่ามันเก่ง” (กลัด ทับรอด, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2551)

โดยการชักชวนกลุ่มคนมาร่วมในกิจกรรมนั้นอยู่บนฐานของการใช้เรื่องความเชื่อและศรัทธาต่อครุหมอนโนราที่มีอยู่ของคนในชุมชนแต่อาจเข้มข้นมากน้อยต่างกันเป็นตัวยึดโยงคนเข้ามา ทำให้กลุ่มคนแรก ๆ ที่เข้ามาก็คือกลุ่มที่เชื่อและศรัทธาต่อครุหมอนโนรา ขยายมาสู่กลุ่มคนอื่น ๆ และเกิดการพัฒนากิจกรรมเรื่อยมา โดยวิธีการในการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างความเป็นโนรา

เนื่องจากช่วงเวลาที่ผ่านมา 30 ปีที่ผ่านมา การเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราที่เป็นกิจกรรมร่วมของคนในชุมชนนั้นสูญหายไป มีเพียงความเชื่อ ความศรัทธา และความผูกพันในศิลปะการแสดงโนราที่ยังคงอยู่ในจิตใจของผู้คนในชุมชน ดังนั้นการเริ่มต้นของการใช้ศิลปะการแสดงโนรารวมถึงการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราจึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันและเริ่มต้นจากการสร้างความเป็นโนราให้เกิดขึ้นทั้งในเชิงการมีความเชื่อและการมีความรู้ด้านการรำโนรา เพื่อสร้างให้เกิดความเป็นเจ้าของในศิลปะการแสดงโนราอันนำมาสู่ความเป็นกลุ่มพวกของคนในชุมชน

ดังนั้นการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราจึงมิได้เป็นเพียงการทำให้ศิลปะการแสดงโนราเกิดการเคลื่อนไหวในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างผู้มีความรู้เรื่องการรำโนราที่สามารถรำหรือแสดงโนราได้ บนฐานของการมีความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราด้วยกัน ที่จะสร้างให้เกิดการเป็น

หนึ่งเดียวหรือการเป็นกลุ่มพวกเดียวกันในชุมชนอันถือเป็นจุดสำคัญที่สุด โดยการสร้างความเป็น
 โนราในช่วงเวลานี้เกิดขึ้นใน 3 กิจกรรม คือ

2.1.1 การเรียนและการฝึกซ้อมโนราในหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมแรกเกี่ยวกับโนรา
 ที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อเป็นการสร้างและนำคนในชุมชนเข้ามาเป็นโนรา ซึ่งจะนำมาสู่การเริ่มต้นของ
 การก้าวกลับมาเป็นเจ้าของในศิลปะการแสดงโนราของคนในชุมชนอีกครั้ง โดยกิจกรรมนี้ถือเป็น
 จุดเริ่มของการสร้างให้เห็นศักยภาพและความสามารถของคนในชุมชนในการสร้างทั้งการฟื้นฟู
 ศิลปะการแสดงโนราและการรวมกลุ่มของคนในชุมชนให้เกิดขึ้นโดยอยู่บนฐานของศิลปะการแสดง
 โนรา ผ่านการเรียนและการฝึกซ้อมที่ถูกจัดขึ้นอันมีความเชื่อและศรัทธาต่อครูหมอโนราเป็น
 แกนกลางร่วมกัน

ประกอบกับความรู้สึกสนุกและมีความสุขในการฝึกซ้อมโนราของคน
 ชุมชนบ้านเกาะประคู้ที่เคยได้ไปเข้าร่วมกิจกรรมในบ้านสังเขยายังไม่จางหายไป โดยจากกิจกรรม
 ที่ผ่านมาทำให้มีกลุ่มคนที่มีความศรัทธา ชื่นชอบในโนราเข้ามาร่วมสมทบภายหลังอีกจำนวนหนึ่ง
 ทำให้ทางคณะแกนนำได้แก่ นางยุพิน สงทับ นางกลัด ทับรอด และคนในกลุ่มโนรามองเห็นร่วมกัน
 ว่าน่าจะใช้เวลาในการสร้างกิจกรรมโนราในชุมชนของตนซึ่งน่าจะมีความเป็นไปได้มากที่
 ชาวบ้านจะมาร่วมมือกันโดยมีศิลปะการแสดงโนราของชุมชนเป็นศูนย์กลาง และจะสามารถสร้าง
 การรวมคนและการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชนขึ้นมาได้

ทางแกนนำและกลุ่มคนโนราจึงได้ร่วมกันจัดการฝึกสอนและซ้อมโนรา
 ขึ้น โดยเริ่มชักชวนกลุ่มคนที่เป็นโนราที่มีความเชื่อเรื่องครูหมอโนรามาร่วมโดยมีกลุ่มเป้าหมาย
 แรกคือกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน เนื่องจากมองว่าช่วงเวลานี้คนกลุ่มนี้มากที่สุดและเป็นกลุ่ม
 เดียวที่สามารถเข้ามาร่วมและทำกิจกรรมได้เนื่องจากกลุ่มอื่น ๆ ยังไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ด้วย
 มองว่าการรำโนรานั้นต้องเริ่มจากช่วงวัยที่ยังเด็กเพราะสภาพร่างกายเอื้ออำนวยกว่าผู้ใหญ่ซึ่งจะ
 ดัดตัวได้ยากกว่า ดังนั้นจึงเริ่มที่กลุ่มวัยเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นตัวกลางในการดึงกลุ่มวัยอื่น ๆ ที่
 เป็นพ่อ แม่ หรือญาติพี่น้อง เข้ามาในพื้นที่ของการทำกิจกรรม และขยายออกสู่กลุ่มคนทั่วไป การ
 จัดกิจกรรมที่เกิดขึ้นใช้พื้นที่บ้านของนางกลัด ทับรอด ซึ่งเป็นครูสอนการรำเป็นสถานที่สอน เริ่ม
 จากการช่วยเหลือกันสร้างโรงโนราแบบง่าย ๆ ขึ้นด้วยฝีมือของแกนนำและคนในชุมชนโดยใช้วัสดุ
 ที่มีทั้งจากแกนนำและญาติเด็กที่ร่วมกิจกรรมมาใช้ในการสร้าง โดยเป็นโรงโนราแบบโบราณ
 ขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 6 เมตร หลังคามุงด้วยจาก ติดพื้นดิน และถูกใช้เป็นที่ฝึกซ้อมเรื่อยมา ซึ่ง
 สะท้อนให้เห็นความช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันที่เกิดขึ้นของคนโนราในการสละทั้งแรงกาย แรงใจ
 และแรงทรัพย์เข้ามาช่วยเหลือกัน

ตอนนั้นทำโรงโนราด้วย ทำแบบธรรมดา ๆ พอเห็นว่าจะหัดกันเยอะก็เลยสร้างโรงขึ้นมา ช่วยๆกันในหมู่บ้านเนียแหละ คนใกล้ๆก็มาช่วยกันทำเป็นโรงโนราแบบง่าย ๆ ไม่ใหญ่มาก เอาไม้ไผ่มาทำ เป็นโรงแบบคล้าย ๆ โบราณ เป็นสี่เหลี่ยม ขนาด 5x6 เมตร ด้านหลังมีฝาถ้ำกัน หลังคามุงจาก ไม้อะไรก็ไม่ต้องซื้อไปช่วยหากันมา พื้นใช้เป็นพื้นดินธรรมดา เวลาจะซ้อมหรือรำก็เอาสาด (เสื่อ) มาปู รำซ้อมกันในโรงโนราได้เลยเลยตั้งแต่นั้นมา (ช่วง พูลผล, สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2551)

กิจกรรมการฝึกจึงเริ่มต้นจากการที่แกนนำดึงชาวบ้านที่มีความเชื่อต่อครูหมอนโนรา รู้สึกว่าเป็นโนรามาร่วม และมีความแตกต่างไปจากช่วงอดีตสมัยบ้านผู้ใหญ่คลั่ง พลเพชร โดยการชักชวนเข้ามาเป็นลักษณะปากต่อปากเริ่มจากคนที่เป็นโนราให้พาลูกหลานมาเรียน และขยายสู่คนอื่น ๆ ที่สนใจเกิดการชักชวนต่อไปยังเครือญาติและเพื่อนบ้านต่อ ๆ มา แม้ว่าการฝึกโนราจะเคยเกิดขึ้นในชุมชนเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา แต่มีส่วนต่างกันคือผู้ที่ครูสอนนั้นเป็นคนในชุมชนเองและไม่ได้เป็นหัวหน้าคณะอย่างอดีต ซึ่งการที่นางยุพิน ส่งทับได้เลือกให้คนในชุมชนเป็นผู้สอนเองก็เนื่องมาจากมิได้มีจุดประสงค์แค่การสืบทอดและฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราเท่านั้น แต่ต้องการที่จะสร้างการรวมกลุ่มให้เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็เพื่อที่จะสร้างกลุ่มทำงานที่มีฐานมาจากคนในชุมชนเองเป็นหลัก เพื่อนำมาสู่การสร้างการพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นกับชุมชนในด้านอื่นต่อไปได้

ป่าพินก็ถามว่าใครอยากรำมั่ง (บ้าง) เด็กไหนสนใจมั่ง (บ้าง) เริ่มจากคนที่เชื่อโนรา (มีคนในตระกูลเป็นโนรา) หรือว่าพ่อแม่อยากให้รำ ก็เอาลูกมา ตั้งที่รำตั้งโรง ได้ดีกัน เวลาหวัน (ตอน) เย็น ๆ เวลาอี (จะ) ไปไหนก็เรียกกัน ตอนนั้นก็ใช้วิธีการบอกต่อ ๆ กัน เจอกันก็บอก ๆ กันไปเรื่อย ๆ เพราะตัวป่าเองก็ทำงานกับหมู่บ้านอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นก็เจอกันทุก ๆ วันกับชาวบ้าน เราสนิทกับใครก็บอกคนนั้น แล้วก็ฝากต่อ ๆ กันไป ให้คนที่สนิทกันชวนกันแล้วก็ได้ผล พอวันทำกิจกรรม มากันเต็ม (ยุพิน ส่งทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงการนำความเชื่อ ศรัทธาของคนโนราที่มีต่อโนรา โดยเฉพาะเรื่องครูหมอนโนราที่ต้องยึดถือร่วม หรือรู้สึกนับถือ ในครอบครัวที่มีคนเป็นโนราผ่านการมี “เชื้อสายโนรา” มาเป็นสิ่งเชื่อมโยงดึงคนเหล่านี้ในชุมชนมาเริ่มทำกิจกรรมร่วมกัน

ขณะเดียวกันนางกลัด ทับรอด ถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้มีคนมาร่วมมากขึ้น เพราะสายตาของชาวบ้านมองว่า นางกลัดคือเจ้าของหรือคนในของโนรา ดังนั้นการชักชวนจากนางกลัดจึงเป็นส่วนสำคัญที่สร้างให้เกิดการเข้ามาร่วมของคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ประกอบเข้ากับการบอกต่อกันในลักษณะปากต่อปากของกลุ่มชาวบ้านเองต่อญาติและเพื่อนบ้าน ล้วนมีส่วนร่วมเช่นกันในการสร้างให้เกิดการมาร่วมกันของคนในชุมชน ทำให้โนราเข้าถึงผู้คนมากขึ้น เป็นสิ่งที่คนสามารถเข้าถึง และจับต้องสัมผัสได้ “พอเค้ามมีการรำ ป่ากลัดจะเป็นคนมาชวน จะชวน ๆ เรี่ยก ๆ กันไป ป่ากลัดจะเป็นคนมาบอกเอง” (จันทรา หนูมาก, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

ดังนั้นการเข้ามาร่วมกิจกรรมการฝึกของคนในชุมชนช่วงเวลานี้จึงอยู่บนฐานของการมีความเชื่อและความศรัทธาต่อครูหมอโนราและต่อศิลปะการแสดงโนราที่มีสืบทอดกันมาในครอบครัวเป็นสำคัญ โดยมองว่าการให้ลูกหลานเข้ามาเรียนโนรานั้นจะมีส่วนช่วยให้การดำรงชีวิตดีขึ้น โดยครูหมอโนราอาจจะช่วยคุ้มครองดูแล ซึ่งเห็นเป็นแบบอย่างจากคนที่เคยฝึกมาที่บ้านสังเขย่าซึ่งต่างเป็นที่ชื่นชม ยอมรับของคนในชุมชน ความคิดนี้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องครูหมอโนราในเชิงการให้คุณแก่คนที่ทำดีต่อโนรา ขณะเดียวกันการเจ็บไข้ไม่สบายที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนในช่วงเวลานี้ก็เป็นอีกส่วนเช่นเดียวกันที่ถูกนำมาเชื่อมโยงว่าอาจจะเป็นการกระทำของครูหมอโนราที่อาจต้องการให้ลูกหลานของตนเข้ามารำโนรา และนำมาสู่การให้ลูกหลานเข้ามาเรียนและฝึกโนราก็มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา นอกจากนั้นการที่โนราเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นที่รับรู้ของคนทุกพื้นที่ในจังหวัดพัทลุงว่าเป็นศิลปะการแสดงของพัทลุง มีกำเนิดมาจากพัทลุง และการเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง ก็เป็นระบบคิดอีกส่วนที่สนับสนุนให้การเข้ามาร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนในช่วงเวลานี้มีมากขึ้น เห็นได้จากคำพูดดังต่อไปนี้

หัดตั้งแต่เริ่มมีการหัดในหมู่บ้าน ที่มาหัดเพราะส่วนตัวนั้นแม่เป็นคนชอบ และบ้านเราก็เชื่อเรื่องตายายโนรา (ครูหมอโนรา) และก็นับถือกันอยู่แล้วด้วย บางทีแม่ไข้ไม่สบายก็คิดว่าเพราะครูหมอโนรา พอป่ากลัดมาชวนก็เลยไปหัดโนราด้วยเลย ตอนนั้นรุ่นเด็ก ๆ หัดกันหลายคนประมาณ 20 คนน่าจะได้ แม่แกเชื่อว่าถ้าหัดแล้วจะดี ครูหมอคุ้มครอง

(จันทรา หนูมาก, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

แม่เค้าเชื่อเรื่องครูหมอโนรา เค้านับถือกันมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว พอมีหัดที่บ้านป่ากลัดเค้าก็ให้พี่ไปหัด เพราะว่าตอนที่หัดสังเขย่าแม่เค้าก็ไปแล (ดู) พอมีหัดที่นี่ก็ให้พี่ไปหัดเลย และโดยส่วนตัวของพี่เองที่หัดส่วนหนึ่งก็เพราะแม่ อีกส่วนก็อยากสืบทอดศิลปะการแสดงของบ้านเรา อีกอย่างมัน

เป็นของพัทลุงมาตั้งแต่ต้น เราได้รู้และมีไว้มันก็ดีกับตัวเอง เราได้ภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของตรงนี้และก็กลายเป็นผู้สืบทอดการแสดงชั้นสูงนี้ด้วย เพราะมีแต่คนเค้าชื่นชมกันทั้งนั้น (สิริมา ดูกดอกจันทร์, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2552)

การสอนรำของโนราในชุมชนบ้านเกาะประคู้ที่เกิดขึ้นมีแกนนำโนราหลัก คือ นางกลัด ทับรอด เป็นครูสอน ทั้งท่ารำและวาท นายแวน ทับรอดตีกลอง นายเผื่อน หนูเพ็ง ตีกลอง (ปัจจุบันเสียชีวิต) นายมี หวานแก้ว ตีทับ นายลอย ขุนภักดีตี ฉิ่ง (ปัจจุบันเสียชีวิต) นายช่วง พูลผล ตีโหม่ง และนายเถก ชังมณู เป่าปี่ (ปัจจุบันเสียชีวิต) โดยเป็นการสอนรำทำดิบ คือ ไม่ใส่เครื่องแต่งกายโนรา เป็นการแต่งกายธรรมดาที่แต่งในชีวิตประจำวัน และมีการตีเครื่องดนตรีประกอบ

ขณะเดียวกันได้เชิญ นายแป้น เรืองแก้ว มาร่วมสอนด้วยในช่วงต้น เนื่องด้วยความเชื่อที่ว่านายแป้นคือครูของนางกลัดและมีความรู้ทางด้านโนรามากกว่า การรับศิษย์จึงต้องผ่านการดูของอาจารย์ที่แก่วิชาจะเป็นผลดีมากขึ้น และมี นางภา หวานแก้ว ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการรำโนรา การวาทกลอนมาร่วมสอนด้วย

วิธีการสอนเป็นไปตามการฝึกโนราในแบบโบราณ กล่าวคือ เริ่มจากการบอกเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราว่าเมืองศรีประคอบหลัก ๆ คือ การรำ การวาท และการตีเครื่องที่จะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันและทั้ง 3 ต้องเป็นไปอย่างประสานกัน หลังจากนั้นครูโนราจะเริ่มวาทให้ฟัง และสอนท่ารำควบคู่ไป โดยบทที่เลือกใช้คือบทครูสอน และบทสอนรำ ซึ่งบทครูสอนเป็นบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกล่าวถึงครูโนรา การแต่งกายของโนรา และบทสอนรำเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนรำและท่ารำเริ่มต้นของโนรา และทั้งหมดเป็นไปเพื่อการสร้างให้เกิดความตระหนักและซึมซับในเรื่องเกี่ยวกับการปลูกฝังเรื่องการเคารพ นับถือ และระลึกคุณครูโนราให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ที่มาเรียน เห็นได้จากบท บทครูสอน ที่มีเนื้อความว่า

ครูเอ๋ยครูสอน	สะเดื่องกรต่องา
ครูสอนให้ผูกผ้า	สอนข้าให้ทรงกำไหร (กำไล)
ครูสอนครอบเทริดน้อย	รำทับสร้อยพวงมาลัย
สอดทรงกำไหร (กำไล) ใส่แขนซ้าย	ย้ายแขนขวา
สะเดื่องเอื้องข้างซ้าย	ตีค่าได้ห้าพระพาลา
สะเดื่องเอื้องข้างขวา	ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง
ตีนถีบหนัก	สองมือชักเอาแสงทอง

คนเค้ารู้เค้าก็ช่วยสอนให้ ทั้ง ๆ ที่บางคนแต่ก่อนก็ไม่ค่อยได้พูดคุยกัน มันทำให้เราได้สนิทกันมากขึ้น (จันทร์หา หมูมาก, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

สะท้อนให้เห็นการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันที่มีส่วนเชื่อมและสร้างให้เกิดความผูกพัน ความเอื้ออาทร และความสัมพันธ์อันดีฉันมิตรที่เคยมีในอดีตเกิดขึ้นมาอีกครั้งและมากขึ้นกับคนโนราที่มาร่วมในกิจกรรม

การสอนในครั้งนี้อย่างยิ่งการเรียนโนราในแบบอดีตค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งเนื่องจากผู้สอนยังเคร่งครัดในรูปแบบดั้งเดิมของโนรา แต่ขณะเดียวกันก็มีการร่วมกันให้มีการคิดบทกลอนใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของชุมชนขึ้น และใช้ในการฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งผู้ฝึกและชาวบ้านที่มาดูการฝึก ซึ่งการฝึกซ้อมนี้เป็นกิจกรรมหลักที่ถูกใช้และสามารถใช้เรื่อยมา ที่เริ่มจากการสอน และเปลี่ยนมาเป็นการฝึกซ้อม เป็นหลัก ใช้เวลาในช่วงเย็นของวันทุกวันมารวมตัวกันของคนในชุมชน ที่มีทั้งคนเรียนโนราและผู้ที่มาดูการฝึก

ตอนนั้นคนเยอะมาก ที่ไปเรียนเป็นเด็กส่วนใหญ่ เรา ๆ เป็นแม่ก็ไปดู ทั้งดูลูกด้วย และก็ดูคนอื่นด้วย ชอบมากโนราไม่รู้ทำไมเหมือนกัน มันสนุกและก็สบายใจทุกครั้งที่ได้ไปดู แต่ป่าไม่ได้รำหรรษา เพราะรำไม่สวยให้ลูกรำดีกว่า แต่ผู้ใหญ่ที่รำก็เยอะนะ ผู้ใหญ่พอมาดูเห็นเด็กรำแล้วก็สนุกก็เลยรำกันด้วย พี่ก๊าดเค้าก็สอนให้หมด ใครอยากเรียนเค้าก็สอนให้หมด ซ้อมกันบ่อยทุกวันพอเย็น ๆ คำ ๆ ก็มารวมกันที่บ้านพี่ก๊าด พี่ก๊าดก็ไม่ใช้สอนแค่รำอย่างเดียวนะ เค้าว่าบทให้ฟังด้วย ทั้งบทโบราณ บทใหม่ ๆ เยอะแยะคนก็เลยชอบ ก็คล้าย ๆ ได้ดูโนราเท่า (เพียง) แต่ว่าไม่แต่งเครื่อง (เครื่องแต่งกาย) โนราเท่านั้นแหละ (เอง) ซ้อมพรานก็มีด้วยดนตรีก็เล่น ครบหมด (เทียน หมูมาก, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

พอมาสอนที่นี้ก็ไปกันหมด สอนเด็ก แม่บ้าน หนูกันนิหมั่งนั้น (ช่วงนั้นสนุกมาก) สอนต่อเนื่องมา สอนรำ ว่าบท บทโนราโบราณด้วย บทที่ผูกใหม่ (แต่งใหม่) ด้วย สอนเยอะ ไม่ได้เงิน แต่สนุกพอเข้าหน้าแล้ง เก็บข้าวเสร็จไม่ต้องทำไหร (อะไร) กันแล้ว ซ้อมกันทุกคืน ตี 11 ตี 12 (5 ทุ่ม เทียงคืน) ต่ออีเล็ก (กว่าจะเลิก) ซ้อมบท ว่าบท ทั้งกลอนเก่ากลอนใหม่ รำ 12 ท่า หัดก่อน ฝึกก่อน ประมาณ 4-5 เดือน หลังจากนั้นก็รำได้เลย (ก๊าด ทับรอด, สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2551)

การเปิดกว้างของกิจกรรมที่ให้ชาวบ้านเข้าทำกิจกรรมอย่างอิสระและทุกเพศวัย ทำให้ความผูกพัน ความเป็นมิตร เป็นกลุ่มพวกเดียวกันเกิดขึ้นตามมา ซึ่งทำให้ต่อมากลุ่มผู้ใหญ่ซึ่งเคยเป็นผู้ดูการฝึกได้กลายเป็นผู้ฝึกในารุ่นใหญ่อีกรุ่นหนึ่ง โดยเป็นกลุ่มแม่บ้านอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป มีวิธีการเรียนรู้คล้ายคลึงกับวัยเด็ก แต่จะมีความเข้มงวดน้อยกว่า และจะเน้นไปทางด้านการออกกำลังกายไม่เน้นเรื่องความถูกต้องสวยงามมากนัก การใช้วิธีการลักษณะดังกล่าวทำให้วัยผู้ใหญ่ที่สนใจเข้ามาร่วมเรียนรู้มากขึ้นซึ่งมีทั้งการรำ การว่าบทละครเคล้ากันไป บางคนเริ่มจากการมานั่งดู เมื่อสนุกจึงเข้ามาเป็นผู้รำเองด้วย บางคนไม่ถนัดการรำก็เข้ามาจับเครื่องดนตรีที่คิดว่าตนเองพอจะเล่นได้ร่วมด้วย

“ป่าร่วมกิจกรรม ไปด้วยเป็นพี่เลี้ยง นั่งเชียร์ หัดรำตอนเค้าตั้งโรงโนราบ้านพิก๊าด สอดเครื่อง (ครอบเทริด) แล้วด้วย พอเค้าสอนก็ไป เพราะชอบ มันสนุก เรียนกับป่า ก๊าด หัดได้ 4-5 ท่าป่าชอบ สนุก ป่าหัดแบบออกกำลังกาย ไม่เน้นสวยงาม” (เลียบ จันทรสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2551)

ตอนนั้นมีทุกคนใหญ่ ๆ คนแก่ ๆ เค้าหัดกันลุย (เยอะ) มาก หัดกันหัวค่ำ ๆ (ตอนค่ำ) พอเสร็จงานเสร็จการไหว้ก็มากัน หัดที่บ้านเก่าฝั่งตรงข้ามตรงนี้เพราะมีลานหน้าบ้าน ตอนนั้นคนหัดกันหลายคน พี่เองมาเป็นสะใภ้ เข้ามาอยู่ใหม่ ๆ ช่วง ปี 2538 แปลกใจมาก ว่าคนมาซ้อมอะไรกัน อยู่ไป ๆ ก็เข้าใจ ที่นั้นะ คนเยอะ พี่เองก็หัด แต่ไม่เก่งเท่าไหว้ก็เลยช่วย ๆ อย่างอื่น หยิบจับนู่นนี่เวลาเค้าหัดไปตามเรื่องตามราว (นิยม ทับรอด, สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2551)

โนราในหมู่บ้านมาทำกิจกรรมกัน มีซ้อมกันของโนราเด็ก ๆ และก็มีหัดเรื่อย ๆ ตั้งแต่ผมมาอยู่ประมาณ ปี 35 ก็เริ่มแล้ว เค้าจะซ้อมเด็ก ป่าก๊าด จะรวมทีม แล้วก็ซ้อมให้ ผมก็เข้าไปช่วย เป็นลูกคู่บ้าง ตีฉิ่งบ้างบ้าง ให้สนุกกัน ไปร่วมกัน (เหิม คงช้า, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

เพราะฉะนั้นการเรียนและการฝึกซ้อมจึงเป็นกิจกรรมหลักของการรวมคนผ่านการทำกิจกรรมโนราในช่วงเวลานี้และนำมาสู่การพัฒนากระบวนการความสัมพันธ์ที่ดีเรื่อยมา โดยเป็นการทำกิจกรรมที่ใช้ทั้งแรงกายและแรงใจทั้งของแกนนำและชาวบ้าน ไม่มีเรื่องของค่าตอบแทนหรือการสนับสนุนงบประมาณจากภาคส่วนใด ๆ จึงทำให้ช่วงเวลานี้เต็มไปด้วยความช่วยเหลือเอื้อกันและกัน ความเสียสละของชาวบ้านและแกนนำที่มาร่วมกิจกรรมทั้งการเป็นผู้ดูและ

การเป็นผู้ฝึก ร่วมนำอาหาร ขนม เครื่องดื่มมาใช้เลี้ยงกัน เป็นภาพของการแบ่งปัน เชื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกันเกิดขึ้น

สอนที่สังเขยาตอนนั้นคิดเป็นชั่วโมง แต่ที่บ้านเรามาแม่ยนิ (ไม่เลย) สอนเรื่อย ๆ ทุกตอนเย็นเวลาว่างจากทำงานทำการแล้ว แรก ๆ ก็สอนลุย สอนทั้งรำ ว่าบท ที่หน้าบ้านตอนกลางคืนนั่นแหละ ช่วงนั้นเด็กโรงเรียนทั้งนั้น สอนบ้านเราไม่ได้ตั้งเป็นชั่วโมง ป้าสอนคืนละประมาณ 2 เทียว ถ้าพอเห็นว่าเด็กรำได้ก็สอนน้อยลง พอมันรำขับ (รำเก่ง) ก็สอนน้อยลง ตอนนั้นสอนเป็นครั้งคืน สอนให้รำ ว่าบท บทโบราณมั่ง (บ้าง) ผูกใหม่มั่ง (แต่งใหม่) อยากให้เด็กบ้านเรามันมีอะไรทำ เวลาโรงเรียนเค้ารวมคน คนในบ้านเราหลาย ๆ คนที่รำเป็นจะได้ไปร่วมกับเค้าด้วย (กัลดี ทับรอด, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2551)

“ตอนเย็น ๆ เขากลอนมาอ่าน ท่องกัน ที่ห้องด้วยกันก็ช่วยกันฟัง ช่วยกันปรับไปตามเรื่องตามราว ตอนนั้นเราไม่มีบ ใครมีอะไรก็เอามาแบ่งปันกัน” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงความเสียสละของแกนนำโนราที่เกิดขึ้น และนำมาสู่การสร้างความรู้สึกร่วมกัน ความสมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมที่มากขึ้นของคนโนรา

การเรียนและการฝึกซ้อมโนราเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จากการเริ่มต้นโดยเป็นการเรียนและขยายมาเป็นการฝึกซ้อม มีผลทำให้กิจกรรมนี้กลายเป็นเหมือนส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านเกาะประดู โดยการฝึกซ้อมจะเกิดขึ้นในช่วงที่คนในชุมชนว่างจากฤดูกาลทำนาและภาระกิจอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าและปรับมาสู่การเป็นกิจกรรมหนึ่งของการสร้างการรวมกลุ่ม การขยายกลุ่มคนโนราและสร้างพลังของชุมชนต่อ ๆ มา

2.1.2 การทำพิธีกรรมครอบเทริด เป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างการเป็นผู้รำโนราแท้จริงด้วยการใช้ความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราเป็นสิ่งยืนยันผ่านการทำพิธีกรรมครอบเทริด โดยเป็นความเชื่อว่าการจะให้ความเป็นโนราของคนในชุมชนทั้งการรำหรือออกแสดงเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมบูรณ์นั้นสิ่งหนึ่งที่ต้องดำเนินการ คือ พิธีกรรมครอบเทริด ซึ่งเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านและสร้างการเป็นผู้รำโนราแท้จริงให้เกิดขึ้น เนื่องจากพิธีกรรมครอบเทริดของโนราเป็นการทดสอบและการยืนยันความสามารถของโนราใหม่ของครุโนราทั้งหมดทั้งที่ยังมีชีวิตและเสียชีวิตแล้วผ่านการใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือ ซึ่งผู้ที่ผ่านได้ก็จะกลายเป็นผู้รำโนราเต็มตัว และเป็น

โนราที่ได้รับขอร้องอย่างแท้จริง โดยพิธีกรรมจะถูกจัดขึ้นหลังจากที่ฝึกซ้อมมาได้ระยะหนึ่งเพื่อเป็นการสร้างการเป็นผู้รำโนราที่ถูกต้องและเต็มตัวตามรูปแบบความเชื่อดั้งเดิม โดยมีครูและครูหมอนโนราเป็นผู้รับรองผ่านพิธีกรรม

ดังนั้นการทำพิธีกรรมครอบเทริดจึงถูกจัดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2535 เป็นครั้งแรกในชุมชนและในช่วงต่อมามีการเข้าไปร่วมใช้พิธีในบ้านหู่แร่ ซึ่งเป็นบ้านของโนราแป้น เรื่องแก้ว ในกรณีที่มีผู้รำโนราใหม่เกิดขึ้นในบ้านเกาะประดู่แต่ไม่สามารถจัดพิธีกรรมได้เนื่องจากมีโนราใหม่น้อยจึงนำไปร่วมสมทบกับทางบ้านหู่แร่ เนื่องด้วยจากข้อจำกัดทางความพร้อมด้านงบประมาณของชุมชนเอง

การเข้าร่วมในพิธีกรรมนำมาสู่การเกิดระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เป็นโนราวมถึงพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ในลักษณะการเป็นญาติทางโนรา และเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน เป็นโนราเหมือนกัน บนฐานของการมีสายครูโนราด้วยกัน โดยโนรามีธรรมเนียมอย่างหนึ่งคือ โนราที่ผ่านการครอบเทริดจากครูโนราเดียวกันจะถือเป็นโนราในสายตระกูลทางโนราเดียวกัน ความเป็น “ญาติทางโนรา” ต่อกัน ทั้งคนที่เป็นโนราวมถึงญาติพี่น้อง ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเกิดขึ้นและถือเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในด้านความเป็นพี่น้องทางโนรา อาจารย์ ศิษย์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันของกลุ่มคนที่เข้ามาเป็นโนราด้วยกัน รวมถึงความผูกพันกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่นับถือซึ่งก็คือครูหมอนโนรา ที่เกิดขึ้นผ่านพิธีกรรมครอบเทริดของโนรา และขณะเดียวกันพิธีกรรมครอบเทริดยังถูกนำมาใช้เพื่อการสร้างการยอมรับของคนในชุมชนและคนทั่ว ๆ ไปต่อโนราใหม่ในชุมชนบ้านเกาะประดู่อีกด้วย

ถ้าจะเป็นโนราจริงก็ต้องสอดเครื่อง ต้องมีพิธี ถ้าไม่สอดเครื่อง ไม่ครอบเทริดจะเป็นโนราดิบ ทำอะไรไม่ได้ (ออกรำหรือแสดงไม่ได้) คนที่ผ่านการครอบเทริดแล้วจึงจะเป็นโนราเต็มตัว มีครู เพราะการผ่านการครอบเทริดก็หมายถึงว่าครูหมอนเค้ายอมรับแล้วว่าให้รำโนราได้ ยอมรับเป็นศิษย์ทั้งครูที่มีชีวิตและครูหมอนโนราด้วยมาครอบเทริดกันก็มีครูร่วมกัน หลังจากนั้นก็เหมือนญาติพี่น้องกัน (แป้น เรื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2552)

ในการทำพิธีกรรมนั้นได้เชิญโนราแป้น เรื่องแก้ว ซึ่งเป็นโนราใหญ่ที่คนในชุมชนนับถือมาเป็นผู้ทำพิธีกรรม ใช้เวลาทั้งหมด 1 คืน กับ 1 วัน โดยเริ่มในเย็นวันพุธ เสร็จสิ้นในเย็นวันพฤหัสบดี โดยจัดขึ้นที่บ้านโนรากัด ทับรอด

การบอกเล่าของโนราแป้น เรื่องแก้ว (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2552) เกี่ยวกับการทำพิธีกรรมทำให้ทราบว่าวันแรกของการทำพิธีกรรม คือ วันพุธตอนเย็นที่จะมีการ

เตรียมพิธีกรรมและความพร้อมด้านต่าง ๆ โดยมีบุคคลหลักในพิธีกรรม คือ โนราใหญ่ (โนราเป็น เรื่องแก้ว) ซึ่งจะเป็นผู้ทำพิธี โนราใหม่หรือเด็กที่จะเข้าพิธี โนราอื่น ๆ ที่มารำถวายครุหมอนโนราใน พิธีกรรมทั้งในและนอกชุมชนตามการเชิญของโนราใหญ่ผู้ทำพิธีกรรม โดยมีคนในชุมชนมาร่วมใน พิธีทั้งคนที่เป็ญญาติ ๆ ของเด็กและคนอื่น ๆ ในชุมชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอนโนรา โดยมี ขั้นตอนคือ

(1) การตั้งเครื่องเซ่นไหว้ เป็นการมาร่วมกันของผู้คนที่จะมาพร้อมพิธีใน การจัดสำหรับเครื่องเซ่นไหว้เพื่อการเซ่นไหว้แก่ครุหมอนโนราและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดที่จะถูกเชิญมา ในพิธีกรรม ประกอบด้วย หัวหมู เป็ด ไก่ บายศรี อาหาร 12 อย่างอาทิ ข้าว แอง ปลา ขนม ผลไม้ เป็นต้น

(2) การเข้ามาอยู่ในโรงโนรา เป็นการที่โนราทั้งหมดทั้งโนราเก่าและคนที่ กำลังจะทำพิธีครอบเทริดเข้ามาอยู่ในโรงโนราซึ่งเป็นโรงที่มีอยู่เดิมที่บ้านโนรากัด เพื่อเป็นการ เตรียมความพร้อมของโนราทั้งหมดและมาร่วมกันเพื่อร่วมในพิธีการเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะเกิดขึ้น

(3) การกาศโรง เป็นการเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษโนราโดยโนราใหญ่ที่ ไม่มีการรำประกอบ โดยครุหมอนที่เชิญมานั้นมีทั้งครูดั้งซึ่งเป็นบรมครูของโนรา วิญญาณครูโนราที่ เคยสอนโนราในสายของโนราแป้น เรื่องแก้ว วิญญาณของบรรพบุรุษของคนที่เป็นโนราทั้งเก่าใหม่ ที่มาอยู่ในพิธี เพื่อให้มาคุ้มครอง รักษา รับรู้ และยืนยันการเป็นโนราของโนราใหม่ รวมถึงรับการ เลี้ยงอาหารของคนในชุมชน นอกจากนั้นยังมีการเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในชุมชน และวิญญาณ ทั้งหมดให้มาอยู่ในพิธีด้วย เพื่อร่วมรับรู้และรับการเลี้ยงอาหารของคนในชุมชน การกาศครูของ โนราแป้น ใช้บทกลอนที่มีมาแต่อดีตเพื่อเป็นการเชิญครูดั้งโนราและการกล่าวกลอนสดหรือการ ด้นสดในการเชิญวิญญาณของครูโนรา วิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณอื่น ๆ ซึ่ง เป็นส่วนสำคัญของการสร้างพลังให้เกิดขึ้นในพิธีกรรมผ่านการใช้เรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็น เครื่องมือ ผ่านการเชิญด้วยบทกลอนเพื่อสร้างความขลังและเพิ่มความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโนรา ในพิธีกรรม ด้วยบทกาศครูดังนี้

ฤกษ์งามยามดี	ปานนี้ขอบยามพระเวลา
ฤกษ์นั่งเบิกโรง	บวงสรวงราชครูไปถ้วนหน้า
ราชครูของเราให้ล่องกันเข้ามา	ราชครูของข้ามาแล้วอย่าพันไป
เชิญเข้ามาเถิดเหวยยอด	เชิญทอดเข้ามาเถิดเหวยใย
มาแล้วอย่าพันไป	มารำด้วยไยกับลูกหนา
ราชครูของน้อง	รู้แล้วให้ล่องกันเข้ามา

ราชครูของข้า	แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น
ลูกจะข้ามก็ไม่รอด	จะก้มลงลอดก็ไม่พ้น
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น	ลูกข้ามไม่พ้นเลยหนา
พร้อมตาหลวงสุด	ตาหลวงเสม
หลวงคงวังเวงครูของข้า	ตายใหม่ตายเก่าบรรดาเทือกเถาโนรา
ราชครูของข้า	พ่อลับพัดตา (ตาย) ไปเสียแล้ว
พ่อลับพัดตาไป	ทำไทไปสู่วิเมืองแก้ว
พ่อลับพัดตาไปแล้ว	เหมือนแก้วมาหล่นไปจากภพ
เหมือนหนึ่งยุพา (หายไป) กาเฉี่ยว ยุพาก็ถูกมาฉาบเฉี่ยว	
ให้เหลียวหน้าไปหาใคร	เหลียวหน้าไปหาผู้อื่น
ความขึ้นลูกยามาแต่ไหน	ให้ลูกเหลียวหน้าไปหาใคร
ห้วยใยราชครูของข้า	ตาหลวงสุดตายแล้วไปอยู่เมืองไชย
จตุเมืองฟ้า	ชื่อเจ้าพระยาโถมน้ำ
โถมน้ำพ่อพร้าหม่ปรอด	ลูกไม้ไล่ (กล้า) ลอดไล่ (กล้า) ข้าม
ลูกไหว้พระยาโถมน้ำ	พร้อมทั้งพระยาลุยไฟ
ลูกไหว้พระยาสายฟ้าฟาด	ลงโรงจะร้องประกาศไป
พระยามือเหล็กพระยามือไฟ	ไหว้ใยตาหลวงคงตอ
ตรงนี้ลูกชายได้แทนมา	ชื่อจันทร์กระยาผมหมอ
ลูกไหว้ผมตรงและทรงคอ	ผมหมอลวงคงปราจิต
จะไหว้หลวงคงไหว้หลวงนาย	ใจคอพ่อร้ายซึ่งความคิด
หลวงคงกระยาปราจิต	พ่อผิดด้วยความคำเดียว
แต่พ่อรู้แล้วว่าเรือพ่อหนัก	แกลิ่งซึกเข้าไปขว้างแม่น้ำเชี่ยว
เรือพ่อล่มลงบัดเดียว	ในฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ถ้าพ่อตายเจ็บหรือตายไข้	ลูกรักจะได้ไปถามข่าว
ในฝั่งแม่น้ำย่านยาว	ชีวิตของพ่อม้วยมรณา
ถ้าพ่อไปตายฝ่ายบก	ได้เป็นเหยื่อนกเหยื่อกา
ถ้าพ่อมาตายฝ่ายเล (ทะเล)	ต้องเป็นเหยื่อจระเข้เหรา
พ่อตายข้างฝ่ายเหนือ	ให้น้ำเน่าน้ำเหนื่อไหลลงมา
น้ำเน่าลูกไหว้ลายจันทร์	น้ำมันลูกชายลายแบ่งหา

โดก(กระตู่)แข่งหรือโดกขา	ลูกยาจะได้ทำไม้กัลดม
เที่ยง ๆ และสาย ๆ	ลูกรักจะได้คลายออกชม
ทำไม้กัลดม	ชมต่างพ่อร้อยซังแก้ว
พ่อร้อยซังแก้ว	สองแถวพ่อร้อยซังอา
ถ้าพ่อร้อยซังรักช้า	พ่ออย่าตัดรักเสียให้ม้วย
ถ้าพ่อตัดลูกเหมือนตัดตาล	แต่พ่ออย่าราน (โค่น) หลานเหมือนรานกล้วย
ตัดรักเสียให้ม้วย	เอ็นดูด้วยช่วยรำโนรา

(แป้น เรื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2552)

บทอัญเชิญดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนราให้เกิดขึ้นร่วมกันของผู้ที่เข้ามาประกอบพิธี ทั้งผู้รำโนราและญาติของผู้รำโนราผ่านการเชิญครุหมอนโนรามานในพิธีกรรมให้เกิดความรู้สึกเป็นโนราที่เข้มข้มขึ้น

(4) การรำโนรา เป็นการออกมารำโนราของโนราที่อยู่ในพิธีทั้งหมด โดยเริ่มจากการรำในบทครูสอน และบทสอนรำของโนรากัด ทับรอด ซึ่งในชุมชนถือว่าเป็นครูที่อาวุโส รองมาจากโนราแป้น เรื่องแก้ว จากนั้นเป็นการรำของโนราอื่น ๆ ในบทกลอนที่แตกต่างกันออกไป จนถึงเที่ยงคืนซึ่งถือว่าเป็นการรำถวายแต่ครุหมอนโนรา

ต่อมาในวันพฤหัสบดีถือเป็นวันทำพิธีกรรม โดยจะเริ่มตั้งแต่เช้าและเสร็จสิ้นในตอนเย็นเป็นวันมารวมกันของคนทั้ง ครูโนรา โนราเก่า โนราใหม่ และญาติของนางรำโนรา เพื่อการทำพิธีกรรม และคนในชุมชนที่เข้ามาชมพิธีกรรม โดยเป็นไปดังต่อไปนี้

(1) การรำโนรา เป็นการให้เด็กที่จะทำพิธีครอบเทริดออกมารำ ประกอบการตีเครื่องคนละ 2-3 ทำ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถของโนราใหม่และเป็นการใช้ทำรำที่เรียนมา

(2) การรำหน้าพอก เป็นการออกมารำบทสิบสองของโนราใหญ่ คือ โนราแป้น เรื่องแก้ว ซึ่งจะเป็นการรำเพียงครั้งเดียว

(3) การทำพิธีครอบเทริด เป็นขั้นตอนที่เปรียบเสมือนการทดสอบและการยืนยันว่าโนราใหม่ผ่านการทดสอบและเป็นโนราได้ เริ่มจากการเรียกโนราใหม่ออกมา หลังจากนั้นโนราใหม่จะนำขันหมากที่เตรียมมา ซึ่งภายในประกอบด้วยเทียน 1 เล่ม หมาก 1 คำ ใบพลู 9 ใบ ดอกไม้ และเงิน มายืนให้แกโนราใหญ่เพื่อแสดงความเคารพและขอเป็นโนราต่อครูโนรา หลังจากนั้นโนราใหญ่จะทำสิ่งที่เรียกว่า “พาขึ้น” ซึ่งหมายถึงการทำพิธีป้องกันตัวมิให้เกิดเหตุไม่ดีแก่โนราใหม่ในขณะที่ออกรำ รวมถึงป้องกันไม่ให้มีอาการปวดท้องทั้งหนักและเบาขณะรำ หลังจากนั้น

โนราเป็นจะเป็นผู้เอาเทริดสวมให้แก่โนราใหม่ แล้วทำพิธีที่เรียกว่า “พาขึ้นเทริด พาขึ้นเครื่อง พาขึ้นโนรา” หมายถึง การให้พรแก่โนราใหม่เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ โดยมีคำกล่าววว่า “ใส่เข้าแล้วให้ขึ้นให้สวย ให้คนชอบคนรัก” (แป้น เรื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2552) หลังจากนั้นโนราใหม่ ออกมารำเพื่อยืนยันว่าสามารถรำได้และผ่านการเป็นโนราโดยสมบูรณ์แล้วจึงให้โนราใหญ่ถอดเทริดออกโดยทำพิธีครั้งละ 1 คนจนครบทั้งหมด

(4) การเล่นบทสิบสองและออกพราน เป็นการเล่นบทสิบสองครั้งหลังจนจบ และให้ตัวพรานออกมาสร้างความสนุกสนานในพิธีกรรม

(5) การส่งครุหมอนโนราและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นการกล่าวบทกลอนทั้งกลอนที่มีอยู่เดิมและว่ากลอนสดเพื่อเป็นการส่งครุหมอนโนราและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้กลับไปยังที่ที่เคยมาตามบทส่งครุ คือ

ใช้แล้วเสียบ	ไปไม่มันเพียบมันเหียบทางป่า
เวลาเข้าลูกเชิญให้มา	ถึงเวลาจะส่ง จะส่งให้พ่อไป
ไปเถิดพ่อไป	ไปแล้วตามทางตามทางที่พ่อมา
ผีโพธิ์ให้ไปโพธิ์	แต่ยังหล่าว (มีอีก) ผีไพรให้ไปไพร
ผีต้นไม้ใหญ่	ไปแล้วอย่ามา อย่ามาเสียหล่าวเลย (อย่ามาอีกเลย)
พวกนี้เค้าไปหมดแล้ว	ลูกจะส่งพวกชิน(ผีชั้นสูง)
พวกชินในท้องฟ้า	ชินชั้นสี่ชั้นห้า
ไปแล้วอย่ามา	อย่ามาเสียหล่าวเลย

(แป้น เรื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2552)

สิ่งสำคัญของการทำพิธีกรรมครอบเทริดที่ถูกจัดขึ้นนั้นเป็นไปเพื่อให้ผู้ที่รำโนราได้ใหม่กลายเป็นโนราที่แท้จริง เรียนรู้และเข้าใจต่อการเป็นโนรา ทั้งด้านการมีครู ต้องเคารพครู การรับรู้และตระหนักถึงการเป็นลูกศิษย์และลูกหลานของโนราที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ที่ผ่านพิธีกรรมนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของโนราและเป็นเจ้าของในศิลปะการแสดงโนราที่ต้องมีทั้งความรักต่อกันในกลุ่มโนราและเครือญาติ ในฐานะการมีครูร่วมกันและมีความเคารพ ความศรัทธาต่อครุหมอนโนราด้วยกัน รวมถึงการสื่อต่อญาติพี่น้องของคนที่เป็นโนราในฐานะที่เข้ามาเป็นโนราในเชิงการมีความเชื่อที่เคารพศรัทธาต่อครุหมอนโนราด้วยกัน

(6) การแสดงโนรา เป็นกิจกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงถึงการก้าวมาเป็นผู้มีความสามารถในการรำและการแสดงโนราของโนราใหม่ในชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงแสดงพลังความร่วมมือของโนราทั้งโนราเก่าและโนราใหม่เพื่อการสร้างประโยชน์ และช่วยเหลือ

ชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสามัคคีในการรวมตัวกันสร้างประโยชน์ ความไว้วางใจที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนในราที่ให้ลูกหลานออกไปพื้นที่อื่น ๆ ร่วมกับแกนนำโนราได้ทั้งในและนอกจังหวัดพัทลุง ทั้งเพื่อสร้างพลังความสามัคคีเป็นพวกพ้องเดียวกันของโนราในชุมชน และเป็นการหารายได้ควบคู่ไปด้วย

การแสดงที่เกิดขึ้นครั้งแรกของโนราชุมชนบ้านเกาะประดู่ เป็นการแสดงที่เรียกว่า “รำ 3 วัด 3 บ้าน” โดยในความหมายของคนชุมชนบ้านเกาะประดู่หมายถึงการเริ่มรำครั้งแรกของโนราใหม่ที่เพิ่งผ่านพิธีกรรมการเป็นโนราที่สมบูรณ์ เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ครูหมอนโนรา และบรรพบุรุษของโนราได้ทราบ ซึ่งสะท้อนระบบคิดของคนที่ยึดมั่นและนับถือต่อครูหมอนโนราที่เข้มแข็ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางศิลปะการแสดงโนราที่มีให้ประจักษ์แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในและนอกชุมชน โดยมีความเชื่อว่าหากสามารถผ่านการแสดงนี้ไปได้ การเป็นโนราต่อไปก็จะประสบความสำเร็จ ซึ่งการรำดังกล่าวเป็นประเพณีที่มีมาแต่โบราณ และถูกนำมาใช้เนื่องจากทางแกนนำยังคงมีความเชื่อและมองว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและควรยึดถือดำรงไว้

ขณะเดียวกันทางแกนนำได้ใช้การรำนี้เป็นส่วนสำคัญของการประกาศและเผยแพร่ให้คนนอกชุมชนได้รู้จักโนราของชุมชน ซึ่งการเลือกพื้นที่มีส่วนเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และระบบความสัมพันธ์ของคน โดยการรำ 3 วัด 3 บ้าน ถูกจัดขึ้นเพื่อเป็นการแสดงโนราครั้งแรก และเป็นการเปิดตัวอย่างเป็นทางการในการเป็นโนราของคนชุมชนบ้านเกาะประดู่ โดยแกนนำและคนในชุมชนได้ร่วมกันปรึกษาและเลือกใช้พื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ ครูหมอนโนรา บรรพบุรุษของคนในชุมชน สิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ได้แก่ ชุมชนเกาะประดู่ ชุมชนสังเขย่า ชุมชนท่ามะเดื่อ วัดปัทมธาราม วัดสังฆวราราม และวัดท่ามะเดื่อ ซึ่งเป็นวัดในชุมชนทั้งสามเป็นสถานที่รำ เนื่องจาก ชุมชนและวัดทั้งสามมีความเกี่ยวข้องกับคนในชุมชน กล่าวคือ ชุมชนบ้านเกาะประดู่และวัดปัทมธาราม ถือเป็นชุมชนบ้านเกิดและวัดที่เก็บอัฐิบรรพบุรุษของคนที่อยู่ในชุมชนดั้งเดิม รวมถึงเป็นที่ทำบุญและศูนย์กลางทางประเพณีของคนในชุมชน ส่วนชุมชนสังเขย่าซึ่งมีวัดสังฆวราราม และชุมชนท่ามะเดื่อซึ่งมีวัดท่ามะเดื่อตั้งอยู่นั้นถือเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมของกลุ่มคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนบริเวณห่อมบ้านโคกขี้แรดและม่วงธง ซึ่งคนในชุมชนเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของบรรพบุรุษของตน ประกอบกับความสัมพันธ์ของผู้คนซึ่งทั้ง 3 ชุมชนต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งในลักษณะของความเป็นญาติพี่น้อง ความเป็นเพื่อน และเป็นชุมชนที่เคยเป็นที่อยู่และมีบรรพบุรุษของคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่ ทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่เสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ที่ยังคงเหนียวแน่น

หลังจากนั้นจึงมีการรวมตัวกันเพื่อจัดการแสดงทั้งในและนอกชุมชน เรื่อยมา โดยการจัดการแสดงโนราในชุมชนนั้น เพื่อช่วยเหลือชุมชน สร้างความบันเทิงสนุกสนาน สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้วยความสุนทรีย์ผ่านศิลปะการแสดงโนรา ขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ที่เป็นโนราและครอบครัวทั้งจากการเป็นเชื้อสายโนรา เป็นผู้สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ และเป็นผู้ที่สร้างประโยชน์ให้แก่หมู่บ้านของตนเอง การแสดงในช่วงเวลานี้ยังคงเป็นรูปแบบอย่างที่ผ่านมา และมีอยู่ทั่วไป ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนให้ต่างไป ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน และแสดงในกิจกรรมและงานเทศกาลต่าง ๆ ที่สำคัญของชุมชน อาทิ วันปีใหม่ งานทอดกฐิน เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงความเสียสละของกลุ่มคนโนราต่อชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้

การแสดงในงานหรือเทศกาลต่าง ๆ ในชุมชนเป็นการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนของคนโนรา โดยทางคณะแกนนำและกลุ่มคนที่ร่วมทำงานได้ตกลงร่วมกันว่า ไม่มีการเก็บค่าแสดงใด ๆ เงินที่ได้มาจากการเรียหรือบริจาคของผู้ชมจะมอบให้แก่ทางวัดและหมู่บ้านแล้วแต่กรณีไป เพื่อการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป มีบางส่วนที่แบ่งให้เด็ก ๆ ที่จำเป็นค่าขนมเล็ก ๆ น้อย ๆ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการใช้ศิลปะการแสดงโนราในรูปแบบการแสดงนั้นก็เพื่อสร้างการเสียสละและการทำงานเพื่อชุมชนบนฐานของการเป็นสมาชิกของชุมชนที่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดงท้องถิ่นและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สามารถสร้างประโยชน์แก่ชุมชนได้

รำในหมู่บ้านก็รำ งานทอดกฐิน ผ้าป่า แห่นาค งานบวช เกือบหมดทุกงาน บางงานก็ได้ค่าตอบแทนบ้าง บางงานก็ฟรีไม่เอาตังค์ บางทีก็เอาเงินให้หมู่บ้าน ให้วัด แล้วแต่ว่าตอนนั้นจะใช้เงินเพื่ออะไร แต่เราก็ทำกันด้วยความเต็มใจ แล้วเราก็ภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประโยชน์ให้บ้านเราได้ (จันทรา หนูมาก, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

พอวันเด็กวันไหน (วันใด ๆ) ก็จะมีกิจกรรมของเด็ก ๆ ที่รำโนราก็เป็นก็เอากิจกรรมโนรามาแสดง เป็นกิจกรรมโนราของเด็ก และก็ในงานกิจกรรมอื่น ๆ ของหมู่บ้านก็จะจัดแสดงกัน ไม่ว่าจะเป็ปีใหม่ วันเด็ก สงกรานต์ ส่วนใหญ่รำฟรี มีเรียไรเงินชาวบ้านที่มาดูบ้างเป็นกำลังใจนิด ๆ หน่อย ๆ แต่ไม่มีที่เก็บเงินเต็ม ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นรำ

ในช่วงงานเทศกาล ประเพณี ผมไปช่วยเป็นพิธีกร บางทีก็ไปเป็นลูก
คู่ (เหิม คงขำ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

บ้านเราตอนนั้นยังไม่เป็นวง(คณะ)เป็นโนราเล็กๆที่ไม่ได้เก่งอะไร
มากมายถ้ามองในภาพกว้างหรือว่าถ้าไปเทียบกับโหม (พวก) ที่เค้า
เป็นคณะแล้ว แต่ว่าเราทำกันเอง ทำกันด้วยตัวเราเอง แล้วเราก็
สามารถเอาโนราที่เรามีและเป็นคนของเราเองมาสร้างประโยชน์กับ
หมู่บ้านเราได้ สิ่งที่เกิดขึ้นแค่นี้ในตอนนั้น ก็ถือว่าเราประสบความสำเร็จ
แล้วในการทำงาน (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์,
17 ธันวาคม 2551)

ขณะที่การแสดงนอกชุมชนนั้น มีทั้งเพื่อการแสดงให้เห็น
ความสามารถของชุมชน สร้างประโยชน์แก่ชุมชน และเพื่อได้มาซึ่งรายได้ของโนราเอง เป็นการ
ออกแสดงร่วมกับคณะของโนราเป็นในงานเทศกาลต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคี ความไว้
เนื้อเชื่อใจของกลุ่มคนโนราที่เกิดขึ้น ให้ลูกหลานออกไปรำกับโนรา การเสียสละ และการร่วมมือกัน
สร้างประโยชน์เพื่อชุมชน และการช่วยเหลือเกื้อกูลในคนโนราด้วยกัน เห็นได้จากการบอกเล่าของ
นายเจือ สงทับ ที่ว่า

พอสอดเครื่องก็ไปรำที่อื่น ๆ ออกรำกัน เราออกรำตามวัด รำแก้โรง
พาเด็กไปรำตามงานด้วย แม่ลุงเสีย งานศพก็ไปรำ มีกิจกรรมไป
ตามวัดทั้งในหมู่บ้าน นอกหมู่บ้าน ไปตำบลต่าง ๆ งานทอดกฐิน
งานศพงานไหว (งานใด ๆ) ก็ไปช่วยกัน ทั้งในหมู่บ้าน และหมู่บ้าน
ใกล้เคียง สังเขีย ทำมะเดื่อ งานวัดเราก็ไป ไม่เอาค่าใช้จ่าย รำให้
เค้าให้บ้าง ให้เด็ก แต่ไม่ได้คิดเป็นค่าวิชาชีพ (ไม่เอาเงินค่าจ้าง)
ไม่เอาค่าใช้จ่าย (เจือ สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

จึงกล่าวได้ว่า การแสดงโนราของชุมชนบ้านเกาะประดู่ที่จัดขึ้นใน
ช่วงเวลานี้มีเรื่องของความเชื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ประกอบกับการร่วมสร้างประโยชน์แก่ชุมชน
เห็นได้จากการแสดงที่อยู่บนฐานคิดของการประกาศและยืนยันถึงการเป็นโนราที่แท้จริงของคนใน
ชุมชนให้ทั้งสังคมดีลิตี ทั้งคนในและคนนอกชุมชนได้รับรู้ มีการพัฒนาความสามารถและนำมาสู่
การพัฒนากิจกรรมเพื่อการสร้างประโยชน์แก่ชุมชน โดยมีคนที่เป็นโนราและเครือญาติที่มาร่วม
เป็นหลักสำคัญในการช่วยกันทำงานเพื่อชุมชน บนฐานความไว้เนื้อเชื่อใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลที่

เกิดขึ้น ขณะที่มีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทางอำเภอบางแก้วเป็นครั้งคราวในกรณีที่เป็น การแสดงในงานเทศกาลสำคัญ ได้แก่ วันปีใหม่ วันสตรี วันเด็ก วันสงกรานต์ เป็นต้น

ขณะเดียวกันก็เกิดการสร้างความชัดเจนในลักษณะของ ศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประดู่ให้เกิดขึ้น เนื่องจากช่วงเวลานี้นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาของการ เกิดขึ้นใหม่อีกครั้งของศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประดู่ ดังนั้นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นใน ความคิดของกลุ่มแกนนำ คือ ต้องมีการสร้างภาพของความเป็นโนราให้ออกมาเป็นรูปธรรมเพื่อ การเป็นกลุ่มพวกเดียวกันของโนราบ้านเกาะประดู่ ซึ่งส่วนที่สำคัญก็คือ การมีเครื่องแต่งกายโนรา และเครื่องดนตรีโนรา เพราะจะเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับตัวของโนรา อีกทั้งในความคิดขณะนั้น การ เป็นโนรา คือ ความพร้อมทั้งความรู้ด้านศิลปะการแสดงและภาพลักษณ์ที่ชัดเจน เนื่องจาก ช่วงเวลานี้เครื่องแต่งกายของโนรามีราคาสูงประมาณ 7,000-8,000 บาท บวกกับการมีโนราใหม่ ของชุมชนประมาณ 20 คน ทางแกนนำจึงร่วมกันกับผู้ที่เป็นผู้ปกครองของโนราใหม่ในการคิด หาทางในการได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ โดยเริ่มแรกนั้นมีการเสนอให้ยืมชุดจากหมู่บ้านหุแร่และหมู่บ้านใน อำเภอเขาชัยสน แต่ปรากฏว่ากลุ่มคนส่วนใหญ่โดยเฉพาะพ่อแม่ของโนราใหม่ต่างมองร่วมกันว่า การที่ลูกของตนสามารถมาถึงขั้นของการเป็นผู้ว่าโนราได้แล้วนั้นถือเป็นความภาคภูมิใจของ ครอบครัวและต่างมีความเห็นร่วมกันให้ใช้เงินของตนเองในการซื้อเครื่องแต่งกายโนรามานำให้บุตร หลาน เพื่อต้องการให้การเป็นโนราเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ชัดเจนของชุมชน ถือเป็นความเสียสละ ของคนในชุมชนที่เกิดขึ้น เนื่องจากมิได้มองว่าเมื่อเสียเงินไปจะต้องเอาคืนมาจากการให้ลูกออกรำ โนรา แต่เป็นการกระทำที่มาจากความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของของการเป็นโนราและเพื่อ การสร้างประโยชน์แก่ชุมชน ในส่วนของเครื่องดนตรีที่นำมาใช้นั้นเป็นเครื่องดนตรีของนักดนตรีแต่ ละคน เนื่องจากแต่ละคนต่างมีเครื่องดนตรีเป็นของตนเองและนำมาใช้ในการทำกิจกรรมตั้งแต่เริ่ม และขณะเดียวกันนักตีเครื่องดนตรีเหล่านี้ก็คือลูกคู่ที่คอยร้องคู่ประสานไปกับโนราด้วย

2.2 การปรับเปลี่ยนและการสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรา

เป็นการปรับกิจกรรมของโนราให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของ ชุมชนที่เป็นอยู่ ขณะเดียวกันก็มีการสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเพื่อสร้างสิ่งใหม่ เข้ามาใช้ในการทำกิจกรรม

2.2.1 พิธีกรรมครอบเทริด ในช่วงเวลานี้พิธีกรรมครอบเทริดเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มี การปรับเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิมที่เคยทำกันมาในอดีต โดยเป็นการปรับในเชิงวิธีการและ รายละเอียดขององค์ประกอบในการประกอบพิธี แต่ยังคงไว้ซึ่งความหมายและวัตถุประสงค์ดั้งเดิม

เพื่อให้มีความเหมาะสมกับช่วงเวลาของชุมชนที่ต่างไปจากอดีต และสถานภาพของชุมชนที่เป็นอยู่ การทำพิธีกรรมครอบเทริดในช่วงเวลานี้จึงมีส่วนที่ต่างไปจากอดีต ในประเด็นต่อไปนี้

(1) ช่วงเวลาที่สั้นลง กล่าวคือ จากเดิมในแบบโบราณใช้เวลา 3 วัน 3 คืน มาเป็นการใช้เวลา 1 วัน 1 คืน เพื่อให้เหมาะสมกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่ต้องทำมาหากินและเรื่องค่าใช้จ่ายที่มีจำกัด

(2) องค์ประกอบบางอย่างถูกตัดไป กล่าวคือ องค์ประกอบที่ใช้ในการทำพิธีกรรมแต่เดิมนั้นต้องมีกรนำหนังหมี หนังเสือ หนังควายขาว และเงินเหรียญโบราณใส่ขัน และคว่ำไว้เพื่อเป็นที่นั่งของโนราใหม่เพื่อรับการครอบเทริดจากครูโนรา แต่ช่วงเวลานี้ถูกตัดไปเนื่องจากไม่สามารถหาสิ่งเหล่านี้ได้ และมองว่าการหาสิ่งเหล่านี้มาเป็นการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย จึงปรับมาเป็นการนั่งบนเสื่อที่ปูในโรงแทน

(3) การไม่มีพระสงฆ์ร่วมในพิธีกรรม จากในอดีตจะนิมนต์พระสงฆ์มาร่วมในพิธีกรรมเพื่อทำพิธีกรรมทางสงฆ์และเป็นผู้ถือสายสิญจน์ซึ่งผูกปลายไว้ด้วยเทริด เพื่อรอกหย่อนครอบศีรษะให้แก่โนราใหม่พร้อมกับครูโนราและเกิดขึ้นในกรณีที่ทำพิธีกรรม 3 วันจึงถูกตัดออกไปเนื่องจากพิธีกรรมจัดขึ้นเพียง 1 วัน 1 คืนเท่านั้น

2.2.2 การแต่งบทกลอน เป็นส่วนหนึ่งในศิลปะการแสดงโนราที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ของบ้านเกาะประดู่ ปกติช่วงเวลานี้เป็นการใช้บทกลอนของโนรากลัดและโนราภามีอยู่เดิมเป็นหลัก โดยมี นางยุพิน สงทับ ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถและได้รับการยอมรับด้านการแต่งกลอนเป็นผู้แต่งให้ ถือเป็น การสร้างให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล การเอื้ออาทรต่อกันในการทำกิจกรรมของคนในชุมชนที่เกิดขึ้นบนฐานของการมุ่งสร้างประโยชน์ต่อชุมชน

การแต่งบทกลอนในช่วงเวลานี้มี 2 ลักษณะคือ กลอนที่ใช้เพื่อการแนะนำตัวเองในการแสดง และกลอนแปดเพื่อเป็นการปลุกจิตสำนึก กระตุ้นและสร้างความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรา โดยเชื่อมโยงกับชุมชนบ้านเกาะประดู่ และจังหวัดพัทลุง นำมาสู่ความรู้สึก ร่วมในการเป็นเจ้าของศิลปะการแสดงโนราของชุมชน มีการสอดแทรกเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ด้านความสามัคคีและการชกแจงเพื่อให้เกิดความร่วมมือในบทกลอนร่วมด้วยได้แก่

เราช่วยกันสรรสร้างในทางศิลป์	ทุกท้องถิ่นมีวัฒนธรรมเพื่อนำประสาน
เกาะประดู่ถิ่นนี้มีโนรามาช้านาน	เป็นสื่อกลางเพื่อสมานสามัคคี
ทุกกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เราสร้างสรรค์	เราช่วยกันเพื่อนำทางสร้างศักดิ์ศรี

รวมเรียงร้อยถ้อยคำนำกวี	ทุกชีวีร่วมอนุรักษ์ รักรั้ววัฒนธรรม
เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมอันล้ำค่า	ช่วยส่งเสริมโนราให้คมขำ
ศิลปะชาวใต้ได้น้อมนำ	เพื่อเน้นย้ำสร้างสรรค์ภูมิปัญญา
เอาโนรามานำทางเพื่อสร้างสุข	จิตแจ่มใสไกลทุกข์สุขหนักหนา
พลังเราเขาก็ดังหนึ่ง โนรา	ต้องร่วมกันพัฒนาให้ก้าวไกล

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2)

3. อิทธิพลของโนราต่อวิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนากลุ่มที่เป็นพลังของชุมชน

การสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาโดยเริ่มจากการฝึกโนรา แล้วขยายมาเป็นกิจกรรมอื่น ๆ ตามมา เป็นส่วนสำคัญของการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราให้กลับมามีชีวิตขึ้นในชุมชนบ้านเกาะประดู่ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนบ้านเกาะประดู่มากขึ้นอีกครั้ง ส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้คือ ความเชื่อความศรัทธา และความชื่นชอบต่อโนรา โดยความศรัทธาที่มีต่อโนรา และครุหมอโนราเป็นสิ่งสำคัญที่มีอยู่ในจิตใจของคนบ้านเกาะประดู่มาช้านาน เป็นตัวที่ผูกร้อยคนเหล่านี้เข้าด้วยกัน มารวมกันเป็น “กลุ่มคนโนรา” ทำกิจกรรมที่เริ่มจากโนรา และใช้กิจกรรมโนราในการรวมคนเหล่านี้เอาไว้ผ่านรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้กระบวนการของโนราเกิดขึ้นและพัฒนาเติบโตในหมู่บ้าน รวมถึงสามารถดึงคนอื่น ๆ มาร่วมในกิจกรรมและกลายเป็น “กลุ่มคนโนรา” ของชุมชนเรื่อยมา เห็นได้จากแผนภูมิที่ 4.8 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นโนราที่เพิ่มขึ้นในชุมชน

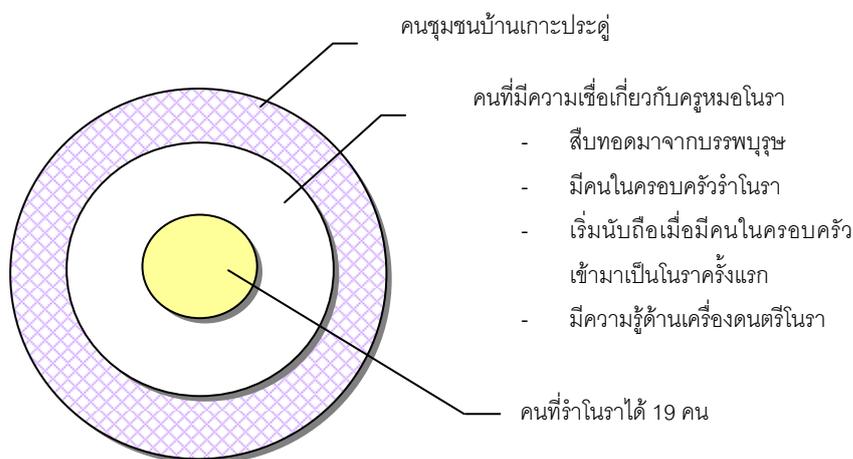
ผลของการฟื้นฟูและใช้ศิลปะการแสดงโนราในช่วงเวลานี้ จึงเป็นส่วนสำคัญที่นำมาสู่การมารวมตัวและร่วมทำกิจกรรมการพัฒนาของคนในชุมชน เกิดเป็นการสร้างและพัฒนาของกลุ่มของชุมชนในลักษณะของ “กลุ่มเชิงวัฒนธรรม” ที่สามารถดึงคนโนราเข้ามาสร้างประโยชน์ในชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของการเกิดภาวะพึ่งตนเอง โดยมีทั้งกลุ่มคนในและนอกชุมชนที่มีความเชื่อความศรัทธาต่อศิลปะการแสดงโนรามารวมตัวกัน คิดหาแนวทางเพื่อการฟื้นฟูโนราและใช้โนราเป็นเครื่องมือร่วมในการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนไปพร้อม ๆ กัน สามารถดึงคนโนราในชุมชนเข้ามารวมกลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน สถานการณ์ความเป็นไปของชุมชน รวมถึงเกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ที่เริ่มจากกิจกรรมโนรา นำมาสู่การเปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน และขยายออกสู่การร่วมกันคิดในการสร้างประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น และชุมชนต่อมา อยู่บนฐานของความเชื่อความศรัทธาต่อโนราซึ่งมีอยู่ในตัวคน แต่อาจมีน้อย

ต่างกัน รวมถึงคนนอกชุมชนที่เป็นคนโนราด้วยกันเข้ามาช่วยเหลือกันบนฐานของความรู้จัก เป็นพวกเดียวกัน ความเป็น “โหมโนรา” (การเป็นโนราเหมือนกัน) และความสามัคคี อันเป็น พื้นฐานคุณลักษณะของโนราที่สืบทอดกันมา มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนหลายกรณี คือ มีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านของครอบครัวผู้ที่มาเป็นโนราใหม่ และคนอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง เรื่อยมา

4. การขยายกลุ่มกิจกรรมสร้างประโยชน์ในชุมชน

การเกิดกลุ่มทางวัฒนธรรมที่เหนียวแน่นบนฐานของการยอมรับซึ่งกันและกัน นำมาสู่การขยายออกเป็นการรวมกลุ่มทำประโยชน์ทางด้านอื่น ๆ แก่ชุมชนตามมาทั้งคนที่เป็โนราและ ไม่เป็นโนรา อาทิ การรวมกลุ่ม เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา สร้างสะพาน กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งเกิดจากการใช้พื้นที่ของการทำกิจกรรมโนราในการพูดคุยปรึกษากัน และเริ่มจากคนโนราเป็นฐานสำคัญ ทั้งสิ้น บวกกับความคิดในการช่วยเหลือชุมชนและคนบ้านเดียวกัน สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่เป็น ฐานคิดสำคัญของการนำมาสู่การรวมตัวและขยายความเป็นกลุ่มก้อนของคนในชุมชนในช่วงเวลา นี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของกลุ่มคนโนราที่สามารถขยายออกมาสู่การดึงคนในชุมชนเข้าร่วมทำ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่น ๆ ในเวลาต่อมาได้ เป็นความพยายาม ที่จะสร้างทั้งการมีส่วนร่วม และการพึ่งตนเอง มีความคิดในการสร้างการพัฒนาบนฐาน ความสามารถของตนเอง และอยู่บนการยอมรับศักยภาพความสามารถของกันและกัน ในชุมชน ต่อมา ซึ่งเกิดขึ้นในระดับหนึ่ง อันเป็นความพยายามของการขยายผลของการทำกิจกรรมโนราให้เป็น การสร้างพลังของชุมชน

แผนภาพที่ 4.11
กลุ่มคนที่เป็นนรนาในชวง พ.ศ. 2535 - 2539

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า ในชวงเวลานี้ จากกิจกรรมที่ผ่านมาเป็นผลทำให้ความเป็นโนรนาในมติของผูรำโนรนามีจำนวนมากขึ้น ทั้งจากที่มีอยู่เดิมจำนวน 10 คน (ไม่รวมนายมิตรและนางเลื่อนซึ่งย้ายออกไปอยู่ที่อื่น) รวมถึงคนที่ฝึกโนรนาในชวงเวลานี้ จำนวน 13 คน (รายชื่อในภาคผนวก) ทำให้ผูรำโนรนาในชุมชนมีจำนวนถึง 23 คน ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้กลุ่มคนที่มีความเชือเกี่ยวกับครุหมอโนรนาขยายออกมามากขึ้นตามไปด้วย

การฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนรนาได้นำมาสู่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มคนโนรนาให้กลับมาอีกครั้ง โดยเกิดขึ้นด้วยวิธีการของการสร้างความเป็นโนรนา การปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรนา ผ่านการทำกิจกรรมของศิลปะการแสดงโนรนา อาทิ การฝึก การแสดง การทำพิธีกรรมครอบเทริด และการแต่งบทกลอนใหม่ ๆ ก่อให้เกิดการรวมตัวกัน เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน มีอัตลักษณ์ร่วมกันอย่างเหนียวแน่นในกลุ่มคนโนรนา เกิดเป็นกลุ่มทางวัฒนธรรมซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่เคยมีอยู่ในชุมชน และพัฒนามาเป็นการขยายกิจกรรมสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อมา

4. สรุปพัฒนาการชวงการฟื้นฟูและเกิดกลุ่มทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะประดู่ (พ.ศ. 2535-2539)

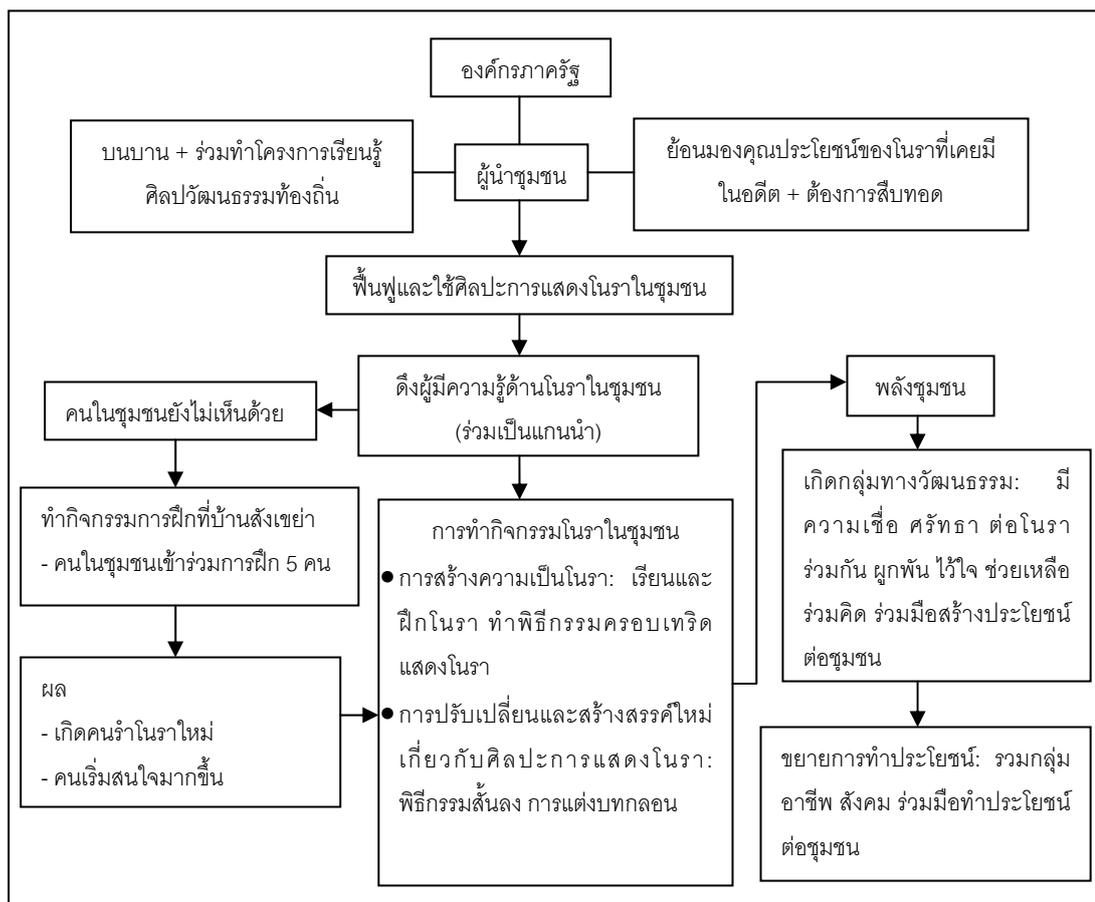
แม้ว่าในชวงเวลาต่อมาการเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนรนาจะเกิดขึ้นน้อยกว่าเดิม โดยการจัดเป็นพิธีกรรมได้สิ้นสุดลง คงเหลือเพียงการเชิญคณะโนรนาจากภายนอกมาเป็นครั้งคราวเพื่อแสดงในงานเทศกาลสำคัญ ๆ ของชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ความเป็นโนรนาที่ยังคงมีอยู่แต่มาอย่างน้อยต่างกันทั้ง ความเชือ ความศรัทธาต่อศิลปะการแสดงโนรนาโดยเฉพาะต่อครุหมอ

โนรายังคงเป็นสิ่งที่มียุทธวิธีพลต่อความคิดและความรู้สึกของคน กลายเป็นที่พึ่งในยามที่มีปัญหาทั้งด้านการดำรงชีวิตและด้านสุขภาพเรื่อยมา

จนต่อมา นางยุพิน สงทับ ผู้ที่มีความเชื่อ นับถือครูหมอโนราอย่างเข้มข้น และมีฐานะเป็นผู้นำคนหนึ่งของชุมชน ได้ริเริ่มฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราขึ้น โดยเข้าร่วมทำโครงการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอบางแก้วกับทางการศึกษานอกโรงเรียน จากการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดความคิดที่จะกลับมาฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราขึ้นในชุมชนบ้านเกาะประดู่ เพื่อต้องการที่จะอนุรักษ์ศิลปะการแสดงโนราไว้ และเห็นว่าในอดีตโนราเคยเป็นตัวกลางของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนได้ ทั้งความผูกพันของคนที่เป็นโนรา และการช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน อันนำมาสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของคนในอดีต จึงได้เริ่มชักชวนกลุ่มคนที่รำโนราได้ และคนดีเครื่องโนรามาร่วมกันในการทำกิจกรรม โดยเริ่มทำที่บ้านสังเขย ซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง มีความพร้อมมากกว่า ทั้งความเชื่อที่เข้มข้น และคนที่มองเห็นร่วมกัน

กิจกรรมการฝึกโนราที่บ้านสังเขยเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการนำมาสู่การฟื้นฟูและใช้ศิลปะการแสดงโนราในบ้านเกาะประดู่ เนื่องจากเมื่อกิจกรรมที่บ้านสังเขยมีคนบ้านเกาะประดู่ไปร่วมชมการฝึกจำนวนมาก จึงทำให้กลายมาเป็นการรวมตัวกันชักชวนกันจัดกิจกรรมขึ้นในบ้านเกาะประดู่ในเวลาต่อมา โดยเริ่มจากคนที่เป็นโนราและขยายมาสู่คนอื่น ๆ ตามมาในรูปแบบของ (1) การสร้างความเป็นโนราแก่คนในชุมชนผ่านกิจกรรมการฝึก การทำพิธีครอบเทริด และการออกแสดง และ (2) การปรับเปลี่ยนและการสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรา เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทที่เป็นอยู่ของชุมชน ซึ่งทั้งหมดอยู่บนฐานของความเชื่อและศรัทธาต่อโนราที่ทำให้คนมาร่วมกันและเกิดการขยายความเชื่อ ความศรัทธามากขึ้น สร้างการเข้ามา่วมมากขึ้นต่อ ๆ มา และทำให้ความเป็นโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่เกิด เติบโตและขยายมากขึ้น นำมาสู่การทำให้โนรากลับมาเกี่ยวข้องกับมียุทธวิธีพลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนอีกครั้ง อีกทั้งยังสามารถก่อร่างสร้างตัวและปักหลักอยู่ในชุมชนนี้ชัดเจนขึ้น พลังสำคัญที่เกิดขึ้นคือโนราสามารถสร้างให้เกิดการยึดโยงคนที่นับถือโนราทั้งในและนอกชุมชนมาร่วมกันเป็นกลุ่มทางวัฒนธรรมที่มีฐานเรื่องความเชื่อและความศรัทธาต่อโนรา ร่วมกัน เชื่อมต่อไปยังกลุ่มคนอื่น ๆ และสามารถขยายออกสู่การทำกิจกรรมอื่นในชุมชนต่อมาด้วย อาทิ การร่วมมือสร้างสะพานข้ามคลองเกาะประดู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมลูกเสือชาวบ้าน การรวมกลุ่มประกอบอาชีพ ซึ่งมีกลุ่มคนโนราเป็นกลุ่มคนหลักที่เข้ามาทำกิจกรรมกับชุมชน ทั้งเพื่อการสร้างประโยชน์และเป็นความพยายามของการสร้างพลังของชุมชนต่อมา

แผนภาพที่ 4.12
พัฒนาการช่วงการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราและ
เกิดกลุ่มทางวัฒนธรรม (พ.ศ. 2535-2539)

5. กระบวนการทุนทางสังคมช่วงการฟื้นฟูและเกิดกลุ่มทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะประตู (พ.ศ. 2535-2539)

กระบวนการทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการสร้างการฟื้นฟูและการเริ่มใช้ศิลปะการแสดงโนราในช่วงเวลานี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้องค์ประกอบภายในของชุมชนที่สำคัญคือ ความเชื่อต่อครุหมอโนราและความเป็นมาของโนราที่เชื่อมโยงกับคนชั้นสูงในพัทลุง ที่เป็นเสมือนศูนย์กลางเชื่อมโยงคนในชุมชนที่มีความเชื่อนี้ให้มารวมกัน ผู้นำชุมชนและกลุ่มคนที่เป็นโนราทั้งคนที่มีความเชื่อในโนรา คนที่เป็นผู้จำโนรา และคนที่มีความรู้ด้านการตีเครื่องดนตรีโนรา ซึ่งเป็นกลุ่มแกนนำสำคัญในการร่วมมือกันสร้างให้เกิดการฟื้นฟูและใช้ศิลปะการแสดงโนราขึ้นมา

และชักชวนกลุ่มคนทั้งที่มีความเชื่อต่อโนราและกลุ่มคนอื่น ๆ มาร่วม รวมถึงการยึดถือจารีต และ ค่านิยมเกี่ยวกับโนราทางด้านต่าง ๆ ทั้งความเป็นโนราเหมือนกัน เป็นกลุ่มคนพวกเดียวกัน เหล่านี้ นำมาสู่ระบบคิดเรื่องความเชื่อศรัทธาต่อโนรา ความเป็นญาติทางโนรา ความผูกพัน ความสามัคคี ความไว้วางใจ เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล และเสียสละต่อกันของกลุ่มคนเหล่านี้ อันก่อให้เกิดการ ปฏิบัติด้วยวิธีการสร้างความเป็นโนรา รวมทั้งการสร้างเพิ่มและการปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับโนราผ่าน กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการฝึก การทำพิธีกรรม การแสดง และการแต่งบทกลอนเพื่อเป็นเครื่องมือ ขับเคลื่อน บวกกับการทำงานด้วยความเสียสละของกลุ่มแกนนำและกลุ่มคนโนราที่เข้ามาาร่วม นำมาสู่การเข้าร่วมทำกิจกรรม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลในการทำกิจกรรมของคนในชุมชน เกิดเป็น ผลหรือพลังในลักษณะของการเกาะกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นในกลุ่มคนที่ เป็นโนราเป็นกลุ่มทาง วัฒนธรรมอันอยู่บนฐานของการมีความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนราร่วมกันและขยายต่อมาเป็นการ ร่วมมือสร้างประโยชน์ และพยายามสร้างพลังใน โดยมีปัจจัยภายนอกเข้ามาให้การสนับสนุนด้าน งบประมาณ คือ การศึกษานอกโรงเรียน และอำเภอบางแก้ว และกลุ่มชาวบ้านพื้นที่อื่น ได้แก่ คน บ้านสังเขย่า บ้านหนูแร่ เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำกิจกรรม

ส่วนที่ 3 ช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและเป้าหมาย ในการพัฒนา (พ.ศ. 2540-2548)

หลังจากที่ศิลปะการแสดงโนราได้รับการฟื้นฟูและดำรงอยู่ร่วมกับคนในชุมชน มีความ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนชุมชนทั้งในส่วนบุคคลและในส่วนรวมเรื่อยมา ต่อมาเมื่อ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระดับท้องถิ่นใน พ.ศ. 2540 ซึ่งนำมาสู่ความอ่อนแอทาง ความสัมพันธ์ของชุมชน และเกิดความตึงเครียดในการทำงานของผู้นำ เป็นผลให้ศิลปะการแสดง โนราในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมที่ดำรงอยู่ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการคลี่คลายปัญหา ที่เกิดขึ้น และใช้เป็นตัวกลางในการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนต่อ ๆ มา เกิดเป็นการพัฒนากลุ่มทาง วัฒนธรรมและสรรสร้างพลังของชุมชนให้เกิดขึ้นตามมาในช่วงเวลานี้

1. ปรากฏการณ์ที่นำมาสู่การใช้ศิลปะการแสดงโนรา

1.1 การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านใน พ.ศ. 2540 แม้ว่าจะเป็นการครั้งที่ 2 ของการเลือก ผู้ปกครองชุมชนอย่างเป็นทางการ แต่ถือเป็นครั้งแรกของการเลือกตั้งที่ได้สร้างให้เกิดการแบ่งแยก

ของคนในชุมชนและต่อมาเป็นปัญหาของชุมชน ซึ่งไม่เกิดขึ้นในครั้งแรก คือ พ.ศ. 2520 เนื่องจากการเลือกตั้งในครั้งแรกนั้นแม้ว่าจะมีการเลือกด้วยวิธีการหย่อนบัตรและกำหนดเบอร์ผู้สมัครซึ่งขณะนั้นมีเพียงคนเดียวคือ นายเสถียร ศิริราชา แต่ที่มาของผู้ลงสมัครนั้นยังคงอยู่ในรูปแบบเดิมคือ เป็นผู้ที่คนในชุมชนให้การสนับสนุนและเลือกบนฐานของความเคารพ ศรัทธา ความเหมาะสม ความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ของคนผู้นั้น ซึ่งแม้ว่าจะต้องใช้วิธีการใหม่คือการหย่อนบัตรลงคะแนนก็ตาม แต่ก็ยังอยู่บนฐานของการพูดคุย ปรีกษา และความเห็นชอบของคนในชุมชนจึงทำให้นำมาสู่การมีผู้ลงสมัครเพียงคนเดียว ไม่มีการหาเสียง และไม่ได้ออกให้เกิดปัญหาอะไรตามมา

สมัยลุงเสถียรเป็นครั้งแรกที่เลือกตั้งผู้ใหญ่แบบใหม่ แต่ตอนนั้นไม่มีปัญหาอะไร เพราะว่าคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่อยากให้แกเป็นแล้วลงความเห็นร่วมกันให้แกลงสมัคร แค่เปลี่ยนจากที่ว่าเมื่อก่อนถามความเห็นกันแล้วก็ให้คนแต่ละคนไปหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้นเอง มันก็เลยไม่มีปัญหาอะไร (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

ขณะที่ครั้งนี้มีความแตกต่างออกไปเป็นอย่างมาก เริ่มตั้งแต่ที่มาของผู้ลงสมัครที่เปลี่ยนแปลงไป มีทั้งคนที่มาจากการสนับสนุนของคนในชุมชน และคนที่มาจากการสนับสนุนของกลุ่มเครือข่ายของตนเอง ความเข้มข้นของการแข่งขันอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ทั้งจากการสนับสนุนของกลุ่มเครือข่าย และพวกพ้องของแต่ละฝ่าย ส่งผลให้เกิดการทุ่มเทให้การหาเสียง การลงทุนลงแรง และความต้องการในการเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง การใช้สิทธิของประชาชน และการเกิดความหลากหลายทางการเมืองท้องถิ่น อันเป็นพัฒนาการทางการเมืองอีกขั้นของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ขณะเดียวกัน การหาเสียงซึ่งนำมาสู่การพูดจากรันก่อนให้เกิดความไม่พอใจต่อกัน การทุ่มเทที่นำมาสู่การแบ่งพรรคแบ่งพวก และการแข่งขันที่มุ่งเพื่อชัยชนะ ได้กลายเป็นส่วนสำคัญที่เปรียบเหมือนภัยร้ายซึ่งกำลังก่อตัวและทำลายชุมชนโดยที่คนในชุมชนไม่รู้ตัว โดยผู้ลงสมัครมี 4 คน คือ นางยุพิน สงทับ นายเจียง ศิริสวัสดิ์ นายสายันต์ นุ่มมี และนายสมบุญ แก้วชนะ

เมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลง นางยุพิน สงทับ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านได้เริ่มการทำงานของตน และได้พบว่า การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านที่ผ่านมาได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางลบแก่หมู่บ้านอย่างใหญ่หลวง เกิดปัญหาความแตกแยกค่อนข้างชัดเจนภายในชุมชนขณะนั้น แม้จะเสร็จสิ้นการเลือกตั้งแล้วแต่สิ่งเหล่านี้ยังไม่จางหายไป การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายยังคงอยู่เนื่องจากการเข้าข้างฝ่ายญาติที่ลงสมัคร และความไม่พอใจเมื่อญาติของตนเองสอบไม่ผ่าน

ตอนนั้นมีการเลือกผู้นำท้องถิ่น ต่างคนก็ต่างสนับสนุนญาติของตัวเองตามธรรมเนียม พอหลังจากเลือกตั้งผู้นำ คนก็เริ่มเขม่นกัน ถือสากันตามประสา แต่ผลที่มันเกิดขึ้นคือ ความร่วมมือไม่ร่วมมือที่จะช่วยกันพัฒนาหรือทำกิจกรรมในหมู่บ้านมันเกิดยาก รวมกันไม่ได้เลย ได้เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น เพราะยังมีอคติทางด้านนี้กันอยู่ เริ่มมีอะไรในใจกัน หยุ่มหยุิม ๆ ไม่ลงรอยกัน (ซัดหูซัดตา) คนเริ่มห่างเหิน แบบทางใครทางมัน ชีวิตใครชีวิตมัน (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

ปรากฏการณ์นี้คือส่วนสำคัญที่ทำให้ความเป็นชุมชน และความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันในลักษณะของคนชุมชนเดียวกันเริ่มสลายไป แม้ว่าผู้นำคนใหม่จะเป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ แต่สิ่งที่ผู้นำคนใหม่กำลังมองเห็น คือ การไม่เข้าร่วมในการทำงานของกลุ่มคนบางกลุ่มที่ยังมีอคติและความขุ่นข้องหมองใจที่เกิดขึ้นจากการเลือกตั้งผู้นำที่ผ่านมา และมองว่าสิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่สร้างให้ความเป็นชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันในฐานะคนบ้านเกาะประดู่เลือนหายไป และสุดท้ายก็จะนำมาสู่ความไร้พลังของชุมชนตามมา ต่อจากนั้นไม่นาน การเลือกตั้งแบบเป็นทางการก็ได้เกิดขึ้นอีกครั้ง ซึ่งเป็นการเลือกผู้บริหารในตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งนำมาสู่สถานการณ์ที่ลำบากมากขึ้นอีก

1.2 การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การเลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกิดต่อเนื่องมาจากการเลือกผู้ใหญ่บ้านเพียงไม่นาน และเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในชุมชนครั้งนี้มีผู้ลงสมัคร 3 คน มีผลทำให้เกิดปรากฏการณ์เช่นเดียวกับการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน แต่เริ่มทวีความรุนแรง การแข่งขันที่เข้มข้นขึ้น การแบ่งพรรคแบ่งพวกที่เคยเกิดขึ้นและยังไม่จางหายยิ่งทวีความรุนแรง เกิดการแบ่งเป็นกลุ่มพวกที่ชัดเจนมากขึ้น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่าวิกฤต หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นสิ่งเหล่านั้นยังมีอยู่ เกิดการแบ่งเป็นกลุ่มพวกที่ชัดเจนขึ้น การร่วมงานชุมชนหรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน และงานเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มผู้นำไม่ได้รับความร่วมมือจากคนทุกส่วนอย่างที่เคยเป็นมา เห็นได้จากคำพูดของคนในชุมชนที่เป็นแกนนำร่วมในการทำงานในชุมชนขณะนั้นที่ว่า “. . . ตอนนั้นมันมีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่ค่อยได้เข้ามาช่วยกัน เพราะปัญหาการเลือกตั้งที่ผ่านมาที่ยังคาใจกันอยู่ คนจึงแยกกัน” (เหิม คงขำ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551) ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการบั่นทอนพลังของชุมชนยิ่งขึ้น

ปรากฏการณ์ในชุมชนที่เกิดขึ้นดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้นำคนสำคัญในชุมชนขณะนั้นคือ นางยุพิน สงทับ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างราบรื่น และมองว่าสภาพการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญของการนำมาสู่ปัญหาของชุมชน คือ

1. ระบบความสัมพันธ์ที่ดีของคนลดลง กล่าวคือ สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งหมดนำมาสู่การพบปะกันน้อยลง ความแตกแยกของคนในชุมชนยังคงอยู่ คนแบ่งเป็นกลุ่มพวก แบ่งฝักแบ่งฝ่าย แตกความสามัคคี ความรู้สึกเป็นคนบ้านเดียวกันลดน้อยลง คนเกิดความห่างเหินต่อกัน และมีอคติต่อกัน รวมถึงวิถีการดำรงชีวิตเริ่มเปลี่ยนเป็นต่างคนต่างอยู่มุ่งหาเงินและทำมาหากิน เกิดความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น

2. การเริ่มประสบปัญหาในการทำงานของผู้นำชุมชน กล่าวคือ จากการที่ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเริ่มห่างเหินและมีรูปแบบวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่มากขึ้น การหันหน้าเข้าหากันเพื่อร่วมมือกันทำงานเพื่อชุมชน และการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนของคนในชุมชนเริ่มลดน้อยลง กลุ่มต่าง ๆ เริ่มหยุดชะงัก ความร่วมมือในการทำงานกับชุมชนเกิดในเฉพาะบางกลุ่มคนเท่านั้น การร่วมในงานเทศกาลสำคัญ อาทิ วันสงกรานต์หรือวันสำคัญทางศาสนาเริ่มน้อยลง และอยู่ในภาวะไม่ข้องเกี่ยวกับของคนในชุมชน เห็นได้ชัดเจนจากคำพูดของนายเจือ สงทับ ที่ว่า “. . . ตอนนั้นพอสงกรานต์ ก็แบ่งแยกกัน คนอยู่กันเป็นหย่อม ๆ ไม่มาทำร่วมกัน มันเริ่มแตกแยก ไม่สามัคคี ไม่เป็นกลุ่มก้อนกัน” (เจือ สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

โดยนางยุพิน สงทับ อธิบายว่าปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ในประเด็นต่อไปนี้

1. ความร่วมมือของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมชะงักงัน ไม่ว่าจะเป็นการเรียกประชุม การทำกิจกรรม ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ กลุ่มต่าง ๆ เริ่มหยุดชะงัก ความร่วมมือในกิจกรรมร่วมกันของชุมชนไม่เกิดขึ้น เป็นผลให้การพัฒนาของชุมชนในช่วงต้นของการเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้านของ นางยุพิน สงทับ ประสบปัญหา ส่งผลต่องานพัฒนาต่าง ๆ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือเกิดอุปสรรคในการทำงาน

ตอนนั้นจะเรียกประชุมกันก็เริ่มมีปัญหา เพราะความรู้สึกในใจมันไม่ใช่โกรธแต่เป็นความมือคติดอกันมันเกิดขึ้น พอถึงวันประชุมหมู่บ้านก็มากันเฉพาะกลุ่มที่เค้าเห็นด้วยและเข้าข้างเรามาก่อน แต่คนที่อยู่กับอีกฝ่ายตอนที่เลือกผู้ใหญ่ที่ผ่านมาก็ทำท่าจับครุฑ ไม่มาร่วม ไม่ให้ความร่วมมือเพราะยังมีอคติกันอยู่ พอชวนกันรวมกลุ่มทำกิจกรรมอื่น ๆ ก็มีเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ไม่เกิดในระดับหมู่บ้าน เป็นปัญหาในการทำงานในหมู่บ้านมากในตอนนั้น มันไม่สามารถขยายงานหรือ

กิจกรรมในชุมชนได้ ทุกอย่างมันกำลังหยุดชะงัก (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์,
17 พฤศจิกายน 2551)

2. กิจกรรมต่าง ๆ หยุดชะงัก จากที่ชุมชนเคยมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อเพื่อนบ้านและชุมชนเริ่มเฉื่อยและนิ่ง คนไม่มาร่วมกิจกรรม เวลาที่มีเทศกาลชาวบ้านไม่มาร่วม แบ่งแยกกันจัดงานกลุ่มใครกลุ่มมันไม่ยุ่งเกี่ยวกับ กิจกรรมต่าง ๆ หยุดนิ่งลง

ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทางผู้นำชุมชนโดยเฉพาะ นางยุพิน สงทับ มองเห็นว่ากำลังทำให้ชุมชนเริ่มเข้าสู่ภาวะการสูญเสียพลัง และหากปล่อยไปก็จะยิ่งทำให้ชุมชน แยก ไม่สามารถเดินหน้าต่อไปได้ จึงได้เริ่มคิดหาวิธีการต่าง ๆ มาใช้ โดยคิดลองใช้ศิลปะการแสดง โนรา ด้วยมองว่าที่ผ่านมาก็กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราสามารถสร้างความสมัครสมาน สามัคคีเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นได้

2. การใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและเป้าหมายในการทำงาน

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นสาเหตุนำมาสู่การเลือกใช้ศิลปะการแสดง โนราเป็นตัวขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหา รวมถึงสร้างการพัฒนาในชุมชนของ นางยุพิน สงทับ เนื่องด้วยมองว่าศิลปะการแสดงโนราคือสิ่งที่ยังคงเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และเป็นสิ่งที่มี เรื่องของความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชนที่ร่วมกันอยู่ในหลายด้าน โดยเฉพาะเรื่องครุ หมอโนรา จึงทำให้มีการคิดนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้อย่างตั้งใจในช่วงเวลานี้ โดยเป็นไปเพื่อ การแก้ไขปัญหาเป็นขั้นต้นเพื่อลดความแตกแยก ประสานรอยร้าว สร้างความรัก และความ สามัคคี ตลอดจนมาถึงสร้างความเชื่อและศรัทธาร่วมกัน อันนำมาสู่การสร้างประโยชน์ในระยะต่อ ๆ มา โดยมีความแตกต่างกับช่วงแรก คือ ช่วงเวลานี้เป็นการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้บนฐาน ของการมีอยู่แล้ว ขณะเดียวกันก็ยังมีเคล็ดไหวของโนราอยู่ ซึ่งหมายถึงโนราได้กลายเป็นส่วน หนึ่งของคนในชุมชน และเป็นสิ่งคุ้นชินของคนในชุมชน อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเรื่อยมาจากการใช้ ศิลปะการแสดงโนราในช่วงก่อนหน้า โดยอยู่บนเหตุผล 7 ประการคือ

1. ศิลปะการแสดงโนราเป็นเรื่องของความเชื่อ และความศรัทธาเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ร่วมของกลุ่มคนโนราในชุมชน ทั้งเรื่องของครุหมอโนรา ความเป็นมาของโนรา และการรำรำ ขั้นสูง โดยจากการใช้ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีคนเข้ามาเป็นโนราจำนวนหนึ่งส่งผลให้ความเชื่อ และความศรัทธามีมากขึ้น ซึ่งทางแกนนำพบว่าความเชื่อและศรัทธาต่อครุหมอโนราเป็นสิ่งที่ยัง ไม่ได้ลบเลือนไปแม้สภาพชุมชนจะเปลี่ยนไป คนในชุมชนยังเชื่อและศรัทธาว่าครุหมอโนรา

ศักดิ์สิทธิ์ และให้สิ่งดี ๆ ทั้งแก่คนในชุมชนและแก่หมู่บ้านบวกกับเชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งในการช่วย และสนับสนุนให้การกระทำที่จะเกิดขึ้นประสบความสำเร็จและเกิดผลดีทั้งกับตัวคนในชุมชน ตัวแกนนำเองและชุมชน รวมถึงเป็นสิ่งที่สื่อถึงความเป็นโนรา่วมกันของคนในชุมชน

2. การใช้ศิลปะการแสดงโนราที่ผ่านมาได้ผลดีระดับหนึ่ง โดยมองว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา (พ.ศ. 2535-2539) กิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่เกิดขึ้นสามารถสร้างให้เกิดผลดีแก่ชุมชน ทั้งการสร้างควมสามัคคี ความเป็นชุมชน ความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันซึ่งทำให้ความเป็นคนชุมชน บ้านเกาะประดู่มีความแนบแน่น

3. ความรู้สึกเป็นเจ้าของในศิลปะการแสดงโนราว่าเป็นศิลปะการแสดงหนึ่งของ ชุมชนบ้านเกาะประดู่ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และคนในชุมชนส่วนใหญ่ล้วนมีความผูกพันและ ชื่นชอบศิลปะการแสดงโนราเป็นชีวิตจิตใจ

4. ความรู้สึกที่โนราเป็นเสมือนรากเหง้าของชุมชน และเป็นศิลปะการแสดงที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนและอยู่กับคนในชุมชนมานาน

5. ชุมชนมีความพร้อมทางด้านนี้ คือในชุมชนเองมีบุคลากรที่มีความรู้เรื่อง ศิลปะการแสดงโนราในชั้นครูหลายท่าน และบุคคลที่ร่วมกิจกรรมโนรารวมถึงมีความรู้เรื่องโนรา จำนวนพอสมควร น่าจะสามารถมารวมกันเพื่อทำกิจกรรมได้บนฐานของการเป็นโนราเหมือนกัน

6. มองว่าศิลปะการแสดงโนราสอดคล้องกับความชอบของคนในชุมชน สามารถ สร้างการเข้าถึงของกลุ่มคนได้กว้างและครอบคลุมทั้งหมดของชุมชนทั้งการทำกิจกรรมและการ เป็นผู้ชม

7. เป็นการสร้างการสืบทอด และอนุรักษ์ศิลปะการแสดงโนราของชุมชนไปพร้อมกัน ซึ่งเป็นเสมือนอัตลักษณ์หนึ่งของชุมชนที่ต้องรักษาไว้

ทำให้ช่วงเวลานี้มีการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้เพื่อเป็นทั้งเครื่องมือและ เป้าหมายทั้งในการแก้ปัญหาความแตกแยกและสร้างการพัฒนาในชุมชน โดยเป็นการใช้ผ่าน รูปแบบการทำกิจกรรมที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง นำมาสู่การเกิดพลังของชุมชนต่อ ๆ มา ด้วย วิธีการต่อไปนี้

2.1 การสร้างและพัฒนาความเป็นโนรา

เป็นการสร้างโนราและปรับความเป็นโนราให้เข้ากับสถานะของชุมชนมากขึ้น ทั้งการเป็นโนราทางตรง คือ การเป็นผู้รำโนราที่มีทั้งโนราแท้จริง โนราดิบ และทางอ้อม คือ การ เป็นผู้สนับสนุนถือครองและศรัทธาต่อครูหมอนโนรา ด้วยเชื่อว่าการเป็นโนราจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้คน

รู้สึกถึงความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน สามารถหันหน้าเข้าหากันและทำสิ่งอื่น ๆ ต่อไปได้ โดยเกิดขึ้นบนฐานกิจกรรมต่อไปนี้

2.1.1 การสอนและฝึกซ้อมโนรา เนื่องจากช่วงเวลาที่ผ่านมาศิลปะการแสดงโนราในชุมชนได้ถูกฟื้นฟูและดำรงอยู่ในระดับหนึ่ง ทำให้มีคนเป็นโนราเพิ่มขึ้นและส่งผลการขยายเรื่องของความเชื่อและศรัทธาต่อโนราและครุหมอโนราเพิ่มขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะประดู่ ดังนั้นในช่วงเวลานี้รูปแบบการใช้ศิลปะการแสดงโนราที่เกิดขึ้นจึงเริ่มจากการจัดการสอนโนราขึ้นและทำเป็นกิจกรรมการฝึกซ้อมเรื่อยมาเพื่อเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการสร้างการรวมกลุ่มคนในชุมชนโดยดึงคนที่มีความเชื่อและศรัทธาต่อโนรามาร่วมกันเป็นขั้นต้น และเนื่องจากกิจกรรมนี้สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ง่ายกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ไม่ต้องมีขั้นตอนมาก ใช้สถานที่ใดก็ได้ ไม่มีค่าใช้จ่าย และที่สำคัญคือสามารถที่จะสร้างการรวมคนได้บ่อยครั้ง ทำให้กิจกรรมนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก และทำเรื่อยมา อันนำมาสู่การค่อย ๆ คลี่คลายปมความขัดแย้ง ความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน และสร้างการพบปะกันของกลุ่มชาวบ้านที่เริ่มแบ่งกลุ่มพวกได้

กิจกรรมครั้งนี้เริ่มเกิดขึ้นจากการประสานของ นางยุพิน สงทับ กับทางกลุ่มคนโนราเดิมที่เคยทำงานร่วมกันมาเป็นกลุ่มแกนนำทำกิจกรรม โดยเป็นการชักชวนบนฐานของการเป็นโนราเหมือนกัน และโนราที่มากู้รู้สึกถึงการเข้ามาร่วมในฐานะของการเป็นโนรา ซึ่งเป็นการเข้ามาร่วมในฐานของความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโนราและความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ประกอบกับกิจกรรมโนราก็เป็นสิ่งที่สามารถทำได้อยู่แล้ว และต่อมาได้ขยายเป็นการดึงคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมทำกิจกรรม การชักชวนของกลุ่มแกนนำมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเข้ามาร่วมของคนใหม่ ทำให้เกิดการเปิดกว้างในการฝึกแก่กลุ่มคนที่กว้างขวางโดยไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มวัยเด็กอย่างช่วงที่ผ่านมา เกิดการเข้ามาร่วมของคนมากกว่าช่วงก่อนหน้า ทั้งเพศ และวัย ที่มีทั้งเด็กผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ที่เข้ามาฝึกโนรา

“ป่าเริ่มจากคนโนราด้วยกัน เพราะมีสิ่งที่มีเหมือนกันคือ เชื่อ ศรัทธา นับถือ โนราทั้งกับครุหมอและก็เป็นของสูง ของบ้านเรา ที่มันอยู่ในจิตใจ ในความรู้สึกของคนที่สามารถดึงกันมาได้ พร้อมจะช่วยเหลือไม่แบ่งแยกกัน” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงการมองและยึดถือต่อความเชื่อ ความศรัทธาที่แกนนำมองว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในจิตใจคนที่เป็นโนรา ที่มีความผูกพัน ความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันแฝงอยู่ และสามารถดึงคนเหล่านี้มารวมกันได้

การฝึกใช้พื้นที่บ้าน นางกวด ทัพรอด เป็นสถานที่ฝึกซ้อม เนื่องจากมีความสะดวกและตั้งอยู่ในบริเวณที่สามารถเดินทางไปมาของคนได้ไม่ลำบากนัก ใช้ช่วงเวลา

ตอนค่ำประมาณ 19-22 นาฬิกาของทุก ๆ วันหลังจากที่เสร็จสิ้นภาระกิจ ต่อมาการฝึกซ้อมจะใช้ช่วงหลังจากการทำนาในฤดูฝนและฤดูร้อนเป็นส่วนใหญ่ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านว่างจากการทำงานสามารถทำให้คนมาพบปะร่วมทำกิจกรรมกันได้สะดวกมากขึ้น

การสอนและฝึกโยธาในเวลานี้มีผู้สอนหรือครูโยธาหลัก ๆ 2 ท่าน คือนางกลัด ทับรอด และ นางภา หวานแก้ว โดยมี นายแป้น เรืองแก้ว เข้ามาช่วยฝึกในช่วงแรกจากการเชิญมาของ นางกลัด ทับรอด ซึ่งมีฐานะเป็นหลาน การสอนของครูโยธาในครั้งนี้เป็นการสอนด้วยความสมัครใจและเสียสละของเหล่าครูโยธา โดยมีเป้าประสงค์เพื่อสร้างการรวมกันของคนในชุมชนผ่านกิจกรรมการสอนโยธา สร้างความสามัคคี การสร้างความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันผ่านการมีโยธาเป็นสื่อกลาง เชื่อมร้อยความเป็นส่วนหนึ่งของโยธา และนำมาสู่การรวมกันของคนในชุมชนที่จะสร้างให้เกิดการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการทำสิ่งอื่น ๆ ในชุมชนต่อไป

ที่ป่าเข้ามาร่วมและช่วยทำกิจกรรม เพราะอยากให้คนได้รวมกัน และทำให้สนุกในหมู่บ้าน ให้คนในหมู่บ้านได้กลมเกลียวและพร้อมใจกัน เวลาจะไปไหนก็ได้ไปพร้อมใจกัน ถึงเวลาทำอะไรที่วัด หรือในหมู่บ้านก็จะได้ร่วมกันช่วยกันทำ ได้ทั้งโยธาและเรื่องอื่น ๆ เพราะมันพร้อมใจกันแล้วทำอะไรก็ทำกัน เป็นหนึ่งเดียวกัน ให้มันสนุกพร้อมเพรียงกันในบ้านเรา (กลัด ทับรอด, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2551)

ตอนนั้นเป็นการทำกิจกรรมเพื่อสร้างความสามัคคี ความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันแล้วก็มี ความสนุกสนานเกิดขึ้นมาด้วย ทำให้คนมีกิจกรรมมากขึ้น แล้วก็เกิดความร่าเริงกันในหมู่บ้าน หัด (ฝึก) กันตอนเย็น ๆ คนก็มาด้วยกัน ผมเป็นลูกคู่ร่วมทำอะไรได้ก็ร่วมเพื่อให้กิจกรรมมันดำเนินไปได้ แต่เล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ เพราะเครื่องดนตรีที่ซับซ้อนเล่นยาก ก็เลยตีฉิ่งและก็เป็นลูกคู่ไปด้วย และตอนนั้น ใครอยากร่วมอะไรก็ได้หมด ตามใจชอบ (เหิม คงขำ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดที่เกิดขึ้นตามมาจากการเข้ามาในกิจกรรมโยธาทั้งเรื่องความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ที่เกิดขึ้นตามมาในการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งสามารถเป็นส่วนประสานความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้

ช่วงแรกของการเริ่มทำกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มสำคัญของการพยายามสร้างให้เกิดการประสานความสัมพันธ์และการกลับมาหันหน้าเข้าหากันของกลุ่มคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเมืองท้องถิ่นทั้ง 4 ฝ่ายจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และ 3 ฝ่ายจาก

การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ภายใต้การริเริ่มและชักชวนของนางยุพิน สงทับ และกลุ่มแกนนำโนราที่ร่วมมือผ่านการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นสื่อกลาง โดยจากการบอกเล่าของนางยุพิน สงทับ ทำให้ทราบว่า การทำกิจกรรมการฝึกที่เกิดขึ้นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการดึงกลุ่มคนทั้งหมด เข้ามาร่วมในกิจกรรม ทั้งการเข้ามาดู ชมการฝึก และการเข้ามาเป็นผู้ฝึกเอง ซึ่งมีทั้งผู้ที่ลงสมัครและรวมถึงญาติ ๆ ของผู้ที่ลงสมัครทั้งหมดเข้ามาร่วมในกิจกรรมนี้ โดยส่วนของคนที่มีความเป็นโนราด้วยกัน คือ มีความเชื่อ และศรัทธาต่อครุหมอนโนราที่สืบทอดมาในครอบครัวปรากฏในกลุ่มผู้ที่ลงสมัครผู้ใหญ่บ้าน 3 คน คือ นางยุพิน สงทับ นายเฉวียง ศิริสวัสดิ์ และ นายสมบุญ แก้วชนะ และกลุ่มผู้ลงสมัครสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ขณะที่กลุ่มคนไม่ได้มีความเชื่อแต่มีความชื่นชอบในศิลปะการแสดงโนรา ได้แก่ ส่วนของนายสายันต์ นุ่มมี ที่มีมารดาและญาติในครอบครัวชื่นชอบศิลปะการแสดงโนรา ก็ต่างเข้ามาร่วมโดยปริยายเมื่อกิจกรรมการฝึกเกิดขึ้น

พอเลือกตั้งเสร็จป่าก็เริ่มทำงาน แต่ว่ามันจับครุท(ตั้งแ่ง)กันอยู่ทั้งเพ ไม่รู้จะทำหรือ (จะทำยังไง) ก็เอาโนราเนียแหละ เพราะว่าป่ามองแล้ว โนรา มันมีส่วนที่สามารถเชื่อมเราทั้ง 4 ที่มันถูกแบ่งเป็นฝ่ายไปโดยปริยายจากการเลือกตั้งได้อยู่ เพราะส่วนป่าเองทั้งครอบครัว ญาติพี่น้อง เราก็นับถือครุหมอนโนรากันอยู่แล้วเพราะมีเชื้อสายโนรา ส่วนน้ำเฉวียง น้ำสมบุญแล้วก็ญาติ ๆ เค้าก็เหมือนกันนับถือกันอยู่แล้วก็มีเชื้อสายโนราเหมือนกัน ฝ่ายน้ำเฉวียงเองตัวแก (เค้า) ตอนนั้นมานั่งแล (ดู) มีน้องสาว (นิดานพคุณ) มาฝึกแล้วก็เอาลูกมากัน (ด้วย) เมีย (ภรรยา) ของแก (เค้า) คือป่าแดง ศิริสวัสดิ์ ก็มาตลอด มานั่งแล (ดู) หลังก็มาร่วมในกิจกรรมออกกำลังกาย น้ำสมบุญเองก็มาตลอดเมีย (ภรรยา นางหนูเหวียง แก้วชนะ) ของแก (เค้า) ก็มา มารำ มาแลกกัน น้องไก่ (น้องสะใภ้ นางหนูพร้อม แก้วชนะ) ก็มารำ มาฝึก แม่ของแก (เค้า) ป้าชวน พลเพชร ก็มาแล (ดู) ส่วนสายันต์นั้นไม่ได้นับถือแต่ว่าแม่เค้าชื่อป่าตรี นุ่มมีชอบโนรามาก มาตลอด ญาติพี่น้องเค้าชอบโนรา ทำให้พอทำก็เลยมากัน ทั้ง 3 คนที่เคยลงสมัครเค้าก็มากัน แล้วญาติ ๆ เค้าก็มากัน มาฝึก มานั่งที่นี้ตลอด แล้วมันก็ค่อย ๆ คลายกันไป เพราะว่าป่าจะไม่พูดเรื่องที่ผ่านมาหยุดมันไว้ ทำความรู้จักให้ลืมไปเลย ผ่านแล้วผ่านไป แล้วก็ตั้งหน้า (มุ่ง) คิด ทำสิ่งดี ๆ กับหมู่บ้าน แล้วก็ชวนกันมา ช่วย ๆ กันในโหม (พวก/กลุ่ม)

โนราเราเนียและช่วยกัน ชวนกันมา (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์,
28 เมษายน 2552)

คำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่จัดขึ้นสามารถกลายเป็นสิ่งเชื่อมประสานกลุ่มคนในชุมชนที่มีความรู้สึกแตกแยก ตั้แง หรือความรู้สึกเป็นคนละกลุ่มพวกที่เป็นผลมาจากการเลือกตั้งบ่อย ๆ คลี่คลายออกไปได้ ซึ่งมีส่วนของการเป็นโนรา มีเชื้อสายโนราในกลุ่มคนที่มีความเชื่อ ศรัทธาต่อครุหมอนโนรา บวกกับเรื่องของความนิยม ขึ้นชอบต่อศิลปะการแสดงโนรา ที่รู้สึกว่าเป็นตัวตนหนึ่งของตนเอง เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถเป็นเชื่อมโยงและประสานคนเหล่านี้เข้ามารวมกันในกิจกรรมได้ นำมาสู่การเข้าร่วมของบรรดาญาติพี่น้องของกลุ่มคนเหล่านี้ในพื้นที่ของกิจกรรมโนราได้อย่างต่อเนื่อง บวกกับกิจกรรมที่สร้างขึ้นเป็นการกระทำบนฐานของการสร้างความสามัคคี มุ่งสร้างประโยชน์ ไม่คิดทำร้าย ไม่เลือกข้างหรือสร้างให้เกิดความรู้สึกในด้านที่ไม่ดี รวมทั้งมีเรื่องของความเชื่อ การให้ความสนุกสนาน ทำให้กิจกรรมโนราสามารถเชื่อมคนได้ด้วยตำแหน่งแห่งที่ของกิจกรรมที่เกิดขึ้นและสามารถคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้และเป็นการทำกิจกรรมเรื่อยมา

ในส่วนของการสอน การฝึกโนราในช่วงเวลานี้มีขั้นตอนและลักษณะไม่ต่างจากช่วงเวลาแรก (พ.ศ. 2534-2539) มากนัก ความแตกต่างที่มีคือ การเน้นการเข้าร่วมกิจกรรมของคนทุกกลุ่มวัยและการฝึกที่มีความเข้มงวดน้อยกว่าที่ผ่านมา โดยทุกครั้งที่มีการฝึกจะแบ่งเป็น 2 ชุดใหญ่ ๆ คือชุดผู้ใหญ่และชุดเด็ก โดยในกลุ่มเด็กครูโนราจะเน้นเรื่องของความถูกต้องของท่ารำ ความสวยงามในการรำของมากกว่า และจะเข้มงวดน้อยในกลุ่มของผู้ใหญ่ เนื่องจากกิจกรรมการฝึกนี้ไม่ได้คาดหวังในการสร้างผู้รำโนราในรุ่นผู้ใหญ่เป็นเป้าหมายหลักแต่เป็นไปเพื่อการสร้างการเข้ามารวมกันโดยมีโนราเป็นพื้นที่สื่อกลางและสร้างความเป็นโนราทางความเชื่อให้เกิดกว้างขวางขึ้นจึงทำให้การฝึกไม่เน้นหนักเรื่องระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ของการรำมากนัก แต่มีวิธีการร่วมกัน คือ

2.1.1.1 การสอนท่ารำ เป็นการสอนโดยเริ่มจากท่าง่ายเพื่อให้ผู้ที่มาเรียนและฝึกสามารถทำได้และเกิดเป็นกำลังใจในการฝึกต่อ เป็นการสอนตามบทกลอนสำคัญ 2 บทอย่างที่ผ่านมาคือ บทครูสอนและบทสอนรำ เพื่อให้คนที่มาเรียนได้รำลึกและเข้าใจการรำโนราที่ไม่ใช่เป็นแค่การแสดง และเป็นวิชาอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องเคารพครูทั้งผู้สอนและครูทุกท่านที่เป็นโนรา ผ่านการกล่าวบทกลอนที่เป็นการแสดงถึงความเคารพ และรำลึกถึงคุณครูร่วมกัน ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของโนรา โดยเป็นสิ่งที่เชื่อว่าครุหมอนโนราจะช่วยคุ้มครอง

การสอนเริ่มต้นจากการทำทำให้ดูของครูโนราก่อน 1 รอบแล้วให้ผู้เรียนทำตาม ฝึกวันละประมาณ 5 รอบ ร่วมกับการว่าบทพร้อมกันไปของครูและผู้เรียนที่ว่าบทได้ โดยมีการตีเครื่องดนตรีโนราประกอบ

2.1.1.2 การฝึกท่องบท ใช้บทครูสอน และสอนรำมาเป็นบทกลอนในการฝึก มีการเขียนบทแจกให้ท่อง และนำมาท่องร่วมกันในการซ้อม ซึ่งขั้นนี้คนที่มาเรียนก็จะได้ทั้งทำรำและว่าบทไปด้วย โดยมีครูโนราเป็นผู้นำรำ

2.1.1.3 การรำ จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถว่าบทและรำไปพร้อม ๆ กันได้แล้ว ครูโนราจะเริ่มรำ ร้องบท และตีเครื่องพร้อม ๆ กันไปจนจบ

ขณะเดียวกันในการซ้อมแต่ละครั้งจะมีการว่าบทกลอนต่าง ๆ ทั้งที่แต่งใหม่และบทกลอนดั้งเดิมของโนราให้ทุกคนที่มาฝึกและมาชมการฝึกรับฟังจากครูโนราทั้ง 2 ท่าน เพื่อทั้งสร้างความสนใจและถ่ายทอดเนื้อหาต่าง ๆ ของบทกลอนให้ซึมซับเข้าสู่จิตใจของคนในชุมชน

คนฟังกลอนรู้เรื่องเพ เพราะเป็นภาษาบ้านเรา แล้วกลอนที่ว่ามันก็ได้สอนให้ได้รู้มันรู้นี่ คนได้ตื่นตัว บางคนเฉย ๆ พอได้ฟังก็ได้ตื่นตัว แล้วมันจะรู้จะ จะถูกคิดอะไรได้ กลอนก็อย่างเช่น บ้านเรานี้กำลังเจอปัญหาเศรษฐกิจไม่ดี ต้องประหยัดให้รักกัน สามัคคีกัน กลมเกลียวกันในหมู่บ้าน มีหมด (กลัด ทัพรอด, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

ถือเป็นการนำบทกลอนมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือกล่อมเกล่าให้เกิดความรัก สามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเห็นได้จากท่อนต่าง ๆ ของบทกลอนที่แต่งใหม่หลายบท อาทิ ส่วนหนึ่งของบทเศรษฐกิจพอเพียง และบทคุณธรรม 8 ประการ ที่ว่า

เอาความรักสามัคคีมันอย่าหวั่นไหว

เราร่วมจิตร่วมทำร่วมน้ำใจ

सानสายใยของคนได้ให้มั่นคง

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

และ

ความสามัคคีชี้ให้เห็นในข้อเจ็ด

ทุกสิ่งเสร็จสมปองทุกห้องที่

สมานสมัครรักใคร่ด้วยไมตรี

เหมือนน้องพี่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

มีน้ำใจต่อใครเหมือนเพื่อนมนุษย์

บริสุทธ์ทุกอย่างเพื่อสร้างสรรค์

เห็นอกเห็นใจในญาติมิตรนิจนวันตรี

จิตผูกพันอยากช่วยเหลือเอื้ออาทร

คุณธรรมแปดประการท่านว่าไว้ ปฏิบัติได้เป็นประจำดังคำสอน
ขยันประหยัดซื่อสัตย์เอื้ออาทร มีวินัยใจไม่ร้อนได้ผ่อนคลาย

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

รวมถึงเพื่อการให้เกิดการตระหนักในความเป็นศิลปะการแสดงที่สำคัญของภาคใต้ และเรื่องความเคารพ นับถือต่อครูหมอบโนรา เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเชื่อ ความศรัทธาด้านต่าง ๆ ต่อศิลปะการแสดงโนรา เห็นได้จากส่วนหนึ่งของบทกลอนเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า

ช่วยส่งเสริมสร้างศิลป์ในถิ่นนี้	ใช้วารีใช้คารมให้คมขำ
ให้เยาวชนคนใต้ได้น้อมนำ	ประเพณีวัฒนธรรมให้รุ่งเรือง
มโนราถิ่นใต้ให้ยืดยาว	ให้สันตติเลศนรู้ได้ฟูเฟื่อง
สื่อกระช่อนขจรไกลไปทั่วเมือง	ให้ลือเลื่องเฟื่องฟูสู่ถิ่นเรา
ขอเคารพนพคุณโนรา	ช่วยพัฒนาให้เลิศล้ำนำสมัย
นำมาเชิดชูวัฒนธรรมไทย	ให้ก้าวไกลพัฒนาให้ถาวร

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

อย่างไรก็ตามการทำกิจกรรมที่เริ่มจากการฝึกซ้อมคนเก่าที่เคยฝึก มาสู่การสอนให้แก่คนใหม่ ๆ และฝึกซ้อมเรื่อย ๆ มา มิใช่เป็นแค่การสร้างการเรียนรู้เรื่องโนราเท่านั้น แต่มีการสะท้อนเห็นถึงการปรับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สร้างความผูกพัน ความสามัคคี การช่วยเหลือเอื้ออาทร แบ่งปันต่อกันของกลุ่มคนที่มาทำกิจกรรม การหันหน้าเข้าหากันของคนที่มาช่วยกิจกรรม ช่วยกันในการจัดการฝึกซ้อมทั้งเรื่องสถานที่ อาหารเครื่องดื่มที่นำมาช่วยกันในแต่ละวัน ช่วยกันดูท่ารำในการซ้อมเกิดขึ้น

ตอนนั้นดีกันมาก มาซ้อมกันทุกวันที่บ้านกลัด คนลุย (เยอะ) ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ มาซ้อมโนรากัน ผู้ใหญ่ก็หัดวัน 2-3 ท่าซ้ำ ๆ กันไป ฝึกกลัด น้ำภาเค้าก็ช่วยสอนให้ แล้วเราก็หัดกัน ช่วยกันดูท่ารำกันสวดยไม่สวดยก็ช่วยปรับกันไป มีอะไรก็เอามาแบ่งปันกันกิน หลายคนเข้าที่เอามาอีกมิกันทุกวัน บางทีใครไม่บาย (สบาย) ใจอะไรก็ปรับทุกข์กันตรงนั้น ช่วยใคร (อะไร) ได้ก็ช่วยกันไปส่วนมากก็ช่วยกันทางใจให้บาย (สบาย) ใจขึ้น แต่มันทำให้เราสนิทกันมากขึ้น มีอะไรก็ปรึกษาหารือกัน (จรวาย ชุมจุด, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2552)

สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเพื่อเกื้อกูลที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนทั้งที่เป็นโนรา และคนอื่น ๆ ที่เข้ามา่วมกิจกรรมให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน รักสามัคคี ความผูกพันต่อกันที่ขยายออกกว้างขวางมากกว่าเดิม ผ่านกิจกรรมโนราที่เกิดขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างให้เกิดการทำกิจกรรมนั้นนอกจากจะเป็นการสร้างพื้นที่ของการพบปะเจอหน้าของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นการขยายมาสู่การรวมกลุ่มพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและผู้นำธรรมชาติ ชาวบ้านที่เข้ามาทั้งผู้ปกครองเด็กที่มาฝึก และผู้ใหญ่ที่มาฝึก รวมถึงคนที่มาดู โดยจะใช้พื้นที่นี้ในการพูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องราวทั้งของตนเองและของชุมชน การปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการทำงานในชุมชน ร่วมกันคิดทำกิจกรรมอื่น ๆ ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นสถานที่ที่ถูกใช้เพื่อการมีส่วนร่วมทางความคิดของคนในชุมชนเพื่อสร้างการพัฒนาได้อย่างเป็นธรรมชาติ

2.1.2 การทำพิธีกรรมครอบเทริด จัดขึ้นเพื่อการสร้าง สืบทอด และขยายความเป็นโนราทั้งทางตรงและทางอ้อมให้เกิดและกว้างขวางขึ้นในชุมชนบนฐานความเชื่อ ศรัทธาผ่านการทำพิธีกรรม โดยทางตรง คือ การสร้างและยืนยันถึงการเป็นโนราแท้จริงของผู้ที่เรียนและฝึกโนราจากครูโนราทั้งหมดทั้งที่มีชีวิตและเสียชีวิตไปแล้ว โดยมีโนราใหญ่ คือ นายแป้น เรื่องแก้ว เป็นผู้ทำพิธีกรรมให้ ใช้เวลา 1 วัน 1 คืน เพื่อบอกกล่าวต่อครูหมอนโนราทั้งหมดให้มารับรู้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดโนราแท้จริง เกิดการยอมรับในตัวผู้ที่เป็นโนราใหม่ที่จะออกแสดงในรูปแบบของโนราต่อไป และถือเป็นส่วนสำคัญของการผูกสายความสัมพันธ์ของคนด้วยโนราในการมีครูร่วมกันอย่างเต็มตัว ที่ขยายมาสู่การเป็นโนราทางอ้อม คือ การเป็นผู้มีความเชื่อและศรัทธาต่อครูหมอนโนราของคนที่เป็นญาติของผู้รำโนราที่เข้มข้มขึ้นและกว้างขึ้น

2.1.3 การตั้งเป็นคณะ เกิดขึ้นเพื่อแสดงตัวตนและหารายได้ของโนราบ้านเกาะประดู่ โดยเมื่อมีผู้รำโนรามากขึ้นในปลาย พ.ศ. 2540 จึงมีการรวมกันของกลุ่มคนที่เป็นโนรา นำโดยนางกลัด ทับรอด และคนตีเครื่องดนตรีโนรา ร่วมกันตั้งเป็นคณะขึ้นมาและชวนผู้รำโนราใหม่ในชุมชนมารวมกันเพื่อรับงานออกแสดง โดยตั้งชื่อคณะว่า อารีย์ ปรีดา มณฑาทิพย์ ซึ่ง 2 ชื่อแรกเป็นชื่อของโนราใหม่ที่เป็นเด็กในชุมชน ขณะที่ชื่อที่ 3 เป็นชื่อของลูกโนราแป้น เรื่องแก้ว ซึ่งทั้ง 3 เป็นผู้ที่มีความสามารถทางการรำและว่าบทดีมาก โดยจากการพูดคุยกับทางคณะโนราทำให้ทราบว่า แท้จริงแล้วคณะที่ตั้งขึ้นมาสมาชิกเกือบทั้งหมดคือคนบ้านเกาะประดู่แต่ที่ตั้งชื่อคณะโดยนำชื่อโนราใหม่ทั้ง 3 มาตั้งเป็นชื่อคณะเนื่องจากเหตุผลทางด้านการตลาดและเพื่อผลประโยชน์ทางด้านรายได้ที่จะมีคนมาเชิญไปแสดง และในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงเวลาที่หากชื่อคณะเป็นชื่อของโนราที่มีอายุมากจะไม่เป็นที่สนใจของคน ซึ่งการตั้งชื่อคณะมีส่วนที่คล้ายกับอดีตคือนำชื่อผู้ที่

มีความสามารถในการร่ำมาเป็นชื่อคณะ แต่ต่างกันคือ ในอดีตชื่อคณะจะตั้งตามผู้ที่มีความสามารถที่สุดทั้งด้านการร่ำ และทำพิธีกรรมด้วย เห็นถึงการต้องมีวิถีปรับเปลี่ยนตัวเองของโนราซึ่งเมื่อต้องรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ และมีเรื่องทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องย่อมที่ ต้องมีการหาวิธีการเพื่อให้มีจุดขายของตนเอง โดยการรวมกันเป็นคณะขึ้น และนางรำซึ่งเป็นคนในชุมชนกว่า 20 คนมารวมกันด้วย

การรวมเป็นคณะในครั้งนี้ นางภา และนายมี หวานแก้ว ไม่ได้ร่วมเป็นสมาชิกเนื่องจากทั้ง 2 ท่านเป็นโนราของคณะแพนอุดมศิลป์ซึ่งเป็นพี่ชายของนายมีอยู่แต่เดิม แต่จะเข้าร่วมในการทำกิจกรรมเสมออย่างที่เคยเป็น โดยนางภา หวานแก้ว จะมาร่วมฝึก และรำ นายมีช่วยตีทับ

2.1.4 การแสดงโนรา ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ มี 2 ลักษณะคือ

2.1.4.1 การแสดงในหมู่บ้าน การนำศิลปะการแสดงโนรามาแสดงในหมู่บ้านเป็นไปเพื่อการสร้างความภาคภูมิใจแก่คนที่เป็นโนรา การแสดงความเป็นตัวตนชุมชนโนรา สร้างประโยชน์ และสร้างการรวมคน ซึ่งเกิดขึ้นบนฐานของความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน (เป็นโนรา) ความเป็นคนบ้านเดียวกัน มี 2 ลักษณะ คือ

- แสดงในงานเทศกาลของชุมชน เป็นการนำโนราเข้าร่วมในกิจกรรมกับชุมชนในช่วงงานเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ งานที่จัดขึ้นในโรงเรียน วัด อาทิ วันแม่ วันสตรีสากล (8 มีนาคม) ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น “แต่แรกในวัดนี้ เวลาจัดงานมีการไม่เคยเอาโนราอื่นมารำ โหมแม่บ้านนี้รำกันเอง เบี้ยไหวก็ไม่เอา เอาเข้าวัดหมด” (แว่น ทับรอด, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2551)

“เราทำแบบชาวบ้านของเรา ง่าย ๆ แต่สนุกกันมาก มันภูมิใจที่สามารถช่วยเหลือร่วมมือกันได้ขนาดนี้” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงความเสียสละ ความช่วยเหลือเกื้อกูล และความสามัคคีกันของคนโนราที่มีต่อชุมชนและร่วมกันสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตามมาตรฐานของความสนุกสนานในรูปแบบของศิลปะการแสดงโนรา

การแสดงโนราแต่ละครั้งถือเป็นการแสดงพลังที่ยิ่งใหญ่ของคนโนราในชุมชน โดยเริ่มจากการรวมตัวกันของคนที่เป็นโนราที่ปราศจากกรอบและบริบทของคณะ แต่อยู่ภายใต้ความเป็นโนราและความเป็นคนบ้านเดียวกัน เข้ามาช่วยเหลือและแสดงโนรา ร่วมกัน เกิดเป็นการแสดงโนราของคนบ้านเกาะประดู่ อันนำมาสู่การเป็นตัวอย่างรูปธรรมที่ชัดเจน

แก่ชาวบ้านคนอื่นๆ ให้เห็นถึงความสามัคคีของกลุ่มคนที่เป็นโนรา โดยการการแสดงที่จัดนั้นเกิดขึ้นแบบเรียบง่ายตามวิถีชาวบ้านซึ่งมักใช้พื้นที่ลานวัดเป็นเวทีการแสดง

การแสดงโนราเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนโนราที่เข้าร่วมและชุมชนบ้านเกาะประดูได้แสดงถึงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์แก่ทั้งคนในและนอกชุมชนที่เข้ามาในพื้นที่ของการแสดง ทั้งด้านหน้าที่จัดไว้เพื่อให้เห็นถึงความสามารถของการแสดง การรำ การขับร้องบทโนรา ตีเครื่องดนตรีโนรา และการแต่งกายโนรา ทั้งในแบบโนราแท้และโนราดิบตามแต่กรณี ขณะที่ด้านหลังฉากก็มีได้เป็นหลังฉากธรรมดาอย่าเติมไปด้วยพ่อ แม่ และญาติๆ ของเหล่าบรรดาศิลปินโนรามากมายที่มารวมตัวอยู่เพื่อช่วยเหลือให้การจัดการแสดงให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ทั้งการช่วยเหลือกันเตรียมข้าวของอุปกรณ์ในการแสดง การช่วยกันแต่งตัว แต่งหน้านางรำ ซึ่งล้วนเป็นลูกหลาน เป็นเครือญาติ และเป็นญาติทางโนราก็ันทั้งสิ้น รวมถึงเป็นแรงใจ เป็นกำลังใจให้ออกมาแสดงด้านหน้าต่อไป “พอเวลาเค้าแสดงเราเป็นแม่ก็ไปด้วย ไปอยู่หลังเวทีแต่งตัวให้ลูก บางทีลูกเพื่อนถ้าพ่อแม่ไม่มาเราก็ช่วยแต่งให้ผลัด ๆ กัน ช่วย ๆ กัน คนละไม้คนละมือ บางคนมาช่วยหยิบของ หยิบน้ำ ช่วยกันหมด” (เทียร หนูมาก, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

เห็นได้ว่าการใช้ศิลปะการแสดงโนรามาสู่การสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมทั้งความเอื้ออาทร เอื้ออารี ช่วยเหลือเกื้อกูลที่เกิดขึ้นต่อกันของชาวบ้านในชุมชนที่เกิดขึ้น โดยต่อมามีการนำกลองยาวซึ่งได้นำมาเป็นอีกการแสดงหนึ่งที่เข้าร่วมกับศิลปะการแสดงโนรา เป็นผลให้ยิ่งเพิ่มทวีความสนุกสนานและการทำงานที่ได้ผลมากยิ่งขึ้น

- แสดงในวันประชุมหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วง ปี พ.ศ. 2545-2546 เพื่อสร้างการรวมคนในชุมชน เนื่องจากช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ มีจัดการปกครองของผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ที่ให้มีการประชุมหมู่บ้านใน วันที่ 7 ของทุกเดือน จึงเกิดการคิดวิธีการนี้ขึ้นมา เนื่องด้วยเห็นว่าโนราเป็นสิ่งที่ดำเนินเรื่อยมา และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับโนราก็สามารถที่จะเรียกคนมาได้ ทั้งการฝึก การแสดงที่อื่น ๆ โดยเป็นการเข้ามาของชาวบ้านโดยที่ไม่ต้องบังคับ ดังนั้น จึงเกิดความคิดขึ้นในหมู่ผู้นำและแกนนำโนราของชุมชนร่วมมือกัน ชักชวนกลุ่มชาวบ้านที่รำโนราได้มาร่วมกันทำกิจกรรมขึ้น “พอถึงวันประชุมหมู่บ้าน เห็นมันเจียบ ๆ คนน้อย ๆ ก็เลยชวน ๆ กันว่ารำโนราก็ันมัย คุย ๆ กัน ชวน ๆ กัน ว่าเอานะ ๆ แล้วยกกันที่นั่นเลย ชักพัก คนเต็ม เพราะเสียงโนรามันดังเร้าใจ และคนก็ชอบอยู่แล้ว” (ทัศนีย์ คงข้า, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551) เกิดการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ และจัดแสดงในวันประชุมหมู่บ้านตั้งแต่นั้นมา

การแสดงที่จัดขึ้นในพื้นที่ในวัดซึ่งเป็นสถานที่ประชุมของหมู่บ้าน โดยโนราจะเริ่มแสดงก่อนที่จะมีการประชุมประมาณ 1 ชั่วโมง การแสดงที่จัดนั้น เป็นการจัดการแสดงแบบง่าย ๆ ไม่ปลูกสร้างโรง แต่ใช้ผ้าผืนใหญ่มาถักเป็นม่านระหว่างหน้าฉากและหลังฉาก พื้นปูด้วยเสื่อกระจูดด้านหลังเป็นพื้นที่ของการแต่งตัว และนั่งพักรวมกันของทั้งคนรำโนราและชาวบ้านคนอื่น ๆ ด้านหน้าใช้เป็นพื้นที่ของการแสดงทั้งที่นั่งของนักดนตรี และนางรำ นอกจากการแสดงจะจัดขึ้นเพื่อเป็นการเรียกคนเข้ามาประชุม แต่ขณะเดียวกันก็เพื่อสร้างความผ่อนคลาย ความสนุกสนานให้เกิดขึ้นในชุมชน บางครั้งก็จัดในแบบธรรมดา นางรำไม่ต้องแต่งตัวเป็นโนรา ใช้การแต่งกายแบบทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน มีทั้งการรำ การว่าบท หลังจากนั้นเมื่อแสดงโนราเสร็จก็เรียกประชุมชาวบ้าน เป็นการใช้นอราเรียกคน และเริ่มใช้เพื่อการรวมคนอย่างจริงจังขึ้น

“เครื่องดนตรี เสียงโนรา มันปลุกใจ มันกระตุ้น ให้คนอยากมาเห็นอยากมาร่วม แล้วทั้งผู้ใหญ่บ้าน แก่นำนอราเราก็เชื่อใจกันหวังดีกับบ้านเรา ก็เลยเอานอรา มา” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

“เวลาประชุมหมู่บ้าน จะมีรำโนรา ว่าบทโนรา ให้เด็ก แม่บ้าน รำชาวบ้านก็พากันไปดู สนุกกันมาก คนเต็มไปหมดเวลาโนรารำ พอดัง ตุง ตุง ตุง ก็ไปกัน ป่าก็ไป ไป แล (ดู) โนราก่อน หลังจากนั้นก็ประชุมหมู่บ้าน” (เทียร หนูมาก, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

หมู่บ้านนี้ตอนนั้นวันประชุมโนรารำในวัดเลย คนมามาก ที่ได้ทำเพราะว่า เพื่อให้เกิดความสนุกสนานในหมู่บ้านอย่างหนึ่ง สอง ส่วนมากคนที่นี่พออายุ 50 กว่า ก็บอกว่าตัวเองแก่กันแล้ว ไม่ต้องทำอะไรกันแล้ว แต่เราก็อยากให้มาร่วมกันเยอะ ๆ จะได้รู้ความเคลื่อนไหวของหมู่บ้านด้วย และเค้าก็ชอบโนรากันอยู่แล้ว ก็เลยไปรำกัน แล้วก็มากันจริง ๆ นะ บางคนมาไม่ได้ เดินไม่ไหว ก็ให้ลูกหลานมาส่ง แล้วมากันดู(เยอะ)มาก ช่วงหลัง ๆ กลองยาวก็มาร่วมด้วย ยิ่งคึกคักกันไปใหญ่ พอรำเสร็จก็เรียกประชุมกัน คนก็อยู่กันที่นี่แล้ว จะไปไหน ก็เข้าประชุม ตอนเราแสดงก็มีทั้งรำ ทั้งว่าบท บทที่เราว่าก็คิดสดบ้าง บทโบราณเดิมบ้าง บทที่น้องพินแต่งใหม่บ้าง สลับ ๆ กันไป คนฟังรู้กันและมันก็ได้คิดเหมือนกันนะ บทนี้มีส่วนมากเลยนะ ใครช่วยอะไรได้ก็ช่วย ๆ กัน สละเวลาคนละเล็กคนละน้อยช่วยหมู่บ้าน (ก๊าด ทับรอด, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

“คนเยอะมาก เพราะชอบกันทั้งนั้น พอเห็นเพื่อนรำก็รำกันด้วย ینگไม่ได้ ต้องรำแล้วละ คละกันหมดทั้งแต่งโนรา ไม่แต่งโนรา สนุกสนาน” (ทัศนีย์ คงช้า, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

สะท้อนให้เห็นความศรัทธาต่อโนราของผู้นำและแกนนำโนราที่สร้างให้เกิดความสามัคคี ใจกว้างใจ ช่วยเหลือกัน เสียสละในการทำงานเพื่อชุมชนที่นำโนรามาใช้และความชื่นชอบของคนในชุมชนที่มีต่อโนราบนฐานของความสนุกสนาน สบายใจที่นำมาสู่การเข้าร่วมโดยเริ่มจากการชมการแสดงแล้วนำมาสู่การเข้าร่วมประชุมในหมู่บ้านตามมาเป็นภาพของพลังความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่เกิดขึ้น

2.1.4.2 การออกแสดงนอกหมู่บ้าน เกิดขึ้นบนฐานของความรู้ว่าโนราเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของชุมชน และเพื่อการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้เกิดขึ้นเป็นที่รู้จัก รวมถึงการสร้างรายได้ร่วมด้วย โดยนับตั้งแต่ พ.ศ.2540 กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเริ่มเกิดขึ้นอย่างเข้มข้น เกิดโนราใหม่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่ผ่านพิธีกรรมครอบเทริดและสามารถออกแสดงได้ จึงมีหน่วยงานหลากหลายที่เข้ามาเชิญโนราของชุมชนออกไปแสดง อาทิ อำเภอบางแก้ว โรงเรียนบางแก้วพิทยาคม วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง จังหวัดอื่น ๆ ทั้งในและนอกภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช สงขลา พังงา กรุงเทพฯ เป็นต้น ทำให้โนราของชุมชนซึ่งครั้งนั้นมีสมาชิกชุมชนที่มาร่วมกันทำกิจกรรมทั้งรำ วาดบท และตีเครื่อง ประมาณ 30 คน ได้มีโอกาสออกไปแสดงฝีมือและความสามารถสู่สายตาคนข้างนอก โดยในการแสดงแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับลักษณะงานนั้น ๆ

ตอนนั้นออกไปแสดงหลายที่ ทั้งในพัทลุง แล้วก็ที่อื่น ไปกันที (ครั้งหนึ่ง) เป็น 30 คน โหม (คน) ที่รำโนรากันทั้งเพ (นั่น) บางคนที่ เป็นพ่อแม่ถ้าว่างก็ขอไปด้วย เพราะว่าเค้าชอบกันอยู่แล้ว ถ้าไม่ว่างก็ไม่ไป ป้าเองไปมั้ง (บ้าง) ไม่ไปมั้ง (บ้าง) แล้วแต่แต่ลูกป้าที่มันรำได้ป้าให้ไปตลอด ไม่มีปัญหาไหร (อะไร) โหม (พวก) เดียวกันเพ (ทั้งนั้น) ไม่ต้องกังวล (เที่ยว หนูมาก, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

ซึ่งสะท้อนภาพการออกไปแสดงนอกชุมชนว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความใจกว้างใจที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนโนราที่ยอมให้ลูกหลานของตนเองออกเดินทางไปกับคณะโนราในการร่วมการแสดงต่าง ๆ เรื่อยมาบนความรู้สึกเป็นคนพวกเดียวกัน

โดยรูปแบบการแสดงของโนราบ้านเกาะประดู่ที่จัดขึ้นในชุมชนนั้นเป็นลักษณะที่อิงมาจากโนราโบราณที่ไม่ได้ใช้เวที แต่หากเป็นการออกไปแสดงที่อื่นจะ

เป็นไปตามลักษณะของสถานที่ที่มีการจัดไว้ โดยมีลำดับการแสดงที่ยังคงเป็นแบบสมัยก่อนและมีรูปแบบเดียวกันทั้งในและนอกชุมชน คือ

1. การเล่นประสานดนตรี เป็นการเล่นเครื่องดนตรีทั้งเพื่อเป็นการอุ่นเครื่องและสร้างความพร้อมของคณะโนรา รวมถึงการสร้างให้เกิดเสียงดังกึกก้องเพื่อเรียกชาวบ้านมาดูโดยเริ่มจากการเป่าปี่ ต่อมาเป็นตีกลอง ทับ โหม่งและฉิ่ง โดยนักตีเครื่องดนตรีโนราจะใช้เทคนิคการเล่นที่สร้างให้เกิดความคึกคัก ตื่นเต้นเพื่อเป็นการเรียกคนให้สนใจและเข้ามาในพื้นที่การแสดงมากขึ้น

2. การว่าบทหลังฉาก เป็นการกล่าวบทกลอนเพื่อเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาดูโนรา และประกาศว่าเป็นการเริ่มต้นของความคึกคักสนุกสนานที่จะเกิดขึ้น ผ่านน้ำเสียงและการว่าบทของโนรา โดยมีโนรากลัดหรือโนราภาแล้วแต่กรณีเป็นผู้ว่าบท ซึ่งโนรากลัดจะใช้ทั้งกลอนที่เคยมีอยู่ผ่านช้อมมาก่อน และการการแต่งขึ้นสด ๆ ที่เรียกว่า “ด้นสด” ที่จะเป็นไปตามสถานการณ์และไหวพริบของโนรากลัดในขณะนั้น ส่วนโนราภาจะใช้บทกลอนที่แต่งขึ้นมาซึ่งผ่านการท่องและเตรียมตัวมาเป็นอย่างดีก่อนหน้าเนื่องจากป้องกันการลืม โดยการว่าบทจะมีความเฉพาะตัวในแบบของโนราแต่ละท่าน

3. การออกมารำและว่าบท เป็นการออกมารำของโนรามี่ทั้งรำเดี่ยวและรำหลายคน มีการชดท่าเปลี่ยนท่าตามการว่าบทโดยมีโนราภาและโนรากลัดเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็จะมีคนอื่น ๆ บ้างแล้วแต่กรณี โดยจะมีนักดนตรีที่ตีเครื่องเป็นผู้เล่นเครื่องดนตรีโนราตามท่ารำและบทที่นางรำว่าออกมา และจะเป็นลูกคู่ตาม

2.2 การปรับเปลี่ยนและการสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรา

การปรับเปลี่ยนและการสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเกิดขึ้นเพื่อที่จะสามารถได้ใช้ศิลปะการแสดงโนราให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน และเพื่อสร้างผลสัมฤทธิ์ในการใช้ศิลปะการแสดงโนราให้มากขึ้น โดยเป็นไปดังนี้

2.2.1 พิธีกรรมครอบเทริด การจัดพิธีกรรมมีการปรับเปลี่ยนที่เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับช่วงเวลาที่ผ่านมาคือใช้เวลาสั้นลง และตัดองค์ประกอบบางอย่างออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ในเรื่องของค่าใช้จ่ายซึ่งมีอยู่จำกัด และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งไม่สามารถใช้องค์ประกอบบางอย่างในพิธีกรรมได้ ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับช่วงแรกแต่ยังคงขั้นตอนและรูปแบบสำคัญอยู่

2.2.2 การแต่งบทกลอน เป็นการคิดสร้างสรรค์บทกลอนใหม่ ๆ มาใช้เพื่อการสอดแทรกแนวคิด และสื่อสารความคิดต่อคนในชุมชน โดยอิงตามสภาพสถานการณ์ในชุมชนที่

เกิดขึ้นขณะนั้น โดยมี นางยุพิน สงทับ เป็นผู้แต่ง มีทั้งลักษณะกลอน 4 กลอน 6 และกลอน 8 ในหลายเรื่องราว ได้แก่

บทกลอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การสอดแทรกการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับตนเองและสภาพสังคม ผ่านบทกลอนอาทิ

ประหยัดกันไว้บ้างในทุกอย่างที่เรามี

การพอเพียงเศรษฐกิจเราต้องคิดกันเต็มที่

ครอบครัวถ้าให้ดีก็ต้องมีการออม

เงินทุกบาทมีค่าเมื่อหามาต้องถนอม

เราต้องอดออมเพื่อประหยัดพัฒนา

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

บทกลอนเกี่ยวกับชุมชนอยู่ดีมีสุข ที่พยายามสื่อให้เกิดความรู้สึกถึงความสุข ความอยู่ดีของคนในชุมชนที่เป็นอยู่ในช่วงเวลานี้ ที่มีพลังของความสามัคคี ความผูกพันที่เกิดขึ้น ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ผ่านเนื้อหาในบทกลอนที่ว่า

มีโรงเรียนบ้านกับวัดร่วมกันพัฒนา

การศึกษาเข้าขั้นขั้นขั้นผู้ชน

มีอาชีพหลายหลากแล้วมีมากหลาย

บ้านเราทำนาไร่ชาขายพืชผล

สวนยางพาราก็ดูน่าชม

สวนไม้ผลมีทั่วทุกครัวเรือน

คู่น้ำมีปลาในนาในนาก็มีข้าว

มีเปิดไถในเล่มมีมากเหมือน

มีออมทรัพย์ฝากทั่วทุกครัวเรือน

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

บทกลอนเกี่ยวกับคุณธรรม 8 ประการที่พยายามสอดแทรกเกี่ยวกับคุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนทั้งเรื่องความซื่อสัตย์ ความสามัคคี การมีน้ำใจไมตรี และข้อควรปฏิบัติในการดำรงชีวิต สะท้อนออกมาผ่านกลอนที่ว่า

ข้อที่สามซื่อสัตย์สุจริตเป็นนิสัย

ความจริงใจต่อเวลาต่อหน้าที่

มีคุณธรรมนำตนเป็นคนดี

รู้วิธีประพฤติชอบประกอบการ

ความสามัคคีชี้ให้เห็นในข้อเจ็ด

ทุกสิ่งเสร็จสมบรองทุกท้องที่

สมานสมัครรักใคร่ด้วยไมตรี

เหมือนน้องพี่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

มีน้ำใจต่อใครเหมือนเพื่อนมนุษย์

บริสุทธิ์ทุกอย่างเพื่อสร้างสรรค์

เห็นอกเห็นใจในญาติมิตรจรณิรันดร จิตผูกพันอยากช่วยเหลือเอื้ออาทร

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างสรรค์บทกลอนใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อการใช้สื่อให้เกิดการรับรู้ของคนในชุมชนโดยมีโนราเป็นผู้ขับร้องบทกลอนผ่านทั้งการแสดงและการฝึกซ้อมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการซึมซับสิ่งเหล่านี้เข้าสู่จิตใจคนในชุมชน ทั้งด้านความเป็นอยู่แบบพอเพียง ความเป็นสุขของชุมชน และระบบคิดทวนทางสังคมไม่ว่าจะเป็น ความรัก สามัคคี ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน

ขณะเดียวกันในบทกลอนต่าง ๆ นี้ยังสอดแทรกเรื่องของศิลปะการแสดงโนราที่เป็นของคนใต้ การเคารพครูหมอโนรา ที่เป็นไปเพื่อการสร้างความตระหนัก ศรัทธาต่อโนรา ร่วมด้วยสะท้อนให้เห็นจากส่วนของบทกลอนเศรษฐกิจพอเพียง ที่ว่า

ช่วยส่งเสริมสร้างศิลป์ในถิ่นนี้	ใช้วาริใช้คารมให้คมขำ
ให้เยาวชนคนใต้ได้น้อมนำ	ประเพณีวัฒนธรรมให้รุ่งเรือง
มโนหราก็ใต้ให้ยืนหยัด	ให้สันตติเลศนรู้ได้ฟูเฟื่อง
สื่อกระฉ่อนขจรไกลไปทั่วเมือง	ให้สื่อเลื่องเฟื่องฟูสู่ถิ่นใต้
ขอเคารพนพคุณครูโนรา	ช่วยพัฒนาให้เลิศล้ำนำสมัย
นำมาเชิดชูคู่วัฒนธรรมไทย	ให้ก้าวไกลพัฒนาให้ถาวร

(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

ดังนั้นการแต่งบทกลอนจึงเป็นลักษณะของการแต่งเพื่อสร้างประโยชน์แก่ชุมชนโดยต้องการสื่อสารสาระสำคัญต่าง ๆ แก่คนในชุมชน โดยนำมาใช้ทั้งในกิจกรรมการฝึกและการแสดงของโนรา เพื่อสร้างให้เกิดการรับรู้ ซึมซับ เข้าใจ และตระหนักในด้านต่าง ๆ เกิดความศรัทธาต่อครูโนราและความภาคภูมิใจในการเป็นศิลปะของภาคใต้ รวมถึงเพื่อสร้างความสนุกสนานในชุมชน

2.2.3 การเพิ่มโนราดิบในหมู่บ้าน เป็นการเปิดพื้นที่โนราให้แก่คนในชุมชนได้เข้าถึงและเป็นส่วนหนึ่งมากขึ้น โดยเพิ่มความหมายของการเป็นผู้รำโนราที่จากเดิมนั้นต้องเป็นผู้ที่ผ่านพิธีกรรมรอบเทริดและต้องแต่งกายแบบโนรา มาเป็นการไม่ต้องผ่านพิธีกรรม ไม่ต้องแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายโนรา แต่สามารถใช้ทำรำต่าง ๆ ในการแสดงโนราได้ ในนามของ “โนราดิบ” เพื่อให้พื้นที่ในการเข้ามาร่วมกิจกรรมได้เปิดกว้างแก่คนในชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มผู้สูงอายุ บนฐานของการมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรมร่วมกันซึ่งถูกทำให้ชัดเจนและสร้างการยอมรับในช่วงเวลานี้

2.3 การประยุกต์ใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นท่าออกกำลังกาย

เมื่อความพร้อมของศิลปะการแสดงโนราลดลง ทำให้การใช้ศิลปะการแสดงโนราถูกรับมาเป็นการประยุกต์เป็นท่าออกกำลังกาย เพื่อให้เกิดความหลากหลาย และเกิดการเข้าร่วมของคนที่ย่าง สร้างความผูกพัน ความสามัคคี รวมถึงพัฒนาด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น โดยในช่วงเวลานี้การประยุกต์เกี่ยวกับการใช้ศิลปะการแสดงโนราออกมาในรูปแบบของกิจกรรมออกกำลังกาย ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากที่ผ่านมามีชุมชนเกิดกลุ่มที่เป็นโนราดิบจำนวนหนึ่งที่เกิดจากการเข้าร่วมฝึกซ้อมของชาวบ้านที่หลากหลายทั้งเพศและวัยอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ชื่นชอบและสนุกกับการทำกิจกรรมกับโนราแต่ไม่สามารถรำได้สวยงามอย่างคนที่เป็นางรำได้ ในปลายปี พ.ศ. 2547 กลุ่มคนที่มาร่วมกิจกรรมจึงเกิดความคิดในการประยุกต์โนรามาเป็นท่าออกกำลังกาย ปรับประยุกต์มาเป็นการรำแบบออกกำลังกายขึ้น

โดยเริ่มจากการพูดคุยกันในกลุ่มคนที่มาฝึกโนราอย่างไม่เป็นทางการและชักชวนกันให้ทำรำในแบบที่เห็นว่าตนเองพอที่จะรำได้มาเป็นท่าออกกำลังกาย เพื่อที่จะได้ทั้งความสนุกสนานและได้ออกกำลังกายไปในตัว โดยคนที่เป็นแกนหลักในการปรับประยุกต์การรำโนราเป็นการออกกำลังกายประกอบด้วย นางทัศนีย์ คงช้า นางยุพิน สงทับ และ นางถนอม พุฒรัตน์ ร่วมกันคิดและปรับมาเป็นการออกกำลังกาย มีคนในชุมชนทั้งหญิงและชายที่ชอบกิจกรรมนี้เข้าร่วมกว่า 10 คน เป็นการรำที่ไม่ได้เน้นความสวยงามแต่เน้นการยืดเส้นยืดสาย และสนุกสนาน สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ความผูกพันกันของคนโนราที่สามารถรวมกันขยายสร้างกิจกรรมเพื่อความสามัคคีต่อมาได้

ตอนนั้นก็ไปหัดประจำที่บ้านป่ากั๊ด แต่เรารำไม่สวยเหมือนคนที่เค้ารำกันได้ ตอนแรกไปหัดก็อยู่แถวหน้า แต่พอรำไม่สวยเท่าไรก็เลยขยับกันมาข้างหลัง และข้างหลัง ๆ ก็จะเป็นบรรดาคนที่ชอบรำแต่รำไม่งามเท่านั้นรำ แต่อาศัยว่าชอบและสนุก ก็เลยคุยกันว่าเราก็ชอบและอยากรำมาปรับเป็นการรำแบบยืดเส้นยืดสายเป็นการออกกำลังกาย รวมกันข้าง ๆ โรงโนราหลังแถวหน้า ๆ ที่เค้าซ้อมกัน 10 กว่าคน ช่วย ๆ กันคิดทำว่าจะเอาท่าโหดที่เราทำกันได้ สนุก ๆ กัน แล้วได้มาเป็นท่าของเรา บางทีก็ทำตามโนราที่หัดไปเรื่อย ๆ (ทัศนีย์ คงช้า, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

เรามองกันว่าน่าจะปรับได้ และกลุ่มคนที่ชอบกับกิจกรรมโนรานั้นเพิ่มมากขึ้น ทั้งเด็ก แม่บ้าน และคนแก่ ซึ่งในกลุ่มแม่บ้านหรือคนเฒ่าคนแก่ นั้นจะให้รำแบบสอดเครื่อง (ใส่เครื่อง) นั้นไม่ไหว ก็เลยคิดทำเป็นออกกำลังกาย บวกกับโนรา

เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านมานาน เราก็โหม (กลุ่ม) เดียวกันทั้งนั้น แล้ว คนก็ชอบทั้งนั้น และก็มีพื้นฐานรำได้กันอยู่แล้ว แต่เราไม่ได้เน้นเรื่องความ สวยงามเพราะอายุเยอะกันแล้ว แต่เราเน้นเรื่องความสุข และสุขภาพดีของคน ในชุมชน (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

การรำแบบออกกำลังกายที่เกิดขึ้น ช่วงแรกเป็นการรำร่วมกับกลุ่มชาวบ้านที่ ฝึกซ้อมโนรา โดยอยู่ที่ด้านหลังของกลุ่มชาวบ้านนางรำที่ซ้อมกัน ซึ่งเป็นการรำทำโนราที่เห็นว่าการ ทำได้ง่าย ๆ เช่น ทำเขาควาง สอดสร้อยมาลา ทำนาฏ เป็นต้น รำตาม ๆ กันในกลุ่ม โดยรำไป พร้อม ๆ กับทำนองและจังหวะของทางกลุ่มนางรำที่ซ้อมกันอยู่

ตอนนั้นก็ฟังเสียงเครื่องจากที่เค้าซ้อม ออกไปซ้อมเฉพาะของเราไม่ได้ มันไม่ สนุก แต่ทำรำเราก็เลือกที่ง่าย ๆ ที่จำได้มี เขาควาง นาฏซ้าย ขวา ไม่เน้นสวย แต่ได้ออกกำลังกาย เวลารำก็ดู ๆ กัน มันก็ไปเองของมัน ดูเขาดูเรา ช่วยกันดู ช่วยกันทำ (ทัศนีย์ คงขำ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดของความเป็นน้ำใจไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ที่เกิดขึ้นของคนโนราที่เกิดขึ้นผ่านการทำกิจกรรมโนรา

การปรับทำโนรามมาเป็น การออกกำลังกายนั้นมีกระบวนการขอทำจากครูผ่าน การตั้งจิตอธิษฐานของแกนนำ โดยเป็นลักษณะของการบอกกล่าวต่อครูหมอโนราเพื่อเป็นการขอ ใช้ทำของโนรามารับเป็นท่าออกกำลังกาย เนื่องด้วยมีความคิดว่าการตั้งจิตอธิษฐานบอกกล่าว ของตนนั้นคือการขออนุญาตจากครูหมอโนราในเบื้องต้น และเป็นการนำมาประยุกต์ใช้ที่ผ่านการ ขอต่อครูหมอโนราแล้ว ซึ่งจากการบอกเล่าของ นางยุพิน สงทับ ทำให้ทราบว่า ในช่วง พ.ศ. 2547 ทุกครั้งที่จะรำทำโนรานั้นจะมีการตั้งจิตอธิษฐานขอใช้ทำโนราเพื่อความสบายใจทั้งต่อตนเองและ คนอื่น ๆ ที่เข้ามาร่วม

“ป่าบอกครูหมอทุกครั้งที่เรามารำกันว่า เราไม่ได้เอามาเล่น แต่เอามาเพื่อการ สืบสาน สร้างประโยชน์ให้หมู่บ้าน เป็นการบอกให้ครูหมอรับรู้ เข้าใจว่าเราไม่ได้ลบหลู่ แล้วก็ขอให้ มันดำเนินไปได้ด้วยดี” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2552)

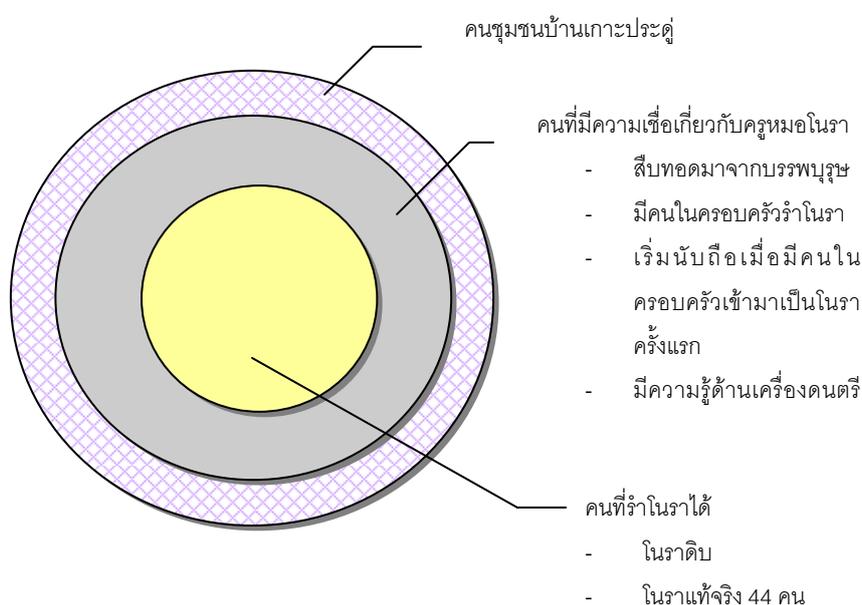
กิจกรรมดังกล่าวดำเนินอยู่ประมาณ 2 เดือน หลังจากนั้น นายนอบ ซึ่งมีบ้านที่ มีพื้นที่กว้างขวาง ได้ให้ชักชวนมาใช้พื้นที่ลานหน้าบ้านของตนเองในการรำออกกำลังกาย เนื่อง ด้วยมีความชอบเป็นส่วนตัว และสนิทสนมกันกับกลุ่มแกนนำ จึงให้พื้นที่หน้าบ้านของตนเองใน การทำกิจกรรมเริ่มแรกเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันรำแบบออกกำลังกาย ต่อมาขยายเพิ่มมากขึ้นทั้ง แม่บ้าน พ่อบ้าน เด็ก ๆ คนเฒ่าคนแก่ตามมาร่วมกัน เป็นการรำโดยยังใช้แบบเดิมคือใช้ท่าง่ายและ

ทำได้สะดวก ใช้จังหวัดโนราโดยซื้อเทปมาเปิดและบางครั้งก็มีคนตีเครื่องโนรามาทีให้ในกรณีที่ไม่มีการซ้อมรำที่บ้านนางกลัด ซึ่งใช้เวลาหลัง 4 โมงเย็นทำกิจกรรม

จากการสร้างความเป็นโนราในช่วงเวลานี้ทำให้เกิดคนที่เป็นโนราทั้งในมิติความเชื่อความศรัทธา และเป็นผู้รำโนราเกิดขยายเพิ่มขึ้นในชุมชน ซึ่งมองได้จากแผนภูมिนี้

แผนภาพที่ 4.13

คนที่เป็นโนราในช่วง พ.ศ. 2540-2548

3. สถานการณ์ของโนราในตอนท้ายของช่วงเวลานี้ (พ.ศ. 2540-2548)

ในช่วงท้ายของเวลานี้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องให้เห็นถึงภาวะการณ์เริ่มอ่อนแอของศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประดู่ในหลายด้าน เริ่มจากเมื่อปลาย พ.ศ. 2546 กลุ่มแกนนำและผู้ร่วมทำกิจกรรมของโนราเริ่มออกจากชุมชนไปศึกษาต่อ ทำงานในจังหวัดอื่น ประกอบกับ การเสียชีวิตของแกนนำบางท่าน ส่งผลให้จำนวนบุคลากรโนราทั้งคนที่รำโนราได้และกลุ่มคนที่ร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราลดลง ต่อมา พ.ศ. 2548 โนราใกล้เริ่มประสบปัญหา ด้านสุขภาพ ไม่สามารถใช้เสียงได้เต็มที่อย่างที่ผ่านมา อีกทั้งมีการเข้ามาสนับสนุนการทำกิจกรรมของภาคีเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน ในด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงท้องถิ่น โดยส่งผู้ประสานงานขององค์กรเข้ามาประสานงานกับแกนนำโนราในชุมชน แต่เกิดความผิดพลาดเรื่องการประสานงานในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ประสานงานของ

องค์กรกับชุมชนเรื่องเงินงบประมาณที่เข้ามาทำโครงการ มีการประสานงานที่ไม่ชัดเจน และหายหน้าไป ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกไม่เข้าใจ รู้สึกว่าถูกหลอก เป็นส่วนที่ก่อให้เกิดการเริ่มชะงักของกิจกรรมและทำให้เกิดการกระทบกระทั่งต่อการทำกิจกรรมในราในชุมชนระดับหนึ่ง

ก่อนหน้านี้ ที่ผ่านมามีการทำกิจกรรมไม่เคยพูดถึงเรื่องเงินก่อนเลย เป็นการชวน ๆ กันมาทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ได้บอกว่ามีงบอะไรมาสนับสนุน ชาวบ้านที่เข้าร่วมก็เพราะเค้าศรัทธาในโนราและชอบกันอยู่ก่อนแล้ว และกิจกรรมที่ทำมันก็สนุก แล้วพอมาทำมันก็สุขใจ สบายใจ ถ้ามีงบ เราก็ใช้เป็นค่าตอบแทนบ้าง แต่จะเอามาที่หลังสุด เพราะฉะนั้น บางกิจกรรมเราก็มีค่าตอบแทนครูบ้าง บางกิจกรรมก็ไม่มี ช่วยกันด้วยใจ แต่ที่มีโครงการของ พอช. มาที่หลังสุด พอดีเค้าเกิดพูดกันเรื่องว่ามีเงินมาช่วยก่อน มันเลยเกิดความรู้สึกว่าครั้งนี้เงินมาก่อน แล้วพอกิจกรรมจบ มันขัดข้อง คนที่มาประสานก็หายไปเลย แค่มาคูยกกันว่ากิจกรรมไปไม่ถึงเป้าแล้วก็หายกันไป ให้เงินมาส่วนหนึ่งเท่านั้น กลุ่มชาวบ้านที่รับรู้ก็เลยงงไปตาม ๆ กัน คนมันเสียความรู้สึกแต่ช่วง แรก ๆ ไม่ได้เงินมาเป็นตัวตั้ง การทำงานก็เลยสบาย ทำกันด้วยใจ (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

สะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดเรื่องเงินที่เข้ามามีการทำงานที่อยู่บนฐานของระบบคิดความเชื่อ ศรัทธาในโนรา ความช่วยเหลือเกื้อกูล อันเคยเป็นสิ่งที่เป็นตัวนำในการทำงานเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราของชุมชนเรื่อยมา ส่งผลต่อการชะงักของกิจกรรม และความไว้วางใจของคนที่มาช่วยกันทำงานขึ้นช่วงหนึ่งในเวลานั้น

4. กระบวนการพัฒนากลุ่ม: พลังชุมชนที่เกิดขึ้นจากการใช้ศิลปะการแสดงโนรา

การเกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการเมืองท้องถิ่นที่ส่งผลทำให้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลงนำมาสู่การคิดนำศิลปะการแสดงมาใช้เพื่อเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงคนเข้าหากัน และปรับระบบความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เป็นผลนำมาสู่การรวมกลุ่มของคนโนราในชุมชน โดยเริ่มจากคนที่เป็นแกนนำโนราและคนที่เป็นโนราจำนวนหนึ่งที่ผูกพันกันด้วยการเป็นโนรา ร่วมกันในเชิงของการมีความเชื่อและมีความศรัทธาต่อครุหม่อโนรามมาเป็นคนกลุ่มแรกที่รวมตัวกัน และมีการเชื่อมต่อกับโนราจากที่อื่นเข้ามาร่วมมือกันทำกิจกรรมโนราด้วย โดยกลุ่มคนโนรานี้เองได้กลายมาเป็นกลุ่มคนที่เริ่มดึงคนอื่น ๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นโนราหรือไม่ได้เป็นโนราเข้ามาในพื้นที่ของกิจกรรมและร่วมทำกิจกรรม ทำให้ความเป็นโนราขยายออกกว้างขึ้นในชุมชนซึ่งถูกผูกกันด้วย

ความเชื่อต่อครุหมอนโนรา และความเป็นมาของโนราที่เป็นของจังหวัดพัทลุง ของภาคใต้ และ ความชื่นชอบต่อศิลปะการแสดงโนรา ที่คนในชุมชนบ้านเกาะประดู่รู้สึกว่าเป็นเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจิตใจเกิดเป็นกลุ่มทางวัฒนธรรมที่กว้างขึ้นในชุมชน

ตอนแรกก็เริ่มจากโหม (กลุ่ม) โนรานี้แหละก่อน (ก่อน) รวมตัวกันได้หลายคนเพราะมันเป็นกิจกรรมต่อเนื่องกันมา เพียงแต่ว่าตอนนี้เราอยากใช้โนราแก้ปัญหาให้ได้ ปรีक्षाกันแล้วก็ทำกิจกรรมเลย คนที่ร่วมตอนแรกก็เป็นกลุ่มที่ทำโนรากันมา แต่คราวนี้เราขยายกลุ่มคน ขวบนกันมากกว่าครั้งก่อน ช่วย ๆ กันดึงคนมา มันก็ทำให้คนมามากขึ้นเพราะส่วนใหญ่เค้านับถือครุหมอนโนรากันอยู่แล้ว แล้วช่วงตอนนี้ให้พูดถึงโนราหมายความว่าพร้อมกันนี้ อีกอย่างคนที่นี่ก็ชอบโนรามันเหมือนชีวิตจิตใจ ทั้งบทรกลอนบทไหว (ต่าง) ชอบกันทั้งนั้น ฟังโนราแล้วมันบาย (สบาย) ใจ มารวมได้ เจอหน้าเจอตา ที่เคื่องกันอยู่ก็ค่อย ๆ คลายไป สุดท้ายก็หันหน้าเข้าหากัน (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

คำกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่า โนรามีพลังสำคัญในการดึงคนในชุมชนเข้ามาร่วมทั้ง จากฐานด้านความเชื่อ ความศรัทธา และการชื่นชอบโนรา ทำให้กิจกรรมโนรากลายเป็นพื้นที่ของการรวมคน และก็เกิดการดึงคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมที่มีความเป็นเครือญาติหรือเพื่อนบ้านของคนที่เป็นโนราเป็นสิ่งเชื่อมโยงร่วม ก่อเกิดเป็นการขยายของกลุ่มโนราในลักษณะจำนวนคนที่มีมากขึ้น บนฐานของการมีความเชื่อต่อโนราร่วมกัน เกิดการหันหน้าเข้าหากัน ยอมรับซึ่งกันและกัน นำมาสู่ การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สถานการณ์ความเป็นไป ปัญหาของชุมชน เกิดการร่วมกันคิด และหาทางแก้ไขปัญหาหรือสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ ร่วมกันหาแนวทางต่อไปที่นำมาสู่การ คลี่คลายปัญหาได้ ซึ่งการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องและหลากหลายในช่วงเวลานี้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดการยอมรับกันและกันของคนโนรา สร้างความร่วมมือในการทำงาน ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ความผูกพันกันของคนโนราที่แนบแน่นเป็นกลุ่มโนราที่ถือเป็นความสามารถของชุมชนในการฟื้นฟูพลังขึ้นมา และเพื่อการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

5. ผลได้ที่เกิดขึ้นตามมาในช่วงเวลานี้ (พ.ศ. 2540-2548)

กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราในช่วงเวลานี้ยังก่อให้เกิดการขยายความร่วมมือออกสู่คนที่ไม่ได้เป็นโนราผ่านการชักชวนเข้ามาของโนราและแตกขยายออกเป็นกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ตามมาทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง คนอื่น ชุมชน และชุมชนอื่น ๆ จำนวนหนึ่งซึ่ง

ไม่ได้เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราในเวลาต่อมา ที่เริ่มตั้งแต่ กิจกรรมด้านการกุศลงานบุญต่าง ๆ ด้านการเงินและการจัดสวัสดิการในชุมชน ด้านการหารายได้ ด้านความสนุกสนาน ที่ดำรงอยู่ได้ในช่วงเวลานี้ และอยู่บนความรู้สึกของการเป็นคนบ้านเดียวกัน เห็นได้จากคำพูดของนางนีดา นพคุณ ที่ว่า

กิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่เกิดขึ้น มีทั้งฝึกหัด ทั้งแสดงจริง ซึ่งทำให้คนมารวมกันเยอะมาก มันทำให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มก้อนของคนบ้านนี้ มันรู้สึกสนิทกัน ยิ่งตอกย้ำว่าเราเป็นโหมม (กลุ่ม) บ้านเดียวกัน ต้องรักกัน ดีกันไว้ และมันก็เกิดการขยายกิจกรรมจากตรงนี้พอสมควร เพราะเมื่อมาเจอกัน คนก็จะคุยกันแล้วละ ถามสารทุกข์สุกดิบ ชักชวนกันทำนู่นทำนี่ บอกเล่าข่าวคราวของชุมชนว่าคนนั้นคนนี้ทำอะไรกันอยู่บ้าง แล้วก็ชวนกันไปร่วม มันขยายออกมาเป็นกลุ่มหลายเหมือนกันนะ ทั้งออมทรัพย์ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้านทำขนม กลุ่มกลองยาว สวัสดิการแม่บ้าน กลุ่มเขยบ้านเกาะโด มันเป็นโหมม (กลุ่มคน) โนราเป็นส่วนใหญ่กันทั้งนั้น ตอนนั้นยอมรับเลยว่า หมู่บ้านเราคนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เก่งและเด่นที่สุดเมื่อเทียบกันทั้ง 7 หมู่บ้านในตำบลนี้ (นีดา นพคุณ, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

โดยกิจกรรมอันเป็นผลได้ที่เกิดขึ้นตามมามีดังต่อไปนี้

5.1 การเกิดกลุ่มในชุมชน

5.1.1 การรวมกลุ่มเชิงงานบุญงานกุศลและกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งในและนอกชุมชน เป็นการเริ่มของการขยายกลุ่มออกมาจากการทำกิจกรรมโนรา ที่เป็นผลมาจากการมีพลังของความสามัคคีที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีพื้นที่ทำกิจกรรมโนราเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่นำมาสู่การเกิดการรวมกลุ่มลักษณะนี้ขึ้น โดยเมื่ออย่างเข้าช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ อาทิ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ปีใหม่ สงกรานต์ วันสตรี วันผู้สูงอายุ จะเกิดการชักชวนและร่วมกันคิดในการจัดและร่วมงานเหล่านี้ทั้งในและนอกชุมชน เกิดการรวมกันทั้งคนที่ เป็นโนราและไม่ใช่โนราทำสาธารณะประโยชน์ในชุมชน อาทิ การร่วมกันทำบุญ การพัฒนาความสะอาดความเรียบร้อยในชุมชน วัด การจัดงานเพื่อการสร้างความสามัคคีและความสนุกสนานในชุมชน การรวมกันออกไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนอื่น ๆ ในช่วงทอดกฐิน เป็นต้น ซึ่งเป็นภาพของการร่วมแรงร่วมใจที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนที่มีคนโนราเป็นผู้กระตุ้นผ่านกิจกรรมและกระจายความคิด รวมถึงเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมเพื่อเกิดการต่อยอดออกสู่คนอื่น ๆ ทั้งคนที่ เป็นโนราและไม่ได้เป็นโนราที่สะท้อนให้เห็นจากการบอกเล่าของคนในชุมชน อาทิ

ตอนนั้นคนได้รวมกันมาก เป็นกลุ่มก้อน ทำอะไรก็ร่วมกันทำด้วยกัน สามัคคีกันดีมาก แต่ละปีพอออกพรรษาปุ๊บ ไม่ได้ว่างกันเป็นเดือน ไปทอดกฐินกันทั้งที่ตัวเองแล้วที่อื่น แล้วไปกันเป็นครั้งหนึ่ง 2 คันรถบัส รวมกันดีและสนุกกันมาก คนเข้าเกลียว (กลมเกลียว) กันมาก เพราะสนิทกันมาตั้งแต่ไปทำกิจกรรมโนราแล้ว พอมีกิจกรรม กีฬา กิจกรรมอื่น ๆ ต่อมา ก็ช่วยกันพร้อมใจกันร่วมมือกันหมด มีงานเทศกาลทอดกฐินอื่น ๆ ก็ไปไหนไปกัน สนุกกันมาก แคชวอนกันก็พร้อมกันหมดทั้งหมู่บ้าน (จินตนา ด้วนขำ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

พอจะทำกิจกรรมกัน เช่น วันสตรี หรือวันอะไร ๆ เราก็ใช้โนราประกาศมั่ง (บ้าง) เอา (ใช้) เวลาที่คนมาแล (ดู) มาฝึกโนราปรึกษาหารือกัน แล้วก็ให้ชวอนต่อ ๆ กันไปมั่ง (บ้าง) ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมกันดีและพร้อมกันมาก ใครทำอะไรได้ก็ทำนั้น มีโนราเป็นตัวอย่าง เป็นตัวตั้งคน สร้างทั้งความร่วมมือ ร่วมมือ และความพร้อม (เจือ สงทับ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

“เวลามีงานหรือว่าทำอะไรในบ้านนี้หรือร่วมกันที่อื่นก็ตาม เราจะมีกิจกรรมร่วมตลอด และก็ทำโนราไปเรื่อย ๆ ตลอดด้วย ชาวบ้านพร้อมเพรียงกันมาก ตอนนั้นปลัดมายังชมเลยว่าเราเด่นและร่วมมือพร้อมเพรียงกันดี” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

5.1.2 การรวมกลุ่มด้านการเงินและสวัสดิการชุมชน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อการสร้างประโยชน์แก่คนในชุมชนทางการเงินและการจัดสวัสดิการชุมชน โดยเกิดจากการกระตุ้นของผู้นำชุมชนให้มาร่วมมือกันเพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนที่เกิดขึ้นหลังจากสามารถปรับความสัมพันธ์ได้ โดยใช้พื้นที่การทำกิจกรรมโนราในการร่วมปรึกษาหารือ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างมากและเป็นอีกกลุ่มที่เกิดต่อมา ในลักษณะกองทุนผู้สูงอายุ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

“ตอนนั้นพอรวมกันได้ คนเริ่มดีกัน เราก็เริ่มคุยเรื่องบ้านเรา เรื่องว่าจะทำอะไรต่อไปกันมั่ง (บ้าง) ก็ร่วมกันทำกองทุนผู้สูงอายุ กองทุนหมู่บ้าน ออมทรัพย์ หลายอย่างช่วยกันคิด ปรึกษาหารือกันแล้วก็ร่วมมือกันทำดีมาก” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

ตอนนั้นคนบ้านเราเข้าเกลียว (สนิทสนม) กันอีโยย (กันมาก) มีอะไรก็มาบอกกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ยังกลุ่มหลายกลุ่ม ไปได้ดีเพ (ทั้งนั้น) ออมทรัพย์ก็ดี กองทุนอะไรก็ดี ร่วมมือกันทำดี ไว้ใจกันทั้งเพ (ทั้งนั้น) แล้ว

อยู่ (อยู่ร่วม) กันบาย (สบาย) ใจนิ (มาก) สนุกกันอีโยย (มาก)
(เลียบ จันทรสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2552)

5.1.3 การรวมกลุ่มด้านความสนุกสนาน และสุขภาพ เป็นการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมโนราโดยมีคนที่ทำกิจกรรมโนราเป็นหลักของการขยายกลุ่มออกสู่คนอื่น ๆ ที่ไม่เป็นโนราโดยมีโนราเป็นจุดประกายให้เกิดการรวมกันของคนต่อมา ที่มาจากการแลกเปลี่ยนทางความคิด และพลังความสามัคคีที่เกิดขึ้นต่อมาในช่วงเวลานั้นของการทำกิจกรรมโนรา ที่สร้างให้เกิดการรวมกันทำกิจกรรมเพื่อสร้างความสนุกสนานและพัฒนาสุขภาพเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน โดยมี 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มกลองยาว และกลุ่มออกกำลังกาย ที่เป็นการทำงานทางความคิดอันนำมาซึ่งการร่วมกันทำกิจกรรมขยายออกมาจากโนรา

“ป่าตอนแรกมาหัดโนรา หัดสักพักได้สอดเครื่องไหว (แล้ว) เรียบร้อย (ทำพิธีครอบเทริดแล้ว) ไปแสดงที่ไหนก็ไปทั้งในหมู่บ้านเรากัน ช้างนอกกัน ซักพักป่าก็มารำกลองยาวเหล่า (อีก) โหม (คน) ที่ไปรำกลองยาวก็โหม (พวก) นี้เนียเพ (ทั้งนั้น) ที่มารำโนราก่อนหน้านั้นแหละ” (เลียบ จันทรสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2552)

“ตอนหลังจะมีกลองยาวเกิดขึ้น เป็นกลุ่มของหมู่บ้าน ซึ่งคนที่เข้าไปทำกิจกรรมก็คือคนที่ทำกิจกรรมกับโนรามาก่อนเป็นส่วนใหญ่ รำโนรา ก็ไปรำกลองยาว มันขยายมาในการทำให้เกิดการรวมเป็นกลุ่มซึ่งดีและเร็ว” (เหิม คงขำ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

“กลุ่มกลองยาวก็ขยายมาจากโนราเนียแหละ พอทำโนราสักพัก เห็นกลองยาวก็มี ก็เลยชวนกันรวมตัวเล่นกลองยาวด้วย คนที่เข้าทำกลองยาวก็เป็นคนที่มาหัด มาร่วมกิจกรรมโนรานั้นแหละ ขยายออกต่อ ๆ กันออกไป” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

ขณะที่กิจกรรมการออกกำลังกายนั้นได้ขยายออกกว้างขึ้นเมื่อต่อมา อ.สุณีย์ ชูเรือง ซึ่งเป็นครูโรงเรียนวัดบึงฉลวน มีความชื่นชอบศิลปะการแสดงโนราและเห็นประโยชน์ของกิจกรรมของโนราที่เกิดขึ้น จึงร่วมชักชวนเด็ก ๆ นักเรียนมาเข้าร่วมทำกิจกรรมและทำให้มีคนเข้าร่วมกว่า 50 คน เกิดการขยายพื้นที่มาใช้สนามของโรงเรียน และใช้เทปโนรามาด้านตรีประกอบการเล่นรำออกกำลังกาย ใช้ท่ากาย ๆ ที่เคยใช้มา โดยใช้เวลาลงเลิกเรียน 4 โมงเย็น ทำกิจกรรม ซึ่งรวมสัปดาห์ละ 3 ครั้ง วันละ 30 นาทีเป็นอย่างน้อยซึ่งเป็นการสร้างกิจกรรมออกกำลังกายให้ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ แม่บ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่เข้ามาร่วมตามความสมัครใจ

พอถึงเวลา 4 โมงเย็นได้พบกันที่โรงเรียน ทั้งโนรา ไม้พลอง ทั้งเด็ก แม่บ้าน พ่อบ้าน ก็กะ ๆ กันไว้ว่าประมาณ 30 นาที แต่พอเอาเข้าจริง ๆ ก็เลย มา 4 โมง กลับก็งุ่น 6 โมงนุ่นแหละ พอรำเสร็จก็นั่งคุยกัน แลกเปลี่ยนเรื่องราว

อะไรต่าง ๆ กัน ตามไถ่สารทุกข์สุขดิบ พุดคุยปรึกษาหารือกัน (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

ต่อมามีการนำการออกกำลังกายด้วยไม้พลองเข้ามาโดยทางอาสาสมัคร สาธารณสุขชุมชน หรือ อสม. และโรงพยาบาลบางแก้ว เข้ามาให้ความรู้แก่ชาวบ้านด้านสุขภาพ จึงเกิดอีกกลุ่มที่ออกกำลังกายด้วยไม้พลองร่วมด้วยในขณะนั้น แต่เมื่ออย่างเข้าปี พ.ศ. 2549 การออกกำลังกายเริ่มเป็นการใช้ท่าของไม้พลองเพียงอย่างเดียว บวกกับการนำท่าแอโรบิคเข้ามา ใช้ ทำให้ท่าโนราที่เคยใช้มาค่อย ๆ เริ่มน้อยลงและหายไป จนกิจกรรมต้องหยุดไปด้วยเนื่องจากเกิดการแย่งพื้นที่ในเรื่องของการนำออกกำลังกายของคนที่มาช่วยทำกิจกรรม ทำให้กิจกรรมการออกกำลังกายด้วยท่าโนราหยุดตามไปด้วย ทำให้เห็นว่ากิจกรรมการประยุกต์ท่าโนราที่ใช้ในช่วงเวลานี้เกิดผลระดับหนึ่งในการรวมคนแต่ไม่ประสบผลสำเร็จมากนักเมื่อมีการนำอย่างอื่นเข้ามาร่วมซึ่งแสดงให้เห็นถึงการต้องมีการปรับและพัฒนาการจัดการในการทำกิจกรรมร่วมเข้าไปด้วย

5.1.4 การรวมกลุ่มเกี่ยวกับการหารายได้ เป็นการรวมกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อการร่วมมือกันสร้างรายได้แก่คนในชุมชน โดยเป็นการรวมตัวของแม่บ้านที่มาช่วยกิจกรรมโนราซึ่งได้คิด ปรึกษาหารือกันเพื่อการเพิ่มรายได้ในครอบครัว และชักชวนคนอื่น ๆ มาร่วม นำมาสู่การรวมเป็นกลุ่มแม่บ้านขึ้น

พอเข้ามาตรงนั้นการฝึกก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่ที่สำคัญที่ได้ทำมาตลอดถึงแม้จะไม่ได้ฝึกก็คือป่าได้เจอคนมากมายจากการทำกิจกรรมนั้น ไปร่วมกับคนอื่น ๆ เวลาทำกิจกรรมของหมู่บ้าน พอเข้าไป เค้าก็ชวนกันไป เราพอเริ่มสนิทก็เข้ามาช่วยกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมเป็นกลุ่มแม่บ้านทำขนม (ขนม) น้ำ ขายดีมาก (เน้ม เขียดขาว, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2551)

เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาของกลุ่มที่เกิดขึ้นตามมา โดยเริ่มจากกลุ่มคนที่เป็นโนรา ขยายมาสู่การรวมกับคนอื่น ๆ ซึ่งกลุ่มคนโนราเปรียบเสมือนกลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงพลังความสามัคคี ความร่วมมือที่เกิดขึ้นและพยายามดึงคนอื่น ๆ เข้ามาในกิจกรรมของตนและสร้างการขยายกิจกรรมต่อไป ถือเป็นความพยายามของการใช้โนราเพื่อการพัฒนา กลุ่มให้เกิดขึ้นเพื่อที่จะนำไปสู่การขยายความสามารถในการสร้างพลังของการแก้ปัญหาหรือสร้างการพึ่งตนเองของคนในชุมชนต่อมา โดยกลุ่มหรือกิจกรรมที่ขยายต่อมานั้นจะได้ผลมากน้อยอย่างไรมิได้ขึ้นอยู่กับตัวโนราหรือความเป็นโนราที่มีอยู่ในตัวคนเพียงอย่างเดียว แต่มีเรื่องของการบริหารจัดการดูแลต่อ ๆ มา และบริบทชุมชนด้วย แต่แน่นอนคือในช่วงเวลานี้การรวมกลุ่มเหล่านี้สามารถดำเนินมาได้อย่างต่อเนื่อง และสิ่งที่กลุ่มคนโนราสามารถใช้ศิลปะการแสดงโนราทำได้ คือ

การพยายามนำเอาความเชื่อ ความศรัทธา และความชื่นชอบที่คนมีต่อโนรามาเป็นสิ่งเชื่อมร้อยคนเข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและเป็นพลังที่ได้ขยายการสร้างประโยชน์หรือการแก้ปัญหาในเวลาต่อ ๆ มาได้

5.2 การพึ่งตนเอง

จากการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ช่วงเวลานี้ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาไปสู่การมีความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนได้ โดยคนโนราสามารถใช้ศิลปะการแสดงโนราในการฟื้นความสัมพันธ์ของคนให้กลับมาดีขึ้น สามารถพึ่งพิงอิงอาศัยกันทางความคิด และการกระทำในการทำกิจกรรมโนรา และขยายออกสู่คนอื่น ๆ ในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง เป็นลักษณะของการเกิดการร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางด้านอื่น ๆ ของชุมชน การเกิดความคิดและการกระทำในการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนในการร่วมกันพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านสังคมในเรื่องความร่วมมือในการทำกิจกรรมของคนในชุมชน การคิดริเริ่มโครงการและกิจกรรมอื่นๆที่ตามมามากมายบนฐานของการจัดการของคนในชุมชนเองเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มสวัสดิการ สร้างประปาหมู่บ้าน ขยายถนน เป็นต้น ซึ่งอยู่บนฐานของการสร้างภาวะการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นขั้นต้นก่อนที่จะร่วมและประสานกับภายนอก และอยู่บนฐานของการคิดและตัดสินใจของชุมชนเอง บนฐานของความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

5.3 การเป็นแหล่งการเรียนรู้และให้การเรียนรู้เรื่องโนราแก่ภายในและนอกชุมชน

จากการพัฒนากิจกรรมขึ้นมาดังกล่าว ทำให้ชุมชนบ้านเกาะประดู่กลายเป็นที่รู้จักของชุมชนหมู่บ้านทั้งในชุมชน ในตำบล และต่างตำบล มีกลุ่มคนจากพื้นที่อื่นเข้ามาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับโนรา และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับโนราของชุมชนมากมาย ได้แก่ โรงเรียนวัดปณารามที่ได้จัดเป็นการสอนในคาบพิเศษของโรงเรียนเป็นการศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ชุมชนที่ทำมา และเชิญกลุ่มคนโนราของชุมชนมาเป็นผู้ให้การเรียนรู้ด้านโนราแก่เด็กนักเรียนซึ่งมีทั้งเด็กในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน

การถูกเชิญจากหมู่บ้านสังเขย่า หมู่ที่ 3 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราผ่านการแสดงและการฝึกโนราให้แก่คนในชุมชนบ้านสังเขย่า มีการจัดการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคน 2 หมู่บ้านเพื่อเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงโนราโดยเชิญกลุ่มคนแกนนำและคนที่ร่วมกิจกรรมโนราไปร่วมให้ความรู้

การเข้ามาเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบางแก้วพิทยาคมเกี่ยวกับศิลปะการแสดง โนราทั้งการรำรำ การแสดง และองค์ประกอบของโนรา รวมถึงเชิญแกนนำโนราของชุมชนไปสอน ให้ความรู้แก่เด็กในโรงเรียน

การเข้ามาศึกษาเรียนรู้และทำสื่อเผยแพร่การใช้ศิลปะการแสดงโนราของชุมชน บ้านเกาะประดู่ในรูปแบบวีดีโอ และรายการชุมชนอยู่ดีมีสุขทางโทรทัศน์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ ชุมชนยิ่งกลายเป็นที่รู้จักของภายนอกมากขึ้น และที่สำคัญคือสร้างความภาคภูมิใจให้แก่แกนนำ โนราและคนในชุมชน

เนื่องด้วยการทำกิจกรรมที่ยาวนาน การสามารถสร้างและพัฒนาศักยภาพของ ศิลปะการแสดงโนราของชุมชนขึ้นมาได้ ทำให้ชุมชนกลายเป็นที่รู้จักและถูกเชิญออกไปให้การ เรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงโนราในแบบของชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในและต่างจังหวัด เพื่อเป็นการ แสดงให้เห็นถึงความเป็นศิลปะการแสดงโนราของชุมชนบ้านเกาะประดู่ที่สามารถรวมคนมาทำ กิจกรรมโนราอย่างกว้างขวางในเวลาอันสั้น เมื่อ พ.ศ. 2544 ทางชุมชนได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัย วิทยาลัยอักษร และมหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลาไปสาธิตศิลปะการแสดงโนราและกลองยาว ของชุมชน ในครั้งนั้น เป็นอีกครั้งที่ชุมชนได้แสดงความสามารถทางด้านศิลปะการแสดงให้แก่ทั้ง นักศึกษา นักวิชาการ และบุคคลที่สนใจได้เรียนรู้ทั้งในเชิงของศิลปะการแสดงของภาคใต้ และ ความเป็นแบบเฉพาะของชุมชนบ้านเกาะประดู่เอง

5.4 การสร้างอัตลักษณ์ชุมชน (ความเป็นตัวตนของชุมชน)

การร่วมกันสร้างและพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราของชุมชน นอกจากจะสามารถช่วยแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาคนในชุมชนมารวมกลุ่มต่าง ๆ แล้ว กิจกรรม เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันได้ส่งผลตามมาที่สำคัญอีก อย่างให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชนที่เป็นการทำให้คนในชุมชนได้ร่วมกันสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง ขึ้นมาผ่านตัวศิลปะการแสดงโนรา ทำให้ศิลปะการแสดงโนรากลายเป็นตัวตนของคนในชุมชนบ้าน เกาะประดู่ กลายเป็น “ชุมชนคนโนราขึ้นมา”

เมื่อพูดถึงบ้านเกาะประดู่ เราก็จะนึกถึงโนร่าก่อน เพราะคนบ้านเราต่อนั้นเป็น โนร่ากันเกือบหมด อาจจะไม่ใช่นัร่าโนร่าอย่างเดียว แต่เป็นคนที่มีเลือดโนร่าอยู่ ทั้งมีญาติพี่น้องเป็นโนร่า นับถือโนร่า และอีกอย่างต่อนั้นโนร่าในหมู่บ้านเราถือ ว่าดังมาก ใคร ๆ ก็รู้จัก พวกเราในหมู่บ้านเองก็ยอมรับกันว่าโนร่าเป็นเหมือน ส่วนหนึ่งของหมู่บ้านเราแล้วจริง ๆ เวลาวันสำคัญ ๆ อะไรจะใช้โนร่าเป็นกิจกรรม อันดับต้น ไม่ว่าจะป็นในอำเภอ หรือต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัด การทำกิจกรรม

เกี่ยวกับโนรามีส่วนมากที่ทำให้คนรู้จักเรา เป็นหมู่บ้านโนรา (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

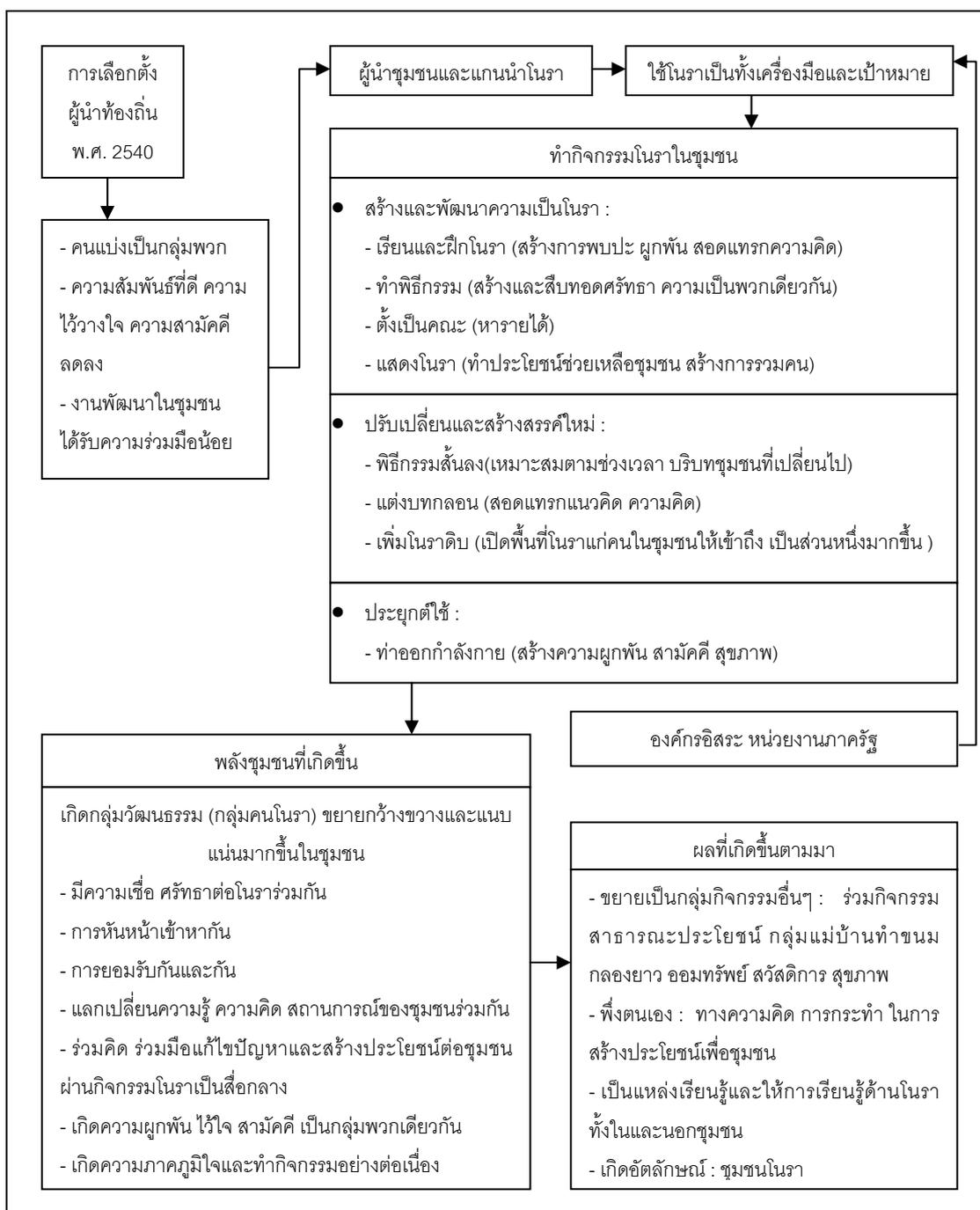
“ถ้านี้ถึงหมู่ 2 เราจะนึกถึงโนรามาก่อน โนราสร้างสังคมในชุมชน ทำให้เรา รวมกันได้และก็ทำให้ข้างนอกรู้จักเรา รู้จักชุมชนเรา ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก” (เหิม คงขำ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

6. สรุปพัฒนาการช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและเป้าหมายของการพัฒนา (พ.ศ. 2540-2548)

การฟื้นฟูและการใช้ศิลปะการแสดงโนราที่ผ่านมามีส่วนสำคัญที่ทำให้ ศิลปะการแสดงโนราดำรงอยู่ต่อมาร่วมกับชุมชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเกี่ยวข้องกับ การดำรงชีวิตของคนในชุมชนบางกลุ่มที่เข้มแข็งโดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นโนรา จนต่อมาเกิดการ เปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองของชุมชนทั้งการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งส่งผลให้ชุมชนประสบปัญหาทั้งด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแตก ออกเป็นกลุ่มพวก และเกิดการแบ่งแยกของคนในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการทำงานของผู้นำชุมชนที่ ขึ้นมาใหม่ เป็นผลให้ศิลปะการแสดงโนราถูกดึงมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและ ขณะเดียวกันก็กลายมาเป็นเป้าหมายด้วยเช่นเดียวกัน ผ่านการใช้โนราทั้งการสร้างและพัฒนา ความเป็นโนราด้วยรูปแบบอย่างที่ผ่านมาแต่มีความเข้มข้นทั้งในแง่ของการทำกิจกรรม ความ หลากหลายของกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น คือ (1) การสร้างและพัฒนาความเป็นโนรา ได้แก่ การฝึก การทำ พิธีกรรม การแสดง และการตั้งเป็นคณะ (2) การปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับ ศิลปะการแสดงโนราในด้านของพิธีกรรม บทกลอน รวมถึงการให้พื้นที่และความสำคัญต่อผู้ที่รำ โนราได้แต่ไม่ผ่านพิธีกรรมในนามโนราดิบของชุมชน เกิดเป็นโนราของชุมชนที่เพิ่มและหลากหลาย ขึ้น (3) การประยุกต์ใช้โนราม่าเป็นการออกกำลังกาย ทำให้ช่วงเวลานี้ศิลปะการแสดงโนรายิ่งทวี ความใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากขึ้นผ่านกิจกรรมต่างๆที่เกิดสลับกันไป ขณะเดียวกันความเชื่อและความศรัทธาต่อโนราก็ได้ขยายออกและแทรกซึมเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิด ของคนในชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องผ่านการทำพิธีกรรมและค่านิยมร่วมกัน ทำให้กลุ่มทางวัฒนธรรม ของชุมชนที่มีอยู่อันมีฐานเป็นโนราได้ขยายกว้างขวางตามมา และเกิดการดึงคนอื่น ๆ ที่ไม่เป็น โนราม่าสู่การร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ต่อชุมชนที่หลากหลายในเวลาต่อมา อาทิ การรวมกันเป็นกลุ่มผลิตน้ำยาล้างจานและของใช้จากธรรมชาติ การเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์

การรวมเป็นกลุ่มแม่บ้านทำขนม การขยายมาทำกลุ่มกลองยาว รวมเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีฐานของกลุ่มคนที่เป็นโนราเป็นฐานของการริเริ่ม ซึ่งเป็นการรวมจิตรวมใจที่เริ่มจากคนที่เป็นโนราและขยายมาสู่การดึงคนอื่น ๆ มาร่วมกันแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ในเวลาต่อมาและเกิดควบคู่กันไปกับการทำกิจกรรมเกี่ยวกับโนรา การเข้ามาเรียนรู้การรำกิจกรรมของโนราจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งราชการ องค์กรอิสระอื่น ๆ และทำให้โนรากลายเป็นตัวตนหนึ่งของชุมชน จนในช่วงท้ายเกิดการย้ายออกไปศึกษาต่อของโนราหลายคน รวมถึงการเสียชีวิตของแกนนำโนราหลายท่านส่งผลให้โนราที่ทำกิจกรรมเหลือน้อยลงและกิจกรรมที่เกิดก็เริ่มน้อยลงกว่าที่ผ่านมาในตอนท้ายของช่วงนี้

แผนภาพที่ 4.14
 พัฒนาการช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและ
 เป้าหมายในการพัฒนา (พ.ศ. 2540-2548)

7. กระบวนการทุนทางสังคมช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและเป้าหมายของการพัฒนา (พ.ศ. 2540-2548)

จากปรากฏการณ์ในช่วงเวลานี้ทำให้เห็นว่ามีองค์ประกอบภายในชุมชนหลากหลายที่เป็นส่วนสำคัญในการสร้างให้เกิดการใช้ศิลปะการแสดงโนรา โดยเริ่มตั้งแต่ความเชื่อ และยึดมั่นต่อโนราของกลุ่มคนโนราที่นำมาสู่การเป็นกลุ่มหลักของการรวมกันสร้างกิจกรรมและร่วมในการทำกิจกรรม การมีผู้นำของชุมชนที่เป็นส่วนหนึ่งของโนราและเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะการแสดงโนราสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การมีแกนนำโนราที่มีความพร้อมและมีความสามารถที่จะทำงานและเสียสละเวลารวมถึงสิ่งต่าง ๆ ในการทำกิจกรรม การที่ค่านิยมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรายังคงมีอยู่อันนำมาสู่การรู้สึกร่วมในความเป็นโนราด้วยกัน และความชื่นชอบในศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งเหล่านี้นำมาสู่การมีระบบคิดในด้านของความเชื่อและศรัทธาต่อโนรา ความเป็นญาติทางโนรา ความผูกพันต่อกัน ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร สามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูล และเสียสละ เห็นได้จากการปฏิบัติในลักษณะของใช้ศิลปะการแสดงโนราทั้งเพื่อการแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์แก่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างและพัฒนาความเป็นโนรา การปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับโนรา และการประยุกต์ใช้ศิลปะการแสดงโนรา ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ การทำงานของบรรดาแกนนำและผู้ที่เป็นโนราด้วยความเสียสละทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย ส่งผลเป็นพลังของชุมชนเข้าร่วมทำกิจกรรมของผู้ที่เป็นโนราและกลุ่มคนอื่น ๆ ที่สนใจบนฐานของการยอมรับกันและกัน ซึ่งนำมาสู่การขยายจำนวนของกลุ่มคนโนราในชุมชนที่กว้างขวางขึ้นและอยู่ร่วมกันอย่างเหนียวแน่น พัฒนาต่อมาเป็นพลังที่ตามมาในด้านการสร้างและพัฒนาจิตสำนึกของคนในชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ผ่านการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีในชุมชน รวมถึงสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ ขึ้นตามมาโดยมีกลุ่มโนราเป็นฐานเริ่มที่สำคัญเป็นพลังของการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน นำมาสู่ความสามารถในการพยายามสร้างการพึ่งตนเองของชุมชนและเป็นพื้นที่ของการเข้ามาเรียนรู้ของกลุ่มอื่น ๆ มีปัจจัยภายนอกทั้งองค์กรอิสระ และหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถที่จะดำเนินไปได้ในบริบทที่ปัจจัยต่าง ๆ นั้นดำรงอยู่อย่างเหมาะสม มีผลทางด้านบวกต่อจิตใจ หรือความรู้สึกของกลุ่มผู้ทำงาน ไม่ทำลายความรู้สึก และความเชื่อมั่น ศรัทธาในการทำงานของคนในชุมชน

**ส่วนที่ 4 พัฒนาการช่วงการปรับตัวของศิลปะการแสดงโนราเพื่อ
การสร้างโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน
(พ.ศ. 2549-2552)**

พัฒนาการที่ผ่านมาได้ทำให้ศิลปะการแสดงโนรากลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในชุมชน และถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเครื่องมือคลี่คลายปัญหาทางการเมืองท้องถิ่นอีกครั้งในช่วงเวลานี้ เนื่องด้วยความพร้อมที่ลดน้อยลงด้านบุคลากรที่เป็นโนรา ทำให้รูปแบบการใช้ศิลปะการแสดงโนราถูกปรับประยุกต์มาใช้ในด้านการออกกำลังกาย และสามารถพัฒนาเป็นการรวมกลุ่มคนขึ้นในชุมชน และขยายต่อมาเป็นการทำกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมา

1. สถานการณ์เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรา

ในช่วงต้นของเวลานี้ (พ.ศ. 2549) เป็นช่วงที่กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราของชุมชนลดลง เนื่องด้วยคนที่เป็นโนราและร่วมกิจกรรมเรื่อยมาส่วนใหญ่โดยเฉพาะผู้ราโนรา มีจำนวนลดน้อยลงจากการย้ายออกไปศึกษาบ้างก็แต่งงานออกเรือนไป รวมทั้งทำงานนอกชุมชน ประกอบกับความแข็งแรงของโนรา แกนนำคณะโนรา รวมถึงความพร้อมของบุคลากรที่เป็นแกนนำคณะของชุมชนลดลง มีทั้งคนในคณะที่เสียชีวิตไป คือ นายเผื่อน หนูเพ็ง (ตีกลอง) นายลอย ขุนภักดี (ตีฉิ่ง) และนายเอก ถังมณู (เป่าปี่) การมีปัญหาด้านสุขภาพของนางกลัด ทับรอด ซึ่งเป็นโรคหัวใจและมีปัญหาที่คอไม่สามารถใช้เสียงได้อย่างอดีต และขณะเดียวกันสภาพของชุมชนก็ยังคงดำเนินไปได้ด้วยดี เหล่านี้มีส่วนทำให้การทำกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราในช่วงเวลานี้น้อยลง เหลือเพียงการจัดการแสดงให้แก่หมู่บ้านในวันสำคัญเท่านั้น

ดังนั้นผู้ราโนราที่มีอยู่ในชุมชนปัจจุบันจึงเหลืออยู่น้อยกว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา ประกอบด้วย แกนนำจำนวนหนึ่ง ได้แก่ ครูโนรา คือ นางกลัด ทับรอด และนางภา หวาน ลูกคู่โนรา คือ นายช่วง พูลผล นายแวน ทับรอด นายมี หวานแก้ว และนายนิยม ปั้นแก้ว ผู้ราโนราได้ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไปและเป็นโนราดิบ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ที่แต่งงานและยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน เด็กเยาวชนที่ยังคงศึกษาอยู่ในชุมชน จนต่อมากลางปี พ.ศ. 2551 เกิดผู้ที่สามาสามารถเป่าปี่ได้ คือ นายยิ่งยง หนูเพ็ง เข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนเพิ่มขึ้น

2. ปრაกฏการณ์ที่สร้างปัญหาต่อชุมชน

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมาเป็นช่วงเวลาที่คนในชุมชนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ รายได้จากสวนยางพาราไม่เพียงพอเนื่องจากปลูกไม่มากในแต่ละครอบครัวและยังเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ไม่เต็มที่ มีการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่นามากขึ้น ทำให้มีค่าจ่ายในครอบครัวที่เพิ่มขึ้นทั้งด้านการลงทุนในสวนยางพารา การกินอยู่ ซื้อข้าวปลาอาหาร รวมถึงค่าเล่าเรียนของลูกทั้งในและนอกชุมชนเป็นผลให้ประสบปัญหาด้านรายได้ไม่พอรายจ่าย ต้องดิ้นรนหาเงินมากขึ้นเพื่อมาแก้ไข ภาวะนี้โดยการออกไปทำงานโรงงานปลากะปองในจังหวัดสงขลามากขึ้น เกิดปรากฏการณ์ออกจากบ้านตอนเช้า กลับตอนเย็นที่ชัดเจนและขยายวงกว้าง นำมาสู่การดำรงอยู่แบบปัจเจกและเริ่มมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินขึ้นในชุมชน

ช่วงปี 49 กิจกรรมเราลดลงนะ ส่วนหนึ่งก็เพราะคนเริ่มออกไปจากชุมชนมากทั้งเรียนและทำงาน โดยเฉพาะเรื่องทำงาน ทั้งโรงงานที่หาดีใหญ่ และรับจ้างก่อสร้างต้องออกไปอยู่ที่อื่นไม่ได้อยู่ในหมู่บ้าน เด็ก ๆ ที่เคยรำกัต่างมีครอบครัวทำงานข้างนอกกันหมด ไม่มีใครอยากไปหรือออก แต่ตอนนี้เศรษฐกิจมันเปลี่ยนไป เพราะนาที่เปลี่ยนเป็นสวนยางซึ่งยังตัดไม่ได้ อยู่ในหมู่บ้านก็ไม่รู้จะกินอะไร ก็ต้องออกไปกิน แต่ตอนนั้นมีร้านอยู่เวลายาน (เจือ สงทับ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2551)

จนปลายปี พ.ศ. 2550 เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองท้องถิ่นของชุมชนอันนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงไปในระบบความสัมพันธ์ กล่าวคือ มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านคนเดิมหมดวาระ โดยครั้งนี้มีการลงสมัครแข่งขัน 3 คน คือนางจินตนา ด่วนขำ นายกำพล หรือชู และนาย เฉวียง สิริสวัสดิ์ และเกิดการแข่งขันอย่างเข้มข้นมากกว่าอดีตที่ผ่านมา ต่างฝ่ายต่างเข้าสนับสนุนผู้ที่เป็นญาติของตนเอง เป็นผลให้เกิดการแบ่งฝ่ายออกเป็น 3 กลุ่ม เกิดการถือพรรคถือพวก ซึ่งเป็นผลสำคัญที่นำมาสู่ความไม่เข้าใจของแต่ละฝ่ายขึ้นในหมู่บ้านบนฐานของความเป็นเครือญาติที่เข้มข้น และเมื่อการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านสิ้นสุดลงแต่ความรู้สึกดังกล่าวยังคงอยู่ ผลที่เกิดขึ้นตามมาคือชาวบ้านเกิดความห่างเหินต่อกัน เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ความสามัคคีลดลง เห็นถึงสภาพของชุมชนที่เริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤตซึ่งชัดเจนจากคำพูดของนางจินตนา ด่วนขำ ที่ว่า

หลังเลือกตั้งสภาพชุมชนค่อนข้างแย่มาก คนแบ่งเป็นกลุ่มพวก ถึงขั้นไม่ชอบไม่มองหน้ากันก็มี เพราะการเมืองท้องถิ่นที่เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นสาเหตุสำคัญ ต่างคนก็ต่างรักษาดีของตนเอง จริง ๆ ไม่ได้มีพื้นฐานของการรู้สึกไม่ดีหรืออก แต่สถานการณ์มันพาไป เพราะต่างก็รักษาดีของตัวเอง ไม่มีใครผิด แต่ว่าผลที่เกิดตามมามันหนักพอสมควร การแข่งขันตั้งแต่ก่อนเลือกจนมาเลือกเสร็จมันส่งผลถึงกัน กลายเป็นคนในชุมชนไม่หันหน้าเข้าหากัน แบ่งแยกกัน ผลที่เกิดขึ้นตามมาที่ชัดเจนก็คือพอเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล คนหมื่นี่ลงกันตั้ง 4 คน ไม่ได้ชักคน เพราะแตกแยกกันหมดแล้ว (จินตนา ด้วนขำ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

“พอเลือกตั้งมันก็มีเรื่องการแข่งขันที่ญาติ ๆ ของแต่ละฝ่ายต่างต้องการให้ญาติตัวเองที่ลงสมัครได้เป็น มันมาจากความรักญาติของกันและกัน ที่อาจมากและลืมไปทำให้เกิดการเขม่นกันเกิดขึ้น ซึ่งมันเกิดขึ้นจริง ๆ พอเลือกกันเสร็จมันก็มีอะไรในใจ แย่พอสมควร” (กำพล หรือชู, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2551)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนที่ลดลง ทั้งความสามัคคี ความเป็นคนชุมชนเดียวกัน ความเป็นมิตร กำลังเริ่มเข้าอยู่ในสภาวะที่ย่ำแย่และเริ่มลดลงซึ่งส่งผลต่อภาวะความอ่อนแอของชุมชนบ้านเกาะประดู่ที่เริ่มแสดงออกมา

ต่อมาไม่นาน เกิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบางแก้ว ถือเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เป็นเหมือนพายุกระหน่ำซ้ำชุมชนให้ประสบภาวะเลวร้ายทางความสัมพันธ์เพิ่มขึ้น มีคนในชุมชนลงสมัคร 4 คน เกิดการแข่งขันและแบ่งกลุ่มพวกมากขึ้น ซึ่งผลสุดท้ายที่ตามมาคือคนในชุมชนไม่มีใครสอบผ่านการเลือกตั้ง แต่คงเหลือไว้เพียงการแบ่งแยกของกลุ่มคนในชุมชน

บ้านเราพอเลือกผู้ใหญ่บ้านเสร็จก็แตกแยก ตอนนั้นมันแย่มาก ไม่เหลือความรู้สึกพวกเดียวกันอย่างที่ผ่านมาเลย พอเลือก สท.(สมาชิกสภาเทศบาล) ก็หนักเข้าไปเลย (อีก) มุ่งแข่งขันกัน ความสามัคคี ความเป็นกลุ่ม เป็นพวกที่เคยมีมาแต่ก่อนมันหมดเลย คนทั้งไม่มองหน้า ไม่สนใจกัน เรียกทำไหว้ (ชวนทำอะไร) ก็ไม่ค่อยร่วมกันแล้ว ที่ทำก็โหม (พวก) ของผู้นำใหม่ที่ขึ้นมา (จินตนา ด้วนขำ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2551)

คำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการลดลงของทุนทางสังคมในชุมชน ทั้งความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ความสามัคคีกลมเกลียว อันส่งผลมาสู่ความร่วมมือในการทำงานเพื่อชุมชนที่ลดน้อยลงและอยู่ในกลุ่มคนที่เป็นกลุ่มของผู้นำที่ขึ้นมาใหม่เท่านั้น

ขณะเดียวกันการบอกเล่าของคนในชุมชนทำให้ทราบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นชัดเจน ต่อมาภายหลังจากการเลือกตั้งคือ กลุ่มต่าง ๆ ที่เคยดำรงอยู่มาก่อนช่วงเวลานี้ตกอยู่ในสภาวะหยุดชะงักหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มกลองยาว กลุ่มออมทรัพย์ และประปาหมู่บ้าน

เลือกตั้งใหม่มันแข่งกันสูงพอสมควร มันก็ไม่ผิดที่ต่างคนต่างก็รักษาของตัวเอง ซึ่ง ป้าก็เป็น แต่ว่าพอหันหลัง (กลับ) มาแล (ดู) อีกที บ้านเรามันเสียหายหนัก ไม่แล (มอง) หน้ากันกันก็มีนะ ทั้ง ๆ ที่เมื่อก่อนดีกันจะตาย กลุ่มอะไร ๆ ที่มีมาก่อนเกือบเสียหายหมด ดีที่ตอนนี้ (หลังปีใหม่ 2552) ดีขึ้นกว่าเดิมลุย (เยอะ) มันได้โนรามาเป็นตัวทำกิจกรรม มาสนุกกัน มาคิดกันเรื่องรำ เรื่องออกกำลังกาย ได้พบปะเจอกัน ปรับหันหน้าเข้าหากันได้ (เลียบ จันทรสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2552)

ทั้งหมดข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นถึง 2 ครั้งไล่เลี่ยกัน บวกกับปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมา คือ คนออกนอกชุมชน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุที่ทำให้ชุมชนประสบปัญหาทั้งเรื่องความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง การเกิดความขัดแย้ง คนแบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งส่งผลต่อทางลบต่อชุมชนคือ ความร่วมกันในการทำกิจกรรมลดลง กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในสภาวะชะงักงัน บางกลุ่มถึงขั้นหยุดทำกิจกรรม ซึ่งเป็นผลให้ชุมชนเริ่มเข้าสู่ภาวะอ่อนแอตามมา

3. การใช้โนราเพื่อการสร้างโอกาสแก้ไขปัญหาและพัฒนาในชุมชน

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้กลางปี พ.ศ. 2551 นางยุพิน สงทับ ซึ่งทำงานเป็นเลขานายกเทศบาลตำบลบางแก้วได้หยิบยกศิลปะการแสดงโนราขึ้นมาสร้างกิจกรรมอีกครั้ง ด้วยมองว่าหากปล่อยไว้อาจจะทำให้ชุมชนอยู่ในสภาวะที่ย่ำแย่ บวกกับการมีความผูกพันกับศิลปะการแสดงโนรา และเห็นถึงความสุขของชุมชนที่เคยเกิดขึ้นเมื่อครั้งอดีตจากการใช้ศิลปะการแสดงโนรา จึงริเริ่มนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้เพื่อให้เป็นตัวสร้างกิจกรรมและสร้างโอกาสในการปรับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยอยู่บนฐานของการมองเห็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. การเมืองท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่บ้าน จากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ที่มีการแข่งขันสูง ควรส่งผลให้เกิดความไม่ลงรอยกันในกลุ่มของญาติผู้ลงสมัคร สร้างให้เกิดการแบ่งแยก ไม่พอใจกันระหว่างญาติผู้ลงสมัครและผู้ลงสมัครอันเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ส่งผลให้เกิดรอยร้าวขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้เกิดความห่างเหิน บวกกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลที่เกิดตามมา ยิ่งสร้างให้เกิดปัญหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น

2. ชุมชนประสบปัญหาเรื่องเศรษฐกิจและรายได้ของคนในครอบครัว เนื่องจากช่วงก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ. 2546-2547 มีการเปลี่ยนพื้นที่นามาปลูกยางพารามาก ทำให้ปัจจุบันยางพารากำลังเจริญเติบโตและทำให้ชาวบ้านไม่มีรายได้จากการเกษตรอย่างที่ผ่านมา ส่งผลให้เกิดการออกไปนอกหมู่บ้าน ทำงานโรงงานที่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา มากขึ้น ส่วนที่อยู่ในหมู่บ้านก็ต่างทำมาหากิน พบปะกันน้อยลง เริ่มห่างเหินกันไป

3. คนในชุมชนเกิดความแตกแยกทั้งกลุ่มที่ทำงานกับชุมชนและคนทั่วไปทำให้ร่วมทำงานกับชุมชนน้อยลง โดยกลุ่มคนที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่คือกลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำทางการ ผู้นำไม่เป็นทางการและคนในชุมชนในบางกลุ่มที่ทำงานกับชุมชนมาตลอดเท่านั้น ส่วนคนอื่น ๆ เริ่มเห็นห่างทั้งต่อกันและต่อหมู่บ้าน

4. ชุมชนเริ่มเกิดภาวะการดำรงอยู่อย่างค่อนข้างเจ็บเหงกว่าที่ผ่านมา เป็นสภาพที่ต่างคนต่างทำมาหากินเลี้ยงชีพ อยู่ในภาวะกลางวันออกไปทำงานตั้งแต่เช้าตอนเย็นกลับมาบ้านนอน มีการพบปะพูดคุยกันน้อยลง

5. แกนนำโนรา คือ นางยุพิน สงทับ มองว่าศิลปะการแสดงโนราเป็นศูนย์รวมความเชื่อ ความศรัทธาสำคัญอย่างหนึ่งของคนในชุมชน และเคยสามารถรวมคนโนราให้มาเป็นกลุ่มก้อนสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในชุมชน ประกอบกับกิจกรรมที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่ทำให้โนราได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนบ้านเกาะประดู่แล้ว เหตุนี้จึงเกิดความคิดนำศิลปะการแสดงโนรากลับมาใช้อีกครั้ง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความศรัทธา ความมีชีวิตชีวาแก่คนในชุมชน และสร้างโอกาสในการพัฒนา ในฐานะที่คนบ้านเกาะประดู่บางกลุ่มยังคงอยากทำกิจกรรมเกี่ยวกับโนราอยู่ มีความผูกพันรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือร่วมมือกันเสมอ สะท้อนให้เห็นจากคำพูดของนางยุพิน สงทับ และนางเลียบ จันทรสวัสดิ์ ที่ว่า

“คนที่เชื่อโนรา คำนับถือโนรา คำพร้อมที่จะมาร่วมกันทำอะไรรได้ตลอดในเรื่องที่เกี่ยวกับโนรา แล้วก็อยู่กันนาน เพราะว่าเรามันโหม (พวก) เดียวกัน แล้วก็เกาะกลุ่มกันอยู่ในโหมโนราเนี่ยแหละ พร้อมจะช่วยกัน และช่วยกันตลอดเวลาทำไหว (อะไร)” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2552)

“เรานับถือครุหมอนโนราเหมือนกัน นับถือโนราเหมือนกัน แล้วก็ชอบโนราเหมือนกัน แต่ว่าไม่ได้รำแบบโนราเท่านั้น เวลามีไหว (อะไร) ก็ช่วยเหลือกัน” (เลียบ จันทรสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2552)

สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อ ศรัทธา ยึดมั่นต่อโนราของคนโนราที่มีอยู่ซึ่งปราศจากเรื่องผลประโยชน์ใด ๆ ยังคงเป็นสิ่งที่รักษาความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ความผูกพัน ความไว้วางใจต่อกัน เอาไว้ได้ระดับหนึ่ง และสามารถดึงคนโนรามารวมและพร้อมที่จะช่วยเหลือกันได้

เนื่องจากในช่วงเวลานี้ความพร้อมของโนราและความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนนั้นลดลง การใช้ศิลปะการแสดงโนราจึงเริ่มต้นคล้ายคลึงกับช่วงแรก (พ.ศ.2535) โดยการสร้างความไว้วางใจบนฐานของการเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน การเป็นโนราเหมือนกัน และการเป็นกลุ่มคนที่ทำงานร่วมกันมาเป็นหลักของการรวมคนโนราขึ้นอีกครั้งในหมู่บ้าน โดย นางยุพิน สงทับ ได้เริ่มจากการชักชวนนางภา หวานแก้ว นายมี หวานแก้ว ซึ่งเป็นแกนหลักในการทำกิจกรรมที่ผ่านมาเป็นผู้ริเริ่ม บวกกับชักชวนคนที่เคยร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับโนรามาร่วม และต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2552 จึงชักชวนนายศิริมา ดุกดอกจัน ซึ่งเป็นโนราที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2535 มาร่วมสอนและคิดท่ารำ โดยการใช้ศิลปะการแสดงโนราในช่วงเวลานี้มีวิธีการดังต่อไปนี้

3.1 การรักษาความเป็นโนรา

เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมการแสดงโนราเพื่อสืบสานและรักษาความสัมพันธ์ของศิลปะการแสดงโนรากับชุมชน คนโนราด้วยกัน และคนโนรากับชุมชนเอาไว้

3.1.1 การแสดงโนรา เป็นลักษณะของการรักษาและสืบทอดความเป็นโนราให้ดำรงอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นการรักษาโนราให้อยู่ในพื้นที่ของชุมชนในลักษณะของการแสดงเต็มรูปแบบอย่างที่ผ่านมา โดยยังคงเกิดขึ้นในเทศกาลสำคัญของชุมชน อาทิ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานวันสตรีแห่งชาติ การอบรมลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นการมารวมกันของผู้ที่เป็นโนราโดยมีผู้ที่รำโนราได้เป็นผู้แสดงและมีคนอื่น ๆ คอยช่วยอยู่ ทั้งด้านหลังเวทีและอื่น ๆ ซึ่งยังคงสามารถรักษาความผูกพันของคนเอาไว้ได้ระดับหนึ่ง

เวลางานทอดกฐิน ผ้าป่า วันสตรี งานสำคัญ ๆ ก็จะจัดแสดงโนรากัน เอาโหม (กลุ่ม/พวก) คนในบ้านเราเนี่ยแหละ (นั่นแหละ) ไปรำ เรียกมาช่วยกันได้ตลอด ไปช่วย ๆ กัน โหมรำโนราก็รำไป โหมที่รำแบบเต็ม ๆ ไม่ได้ก็อยู่หลังโรงช่วยหยิบหนุนหยิบนี้ ช่วยแต่งตัวแต่งหน้า หยิบน้ำหาข้าวหาปลามาให้กัน เงินที่ได้มาเราก็เอาเข้าหมู่บ้าน (ทัศนีย์ คงขำ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2551)

แสดงให้เห็นถึงความช่วยเหลือ ความสามัคคีของกลุ่มคนโนราที่ยังคงมีอยู่ แม้ว่าจะมีความพร้อมน้อยกว่าอดีต แต่เมื่อถึงเวลาที่ชุมชนต้องการความช่วยเหลือคนกลุ่มนี้ก็

ยังสามารถมารวมกันได้ ทั้งที่รำโนราได้ดีและที่มีความเชื่อศรัทธาต่อโนราเข้ามาร่วมมือกันช่วยเหลือกันสร้างประโยชน์ต่อชุมชน

3.2 การประยุกต์ใช้ศิลปะการแสดงโนรา

เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบนำศิลปะการแสดงโนราไปใช้ร่วมกับด้านอื่นเพื่อสร้างการรวมกันของคนอีกครั้ง โดยเป็นไปตามลักษณะต่อไปนี้

3.2.1 การฝึกและการออกกำลังกายด้วยท่าโนรา เป็นการนำศิลปะการแสดงโนรามาร่วมใช้ในด้านการออกกำลังกาย เนื่องจากมองว่า ศิลปะการแสดงโนราสามารถเข้าถึงกับทุกคน ทุกวัยในชุมชน เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันมากที่สุดเมื่อมองจากสถานการณ์ของโนราที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่เน้นการสร้างความปลอดภัย สบายงามหรือถูกต้องตามความเป็นโนรามากนัก แต่เป็นการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ทำให้เกิดเป็นการพัฒนาปรับประยุกต์ศิลปะการแสดงโนรามาร่วมกับการพัฒนาด้านสุขภาพ และมองว่าเป็นการต่อยอดจากกิจกรรมที่เคยทำมา

ตอนนั้นทำอะไรมันเริ่มรวมกันยาก เพราะว่าก่อนหน้าที่บ้านเราเจออะไรลุย (เยอะ) โดยเฉพาะเรื่องจิตใจ แล้วอันนี้มันก็เป็นปัญหาของการทำงานกับหมู่บ้าน ถ้าคนรวมกันยากอะไร ๆ มันก็ไม่เดิน ก็ไม่รู้ว่าอี (จะ) ทำยังไง ก็ย้อนมาแล (ดู) แต่ก่อน มันเห็นว่าเรื่องโนราเป็นเรื่องที่เมื่อมีขึ้นนั้นมันสร้างรอยยิ้ม สร้างความสุขได้ แล้วคนที่นี้ก็มีโนราอยู่ในจิตใจเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว แล้วโหม (กลุ่ม/พวก) ที่เป็นโนราเราก็มีอยู่แล้วก็พร้อมกันอยู่ที่จะทำกิจกรรมเพียงแต่ว่าที่ผ่านมานั้นมันมีหลายเรื่องที่ต้องชะลอกันไป คราวนี้ก็เลยเอาโนราเป็นตัวเริ่มรวมกันอีกครั้งให้คนได้มีโอกาสมาเจอกันแบบสบายใจ ในแบบโหม (กลุ่ม) โนราแล้วก็ชวนคนอื่น ๆ มาร่วมกันด้วยต่อ ๆ กันไป (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2551)

นางยุพิน สงทับ จึงร่วมกับ นางภา และนายมี หวานแก้ว คิดกิจกรรมในลักษณะปรับประยุกต์ท่ารำเป็นท่าออกกำลังกาย เริ่มจากคิดหาท่าง่ายที่คนในชุมชนเคยเรียนคุ้นเคย และมองว่าสามารถทำได้มาปรับประยุกต์เป็นท่าออกกำลังกาย โดยเป็นการรำที่ไม่ได้ใช้เครื่องแต่งกายโนราและไม่ได้เน้นความสวยงาม แต่เน้นการได้ยืดเส้นยืดสาย การได้ออกกำลังกายและการได้พบปะกันของชาวบ้านเวลาเย็น โดยมี 9 ท่า ทำสลับกันไป คือ

(1) ท่าครุ เป็นการประนมมือระดับอกแล้วเดินตามทิศทางที่กำหนด เป็นท่าแรกของการออกกำลังกาย เพื่อสื่อถึงการทำความเคารพครูโนร่าก่อนการออกรำ

ภาพที่ 4.1

ท่าครู

(2) ท่าสอดและหมุนตัว เป็นการจับมือระดับสะเอวม้วนมือ แล้วดึงมือ
ซ้ายจับเข้าหาลำตัว มือขวาตั้งวงระดับอกแล้วม้วนตัว 1 รอบ

ภาพที่ 4.2
ท่าสอดและหมุนตัว

(3) ท่าเขาควางหมุนมือ คือ การยกมือตั้งโค้งข้างหน้าระดับอก จีบมือเข้าหาลำตัว ยกขึ้นตั้งวงเหนือศีรษะแล้วหมุนมือ 1 รอบ

ภาพที่ 4.3

ท่าเขาควางหมุนมือ

(4) ท่านาฏจิบหน้า เป็นการยกมือซ้ายจิบเข้าหาลำตัวระดับเหนือหน้าอกเล็กน้อย มืออีกข้างตั้งวงระดับต่ำกว่าสะเอวเล็กน้อยโยกไปมาหน้าและหลัง

ภาพที่ 4.4
ท่านาฏจิบหน้า

(5) ท่านาฏซ้าย-ขวา เป็นการตั้งวงทั้ง 2 มือ ระดับต่ำกว่าสะเอว โยกสลับหน้าและหลัง โดยจิบมือที่โยกไปด้านหลังและเมื่อโยกกลับมาด้านหน้าจึงเปลี่ยนเป็นตั้งวงเหมือนเดิม

ภาพที่ 4.5
ท่านาฏซ้าย-ขวา

(6) ท่านาฏ 2 มือ เป็นการตั้งวงลักษณะเดียวกับนาฏซ้าย-ขวา แต่ต่างกันที่โยกไปหน้าและหลังพร้อม ๆ กันโดยเมื่อโยกมาข้างหน้าจะตั้งวงระดับอก เมื่อโยกไปหลังจะจับมือโดยหงายมือออกด้านนอกร่างกาย

ภาพที่ 4.6
ท่านาฏ 2 มือ

(7) ทำนาฏเรีว เป็นการตั้งวงระดับสะโพกทั้ง 2 มือแล้วโยกสลับซ้ายขวา

ภาพที่ 4.7

ทำนาฏเรีว

(8) ทำเขาควายโยกมือซ้าย-ขวา เป็นการตั้งวงระดับเหนือศีรษะแล้วโยก
ซ้าย ขวา สลับกันไป

ภาพที่ 4.8
ท่าเขาควายโยกมือซ้าย-ขวา

(9) ท่าจบ เป็นการท่าต่อจากท่าเขาควายโยกมือซ้าย ขวา โดยนำมือลง มาที่ละข้างเริ่มที่มือขวาแล้วยกประนมมือระดับอกพร้อมกันเป็นการจบการรำ

ภาพที่ 4.9
ท่าจบ 1

ภาพที่ 4.10

ทำจบ 2

ทำรำทั้งหมดเป็นทำรำที่มาจากทำโนราแต่มีการปรับให้ง่ายขึ้นและเน้น
 การสามารถทำได้ของคนทั่วไป โดยไม่เน้นในเรื่องของการย่อตัว การยกไหล่ การบังคับลำตัวให้
 ตรงอย่างการทำโนรา แต่เป็นการปล่อยร่างกายตามสบายของผู้รำเนื่องจากกิจกรรมนี้มิได้เน้นใน
 เรื่องของความสวยงามหรือถูกต้องตามหลักโนราและสามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมได้
 โดย 9 ท่านี้ถือเป็นชุดท่าเริ่มที่ถูกลำนำมาใช้ เพื่อเป็นการใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มคนที่รำทั้ง
 ด้านความง่ายและความคล่องตัวรวมถึงเป็นกิจกรรมสื่อกลางของการพบปะ เจอหน้าของคนใน
 ชุมชนที่ถูกคาดหวังว่าจะมากขึ้น โดยเป็นการฝึกด้วยการตีเครื่องดนตรีสดเป็นส่วนใหญ่

เนื่องจากการปรับประยุกต์ทำโนรามานำใช้เป็นท่าออกกำลังกายในครั้งนี้มี
 ความจริงจังมากกว่าช่วงเวลา พ.ศ. 2547 ดังนั้น การนำท่ามาใช้ในครั้งนี้จึงมีขั้นตอนและ
 กระบวนการที่ชัดเจน โดยมีการคิดท่า ปรับท่าด้วยครูโนราเอง คือ นางภา หวานแก้ว มีการขอใช้ท่า
 จากครูหมอนโนราโดยครูโนรา (นางภา หวานแก้ว) ที่ละเอียดอ่อนมากขึ้น โดยการจดรูปเขียน
 เพื่อเป็นการบอกกล่าวต่อครูหมอนโนรา และนางยุพิน สงทับ ตั้งจิตอธิษฐานและบอกกล่าวเพื่อขอท่า
 โนรามานำใช้ในลักษณะคำกล่าวที่ว่า

ป่าขอครูหมอก่อนว่า “ขอเอาท่ามาใช้ เราทั้งหมดตั้งใจที่จะทำเพื่อเป็น
 ประโยชน์ต่อส่วนรวม ขอให้ครูหมออนุญาตและเข้าใจในสิ่งที่พวกเราทำ

ทั้งเพื่อสุขภาพ เพื่อสืบสานโนราไว้ ไม่ได้ลบหลู่ ไม่ได้เอามาเล่น ขอให้ครุหมอดลจิตดลใจและช่วยให้สิ่งทั้งหมดที่ทำสำเร็จได้ด้วยดี” ขอรวมไปให้ทุกคนที่มา แล้วคนที่เค้ามาร่วมเคื่อก็ขอครุหมอดลใจของเค้าด้วย เพราะว่าเรื่องนี้สำคัญมาก ต้องขอไม่จั้นเราก็ก็น่าสนใจ กังวล เพราะว่าเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์กันมาก (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2552)

รวมถึงในการทำกิจกรรมทุกครั้ง นางภา หวานแก้ว และนางยุพิน สงทับ รวมถึงคนที่มาร่วมกิจกรรมจะตั้งจิตอธิษฐานขออนุญาตต่อครุหมอดลใจมาในการทำกิจกรรมเนื่องด้วยเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อครุหมอดลใจ และเชื่อว่าสามารถทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำสำเร็จไปได้ด้วยดี ซึ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงระบบคิดเกี่ยวกับโนราในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาต่อครุหมอดลใจที่ยังคงอยู่ในจิตใจ และความรู้สึกของคนโนราที่เป็นแกนนำและคนอื่น ๆ ในชุมชนที่ยังคงมีความเชื่อ ศรัทธา และนับถือครุหมอดลใจเรื่อยมาและยึดถือในจิตใจแม้ว่ารูปแบบจะถูกปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่ผ่านมาแล้วก็ตาม แต่กิจกรรมสามารถทำได้และเชื่อว่าครุหมอดลใจยอมให้ใช้เพราะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นบนฐานของการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนเป็นที่ตั้งเห็นจากคำพูดนางยุพิน สงทับ ที่ว่า

“เรากาศ (บอกกล่าว) ครุหมอด แล้วก็เชื่อว่าเค้าให้ เพราะว่าเราทำเพื่อประโยชน์หมู่บ้าน เพียงแต่ปรับเปลี่ยนไปจากเดิมมั้ง (บ้าง) แต่เราต่างคิดเหมือนกันเสมอว่าเราไม่ได้เอามาเล่น ไม่ได้ลบหลู่ แต่เอามาทำประโยชน์” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2552)

ซึ่งคำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นระบบคิดที่ว่า แกนนำและคนในชุมชนยังคงมีความเชื่อ ศรัทธาต่อครุหมอดลใจอยู่ในจิตใจเสมอเรื่อยมา การปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมมาเป็นการออกกำลังกายไม่ได้หมายความว่า ความยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโนราได้จางหายไป แต่หมายถึงการพยายามในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงบนฐานของความคิด ความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ยังคงมีอยู่ และคนในชุมชนต่างมองว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าใจในการกระทำและมีส่วนในการสนับสนุนให้ดำเนินไปได้ด้วยดี เนื่องจากเป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมของชุมชนทั้งสิ้น

เมื่อได้ทำที่จะใช้เรียบร้อยแล้ว ต่อมาจึงเริ่มมีการชักชวนกลุ่มคนโนราเข้ามาทำกิจกรรม ที่เริ่มจากการฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความคุ้นชินรวมถึงเป็นการออกกำลังกายร่วมไปด้วย โดยคนกลุ่มแรกที่เข้ามาคือกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุที่เป็นโนราในเชิงความเชื่อ และราโนราได้เป็นกลุ่มแรก

ป่าภาแกมาชวนว่ามาช่วย ๆ กัน จะทำโนรากันหล่าว (อีก) ส่วนตัวป่าเอง ก็พร้อมอยู่แล้ว ทำไหรก็ทำกัน ที่ออกกำลังกายนั้นส่วนหนึ่ง แต่ว่าสำคัญ พอ แผลง (พูด) ถึงโนรามันขึ้น (ตื่นตัว) ทุกที เหมือนครุหมอมายอยู่ในตัว รำแบบไหนได้เพ (ได้ทั้งนั้น) แล้วร่วมด้วยช่วยกันมาตั้งแต่แรกแล้ว เหมือนพี่เหมือนน้อง (นางเถียร ปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2551) ป่านับถือโนรา แฟนป่ารำโนราแต่เสียไปแล้ว แล้วตอนนี้ลูกป่าก็รำโนรา 2 คนหัดแลกहन (หัดสมัยครึ่ง) แรกที่มีหัดที่นี้เลย ป่ามาตลอด มาร่วมกัน ตลอด เรานับถือกันทั้งบ้าน พอทำไหร (อะไร) ที่เกี่ยวกับโนราก็มาเลย ไม่ต้องคิดไหร (อะไร) สิ่งศักดิ์สิทธิ์เค้าคุ้มครองเรากัน (ด้วย) ป่าคิดแบบนั้น นะ (หวง สาธุสร, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2552)

สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อศรัทธาต่อครุหมอโนรามีส่วนสำคัญที่ทำให้ คนที่ยึดมั่น นับถือต่อครุหมอโนราพร้อมในการเข้ามาร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่ ถูกจัดขึ้น และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความรู้สึกผูกพันเหมือนญาติพี่น้อง ความพร้อมที่จะช่วยเหลือ ร่วมแรงร่วมใจกัน ยังคงมีอยู่ในจิตใจและเกิดขึ้นในกลุ่มคนเหล่านี้

ขณะเดียวกันความรู้สึกของกลุ่มคนที่เข้าร่วมยังมีความหลากหลาย ทั้งคนที่มีความรู้สึกว่ากิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราเป็นของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของตนเอง มีความชอบในศิลปะการแสดงโนราทั้งท่ารำ เสียงดนตรี ตลอดถึงความต้องการให้หมู่บ้านมีความ สัมผัสสามัคคี

“พอแผลงถึงโนรามันก็คือความรู้สึกว่าเป็นของบ้านเรา เราทำกันมานาน ช่วยเหลือกันทำมานาน แล้วมันหนุก (สนุก) มันบายใจ (สบายใจ) มันเป็นของสูง ของพ่ทลุงที่เรา สามารถทำได้ มันภูมิใจแล้วก็พร้อมเสมอที่จะช่วยกัน โหมเดียวกันเพ (ทั้งนั้น)” (จรวาย ชุมจูด, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2552)

สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาต่อศิลปะการแสดงโนราในลักษณะการ เป็นของสูงและความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นจากการสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ได้ รำได้ และเห็นถึง ระบบคิดของความเป็นกลุ่มพวกเดียวกันที่อยู่ในความรู้สึกของกลุ่มคนโนราที่พร้อมจะร่วม ช่วยเหลือกันทำประโยชน์ต่อชุมชนได้ทุกเมื่อ

จนเมื่อกิจกรรมดำเนินมาระยะหนึ่ง จึงเริ่มมีการชักชวนกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ เคยทำกิจกรรมเกี่ยวกับโนราเข้ามาร่วม ส่งผลให้คนที่เข้ามาที่มีความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น ทั้งกลุ่มมีความเชื่อศรัทธาต่อโนรา มีความชอบเกี่ยวกับโนรา รู้สึกว่าโนราเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

ของตนเอง รวมถึงคนในกลุ่มผู้นำชุมชนปัจจุบันที่มีความต้องการสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน ต้องการเป็นตัวอย่างให้คนในชุมชนได้เห็น และความต้องการดูแลสุขภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจาก คำพูดของนางสุภาวดี เกษมผล ที่ว่า

ที่เข้ามาช่วยนอกจากส่วนตัวที่ชอบโนราอยู่แล้ว แล้วก็เคยร่วมกิจกรรม มาช่วงหนึ่งในปี พ.ศ. 2542 ในส่วนตัวชอบโนราอยู่แล้ว ชอบมากรู้สึกมัน อยู่ในสายเลือดของเราแม้ว่าเราจะไม่ได้เป็นโนราเต็มตัวก็ตาม แต่เชื่อนับถือครูหมอนโนราอยู่ตลอด แล้วก็ชอบ พอได้ยินเสียง เห็นเค้ารำที่ไรอดไม่ได้ทุกที ตอนนี่ตั้งใจที่มีการเริ่มนำโนรามาทำกิจกรรมร่วมกันอีกแล้วมันเป็นแบบประยุกต์ที่ต่อเนื่องมาจากเมื่อก่อน มันก็เลยง่ายขึ้นเพราะครั้งนี้เป็นการเน้นทำง่าย ๆ ที่เราสามารถทำได้ และมันก็ได้เป็นการออกกำลังกายร่างกายของเราเองไปด้วย ได้ยืดไม้ยืดมือยืดแข้งยืดขา เวลาเย็น ๆ ก็จะได้พบปะเจอหน้ากันบ้างในชุมชน บ้านพี่อยู่ม่วงธงได้มาร่วมกันที่นี่ ถือว่าดีทั้งสนุกทั้งได้ร่วมกันทำกิจกรรม แล้วก็ก็เป็นสมาชิก อสม. ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้นำในชุมชน การมาร่วมกิจกรรมนี้ก็มีส่วนนะกับการที่เราเป็นผู้นำ เพราะการที่เรามาร่วมก็ถือเป็นการเริ่มทำกิจกรรมให้ชาวบ้านได้เห็น มันจะมีส่วนในการมาร่วมกันทำทั้งตรงนี้และอื่น ๆ ต่อไปได้ด้วย เพราะเค้าก็จะเห็นถึงการสละทั้งเวลาและกำลังของเราซึ่งผู้นำที่มาร่วมมีหลายคน ทั้งป่าพิน ด้วย ส่วนโนราป่าภาเองเค้าก็ช่วยและสละเวลาเต็มที่ อยากให้หมู่บ้านเราเข้มแข็ง คนในหมู่บ้านได้ร่วมมือ และให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน ต่อไปจะทำอะไรก็สามารถทำได้ (สุภาวดี เกษมผล, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2552)

ขณะเดียวกัน กิจกรรมที่จัดขึ้นถือเป็นส่วนสำคัญที่สามารถสร้างการประสานและเชื่อมโยงกลุ่มคนที่เคยลงสมัครผู้ใหญ่บ้านที่ผ่านมาให้เข้ามาช่วยในการทำกิจกรรม ทั้งส่วนของผู้ที่มีความเชื่อศรัทธาต่อโนรา และส่วนของผู้ที่ชื่นชอบโนราและต่อตัวแกนนำของโนราเอง โดยในส่วนของนายกำพล หรือชุนั้น เป็นคนที่มีบรรพบุรุษเป็นโนรา มีความเชื่อและนับถือครูหมอนโนรา โดยจากการสังเกตของผู้ศึกษาได้เห็นถึงการเข้ามาร่วมชมการฝึกซ้อมกิจกรรมการเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมบางครั้งบางโอกาสร่วมกับแกนนำ การเข้ามาช่วยรำออกกำลังกายของนางจวน หรือชู ซึ่งเป็นมารดา ส่วนนางจินตนา ด่วนขำ ซึ่งไม่ได้มีความเชื่อเรื่องครูหมอนราในครอบครัว แต่ก็เข้ามาช่วยจากการชักชวนของ นางยุพิน สงทับ ที่มีทั้งนาง

จินตนาเองและมารดา คือ นางเจิม สุวรรณวงศ์ และญาติของนางจินตนาที่เข้ามาร่วมทำกิจกรรม ซึ่งอยู่บนฐานของการเคารพและนับถือในตัวของนางยุพิน สงทับ และมองว่ากิจกรรมออกกำลัง ภายด้วยท่าโนรานั้นเป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์ให้ทั้งกับตนเองและชุมชน

ที่เข้ามาร่วมเพราะว่าพี่มองว่ากิจกรรมนี้มันสร้างประโยชน์ แล้วป้าพินก็เป็นคนที่นับถือมานาน แล้วอีกอย่างเรื่องโนราก็เป็นเรื่องที่อยู่คู่กับบ้านเรามาแล้ว เข้ามาก็สบายใจ สนุกกัน (ด้วย) มันช่วยคลายเครียดที่ เคยมีกันได้ด้วยนะ เพราะได้เจอกันหลายคน ได้หันหน้าเข้าหากัน ดีกันได้ (จินตนา ด่วนซ้ำ, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2552)

รวมถึงกลุ่มของนายเจี๊ยง สิริสวัสดิ์ ซึ่งเพิ่งเสียชีวิตไปหลังจากการเลือกตั้งไม่นาน แต่เมื่อกิจกรรมนี้เกิดขึ้น มีกลุ่มคนที่เป็นญาติพี่น้อง อาทิ นางนิดา นพคุณ (น้องสาว) นางเรณู สิริสวัสดิ์ (น้องสะใภ้) นางแดง สิริสวัสดิ์ (มารดา) เข้ามาร่วมในกิจกรรมเรื่อยมา และทำให้การเข้ามาร่วมในพื้นที่ของกิจกรรมนี้เกิดเป็นการคลายความรู้สึกไม่ดีที่เคยเกิดขึ้น และมีส่วนในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์อันดีที่เคยมีต่อกันมาให้ปรากฏขึ้นอีกครั้งผ่านการร่วมทำกิจกรรมโนรา

ต่อมามีการขยายการทำกิจกรรม โดยชวน นายศิริมา ดูกดอกจัน ซึ่งเป็นคนที่มีความสามารถรำโนราได้ดีเข้ามาร่วมช่วยเหลือในการคิดตัดแปลงท่ารำ มีการปรับงบประมาณจากเทศบาลตำบลบางแก้วเข้ามาสนับสนุน โดยนางยุพิน สงทับ ได้ประสานนำงบประมาณส่วนหนึ่งจากภาคีเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนมาสนับสนุนกิจกรรม ประสานความร่วมมือกับเทศบาลตำบลบางแก้วเสนอเป็นโครงการด้านสวัสดิการชุมชน ในด้านภูมิปัญญา ซึ่งบางครั้งมีการนำสื่อวีดิโอมาใช้ในกรณีที่คนตีเครื่องไม่สามารถมาได้และมีการปรับท่ารำไปตามความเห็นเหมาะสมของคนที่มาร่วมทำกิจกรรม

ป้าเริ่มจากการคุยกับป้าภาว่าลองปรับโนรามาเป็นออกกำลังกายกันมั้ย ปรับเป็นเรื่องสุขภาพ ป้าภาแกก็บอกว่าเอา ก็เอา ลองดู แล้วก็เริ่มคิดทำกัน หลังจากนั้นก็ชวนคนมารำกัน แรก ๆ ก็โหม (กลุ่มคน) โนราเนี่ยแหละเพราะว่าคนอื่นเค้าก็ยังไม่แน่ใจ เราโหมโนราก็เลยทำกันก่อนเลย ฝึกกันที่บ้านป้าภา หลังจากนั้นพอเราทำเรื่อย ๆ ชวนคนมาเรื่อย ๆ ไปชวนในวันประชุมหมู่บ้านกัน (ด้วย) มีการแสดงวันรับธง 116 วันจากวันแม่ถึงวันพ่อ วันปีใหม่ คนก็เริ่มตื่นตัวเข้ามามากขึ้น โหม (กลุ่ม) อสม.ก็เริ่มเข้ามากัน เริ่มขยายขึ้นอาจจะยังไม่มากเท่าเมื่อก่อน แต่ก็เห็นการ

รวมกันทำกิจกรรมขึ้นแล้วก็หวังว่าจะขยายเป็นเรื่องอื่นได้ (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2552)

การทำเป็นกิจกรรมออกกำลังกายมีกลุ่มวัยผู้สูงอายุของชุมชน และแม่บ้านเป็นกลุ่มคนหลักที่มาร่วมฝึกซ้อมและเป็นไปเพื่อสร้างให้เกิดการรวมตัวของคนในชุมชน โดยมีคนโนราห์หลัก ๆ เข้าร่วมประมาณ 10-15 คน มีเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีเป็นตัวตั้งและสร้างความสนใจที่กว้างขึ้น ขณะเดียวกันยังคงอิงหลักการทำงานในครั้งที่ผ่าน ๆ มา คือ เปิดกว้าง ทั้งหญิงและชาย ให้ได้พบปะกันผ่านกิจกรรมโนรา

ภาพที่ 4.11

นักดนตรีโนราห์มาตีเครื่องให้ผู้ออกกำลังกาย

ภาพที่ 4.12
กลุ่มคนในราที่มาร่วมฝึกซ้อมท่าออกกำลังกาย

ภาพที่ 4.13
การร่วมฝึกซ้อมท่าออกกำลังกายของคนในชุมชน

ภาพที่ 4.14

การร่วมออกกำลังกายด้วยท่าโนราของคนในชุมชน

โดยปัจจุบันกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยท่ารำโนราได้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนและเป็นพื้นที่ของการพบปะของกลุ่มคนในชุมชนที่เริ่มจากกลุ่มผู้เป็นโนราในวัยสูงอายุและแม่บ้านเกิดการชักชวนกลุ่มคนทั่วไปในชุมชนที่มีความต้องการในการออกกำลังกายเพื่อการดูแลสุขภาพเข้ามาร่วมในการออกกำลังกายด้วยท่ารำโนราด้วย โดยปัจจุบันยังคงมีการใช้เวลาในช่วงเย็นของแต่ละวันมาออกกำลังกายร่วมกันไม่ต่ำกว่า 3 วันในแต่ละอาทิตย์

3.2.2 การแสดงการออกกำลังกายด้วยท่าโนรา เป็นลักษณะการแสดงโนราที่ถือได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ของชุมชนที่ถูกปรับประยุกต์ไปจากรูปแบบของการแสดงโนราแบบเดิม โดยเป็นการแสดงที่ไม่ใช้เครื่องแต่งกายโนรา แต่ใช้ท่ารำโนราประกอบการตีเครื่องดนตรีโนราและการว่าบทโนราพร้อมด้วยเพื่อสร้างบรรยากาศความสนุกสนาน การสื่อสารผ่านบทกลอนมากขึ้น โดยคนที่ร่วมแสดงคือกลุ่มคนที่ร่วมในการฝึกซ้อมการรำโนราแบบออกกำลังกายซึ่งมีทั้งคนที่เป็โนราเต็มตัวผ่านการครอบเทริดแล้ว และคนที่เป็โนราดิบไม่ได้ผ่านพิธีกรรมครอบเทริด กิจกรรมนี้เน้นความเป็นกลุ่มพวกของคนในชุมชนซึ่งมีฐานของกลุ่มคนโนราเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นการสร้างความภาคภูมิใจ การสร้างพื้นที่ให้แก่คนและโนราในแบบใหม่ ซึ่งที่ผ่านมามีการนำศิลปะการแสดงโนราแบบประยุกต์แสดงในงานต่าง ๆ ของชุมชน อาทิ งานวัน 116 วันจากวันแม่ถึงวันพ่อ งานวันปีใหม่ของชุมชน และงานวันผู้สูงอายุ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงให้เห็นถึง

ความสามารถของกลุ่มโนราในการปรับและสร้างกิจกรรมโนราที่เป็นไปตามสถานการณ์และบริบทของชุมชนที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 4.15

การทำโนราแบบออกกำลังกายในงาน 116 วัน จากวันแม่ถึงวันพ่อ

ในการแสดงแต่ละครั้งอาจแตกต่างกันออกไปตามรูปแบบของงาน โดยส่วนใหญ่จะมีการขับบทกลอนเพื่อเป็นทั้งองค์ประกอบให้การแสดงมีความสนุกสนานมากขึ้นและเพื่อการสอดแทรกแง่คิดต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย โดยการว่าบทหลังฉากเพื่อเป็นการเริ่มและเรียกความสนใจแก่คนทั่วไป อาทิ

เข้ามานั่งเกิดแม่แล้วแล(ดู)เกิดป่า
ถ้าติดในโนราแม่ นั่งอย่าไปไหน
แล้วดับกายเสร็จนั่งเจ้าสาวไม่ไลสาวไม่ไล
(แล้วจัดแจงตัวเองให้เรียบร้อยแล้วเข้ามานั่งอย่าช้า)
แล้วเปิดฉากใหม่พาน้องให้น้ำป้ามองเพลิน

(ภา หวานแก้ว, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2551)

ดังนั้นในช่วงเวลานี้กิจกรรมโนราจึงถือเป็นเครื่องมือหรือตัวสื่ออย่างหนึ่งที่ถูกหยิบมาใช้อีกครั้งเพื่อการสร้างการรวมกันของคนในชุมชน ที่เริ่มจากคนที่เป็นโนรา มีความเชื่อ

ความศรัทธาต่อโนราห์ทั้งต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงของพัทลุง ซึ่งเป็นระบบคิดสำคัญในโนราห์ที่สามารถสร้างการร่วมมือกันของคนกลุ่มนี้ และขยายออกสู่คนกลุ่มอื่นได้ บวกกับการปรับใช้กับเรื่องสุขภาพซึ่งยังเป็นตัวสนับสนุนความสนใจของคนที่ยังเพิ่มขึ้นตามมา

4. การรวมกลุ่มคนด้วยโนรา: พลังชุมชนที่เริ่มฟื้น

การใช้โนราในช่วงเวลานี้มี 2 ช่วงสำคัญ คือ การใช้เพื่อการสร้างประโยชน์ในช่วงแรก ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของแกนนำโนราเป็นหลักเพื่อสร้างประโยชน์และความบันเทิงสนุกสนานแก่ชุมชนในช่วงเทศกาลสำคัญ อาทิ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ปีใหม่ ซึ่งเกิดเป็นประจำทุกปีที่ส่งผลให้โนรายังมีส่วนร่วมในการสร้างพลังความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนทั้งคนที่เป็โนราและไม่ได้เป็โนรา มาช่วยเหลือกันในการมารวมกันทำบุญ หาเงินเข้าวัด เข้าชุมชน เพื่อการใช้ประโยชน์ในช่วงเวลานี้

แต่ต่อมาเมื่อชุมชนเกิดปัญหา พ.ศ. 2551 โนราจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาและสร้างโอกาสในการพัฒนาของชุมชนที่นำมาสู่การรวมกลุ่มคนโนราในชุมชนได้ ซึ่งถือเป็นช่วงที่สองและมีการเริ่มต้นนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาอีกครั้ง แม้ว่าจะเริ่มขึ้นไม่นานแต่ผลที่เกิดขึ้น คือกิจกรรมโนราสามารถสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มของคนที่เป็นโนราในชุมชนที่มีความเชื่อและศรัทธาต่อโนราคิดหาวิธีการและนำมาสู่การปรับประยุกต์ใช้โนราผ่านการออกกำลังกายเพื่อการสร้างการปรับความสัมพันธ์ของคนในทางที่ดีขึ้น เกิดการหันหน้าเข้าหากันของบรรดาคนที่มาร่วมซึ่งเคยมีความขุ่นเคืองใจต่อกัน เกิดการพบปะรวมตัว พูดคุย ยอมรับซึ่งกันและกัน นำมาสู่การปรับความเข้าใจต่อกัน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ เรื่องราวของชุมชนในพื้นที่การทำกิจกรรมโนราและร่วมทำกิจกรรมโนราเป็นขั้นต้น

ยอมรับว่าตั้งแต่นำพินแก็งเริ่มทำโนรามันดีขึ้นในบ้านเรา มันรวมคนได้ ตอนแรกเค้าอาจจะเริ่มจากโหมโนรา (กลุ่มคนโนรา) ที่เค้าเคยร่วมเคยทำกันมาตั้งแต่ไหนแต่ไร แต่ว่าสิ่งนี้มันเป็นตัวอย่างให้เราได้เห็น เขาเป็นแบบอย่าง แล้วก็เข้าไปร่วมด้วย เพราะสิ่งที่ทำมันเพื่อบ้านเราทั้งเพ มันเป็นสิ่งแรกที่ทำให้คนบ้านเราได้รวม ได้หันหน้าเข้าหากันจริง ๆ อันนี้ยอมรับเลย เพราะถ้าจะเอาอย่างอื่นก็ไม่ว่าจะเอาอะไร โนรามันอยู่ในใจคนบ้านเราที่สุด แล้วพอเข้าไปแล้วมันสนุก มันลืมเรื่องที่เราใจกันได้ (จินตนา ด้วนขำ, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2552)

สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของโนราในที่ยังคงมีอิทธิพลต่อจิตใจผู้เป็นโนรา ที่มีความเชื่อ ศรัทธา ยึดมั่นต่อโนราให้สามารถรวมกันร่วมเริ่มสร้างการแก้ไขปัญหา สร้างการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมในชุมชนผ่านตัวกิจกรรมโนราบนความสบายใจ สุขใจร่วมกันซึ่งสามารถเชื่อมออกสู่กลุ่มคนอื่น ๆ ในเวลาต่อมาได้ และสามารถดึงชุมชนออกมาจากภาวะวิกฤติได้

5. การขยายรูปแบบกลุ่มกิจกรรม: ผลที่เกิดขึ้นตามมา

ผลจากการสามารถรวมกลุ่มสร้างความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมโนราได้ นำมาสู่การขยายรูปแบบของกลุ่มกิจกรรม เกิดการรวมกลุ่มของแม่บ้าน และผู้สูงอายุในการผลิตของใช้ในครัวเรือนจากธรรมชาติ อาทิ สบู่ น้ำยาล้างจาน โดยอยู่ในขั้นของการศึกษาและทดลองทำ ซึ่งเป็นการขยายการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นตามมาจากการทำกิจกรรมโนราที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ โดยใช้พื้นที่วัดเป็นพื้นที่ร่วมกันและผลิตน้ำยาล้างจานเพื่อการใช้บริโภคในชุมชน มีการขอการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลบางแก้ว โดยมีคนที่มาร่วมกิจกรรมออกกำลังกายโนราเป็นหลักในการร่วมกันคิดกิจกรรมนี้ขึ้นรวมถึงเป็นกลุ่มหลักที่เข้ามาร่วม และชวนคนอื่น ๆ ในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรม

ตอนนี้กำลังลงทำน้ำยาล้างจาน สบู่ จากวัสดุธรรมชาติอยู่ การได้มาร่วมกันในเรื่องออกกำลังกาย มันทำให้เราได้แลกเปลี่ยนเรื่องบ้านเรามากขึ้น ที่เคื่อง ๆ ก็คลายออกไป จนมาตอนนี้ดีขึ้นกว่าเดิม ร่วมกันได้มากขึ้น อาศัยไหม(คน) ที่มาออกกำลังกายนี้แหละเป็นแรงหลักไปชวนคนอื่น ๆ มา นัดรวมตัวกันทุกวันอาทิตย์ เพราะว่าที่ผ่านมาก็เคยทำแต่มันหยุดไป ตอนนี้ก็ลองดูใหม่ ความสามัคคีมันมากขึ้นนะ ยอมรับว่าโนรายังได้ผล (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

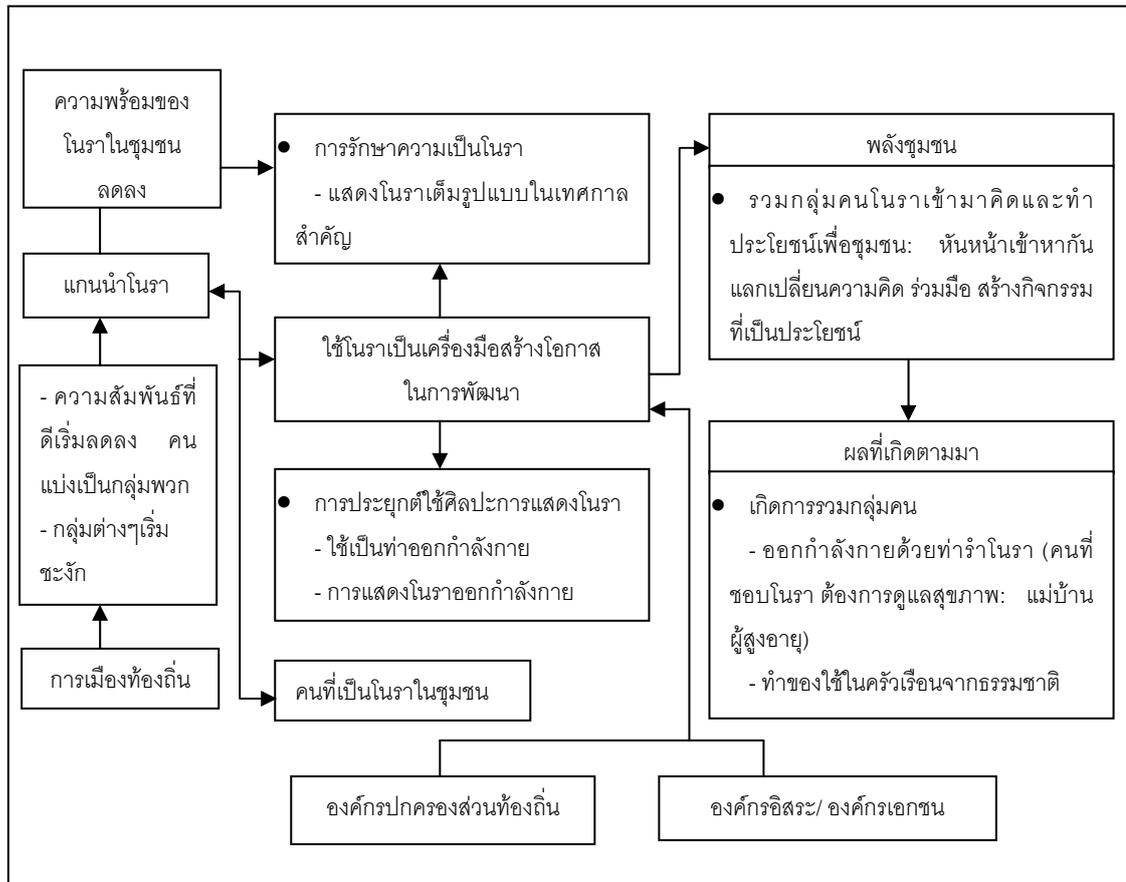
สะท้อนให้เห็นความสามารถของกลุ่มคนโนราที่มีความผูกพัน ไว้วางใจต่อกันที่สามารถรวมตัวกันได้และสร้างกิจกรรมโนราเพื่อเป็นตัวเริ่ม หรือตัวจุดประกายสร้างกิจกรรมโนราบวกกับการเพิ่มเรื่องสุขภาพเข้ามา ที่สามารถดึงคนมาปรับความสัมพันธ์ หันหน้าเข้าหากัน สร้างความผูกพัน ไว้เนื้อเชื่อใจกันผ่านกิจกรรมที่ทำอันนำมาสู่การขยายออกสู่การทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อมาได้

6. สรุปพัฒนาการช่วงการปรับตัวของศิลปะการแสดงโนราเพื่อการสร้างโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน (พ.ศ. 2549-2552)

ช่วงเวลานี้ถือเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงสำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนเกี่ยวกับการใช้ศิลปะการแสดงโนรา โดยช่วงต้นเป็นปรากฏการณ์ของการใช้ศิลปะการแสดงโนราที่น้อยลงและใช้เพื่อการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนในเทศบาลสำคัญ อาทิ งานทอดกฐิน ผ้าป่า เป็นต้น จนเมื่อเกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่นซึ่งมีเรื่องของการแข่งขันทางการเมืองขึ้นอีกครั้งเป็นผลสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้ามาอยู่ในภาวะตึงเครียด และเริ่มแบ่งพรรคแบ่งพวกกันออกไป เหตุการณ์นี้เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้แกนนำโนราของชุมชนพยายามที่จะประสานรอยร้าวที่เกิดขึ้น โดยนำโนรามาเป็นเครื่องมือเพื่อการสร้างเป็นพื้นที่ให้เกิดการรวมกันของคนที่แตกต่างกันทางความคิดแต่มีความศรัทธา ชื่นชอบ ต่อโนราเหมือนกันมารวมกัน เริ่มจากแกนนำโนรามารวมตัวกันคิดหากิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ออกมาเป็นการประยุกต์ใช้โนราเพื่อการออกกำลังกาย ดึงคนโนราที่มีความเชื่อ ศรัทธาต่อโนรามาร่วมทำกิจกรรม โดยการประยุกต์ใช้ร่วมกับการออกกำลังกายเพื่อให้สามารถดึงคนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีใจรักสุขภาพเข้ามาร่วมด้วย ดังนั้นการรวมกันจึงเริ่มจากกลุ่มคนที่เป็นโนราและขยายมาสู่กลุ่มคนอื่น ๆ ทั้งที่เป็นเพื่อนบ้านหรือญาติที่สนใจในการดูแลด้านสุขภาพมารวมกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมเกี่ยวกับโนราสามารถที่จะทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวเชื่อมประสานเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชนขึ้น ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการพบปะเจอหน้า และเปลี่ยนความคิดความรู้ สถานการณ์ชุมชนต่าง ๆ อันอยู่บนฐานของการมีโนราซึ่งเป็นสิ่งที่คุ้นชินร่วมกัน โดยมีกลุ่มคนโนราเป็นกลุ่มแรกที่เข้ามาร่วมทำกิจกรรมและชักชวนคนอื่น ๆ มาร่วมเพื่อสร้างฐานการรวมกลุ่มของคนในชุมชนให้เกิดขึ้น

แผนภาพที่ 4.12

พัฒนาการช่วงการปรับตัวของศิลปะการแสดงโนราเพื่อการสร้างโอกาส ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน (พ.ศ. 2549-2552)

7. กระบวนการทุนทางสังคมช่วงการปรับตัวของศิลปะการแสดงโนราเพื่อการสร้างโอกาส ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน (พ.ศ. 2549-2552)

พัฒนาการช่วงปัจจุบันของชุมชนเป็นช่วงของการพยายามปรับเปลี่ยนของศิลปะการแสดงโนราเพื่อใช้สร้างโอกาสในการรวมกันของคนในชุมชน โดยมีกลุ่มคนโนราเป็นฐานสำคัญในการทำงาน และขณะเดียวกันก็เป็นการใช้กิจกรรมเกี่ยวกับโนราเป็นตัวจุดประกายเพื่อที่จะสร้างการทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับกลุ่มคนที่กว้างขึ้นในชุมชน โดยมีองค์ประกอบภายในชุมชนที่เอื้อต่อการทำงาน คือ กลุ่มคนที่เป็นโนราที่ยังคงจับกลุ่มและพร้อมที่จะร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างเหนียวแน่น แกนนำโนราที่เป็นที่เคารพและเสียสละในการทำงานและคิดหาแนวทาง

ในการทำงาน เทศบาลตำบลบางแก้วที่คอยกระตุ้นให้การสนับสนุน ความเชื่อและศรัทธาต่อโนรา ของคนโนราที่มีอยู่ และความใส่ใจต่อสุขภาพของคนในชุมชนที่มีมากขึ้นที่ผ่านเข้ามาจากการ สนับสนุนด้วยปัจจัยภายนอกได้แก่ โรงพยาบาลบางแก้วที่เข้ามาส่งเสริมสุขภาพ และ ภาควิ ศาสตร์ถ่ายภาพ พอช. ที่สนับสนุนด้านงบประมาณ นำมาสู่การนำศิลปะการแสดงโนรามามาใช้เพื่อการทำ กิจกรรม ผ่านการปฏิบัติโดยการนำมาประยุกต์ใช้เป็นท่าออกกำลังกายที่มีการคิดท่าทำที่ชัดเจนขึ้น และปรับให้เหมาะสมกับการใช้และกลุ่มคนที่เข้าร่วม ซึ่งสามารถดำเนินมาได้โดยมีกลุ่มคนโนรา เป็นฐานหลักสำคัญในการริเริ่มและขยายต่อมาสู่กลุ่มคนอื่น ๆ เรื่อยมา ซึ่งมีนัยของระบบคิดที่แฝง อยู่ในการทำงานทั้งเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนรา ความผูกพัน ความสามัคคี ความไว้น้ำใจเชื่อใจต่อกัน ความรู้สึกเป็นมิตรต่อกัน ความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นกลุ่มพวก เดียวกัน ที่นำมาสู่ผลในลักษณะของการร่วมมือทำกิจกรรมของคนโนรา และขยายมาเป็นการทำ กิจกรรมอื่น ๆ ตามมาในชุมชนช่วงปัจจุบัน

ส่วนที่ 5 สรุปพัฒนาการชุมชนการใช้ศิลปะการแสดงโนราและกระบวนการ ทุนทางสังคมในการใช้ศิลปะการแสดงโนราเพื่อการฟื้นฟูพลังชุมชน

พัฒนาการของชุมชนเกาะประดู่และศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประดู่ตั้งแต่ ช่วงแรกจนถึงช่วงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องดังต่อไปนี้

ช่วงการเข้ามา มีอยู่ เพียงพู่ และลดลงของศิลปะการแสดงโนราของชุมชน (ก่อนปี พ.ศ. 2460- 2534)

คนบ้านเกาะประดู่เป็นคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่า 200 ปี มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การเข้ามาของโนราในบ้านเกาะประดู่เกิด จากการออกไปร่วมในพิธีกรรมโนราโรงครูในพื้นที่นอกชุมชนและรับเอาความเชื่อ ความศรัทธาต่อ ครูหมอโนราเข้ามายึดถือในจิตใจและสืบทอดมาในครอบครัวเรื่อยมา

ต่อมาเกิดการเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง ทั้งความพร้อมของสมาชิกบางคนในชุมชน การมีความสนิทสนมกับโนรา และความเชื่อศรัทธาต่อ ครูหมอโนราที่มีอย่างแรงกล้านำมาสู่การจัดพิธีกรรมโนราโรงครู การฝึกโนรา และการเข้ามาแสดง โนราในชุมชน ทำให้คนที่มีความเชื่อ ความศรัทธา และนับถือในโนราต่างได้ร่วมในพิธีกรรม และ

เรียนรู้โนราขึ้น เกิดเป็นความผูกพัน ความเป็นพวกเดียวกัน ไว้เนื้อเชื่อใจ ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน เกิดขึ้น นำมาสู่การรวมกลุ่มของคนที่ยึดถือในโนราสร้างประโยชน์ดูแลหมู่บ้าน และสืบทอดความเชื่อศรัทธาที่มีต่อโนราเรื่อยมา โดยมีคณะโนราจากที่อื่นเป็นปัจจัยภายนอกที่เข้ามาทำให้เกิดกิจกรรมเกิดขึ้นได้

จนเมื่อองค์ประกอบที่อยู่ภายในลดลง ในด้านคนที่มีความพร้อมในการจัดพิธีกรรม ไม่มี มีส่วนที่ทำให้กิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่เคยเกิดขึ้นด้านพิธีกรรมและการฝึกซ้อมลดลง มีเพียงการเชิญโนรามาส่งในชวงเทศกาลสำคัญเป็นครั้งคราว ซึ่งทำให้ความผูกพันของคนโนราที่เคยมีลดลงไป ความเชื่อ ศรัทธาเจือจางบ้างในบางกลุ่มคน แต่ยังคงเป็นสิ่งที่มียึดอยู่และถูกดึงมาเกี่ยวข้องให้ช่วยเหลือในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเมื่อครั้งเกิดปัญหา อาทิ ไม่สบาย หรือการบนบานต่าง ๆ เป็นต้น

ช่วงการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราและเกิดกลุ่มทางวัฒนธรรม (พ.ศ. 2535-2539)

การมีความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนราที่ยังคงอยู่ บวกกับความเหมาะสมของช่วงเวลานี้ที่มีการสนับสนุนจากทางการศึกษาออกโรงเรียนถือเป็นความลงตัวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ และนำมาสู่การฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราของผู้นำในชุมชน สร้างให้เกิดการทำกิจกรรมเกี่ยวกับโนราที่ต่อเนื่องเรื่อยมา อันมีความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมของคนที่มีต่อโนรา ผู้มีความรู้ด้านโนรา และผู้นำในชุมชน ที่เป็นองค์ประกอบภายในสำคัญที่สนับสนุนให้ ความเชื่อความศรัทธาที่มีอยู่ในจิตใจของคนถูกดึงออกมาเชื่อมโยงคนเข้าด้วยกันสร้างความผูกพัน ความสามัคคี ไว้วางใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลของคนโนราที่มารวมกันและผูกโยงคนที่เป็นโนราเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มทางวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น และพร้อมใจกันช่วยเหลือ เสียสละในการทำงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนผ่านกิจกรรมโนรา และขยายออกสู่การดึงคนอื่น ๆ เข้ามาทำกิจกรรมโนรารวมถึงสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนต่อมา

ช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและเป้าหมายในการพัฒนา (พ.ศ. 2540-2548)

การเกิดปัญหาจากเลือกตั้งผู้นำชุมชนอันถือเป็นปัจจัยจากภายนอกที่เข้ามากระทบและสร้างปัญหาแก่ชุมชนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนบ้านเกาะประดู่เกิดการแบ่งออกเป็นกลุ่มพวกที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจและไม่ยุ่งเกี่ยวกับงานของชุมชน เป็นสภาวะของการ

ขาดความสามัคคี และความไว้วางใจที่ลดลง นำมาสู่การนำศิลปะการแสดงโนรามาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ โดยมีผู้นำและกลุ่มคนโนราเป็นผู้ริเริ่มการแก้ปัญหาที่เริ่มขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของคนโนราซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นและผูกโยงกันไว้ด้วยความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนรามาร่วมมือกันทำกิจกรรมด้านโนราเพื่อเป็นสื่อประสานความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน ภายใต้ความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ จากภายในชุมชนคือองค์การบริหารส่วนตำบล วัด ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในสำคัญที่มีอยู่ และสะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดเรื่องความผูกพัน ความไว้วางใจ ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลที่เกิดขึ้นตามมาในกลุ่มคนเหล่านี้สามารถคลี่คลายปัญหาความสัมพันธ์ที่ลดลงได้ระดับหนึ่ง และการสนับสนุนขององค์กรภายนอก ได้แก่ ภาครัฐและองค์กรมหาชน เกิดการขยายออกสู่กลุ่มคนอื่น ๆ ผ่านการดึงและชวนเข้ามาทำกิจกรรมโนราเกิดการสร้างประโยชน์ขยายกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ออกอย่างกว้างขวางในช่วงเวลานี้ สามารถสร้างภาวะการพึ่งตนเองทางความคิดและการกระทำให้ชุมชนดูแลตัวเองได้ในช่วงเวลานี้ และแผ่ขยายออกสู่การให้การเรียนรู้แก่กลุ่มคนที่สนใจด้านโนราและสร้างให้โนรากลายเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของชุมชนเกิดขึ้นตามมา

ช่วงการปรับตัวของศิลปะการแสดงโนราเพื่อการสร้างโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน (พ.ศ. 2549-2552)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่นซึ่งมีเรื่องของการแข่งขันทางการเมืองขึ้นอีกครั้ง เป็นผลสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้ามาอยู่ในภาวะตึงเครียดและเริ่มแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแบ่งแยกเป็นกลุ่มพวกที่สร้างความสัมพันธ์ที่ห่างเหินแก่คนในชุมชนอีกครั้ง สาเหตุนี้นำมาสู่การหาทางแก้ไขปัญหาโดยหยิบโนรามมาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างโอกาสในการแก้ปัญหาและการพัฒนาต่อไปของแกนนำโนรา เนื่องด้วยมองว่าโนราคือสิ่งที่สามารถสร้างการรวมคนบนความเป็นโนราให้เกิดขึ้นได้ ที่เริ่มจากคนที่มีความเชื่อ ศรัทธาต่อโนรา และมีความรู้ด้านโนราช่วยกันคิดกิจกรรมอันเป็นองค์ประกอบภายในที่สำคัญ และสะท้อนให้เห็นระบบคิดเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาต่อโนราที่สามารถดึงคนโนรามารวมกันได้เป็นกลุ่มโนราที่เป็นทีมทำงานได้ และขยายมาสู่การปรับโนราเป็นการออกกำลังกายสร้างการทำกิจกรรมร่วมกับคนที่รักสุขภาพเข้ามาร่วมกิจกรรมและเกิดการปรับความสัมพันธ์ที่ขยายต่อมาสู่การขยายกิจกรรมออกเป็นเรื่องอื่นตามมาคือ การรวมกลุ่มทำของใช้ในครัวเรือนจาก ธรรมชาติ อาทิ น้ำยาล้างจานจากว่านหางจระเข้ ในช่วงเวลานี้ แสดงให้

เห็นถึงความสามารถในดึงคนมาปรับความสัมพันธ์ หันหน้าเข้าหากัน สร้างความผูกพัน ไว้เนื้อเชื่อใจกันผ่านกิจกรรมที่ทำอันนำมาสู่การขยายออกสู่การทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อได้